

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

**CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NİN BEŞİNCİ OLAĞANÜSTÜ
KURULTAYI VE BÜLENT ECEVİT**

(5 -7 MAYIS 1972)

Yüksek Lisans Tezi

Ümmü ÖĞÜTVEREN

Ankara-2014

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

**CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NİN BEŞİNCİ OLAĞANÜSTÜ
KURULTAYI VE BÜLENT ECEVİT**

(5 -7 MAYIS 1972)

Yüksek Lisans Tezi

Ümmü ÖĞÜTVEREN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN

Ankara-2014

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

**CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NİN BEŞİNCİ OLAĞANÜSTÜ
KURULTAYI VE BÜLENT ECEVİT**

(5 - 7 MAYIS 1972)

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Mesut ÇAPA (Başkan)

Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN (Danışman)

Doç. Dr. Serdar SARISIR

Tez Sınavı Tarihi: 18/02/2014

Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN

Enstitü Müdürü

ÖZET

1960 Anayasası sonrası güçlenen sosyal talepler, bir süredir muhalefette yer alan Cumhuriyet Halk Partisi için halka ve halkın sorunlarına daha yakın olunmasını gündeme getirmiştir. Sivilleşme adı altında başlayan değişim, 1965 sonrasında CHP’de ortanın solu anlayışı ile siyasette yerini almıştır. Ortanın solu politikası, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü ile başlamış, parti Genel Sekreteri Bülent Ecevit’in savunuculuğunda güçlenmiştir. Birbiri ile uyum içinde çalışan İsmet İnönü ve Bülent Ecevit, 1971 Muhtırası sonrası kurulacak hükümete bakan verilir verilmemesi konusunda görüş ayrılığı yaşamıştır. Bunun üzerine Bülent Ecevit genel sekreterlik görevinden istifa etmiş fakat kendisini destekleyenler sayesinde parti yönetiminde güçlenmeye devam etmiştir.

Bülent Ecevit’in güçlenmesinden rahatsız olan İsmet İnönü ve daha eski Genel Sekreter Kemal Satır, Olağan XXI. Kurultay öncesi eski delegelerle Parti Meclisini değiştirmek amacıyla 5-7 Mayıs 1972’de V. Olağanüstü CHP Kurultayını toplamıştır. Kurultay delegeleri İnönü’ye rağmen Ecevit’in Parti Meclisine güvenoyu vermiştir. Bu durum İsmet İnönü’nün 8 Mayıs 1972’de 33 yıldır yürüttüğü CHP Genel Başkanlığından istifasına, 4 Kasım 1972’de de yeni yönetimle yaşadığı görüş ayrılığı nedeniyle CHP’den ve milletvekilliğinden istifa etmesine neden olmuştur. 14 Mayıs 1972’de CHP’nin üçüncü Genel Başkanı Bülent Ecevit olmuştur.

V. Olağanüstü Kurultay’dan sonra CHP’nin yeni döneminde partide görüş ayrılıkları ve kopmalar yaşanmasına rağmen 1973 Genel Seçimlerinde halkın ihtiyaçlarına yönelik güçlü bir politika izleyen Bülent Ecevit, CHP’yi seçimlerden birinci parti olarak çıkarmayı başarmıştır.

ABSTRACT

After the Turkish Constitution of 1960, strengthened social demands proposed to get closer to the public and the public concerns for agenda of Republican People's Party (CHP). The change was started under the name of civilization, and placed in politics as center-left politics in CHP after 1965. The centre-left politics began with İsmet İnönü, Chairman of CHP and gained strength with the advocacy of Bülent Ecevit, General Secretary of the party. While working in harmony with each other, İsmet İnönü and Bülent Ecevit, lived a dissidence in whether or not to give a minister to the government that will be formed after the Memorandum of 1971. As a result of this dissidence Bülent Ecevit resigned his position as General Secretary, but he continued to gain strength in administration of the party with the help of the party members who supported him.

Meanwhile, İsmet İnönü and former General Secretary, Kemal Satır, who were uncomfortable with the empowerment of Bülent Ecevit, gathered the CHP council as V. Extraordinary General Assembly of CHP in May 5th -7th 1972 with the old delegates in order to change the party council before the XXI. Ordinary General Assembly. Despite the presence of İsmet İnönü, delegates voted for the confidence to the Ecevit's Party Congress proposal. On May 8th 1972, that act resulted in resignation of İsmet İnönü from his position, as Chairman of CHP, which he had been retaining for 33 years; and on November 4th 1972, resulted in resignation from CHP and his position as parliamentarian due to the fact that he had dissidence with the new administration of party. On May 14th 1972, Bülent Ecevit became the third Chairman of CHP.

Even though there were some disagreements and separations inside the party in the new term of CHP after V. Extraordinary General Assembly, Bülent Ecevit, who carried out a strong policy for the needs of the public in 1973 general elections, was able to lead CHP as the first party from the elections.

ÖNSÖZ

Yeni Türk devletinin ilk siyasi partisi ve devlet kuran partisi olması açısından Cumhuriyet Halk Partisi'nin(CHP), Cumhuriyet tarihimizde önemli bir yeri vardır. Milli Mücadele döneminde henüz istenilen sonuca yaklaşılmadan başlayan görüş ayrılıkları, Büyük Millet Meclisinde Birinci ve İkinci Grup şeklinde bir ayrılığı gündeme getirmiştir. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu denilen Birinci Grup 9 Eylül 1923'te Halk Fırkası'nın kurulmasıyla siyasal partiye dönüşmüştür.

29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyetin ilan edilmesiyle Mustafa Kemal'in Milli Mücadele'nin başından beri planladığı milli egemenliğe dayalı yeni bir Türk devleti kurulmuştur. Fakat yeni devletin şekli ve ardından kaldırılan halifelik, gelenekçi ve Mustafa Kemal karşıtı muhalif kesime yeni bir malzeme vermiştir. Yaşanan iki başarısız çok partili deneyim, bu kritik dönemde Mustafa Kemal'in en yakın bazı silah arkadaşları ile yollarını ayırırken İsmet Paşa ile ilişkilerini güçlendirmiştir. Cumhuriyeti korumak adına tek partili hayatın devam ettirilmesi yeni kurulan Türkiye için modern, hızlı ve güçlü devrimlerin yapılmasını kolaylaştırmıştır.

Atatürk'ün ölümünden sonra CHP genel başkanlığında Ebedi Şef Mustafa Kemal Atatürk'ün yerini Milli Şef İsmet İnönü almıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan uluslar arası ortam, Türkiye'de başka partilere ortam hazırlanması gerekliliğini gündeme getirmiştir. 1946'da yapılan çok partili seçimler CHP'nin iktidarını değiştirmezken 1950 seçimleri, CHP'nin iktidarı Demokrat Partiye (DP) bırakmasına sebep olmuştur.

CHP'nin 1960'a kadar devam eden muhalefet partisi kimliğinin, 1960 askeri müdahalesi sonrasında da sık sık devam etmiş olması, partide yeni arayışları gündeme getirmiştir. Sivilleşme adı altında başlayan bu süreçte parti içinde zaman zaman İsmet İnönü ve onun liderliği ile çatışma yaşanmış, işçi ve köylüye yönelik somut adımlar atılarak CHP'de yeni bir anlayış önem kazanmaya başlamıştır. 1965 sonrası İsmet İnönü ve Genel Sekreter Bülent Ecevit ile başlayan "Ortanın Solu" olarak nitelendirilen bu değişim, 1971 Muhtırası sonrası kurulan hükümete bakan verilip verilmemesi konusunda yaşanan tartışma sonucunda, Bülent Ecevit'in İsmet

İnönü ile yollarının ayrılmasına neden olan süreci de başlatmıştır. Tepki olarak Genel Sekreterlikten ayrılan Bülent Ecevit, arkadaşları vasıtasıyla örgüt ile olan bağlarını daha da güçlendirmiştir. Bu durum, V. Olağanüstü CHP kurultayı sonucunda onları adım adım parti yönetimine yakınlaştırmıştır.

1965 - 1973 arasında CHP’de yaşanan sürecin incelendiği “Cumhuriyet Halk Partisi’nin Beşinci Olağanüstü Kurultayı ve Bülent Ecevit (5 – 7 Mayıs 1972)” konulu bu yüksek lisans tezi üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde öncelikle CHP tüzüğünden yararlanarak kurultay, olağanüstü kurultay kavramları hakkında bilgi verilerek CHP’de Kurultay geleneği başlığı altında Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü döneminde öne çıkan bazı kurultaylar ve partiye etkileri incelenmiştir. Birinci bölümde olağanüstü kurultaya zemin hazırlayan siyasi ve sosyal ortam hakkında bilgi vermek adına ortanın solu fikri ve Bülent Ecevit’in partide yükselişi açıklanarak 1971 Muhtırası ve CHP’de yaşanan değişim ele alınmış parti içi hizipleşmeler hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise V. Olağanüstü CHP kurultayının toplanma hazırlıkları, gündeme damgasını vuran önemli gazete haberleri ile birlikte aktarılmış, ardından iki gün süren kurultayda yaşananlar, daha çok anılar ve konuşmaların ışığında incelenerek kurultayın sonuçları değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde ise kurultay sonrası gelişmeler başlığı altında XXI. CHP Kurultayı ve sonuçları, 1973 Cumhurbaşkanlığı seçimi, 1973 Genel Seçimleri ve CHP’ye etkileri çalışılmış, seçim sonunda yaşanan hükümet bunalımı incelendikten sonra tez çalışmasına İsmet İnönü’nün ölümü ile son verilmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda ilgili kurultay tutanaklarına ulaşılamamıştır. Fakat dönemin gazeteleri karşılaştırılarak kurultay süreci bir bütün olarak ele alınmıştır. Ayrıca Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı’ndan elde edilen kurultay konuşmalarından yararlanılmış ve konuşmaların tamamı ekte sunulmuştur. Bunların yanında İsmet İnönü’nün kızı Özden İnönü Toker ve CHP eski Genel Sekreteri Şeref Bakşık ile yapılan sözlü tarih çalışmasından yararlanılmıştır. Ekte, 1972 yılına kadar yapılan kurultaylar ve olağanüstü kurultaylara ait genel bilgilerin yer aldığı çizelgeye ve ayrıca konuya ilişkin dönemi yansıtan karikatürlere yer verilmiştir.

Bu tezin hazırlanma sürecinde değerli katkılarıyla yön veren, emeğini ve desteğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Temuçin Faik Ertan'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca anlattığı anılarıyla büyük katkı sağlayan İsmet İnönü'nün kızı Özden İnönü Toker'e ve CHP eski Genel Sekreteri Şeref Bakşık'a, dokümanların toplanmasına yardımcı olan İbrahim Alkan'a, Emniyet Genel Müdürlüğü Arşivi çalışanlarına, CHP Kütüphane Sorumlusu Necla Sönmez'e ve Tengilimoğlu Ailesine en derin minnet duygularıyla saygılar sunarım.

Tarihe duyduğum ilginin artmasında, okuma ve araştırma hevesimin oluşmasında etkisi olan rahmetli babam Selim Çallı'ya, öğrenim hayatımın en zor döneminde benden desteğini esirgemeyen sevgili annem Hanım Çallı'ya ne kadar teşekkür etsem azdır.

Yüksek Lisans yapma hayalimi benimle paylaşan ve bu zorlu süreçte varlığıyla bana güç veren sevgili eşim Tunahan Öğütveren'e, bilgisi ve tecrübesiyle tezime katkıda bulunan değerli arkadaşım Meltem Tekerek'e ve tezin tamamlanmasında emeği geçen Melike Öztaş'a çok teşekkür ederim.

Bu çalışmamı canım oğlum Deniz'e ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	17
CUMHURİYET HALK PARTİSİ’NİN BEŞİNCİ OLAĞANÜSTÜ KURULTAYI ÖNCESİ SİYASAL GELİŞMELER	17
1.1 Ortanın Solu	17
1.1.1 Ortanın Solu Nedir?	17
1.1.2 Ortanın Solu Kavramının Cumhuriyet Halk Partisi’ne Yansımaları ...	19
1.2 Bülent Ecevit’in Yükselişi	31
1.2.1 Bülent Ecevit’in Siyasetteki İlk Yılları	31
1.2.2 Bülent Ecevit’in Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği	34
1.3 12 Mart 1971 Muhtırası ve Sonrası Cumhuriyet Halk Partisi	40
1.3.1 Muhtıranın Verilişi ve Türk Siyasetine Etkileri.....	40
1.3.2 Muhtıranın Cumhuriyet Halk Partisi’ne yansımaları.....	44
1.3.3 Bülent Ecevit’in CHP Genel Sekreterliği’nden İstifası ve Partide Yarattığı Bunalım.....	47
İKİNCİ BÖLÜM	57
CUMHURİYET HALK PARTİSİ’NİN BEŞİNCİ OLAĞANÜSTÜ KURULTAYI	57
2.1 Kurultaya Hazırlık Çalışmaları	57
2.1.1 Kurultay Kararı ve İlk Hazırlıklar.....	57
2.1.2 Kurultay Hazırlıklarının Kamuoyuna Yansımaları.....	71
2.2 Kurultayın Toplanması	75

2.2.1	Birinci Gün (Kurultayın Açılışı ve İlk Gerginlikler)	77
2.2.2	İkinci Gün (Güven Oylaması ve Sonuç)	81
2.3	Kurultayın Sonuçları	90
2.3.1	İsmet İnönü'nün Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlığı'ndan İstifası	93
2.3.2	Bülent Ecevit'in Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Seçilmesi ..	97
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM		102
CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NİN BEŞİNCİ OLAĞANÜSTÜ KURULTAYI SONRASI GELİŞMELER		102
3.1	Cumhuriyet Halk Partisi'nin XXI. Kurultayı ve Sonuçları	102
3.1.1	Cumhuriyet Halk Partisi'nde Yaşanan Ayrılıklar ve Birleşmeler.....	105
3.1.2	İsmet İnönü'nün Cumhuriyet Halk Partisi'nden İstifası	106
3.2	1973 Cumhurbaşkanlığı Seçimi	109
3.2.1	Cumhurbaşkanlığı Seçiminin Cumhuriyet Halk Partisi'nde Yarattığı Görüş Ayrılıkları	109
3.2.2	Fahri Korutürk'ün Cumhurbaşkanı Seçilmesi	110
3.3	1973 Seçimleri	113
3.3.1	Bülent Ecevit'in Seçim Çalışmaları	114
3.3.2	Cumhuriyet Halk Partisi'nin Yeniden Yükselişi.....	117
3.3.3	Cumhuriyet Halk Partisi'nin Hükümeti Kurma Çalışmaları.....	120
3.4	İsmet İnönü'nün Ölümü	123
SONUÇ		126
KAYNAKÇA		131
EKLER LİSTESİ		137

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
AP	:Adalet Partisi
Bkz.	:Bakınız
C	:Cilt
CGP	:Cumhuriyetçi Güven Partisi
CHF	:Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	:Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	:Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
CMP	:Cumhuriyetçi Millet Partisi
CP	:Cumhuriyetçi Parti
ÇTTAD	:Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi
Dev-Genç	:Devrimci Gençlik
DKK	:Deniz Kuvvetleri Komutanı
DP	:Demokrat Parti
DP	:Demokratik Parti
DGM	:Devlet Güvenlik Mahkemesi
GP	:Güven Partisi
HKK	:Hava Kuvvetleri Komutanı
HP	:Hürriyet Partisi
KKK	:Kara Kuvvetleri Komutanı

MGP	:Milli Güven Partisi
MHP	:Milliyetçi Hareket Partisi
MP	:Millet Partisi
MSP	:Milli Selamet Partisi
MYK	:Merkez Yönetim Kurulu
NATO	:Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
PM	:Parti Meclisi
s.	:Sayfa
S.	: Sayı
SBF	:Siyasal Bilimler Fakültesi
SCF	:Serbest Cumhuriyet Fırkası
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBP	:Türkiye Birlik Partisi
TC	:Türkiye Cumhuriyeti
TCBB	Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
TCF	:Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
THKO	:Türk Halk Kurtuluş Ordusu
THY	:Türk Hava Yolları
TİP	:Türkiye İşçi Partisi
TKP	:Türkiye Komünist Partisi
TRT	:Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
YTP	:Yeni Türkiye Partisi

GİRİŞ

Cumhuriyet Halk Partisinde Kurultay Geleneği (Atatürk Dönemi ve İnönü Dönemi Önemli Kurultayları)

Moğolca kökenden gelen kurultay ismi, ulusal veya uluslararası bilimsel toplantı anlamına gelmektedir. Daha geniş anlamıyla bir kuruluşun, gündemindeki sorunları, temel konuları konuşmak ve yeni kurullar seçmek üzere belli sürelerle veya gerektiğinde yaptığı genel toplantı, kongre demektir. “Siyasal parti genel kurulu” anlamının yanında tarihte Eski Türklerde devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı meclis anlamını da içermektedir.¹

CHP, 1930’lu yılların ortalarına kadar daha çok Fransızca kökenli kongre kelimesini kullanırken daha sonraları kurultay kelimesini kullanmaya başlamıştır. Bu değişikliğin yaşanmasında Dil Devrimi etkili olmuştur.²

CHP parti tüzüğüne 21. Maddesinde ise kurultay tanımına şöyle yer verilmiştir: “*Kurultay, partinin en yüksek organıdır. Kurultay, parti amacı, kanun ve tüzük kuralları içinde, bütün memleket meselelerini ve parti tutumunu, parti Meclisi'nin çalışma raporunu görüşür ve karara bağlar. Toplum ve devleti ilgilendiren konularla, kamu faaliyetleri ve parti politikası hakkında genel nitelikte olmak şartıyla temenni kararları veya bağlayıcı kararları alır.*”³Yine CHP parti tüzüğüne 22. ve 23. maddelerine göre; Kurultay, iki yılda bir toplanmaktadır. Kurultay, Genel Başkan veya kurultay üyelerinden beşte birinin yazılı isteği üzerine Merkez Yönetim Kurulunca olağanüstü toplantıya çağrılabilir. Ayrıca olağanüstü toplantının gündemi, kurultayı isteyenler tarafından tespit edilmekte ve olağanüstü toplantıda yalnız gündemdeki konular görüşülmekte, gündem dışı konuşulamamaktadır.⁴

¹**Türkçe Sözlük**, Dil Derneği Yayınları, c. 2, Ankara 1999,s.867; Ejder Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü**, Yetkin Basımevi, Ankara, 2005, s.724.

² Hakkı Uyar, **CHP Tarihçesi(1923 – 2010)**, AnkaHa Yayınları, Ankara, 2012, s. 39.

³ **CHP Tüzüğü 1972**, Madde: 21, s. 37-38.

⁴ **CHP Tüzüğü 1972**, Madde: 22,23, 38,39; CHP'nin 1923 Tüzüğüne göre kurultayın yılda bir kez toplanmasına, 1927 tarihli tüzükte dört yılda bir toplanmasına, 1967 ve 1968 tarihli tüzüklerinde ise iki yılda bir toplanmasına karar verilmiştir. Hakkı Uyar, **1923'ten Günümüze CHP Tüzükleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme**, Tüses Yayınları, İstanbul, 2000, s. 35 – 38.

Siyasi partiler, bir program etrafında toplanmış, siyasal iktidarı elde etmek ya da paylaşmak amacını güden, sürekli bir örgüte sahip kuruluşlar olarak tanımlanmıştır.⁵ Münci Kapani'ye göre emperyalizme karşı bağımsızlık mücadelesi veren ülkelerde bu direnişi başlatan veya yürüten örgüt genellikle bir siyasal partiye dönüşmüştür.⁶ Bu açıdan yeni Türk Devleti'nin ilk siyasi partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) kuruluşu da Milli Mücadele dönemine rastlamaktadır. 4 -11 Eylül 1919'da toplanan Sivas Kongresi, CHP'nin I. Kurultayı kabul edilir. İlk kez bu kongrede ülkenin çeşitli bölgelerini temsilen gelen delegeler, yasama ve yürütmeye yönelik kararlar almış ve bir devlet kurma girişimlerinin en büyük adımını atmışlardır. Devlet kuran parti CHP ilk kez bu kongrede filizlenmeye başlamıştır. Mustafa Kemal de daha sonraları Sivas Kongresi'nin önemine değinirken bu noktayı vurgulamış ve CHP'nin temelinde Anadolu ihtilalinin yattığını ilan etmiştir.⁷

Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlandırılmasının ardından Lozan Barış Antlaşması ile 24 Temmuz 1923'te yeni Türk Devleti'nin bağımsızlığı dünyaya duyurulmuştur. Türk toplumunun aşamalar halinde değişim yaşamasını düşünen Mustafa Kemal, Halk Fırkası'nı kurma teşebbüsünü Nutukta şöyle yazmıştır.

*“Saygıdeğer efendiler her yerde siyasi parti kurma konusunda da halkla uzun sohbetler yaptım. 7 Aralık 1922 tarihinde Ankara basını vasıtasıyla, halkçılık ilkesine dayanan ve “halk partisi” adını taşıyan siyasi bir parti kurmak niyetinde olduğumu açıklayarak bu partinin nasıl bir program yapması gerekeceği konusunda, bütün vatanseverlerin, ilim ve fen adamlarının yardım ve işbirliğine başvurmuştum... Sonunda 8 Nisan 1923 tarihinde, görüşmelerimi 9 ilke halinde tespit ettim. İkinci Büyük Millet Meclisinin seçimi sırasında yayınlamak üzere ilan ettiğim bu program, partimizin kuruluşuna temel olmuştur.”*⁸

Mustafa Kemal'in 8 Nisan 1923 tarihli “Dokuz Umde”den oluşan bu beyannamede, temel ilkeler, halkın kayıtsız şartsız egemenliği, yargı, maliye, tarım, endüstri, eğitim ve sosyal yardım, askerlik ve memurlarla ilgili konularda reform

⁵ Münci Kapani, **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996, s. 160.

⁶ Kapani, **a.g.e.** s. 163.

⁷ Hikmet Bila, **CHP Tarihi(1919 – 1979)**, DMS Doruk Matbaacılık, Ankara, 1979, s. 20.

⁸ Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1998, s.485.

yapılması öngörülmüştür. Bu beyanname, CHP'nin tarihi, kökeni yönünden önemli bir belgedir ve partinin sağ düşüncenin karşısında olduğunu kanıtlamıştır.⁹

Milli egemenliğe dayalı tam bağımsız, demokratik bir devlet kurmayı amaçlayan Mustafa Kemal, büyük zaferin ardından her alanda olduğu gibi halkına örnek olmak amacıyla 9 Eylül 1923'te bizzat Halk Fırkası'nı (HF) kurmuştur. İhtilal örgütü olan Müdafaa- i Hukuk Cemiyeti bir siyasal partiye dönüşmüş. 10 Kasım 1924'te Halk Fırkası'nın adı Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF) olarak değiştirilmiştir.¹⁰ Böylece CHF sayesinde yapılacak olan inkılapların ülkede daha süratle ve daha sağlam yerleşmesi ve partinin bütün Türk halkını kapsayıcı olması hedeflenmiştir.¹¹

1919 yılı I. CHP kurultayından tez konusu itibariyle 1972 yılına kadar geçen sürede CHP'de 20 Kurultay, 4 Olağanüstü Kurultay yaşanmıştır.¹² Türkiye'nin tek parti ile yönetildiği 1923 ile 1946 yılları arasında toplam yedi kongre düzenlemiştir. Bunların birisi olağanüstü kongre olup, dördü Atatürk döneminde, üçü ise İsmet İnönü döneminde yapılmıştır. CHP, kongrelerin düzenlenmesine çok önem vermiştir. Bu kongreleri, partiyi halka tanıtmının ve sevdirmenin bir aracı olarak da gören CHP, Halkevi sinema salonlarında, kongre toplantılarının halk tarafından izlenmesini sağlamış, kongrelere katılacak delegelerin masraflarını karşılamıştır. Ayrıca milletin bu konuya ilgisini çekmek için kongrelerin basın yoluyla halka duyurulmasından, parti büroları ile Halkevlerinin süslenmesine, gösteri ve toplantıların nasıl ve nerelerde yapılması gerektiği ile ilgili ayrıntılı çalışmıştır. Bu günlerin anısını yaşatmak için, özel bir damga yaptırarak, PTT tarafından, mektup zarflarının üzerine basılmasını ve altı oklu parti bayrağının sigara paket ve kutularının üzerine yapıştırılmasını sağlamış, kongreye katılan delegelerin fotoğraflarının yer aldığı bir hatıra albümü hazırlamıştır.¹³

⁹ Suna Kili, **Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976, s. 43.

¹⁰ Bila, **a.g.e.**, s. 65. 1935 yılında düzenlenen IV. Kurultayda dilde sadeleşme akımının etkisiyle CHF adında geçen fırka yerine parti kelimesi kullanılmaya başlanmıştır. (CHP). Süleyman Güngör, **Muhalefette CHP**, Alternatif Yayınları, Ankara 2004, s. 19.

¹¹ Utkan Kocatürk, **Atatürk**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987, s. 48.

İlk Kongre olarak Sivas Kongresi'ne gönderme yapılması ve parti kuruluşu olarak İzmir'in kurtuluşunun birinci yılının seçilmesi partinin milli mücadele ile bağlarını ortaya çıkarmaya ve pekiştirmeye yöneliktir. Uyar, **a.g.e.** s.18.

¹² Bknz, Ek: 1 -2, **CHP Kurultayları**.

Bu tez çalışması planlanırken, adı geçen kongreler hakkında kısaca bir değerlendirme yapılmış, ardından ülkenin içinde bulunduğu siyasi, sosyal ve ekonomik koşullar ile kongrelerin CHP’de yaşanan değişimlere etki eden yönüne yer verilmiştir.

Atatürk’ün çağdaşlaşma eyleminde Cumhuriyet Türkiye’sinin en eski siyasal partisi olan CHP, devletin kuruluşundan sonra sürekli olarak etkin rol oynamıştır. Çünkü bağımsızlık savaşının yarattığı geniş tabanlı bir parti özelliğini taşımıştır. Atatürk, devrim sürecinde görevli kıldığı siyasal partiyi ulaşılmak istenen çoğulcu, özgürlükçü demokratik sistemin de hazırlayıcısı olarak görmüş; düşüncelerini bu partinin izlencesinde çerçevlendirmiştir.¹⁴

Fakat onun gibi düşünmeyen Rauf Bey, Ali Fuat Bey gibi Milli Mücadele’nin önemli simaları, ikinci grup olarak Mecliste Halk Fıkra’sına muhalif bir partinin kurulmasını sağlamıştır. Atatürk yakın arkadaşlarının demokrasi idare tutumunda kendisinden ayrılmaya başlamalarını ve muhalif bir partide görülmelerini hoş görmemiş, Ali Fuat Paşa ise esasta bir ayrılık olmadığını, meclislerin tek partili olmayacağını kendilerinin de tasdik edeceklerini ve Atatürk’ün partiler üstü kalmasının arzu edildiğini cevaplamıştır. Atatürk buna karşı: *“Buna şüphe yok, ama iş Cumhuriyet’in ilanı ile bitmemiştir. Dünya medeniyet âlemine katılmak için bazı mühim inkılâplar yapılması lazım gelmektedir. Bunun için de geçici bir müddet muhalif bir cephe yaratılmaması zaruridir”* sözleriyle cevap vermiştir.¹⁵

3 Mart 1924’te halifeliğin kaldırılması, saraya ve halifeye bağlı kalanları Terakkiperver Cumhuriyet Fıkrası (TCF) adı altında birleştirilecektir. Mustafa Kemal Nutuk’ta bu partinin kuruluşunu şöyle değerlendirmektedir. *“Cumhuriyet kelimesini ağızlarına almaktan bile çekinenlerin Cumhuriyeti doğduğu gün boğmak isteyenlerin, kurdukları partiye Cumhuriyet ve hem de Terakkiperver Cumhuriyet adını vermiş olmaları nasıl ciddiye alınabilir ve ne dereceye kadar samimi sayılabilir...”* *Parti dini düşünce ve inançla saygılıdır” ilkesini bayrak olarak eline*

¹³ Hakan Uzun, *“Tek Parti Döneminde Yapılan Cumhuriyet Halk Partisi Kongreleri Temelinde Değişmez Genel Başkanlık, Kemalizm ve Milli Şef Kavramları” Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi(ÇTTAD)*, C. IX, S. 20-21, İzmir, 2010, s. 236.

¹⁴ Suna Kili, *Atatürk Devrimi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1981, s. 166-167.

¹⁵ Taylan Sorgun, *İmparatorluktan Cumhuriyete*, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2004, s. 315.

*alan kimselerden iyi niyet beklenebilir miydi? Bu bayrak, yüz yıllardan beri cahilleri, bağınazları ve hurafelere inananları kandırarak özel çıkarlar sağlamaya kalkmış olanların taşıdıkları bayrak değil miydi?”*¹⁶

Böylece Mustafa Kemal'in en yakın silah arkadaşları muhalif cephede yer almışlardır. Birisi hariç: O tek isim, İsmet Paşa'dır. Bu kritik dönemde sonuna kadar Mustafa Kemal'i desteklemiştir. Ancak sadakatinin bedelini ağır ödemiştir. Başbakan olarak muhalefetin eleştiri oklarının hedefi olmuş ve istifa etmiştir. 1925'te çıkan dini nitelikli Şeyh Sait İsyanı'nın kısa zamanda yayılması üzerine sert tedbirlerin uygulanmasını istemeyen dönemin başbakanı Ali Fethi Beyin yerine tekrar İsmet Paşa gelmiştir. İsmet Paşa iki gün içinde hükümete olağanüstü yetkiler veren Takrir-i Sükûn Kanunu'nu çıkarmış, İstiklal mahkemelerini kurmuştur. Bu önlemlere itiraz eden Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatılmıştır. Bunun üzerine Gazi'ye suikast davasının ardından muhalefetin etkisinin azaltıldığı Türkiye'de, devrimler yapıp bitene kadar kapalı bir rejim yaşanmıştır.¹⁷

15 Ekim 1927 tarihine gelindiğinde yapılan CHP II. Kurultayı, savaş sonrası yılların dökümünün yapıldığı ve izlenen sosyo-ekonomik politikanın sistemleştirilmeye çalışıldığı bir kurultay olmuştur. İkinci kurultay 3 belge bırakmıştır. Bunlar; büyük Nutuk, CHP Nizamnamesi, Genel Başkanlık Bildirisi'dir. Mustafa Kemal, büyük nutkuna 15 Ekim günü saat 19.30'da başlamış 20 Ekim saat 18.15'te tamamlamış Kurtuluş Savaşı ve sonrasını, aşamalarını, dostlarını, düşmanlarını birer birer saymıştır.¹⁸

Atatürk, yaptığı açıklamalarla hem Milli Mücadele'nin temel kavramlarının CHP tarafından benimsenip, sürdürüldüğünü hem de sivil bir kuruluş olarak CHP'nin devrimlere öncülük ettiğini belirtmiştir. Yeni tüzüğün birinci maddesi CHP'yi Cumhuriyetçi, halkçı ve milliyetçi bir parti olarak tanımlamıştır.¹⁹ Mustafa Kemal 1927 kurultayında bir anlamda o güne kadar yaptığı hareketlerinin hesabını vermiştir. Cumhuriyeti de gençliğe emanet ettiği günlerde ayrıca, mülklerini, kendisinin ve kendi mücadelelerinin bir devamcısı olacağını düşündüğü Cumhuriyet Halk

¹⁶ Atatürk, **a.g.e.** s. 601- 602.

¹⁷ Can Dündar – Bülent Çaplı, **İsmet Paşa**, İmge Kitabevi, Ankara 2006, s. 52-53.

¹⁸ Bila, **a.g.e.** s. 80 -81.

¹⁹ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, s. 58

Fırkası'na bağışlamıştır.²⁰ 1927 Kurultayında ayrıca CHP kurultaylarının dört yılda bir toplanmasına karar verilmiştir.²¹

İlerleyen yıllarda siyasi havanın yumuşaması ile Tahrir-i Sükûn Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır. Mustafa Kemal'in teşvik ve emriyle TCF deneyiminden farklı olarak 12 Ağustos 1930'da Ali Fethi Bey tarafından Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) kurulmuştur. Böylece yeniden ama uyumlu kişiler eliyle çok partili siyaset denemesi yapılmış fakat çekişme ve taşkınlıklar nedeniyle SCF, Mustafa Kemal ile karşı karşıya gelen bir rakip olmamak için 17 Kasım 1930'da kendisini feshetmiştir. Bu kararlar çok partili demokrasi denemelerinin ikincisi de başarısızlıkla sonuçlanmıştır.²²

Cumhuriyeti ilan ederken demokrasinin bütün kurallarını zamanı geldikçe uygulama fikrinde olan Mustafa Kemal için çoğulcu demokrasinin işlerlik kazanması onun başta gelen amacı olmuştur. Ancak çağdaşlaşmayı amaçlayan inkılapların yapıldığı yıllarda muhalefet partilerini, gerici çevrelerin cumhuriyeti devirmek için gizli faaliyet odakları haline getirmeleri, çok partili rejimin ister istemez bir süre daha ileriye bırakılmasına sebep olmuştur. Bu amaçla halkın siyasal ve sosyal eğitimine daha fazla önem verilmiştir.²³

1931 yılına gelindiğinde düzenlenen CHP'nin III. Kurultayı dünyanın büyük bir iktisadi buhran geçirmekte olduğu bir dönemde toplanmış ve bu kurultayda 1927'de belirtilen CHP'nin ilkelerine Laiklik, Devletçilik ve Devrimcilik ilkeleri eklenmiş ve altı ilke tamamlanarak kurultay tarafından kabul ve ilan edilmiştir. Ayrıca daha ayrıntılı olarak ülkenin sorunları ve CHP'nin bu sorunlara çözüm yolları üzerinde durulmuştur. Böylece CHP programını geliştirmek için çalışmalar yapılmıştır.²⁴ Ayrıca 1930'daki yerel seçimlerde kendilerine oy hakkı tanınan kadınlara genel seçimlerde de oy hakkı vaat edilmiştir. Ekonomi politikasında devlet

²⁰ Şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam**, Remzi Kitabevi, Ankara, 1966, s. 315.

²¹ **Cumhuriyet Ansiklopedisi**, Yapı Kredi Yayınları, C. 1, İstanbul 2002, s. 95.

²² Güngör, **a.g.e.** s. 16.

²³ Kocatürk, **a.g.e.** s. 75.

²⁴ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, s. 59 – 60, Aydemir, **a.g.e.** s. 447.

desteği ile özel girişimin güçlendirilmesi ve işbölümü gereği ayrılmış olan meslek grupları arasında dayanışma öngörölmüştür.²⁵

1929 Dünya ekonomik bunalımın getirdiği buhran, 1930'ların tek partili döneminde ekonomide Devletçiliği gündeme getirmiştir. Buna göre devlet tarafından hızlı bir kalkınma programı izlenmiştir. İsmet İnönü ile Celal Bayar 1932 yılının Eylül ayından 1937 yılının Eylül ayına kadar 5 yıl süre ile aynı hükümette İnönü Başvekil, Bayar ise İktisat Vekili olarak ortak siyasal sorumluluklar yüklenmiş ve işbirliği yapmışlardır.²⁶

Mustafa Kemal ile İsmet İnönü arasında Devletçilik uygulamalarına geçiş aşamasında 1932'de, önemli bir tartışma ve çatışma yaşanmıştır. Hatta daha öncesinde 1924 İş bankasının kuruluşundan başlamak üzere özel girişimci Mustafa Kemal ile devletçi girişimden yana olan İsmet İnönü'nün arasının açıldığı bilinmektedir. Bu duruma gerekçe olarak Başvekil İsmet İnönü'nün bulunmadığı bir sırada resmi mekanizmalar dışında hükümet ve İnönü'nün eleştirilmesi dahası bir vekilin İnönü'ye danışılmaksızın hatta onun haberi dahi olmaksızın değiştirilmesi örnek verilmektedir.²⁷

CHP'nin IV. Kurultayı 1935 yılında Devletçiliğin bu en sert döneminde toplanmıştır. İnönü ile Bayar, ekonomik görüş ayrılıkları ve devletçiliğin uygulama biçimleri hakkında fikir çatışması yaşadıklarında Atatürk, bu duruma hakemlik yapmış gibi görünse de Celal Bayar'ın iktisat politikalarını takdir etmekten geri durmamıştır. Dış politik konuların yoğunlaştığı bu dönemde iç siyasetin dışında kaldığını fark eden Atatürk, yönetimde ve sorunların çözümünde yeniden itici güç olmak istemiştir. İnönü ise bu konuda hassas olduğundan zaman zaman çok sert tepki göstermiştir.²⁸

Türkiye'de iki önemli liderin görüş ayrılıklarının yaşandığı süreçte yine de devlete atfedilen kutsallık ve resmi ideoloji ile topluma biçim verilmek istendiğinden

²⁵ Cumhuriyet Ansiklopedisi 1, s. 166.

²⁶ Cemil Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi 1938- 1945**, İletişim Yayınları, C. 1, Ankara 1986, s. 44.

²⁷ Koçak, **a.g.e** s. 35 -36.

²⁸ Koçak, **a.g.e** s. 52.

Mustafa Kemal ve İsmet İnönü arasında yaşanalar için bkz. Falih Rıfkı Atay, **Çankaya**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2010, s. 623-625. İsmet İnönü, **Hatıralar**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2009, s. 547.

1927, 1931 ve özellikle 1935 Kurultayında bu nedenle Kemalizm'i bir ideoloji olarak geliştirme yolunda önemli adımlar atılmıştır. CHP'nin 1935 IV. Kurultayında kabul edilen programında Atatürkçülük "Kemalizm" adıyla belirlenmiş ve dört esas, altı ilkedен oluştuğu açıklanmıştır. Dört esas olarak "Yurt", "Ulus", "Devlet Yönetimi" "Yurttaşın Siyasal ve Kamu Hakları" gösterilmiştir. Altı ilke ise Kemalist devrim eylemini yönlendirici olarak nitelendirilmiştir. Atatürk inkılâplarının yerleşmesine yardımcı olmak için İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Türk Tarih ve Türk Dil Kurumu ile Halk Evlerinin kurulması ve bunların girişimi ile Kemalist ideolojinin daha sistemli hale getirilmesi istenmiştir.²⁹

Her ne kadar Mustafa Kemal ile İsmet İnönü'nün arasının açılmasına ve İnönü'nün daha sonra Başbakanlığı Celal Bayar'a bırakmasına rağmen 1938'de Ebedi Şefin kaybedilmesi üzerine 2. Cumhurbaşkanı olarak İsmet Paşa görülmüş ve seçilmiştir. 26 Aralık 1938 günü 375 milletvekili ve 216 delege ile toplanan CHP I. Olağanüstü Kurultayı, İnönü'nün tartışılmaz ve sarsılmaz iktidarını belgelediği kurultay olmuştur. CHP tüzüğünde yapılan değişikliklerle İnönü'nün tartışılmaz liderliği ilan edilmiştir.³⁰

Türkiye'nin yeni dönemi, böylece Atatürk'ün ölümünden bir buçuk ay sonra açılmıştır. Celal Bayar başkanlığında toplanan bu kurultayda İnönü'ye değişmez genel başkanlık payesi verilmiştir. İnönü'nün isterse ömür boyu parti lideri olarak kalması sağlanmıştır. Türkiye siyaset tarihinde, "Milli şef dönemi" olarak adlandırılan dönemin perdesi böylece açılmıştır.³¹

Türkiye'nin Batı ile daha fazla bütünleşme çabalarını sürdürdüğü bir dönemde ve II. Dünya Savaşı arifesinde 29 Mayıs 1939'da toplanan CHP V. Kurultayının ülke ve parti tarihi açısından özel bir yeri vardır. Uluslararası düzeyde devletin yerini belirleme yönündeki değişiklikler ilk kez bu kurultayda belgelenmiş ve kurumlaştırılmıştır. Batıya yanaşmak için gerekli olan "demokrasiye geçiş" "demokrasiyi kemale erdirmek" sloganları ilk kez bu kurultayda ortaya atılmıştır. 29

²⁹ Leyla Kahraman, **Türkiye'de Devlet Adamlığı ve Politikacılık Demirel, Ecevit ve Özal Örnekleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara 2006, s. 128.

³⁰ Bila, **a.g.e.** s. 140-141.

³¹ Dündar – Çaplı, **a.g.e.** s. 74-75; **Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Ed. Temuçin Faik Ertan, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2012, s. 259-260.

Mayıs 1939 günü başlayan V. Kurultay’da, parti tüzüğünde yapılan değişiklik ile hem partiyi hem hükümeti denetlemek üzere CHP milletvekillerinden oluşan bir “*Müstakil Grup*” kurulması yönünde karar alınmıştır. Böylece parti içinde bir güdümlü muhalefet hareketi oluşturulmuştur. 21 kişiden oluşan bu müstakil grubun üye sayısı, 1943’deki VI. Kurultay’da 30’a çıkarılmıştır.³²

II. Dünya Savaşı’nın çalkantılarıyla geçen o dönemde Türkiye, savaş dışında kalmayı başarmış olmasına rağmen alınan sıkı tedbirler nedeniyle ülkede ekonomik sıkıntılar yoğun olarak yaşanmıştır. Köy Enstitülerinin kuruluşu, Çiftçiyi Topraklandırma Yasası, çok partili hayata geçiş, 1950’ye kadar olan dönemde çağdaşlaşma atılımları yönünden önemli girişimler arasında yer almıştır.³³

1946 yılında Türkiye’de çok partili hayata geçilmesinde birtakım iç ve dış dinamiklerin etkisi görülmüştür. Bu gelişme, ülkenin içinde bulunduğu ortamı değiştirmiştir. CHP’nin çok partili siyasal yaşama geçildikten sonra toplanan 1946 II. Olağanüstü Kurultayı partinin ortaya çıkan yeni koşullara göre hem kendini hem de ülke siyasetini yeniden biçimlendirmesi amacıyla yapılmıştır.³⁴

İsmet Paşa, batıyla bütünleşebilmenin koşulu olarak demokrasiyi görmüştür. Bu amaçla tek dereceli seçim haberinin verildiği, II. Olağanüstü Kurultayda(10 Mayıs 1946) Müstakil Grup’a son verilmiş ve yine o kurultayda İnönü’nün değişmez genel başkanlık sıfatı kaldırılmıştır. Savaş döneminde çekilen sıkıntılar, CHP’yi geleneksel tabanından uzaklaştırmış ve huzursuz kitleleri bir araya itmiştir. 1945 yazında “Dörtlü Takrir” denilen bir önerge vererek parti içi demokrasi talep eden Celal Bayar, arkadaşlarıyla birlikte CHP’den kopmuş Demokrat Partiyi (DP) kurmuştur.³⁵

³² Bila, **a.g.e.** s. 156-161; Ed. Ertan, **a.g.e.** s. 260-261; **Cumhuriyet Ansiklopedisi 1**, s.328.

Bağımsız milletvekilliği fikri aşlında 1931 seçimleri öncesinde gündeme gelmiştir. SCF ile sağlanamayan parlamento içi denetim, müstakil mebusluklar ile sağlanmaya çalışılmak istenmişse de başarılı bir sonuç elde edilememiştir. Mustafa Kemal’in isteğine rağmen beklenenden az seçilen müstakil milletvekillerinin zamanla sayılarının azalması üzerine mecliste güçsüzleşmişlerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hakkı Uyar, **Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi**, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 172- 174.

³³ Kili, **Atatürk Devrimi**, s. 185.

³⁴ Hakan Uzun, “*Cumhuriyet Halk Partisi’nin 1946 Olağanüstü Kurultayı*” **ÇTTAD**, C. XIII, S. 26, İzmir, 2013, s. 139.

³⁵ DüNDAR – ÇAPLI, **a.g.e** s. 85-86. Kili, **Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, s. 96-97. Bila, **a.g.e.** s. 203-205.

Dörtlü Takrir’de 4 milletvekili, iktidarın artan hoşgörüsünden ve uluslar arası ortamdaki gelişmelerden cesaret alarak demokratik müesseselerin serbestçe doğup yaşaması için kanun ve parti tüzüğünde değişiklik yapılmasını istemişlerdir. Önce Temmuz 1945’te varlıklı işadamı Nuri Demirağ tarafından Milli Kalkınma Partisi, ardından 7 Ocak 1946’da ise Dörtlü Takrir’in sahipleri tarafından Demokrat Parti resmen kurulmuştur.³⁶ 1946 yılı seçimlerini CHP kazanmış ancak sonuçların üzerine gölge düşmüştür. Açık oy, gizli tasnif usulüyle yapılan seçim sırasında DP’nin bazı yerlerde öne geçmesi üzerine paniğe kapılan CHP’nin sandık kaçırma ve sayım hilelerine başvurması gibi iddialar, seçimi şaibeli hale getirmiştir.³⁷

1947’de İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanı sıfatıyla Halk Partisi’ne ve Muhalefet partilerine gönderdiği 12 Temmuz Beyannamesi demokrasimize ışık veren bir belge niteliğindedir. İnönü, bir tarafı diğer tarafa tercih etmeden demokrasinin yerleşmesi için çok partili hayatı samimiyetle desteklediğini bildirmiş, demokrasinin kuruluş sarsıntılarını hafifletecek çareler üzerinde durmuştur.³⁸

Çok partili hayatla beraber CHP ikili bir değişime uğramıştır. Bunlardan birincisi, siyasal olanda olup çok partili hayatın kararlarının saptanması ve kendisinin de bu kurallara uyma çabaları ile ilgili, ikincisi ise toplumsal alandadır ve CHP’nin içinde bulunduğu yalnızlıktan kurtulma amacıyla bütün sınıflara şirin görünme girişimlerinin sonucu olmuştur.³⁹

12 Temmuz Beyannamesinden sonra muhalefetin İnönü’yü yanına alıp, Recep Peker Hükümeti’ne saldırıya geçmesi, CHP içindeki gelişmeleri de hareketlendirmiştir. CHP grubunda yaşanan bir tartışma üzerine Başbakan Recep Peker, gruptan güvenoyu istemiş fakat 35 CHP milletvekili hükümete güvensizlik oyu vermiştir. CHP tarihinde 35’ler Olayı olarak bilinen hareket böylece başlamıştır. 35’ler hizbinin başında Nihat Erim vardır. İşte Nihat Erim’in İnönü tarafından

³⁶ Taner Timur, **Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş**, İletişim Yayınları, İstanbul 1991, s. 14-16.

³⁷ Dündar – Çaplı, **a.g.e** s. 87.

³⁸ Fahir Giritlioğlu, **Türk Siyasi Tarihinde CHP’nin Mevkii**, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1965, s. 203.

³⁹ Timur, **a.g.e** s. 51.

benimsenmesi ve devlet işlerinde uzun süre ona ayrıcalıklı bir inanç gösterilmesi bu tarihte başlamıştır.⁴⁰

CHP'nin ödün üstüne ödün verdiği bir dönemde toplanan VII. Kurultay (17 Kasım 1947), parti tarihinin en önemli kurultaylarından biri olmuştur. Bu kurultayda; İnönü açıktan saldırıya uğramış, parti yönetimi diktatörlükle suçlanmış, komünizmle mücadele, türbelerin açılması, okullarda din dersleri konulması konularında önergelerin verildiği VII. Kurultayın adı “ demokratikleşme kurultayı” olmuştur. Parti Divanı, Kurultay'dan sonra partinin en yüksek yönetim organı haline getirilmiştir. Valilerin il başkanlığı yapmaları geleneğine son verilerek CHP'nin ünlü merkeziliğinin çözülüşü için önemli bir adım atılmıştır. Partiye girme yaşı 22'den 18'e indirilmiş, Genel Sekreterin Genel Yönetim Kurulundan değil, Parti Divanı üyeleri arasından seçilmesi kararlaştırılmıştır.⁴¹

Bu kurultay ile birlikte tüzükte yapılan değişikliklerle partinin tabanı, partide daha etkili kılınmaya çalışılırken, Kemalizm'in temel prensiplerini belirleyen altı ilke de yeniden tanımlanmıştır. Ancak ilkelere yönelik olarak yapılan yeni düzenlemeler, kimilerince ideolojik bir sapma olarak değerlendirilmiş ve kurultayda Kemalizm'den ödün verildiği şeklinde yorumlanmıştır.⁴²

1945 yılından sonra hızlanan ve 1947 kurultayında son aşamasına varan politika değişikliği, CHP'yi esaslı bir şekilde sarsmıştır. Bu dönemde bir yandan Batı ile bütünleşen, bir yandan da yerli egemen güçlere ödünler veren CHP, gerçek bir yaprak dökümüne sahne olmuştur. Kurtuluş Savaşı'ndan beri, CHP'nin başında yer alan asker ve sivil bürokratlardan bazılarının DP'ye geçmesi yeni akımın gücünü

⁴⁰ Bila, **a.g.e.** s. 219 -221. Cüneyt Arcayürek, **Demokrasinin İlk Yılları (1947 – 1951)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1983, s. 120 – 122.

1947 – 50 arasında İnönü, kendisine ciddi bir halef görmekle kalmamış, bunu dikkatle yetiştirmiştir. Bu kişi Nihat Erim'dir. Fakat Erim, mirası hemen devralmak için yeterli kozlara sahip değildir. Metin Toker, **Tek Partiden Çok Partiye**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1970, s. 342-344; Aydemir'e göre bir liderin iyi hizmet adamlarına sahip olması onları hazırlaması ile olur. İsmet İnönü, Nihat Erim'e ümit, itimat ve gelecek için cesaret vermiştir. Fakat 1954 seçimlerinden sonra Nihat Erim'le ihtilaf başlamıştır. Nedeni Erim'in DP lideri ile temasıdır. Erim her şeye rağmen partisinden ayrılmamış, 12 Mart müdahalesinden sonra Başvekil oluncaya kadar Halk partisinde ve ön saflarda yer almaya devam etmiştir. Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam**, Remzi Kitabevi, C. III, İstanbul 1975, s. 275.

⁴¹ Bila, **a.g.e.** s. 224-225.

⁴² Hakan Uzun, “*İktidarını Sürdürmek İsteyen Bir Partinin Kimlik Arayışı: Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1947 Olağan Kurultayı*” **ÇTTAD**, C.XII, Sa. 25, İzmir, 2012, s. 101.

göstermek bakımından ilginçtir. ⁴³ 14 Mayıs 1950 seçimleri tam bir demokratik ortamda hiçbir itiraza yer vermeyecek şekilde cereyan etmiştir. Seçime %80 katılım olmuştur. DP oyların %53,5 olarak meclisteki 487 üyelikten 408'ini kazanmıştır. CHP ise 69 milletvekili çıkarabilmiştir.⁴⁴

1950 seçimleri sonrası CHP bir enkaz yığını andırmaktadır. Seçim yenilgisini kimileri halkın heyecanına bağlarken kimileri de dış güçlerin devreye sokulması şeklinde düşünmektedir. Partiyi kurtarmak için kimileri yeni bir işçi-köylü örgütünün kurulmasını kimisi partinin başına genç elemanların getirilmesini kimisi de İnönü'nün uzaklaştırılmasını istemektedir. ⁴⁵

Yeni başbakan Adnan Menderes de kendisine hedef olarak CHP'den çok İsmet Paşa'yı seçmiştir. Böylece iki lider, iki kuşak, iki görüş ve iki üslup karşı karşıya gelmiştir. 3-5 yıl önce aleyhine yazı yazılamayan İsmet İnönü, artık kurduğu demokrasinin kürsülerinde sert bir şekilde eleştirilmeye başlanmıştır. ⁴⁶

CHP'nin VIII. Kurultayı 28 Haziran 1950'de toplanmıştır. Bu kurultayda parti programında değişiklik yapılmamıştır fakat ana muhalefet partisi olarak topladığı ilk kurultayında İsmet Paşa, DP ile Devletçilik konusunda aralarında görüş ayrılığı olduğunu ve DP'nin Atatürk dönemi CHP'sine yönelik suçlamalarını gerek iç gerekse dış siyaset açısından kaygı verici olarak belirtmiştir.⁴⁷ Söz konusu kurultayda İnönü parti genel sekreterliğine Nihat Erim'in getirilmesini istediği halde bu mevkiye partiyi çağdaştırma akımının temsilcisi olan Kasım Gülek seçilmiştir.⁴⁸ CHP Adana Milletvekili Kasım Gülek kurultay kürsüsünden yaptığı konuşmada, CHP'ye yeni bir ruh, yeni bir anlayış, halkla kaynaşmak için önemli bir canlılığın gelmesini bekleyen delegelere seslenmiş ve kendisini parti genel sekreteri

⁴³ Bila, **a.g.e.** s. 238 -239.

⁴⁴ Timur, **a.g.e.** s. 93.

⁴⁵ Bila, **a.g.e.** s. 253. Aydemir'in deyişiyle 14 Mayıs 1950 seçimleri ile yeni gelenler, bir zümre içi mücadeleden, bir siyasi iç savaştan, gidenlerin hazırladığı seçim imkânları yolu ile muzaffer olarak gelmişler ve bu seçim zaferine de geniş anlamlar vermişlerdir. Buna "Beyaz ihtilal" denilmiştir. Kansız hükümet darbelerinde veya genişçe fakat sınırlı ihtilâllerde bu sözler kullanılmıştır. Yeni gelenler, iktidara gelmeden önce 1945-50 arası siyaseti, halkın içine götürmeyi bilmişlerdir. Böylece 27 yıllık CHP iktidarına halkın çoğunluğu bilerek veya bilmeyerek veto demiş ve kahramanlar devrinin sonu gelmiştir. Aydemir, **İkinci Adam**, C.III, s. 14-15.

⁴⁶ Dündar – Çaplı, **a.g.e.** s. 92.

⁴⁷ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, s. 112 – 113. Kasım Gülek bu kurultay'da 485 oydan 224'ünü alarak CHP Genel Sekreteri olmuştur. Bila, **a.g.e.** s.257.

⁴⁸ **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yayınları, C.7, İstanbul, s. 1978.

seçmelerini istemiştir. Arcayürek'in ifadesiyle Gülek'in adının yazılı olduğu pusulaları delegelerin ellerini sıkarak tek tek dağıtması bile etkileyici olmuştur. Ona göre CHP gibi kemikleşmiş bir parti için Gülek'in seçilmesi partiye yeni bir ruh aşılamanın geldiğini göstermiştir.⁴⁹

1950 seçim yenilgisinden sonraki birkaç yıl içinde, yani Türk ekonomisinin canlandığı ve Demokratların bütün vaatlerini gerçekleştiriyor gözüktüğü yıllarda CHP, 1951 ve 1953'teki kongrelerinde, kendi ideolojik karışıklığını yenmeye ve Kemalist geleneklerini vurgulamak suretiyle geleneksel taraftarlarıyla birlikte itibarını düzeltmeye karar vermiştir. Fakat inandırıcı seçenekler sunamayan CHP'nin, hükümeti sürekli eleştiri yağmuruna tutması bir yandan DP'yi öfkelenmiş diğer yandan bürokrasi ve ordunun halen İnönü'yü desteklediğine dair kök salmış bir korku duyan DP'yi güvensizliğe yöneltmiştir. Bunun üzerine DP ağırlıklı meclis, uzun iktidar döneminde güçlü ve zengin bir örgüt haline gelen CHP'nin bütün mallarına Aralık 1953'te el koymuştur.⁵⁰

22 Haziran 1953 tarihinde toplanan CHP'nin X. Kurultay'ında, demokratik rejimin işleyişi, CHP'nin bu rejim içindeki yeri ve karşılaştığı sorunlar ve CHP ile DP arasındaki ilişkiler konuşulmuştur. Parti programından “Kemalizm” çıkarılmış, bunlar “Atatürk Yolu” olarak belirtilmiştir. 1953 tarihli parti programında CHP'nin sosyo-ekonomik sorunlara daha fazla eğildiği görülmüştür.⁵¹

Parti içinde tutarsızlık ve dengesizliğin dışa vurulmasının hızlandığı X. Kurultayın sonlarında öne çıkan İnönü – Gülek çatışması yarayı iyice derinleştirmiştir. Kasım Gülek'in Genel Sekreterliğinden pişmanlık duyan İnönü'nün Genel Sekreter seçimi ile ilgili tüzük değişikliği isteği, örgütten destek görmemiş Gülek, yeniden Genel Sekreter seçilmiştir.⁵²

İnönü'nün örgütten destek görmemesinde, tek parti döneminden farklı olarak 1950'den sonra kurultaylarda taşra örgütlerinin delege sayısının arttırılması

⁴⁹ Arcayürek, **a.g.e.** s. 206 -207.

⁵⁰ Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s.323 -324. 1951 IX. Kurultayda yaşanan iç çekişmelerden Günaltay olayı için bkz. Bila, **a.g.e.** s. 266 – 270.

⁵¹ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, s. 116 -118.

⁵² Bila, **a.g.e.** s. 272 -273.

etkili olmuştur. Böylece kurultaylar genel merkezin kararlarının onaylandığı yerler olmaktan çıkmış, kurultaylarda parti örgütleri etkinlik kazanmaya başlamıştır.⁵³

1954 seçimleri öncesinde CHP’de illerin milletvekili aday listeleri oluşturulurken listelere profesörlerin, eski genel müdürlerin, emekli generallerin alınmasının fayda sağlayacağı, partinin merkez kadrosunca kararlaştırılmış ve bunun için de 25 Şubat 1954’te III. Olağanüstü Kurultay toplantıya çağırılmıştır. Kurultayın amacı seçim hazırlıklarını gözden geçirmek gibi görünse de gerçek amacı IX. Kurultay’da kabul edilen “*parti adaylarının tümünün illerdeki yoklama kurullarınca saptanması*” ilkesini tüzükte değiştirmek olmuştur. Amaç, parti merkezine % 20 ölçüsünde aday gösterme, kontenjan hakkı tanımaktır. Kurultay, merkezin bu önerisini kabul etmemiştir. 2 Mayıs 1954’te yapılan seçimlerde CHP’nin, 1950 seçimlerine göre oy oranı % 39,9’dan % 34,8’e, milletvekili sayısı da 69’dan 31’e düşmüştür.⁵⁴

1954 seçimlerinden sonra İnönü, partinin XI. Kongresini 26 Temmuz 1954’te toplantıya çağırmıştır. Bila’nın ifadesiyle bu kongre hazin bir kongre olmuştur. Parti ve gelen delegelerde moral düşmüş, ümitler kırılmış ve kurultaya daha az katılım olmuştur. Yani taşralar ve teşkilat, merkeze ilgisini ve itimadını gittikçe kaybetmiştir.⁵⁵ Sınırların iyice gerildiği, hizipleşmenin arttığı bu kongrede İnönü, tekrar Genel Sekreter değişikliğini istemişse de kurultay tarafından yine kabul görmemiştir. Kısacası XI. Kurultay, İnönü’ye rağmen Kasım Gülek’in zaferiyle sonuçlanmıştır.⁵⁶

1950’lerin ilk devresini büyük imar hamlesi ve peş peşe gelen iki seçim zaferiyle geçiren Menderes, ekonomi zora girip basın, üniversite ve ordu karşısına geçmeye başlayınca hırçınlaşmıştır. Muhalefetle ilişkiler iyice gerginleşmiştir.⁵⁷

12 Ocak 1959’da toplanan CHP’nin XIV. Kurultayı, parti programında yapılan değişiklik ve yayınlanan “*İlk Hedefler Beyannamesi*” ile CHP’nin sosyo –

⁵³ Uyar, **1923’ten Günümüze CHP Tüzükleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme**, s. 37.

⁵⁴ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, s. 120 – 122.

⁵⁵ Aydemir, **İkinci Adam**, C.III, s. 159-160.

⁵⁶ Bila, **a.g.e.**, s. 284 – 286.

⁵⁷ Dündar – Çaplı, **a.g.e** s. 93.

ekonomik konulara yakın ilgisini kanıtlamıştır. Bu kurultayda iktidarın anayasal rejimi kısıtlayıcı, zedeleyici uygulamalarıyla ilgilenilmiştir.⁵⁸

Ayrıca, Gülek'ten kaynaklandığı iddia edilen parti içi kopukluk ve ilgisizlik nedeniyle, tüzük komisyonu tarafından önerilen 25. Madde ile Parti Meclisine gerektiğinde Genel Sekreteri üçte iki çoğunlukla değiştirme yetkisi verilmiştir.⁵⁹

1950 sonlarına gelindiğinde ise sokakta ihtilal konuşulmaya başlanmıştır. İnönü;” *demokratik rejimi baskı rejimine çevirseniz ihtilal, millet için meşru bir hak olur. Bu yolda devam ederseniz sizi ben bile kurtaramam* “sözünüyle durumu değerlendirmiştir. Sonuçta 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesiyle DP'nin iktidarı sona erdirilmiştir.⁶⁰

27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi sonrasında ilk CHP kurultayı olan XV. Kurultay'da il kongrelerini gezme hızından dolayı basın “uçan adam” lakabını taktığı Kasım Gülek, yine etkili olmuştur. Tabandan destek alan Kasım Gülek'in çalışmaları üzerine kurultayın üçüncü günü kürsüye çıkan İnönü, delegelerin muhalefetine rağmen ünlü “ *ya o, ya ben*” anlamına gelen konuşmasını yapmış ve bu konuşma Gülek'in siyasal yaşamının sonu olmuştur.⁶¹

1960'ların CHP'sinde hızlı ve beklenmedik gelişmeler yaşanmıştır. Parti içinde dostluk düşmanlık ayrımı birbirine karışmış, kimin kiminle ittifak edeceği bilinmez olmuştur. Örneğin 14 Aralık 1962 günü toplanan CHP XVI. Kurultayında, uzun bir süredir bağımsız bir politika izleyen Nihat Erim ve taraftarları, kurultayı alabilmek için Gülekçilerle işbirliğine girişmişlerdir. Daha önce Gülek karşıtı olan

⁵⁸ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, s. 129 – 130. Adı geçen beyannamede aynı zamanda ortanın solu akımının ilk fikri izleri görülmüştür. Çünkü bu kurultayda CHP'ye yeni katılan ve liberal çizgide bir parti olan Hürriyet Partisi'nin etkisi olmuştur. Hatta “İlk Hedefler Beyannamesi”nin raportörü olan HP'li Turan Güneş, ortanın solu akımının entelektüel dokusunu oluşturmada önemli rol oynamıştır. Cemal Fedayi, “*Ortanın Solu Akımı*” **Liberal Düşünce Dergisi**, S. 33, Ankara, 2004, s.164.

⁵⁹ Bila, **a.g.e**, s. 314.

Nitekim DP'lilerin Kasım Gülek'in Nato'da görevli Albay Fens'e gönderdiği mektubu açıklaması ve Gülek'in program dışı gittiği Geyikli'de yaşadığı olaylar üzerine 25. Maddenin uygulanması gündeme gelmiştir. Bunun üzerine Kasım Gülek, 27 Eylül 1959'da istifa etmiştir. Yerine Parti Meclisi tarafından İsmail Rüştü Aksal getirilmiştir. Bila, **a.g.e**, s. 318 – 320.

Aksal'ın sağlık sorunları üzerine Kemal Satır 1 Eylül 1962'de Genel Sekreter olmuştur. Kili, **Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, s. 152.

⁶⁰ Dündar – Çaplı, **a.g.e** s. 96-97.

⁶¹ Bila, **a.g.e**, s. 338 – 341.

Avni Doğan da Parti Meclisinden istifa ettikten sonra Erim – Gülek eksenine katılmıştır.⁶²

1965 seçimleri sonrasında CHP’de yaşananlar ve önemli kurultaylar birinci bölümün de konusu olması nedeniyle belirtilen bölümde açıklanmıştır.

⁶² Bila, **a.g.e.**, s. 366- 367.

Suçlamalar ve ithamlar sonucu Parti Disiplin Kurulu tarafından Gülek, Erim ve Doğan bir yıl süre ile partiden uzaklaştırılmıştır. Kili, **Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, s. 129 – 130.

BİRİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NİN BEŞİNCİ OLAĞANÜSTÜ KURULTAYI ÖNCESİ SİYASAL GELİŞMELER

1.1 Ortanın Solu

1.1.1 Ortanın Solu Nedir?

Türkiye için 27 Mayıs Askeri Müdahalesi; (1960) bütün zikzaklarına rağmen ülkede o güne kadar görülmeyen bir fikir, edebiyat ve düşünce zenginliğine yol açarak yeni bir anayasa ve yeni kurumlara zemin hazırlamıştır.⁶³ 1961 Anayasasında temel hak ve hürriyetlerin, anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabileceği; kanunun kamu yararı, genel ahlak, kamu düzeni, sosyal adalet ve milli güvenlik gibi sebeplerle de olsa hak ve hürriyetlerin özüne dokunamayacağı gibi çok önemli ve net bir ilke yer almıştır.(Madde 11)⁶⁴

Bu hürriyet havası içinde başlayan sosyalizm tartışmaları ise sol blok içinde, milli olmak ile Moskova'ya sıkı sıkı bağlı kalmak isteyenler arasında yoğunlaşmıştır. Bu tartışmalar partiler arasında başlıca polemik konusu olmuş, yirmi yedi yıllık iktidarında sosyalist ve komünistlere pek yüz vermemiş olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) de sola kayarak bu değişimdeki yerini almıştır.⁶⁵

CHP'de bu dönüşümün yaşanmasında; sol düşünceyi CHP'nin disiplini altında ve ılımlılık sınırında tutma girişimini ifade eden ortanın solu görüşü ile işçi haklarının koruyucusu olarak CHP'de güçlenen Bülent Ecevit ve çalışmaları dikkati çekmektedir.

⁶³ Şevket Süreyya Aydemir, **İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000, s.407.

⁶⁴ Taha Parla, **Türkiye'de Anayasalar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.46. Suna Kili, Şeref Gözübüyük, **Türk Anayasa Metinleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000, s. 176.

⁶⁵ Aclan Sayılğan, **Türkiye'de Sol Hareketler(1871 – 1972)**, Hareket Yayınları, İstanbul, 1972, s. 16.

Günlük politika uygulamasında ortanın solu deyimi nereden gelmektedir? 1929 Dünya ekonomik bunalımının etkileri sürerken Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Roosevelt, ülkesinde işsizlik, açlık, iflas ve intiharların sürdüğü bir ortamda liberal ekonomiye müdahale etme ihtiyacı duymuştur. ABD basınında geniş yankılar uyandıran bu müdahaleci ekonomik politikayı, sosyalist bir hareket değil midir? diye soran gazeteciye başkanın cevabı: “Hayır, bu hareket olsa olsa ortanın solunda bir harekettir” şeklinde olmuştur.⁶⁶

Türkiye’de ise sosyalist görüşlerin aydınlar ve bir kısım işçiler arasında tutunmaya başlaması 1960’dan sonra yaşanan yeni gelişmeler arasındadır. Türkiye’ye özgü bir sosyalizmin kısaca Türk sosyalizminin tutulmasını, gelenekleşmesini isteyenler öncelikle Türkiye Komünist Partisinin (TKP) “işçi sınıfının önderliği” fikrine itiraz etmektedirler. Onlara göre bu bir dogmatizmdir ki bu sosyalizmi geçerli kılmamıştır. Çünkü Türkiye o yıllarda işçi değil, köylü sınıfının ağırlığını koyduğu bir toplumdur. Bu nedenle Türk sosyalizmi bir köylü sosyalizmi olmalı ve bunun için de köylü meselesinin enine boyuna incelenmesi gerekmektedir.⁶⁷

1960 sonrasında Türkiye İşçi Partisinin (TİP) sosyal ve ekonomik sorunları CHP’ye göre daha solda bir yaklaşımla ele alarak çözümler önermesi, ayrıca sol bir parti olduğunu açıkça söylemesi ise CHP Genel Başkanı ve yöneticilerini yeni bir davranışı benimsemeye itmiştir. Çünkü bu dönemde CHP’nin en büyük destekçisi olan üniversite gençliği TİP’in önerilerine sempati ile yaklaşmaya başlamıştır. CHP ve lideri İsmet İnönü, bu sempati ve ilgi karşısında gençlik kesimini uyarmak ve yeniden partisine kazandırmak zorunluluğunu duymuştur.⁶⁸

Bu zorunluluk CHP ve öteki partilerin kendi yerlerinin sola göre nerede olduğunu belirlemeleri gibi bir sorunu ortaya çıkarmıştır. Demokrat Parti’nin (DP) izinden giden Adalet Partisi (AP) ile Yeni Türkiye Partisi (YTP) solun karşındadır.

⁶⁶ Ali Rıza Akbıykoğlu, **Demokrasi ve İsmet Paşa**, Filiz Matbaacılık, Ankara, 1986, s.202.

⁶⁷ Sayılğan, **a.g.e.** s. 17.

⁶⁸ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, s.211.

TİP’in doktrin tartışmaları ve faaliyetleri İçişleri Bakanı Faruk Sükan tarafından zamanla ülkede güven ve huzuru bozan bir ortama sebep olarak gösterilmiştir. Bknz, Faruk Sükan, **Türkiye’de Aşırı Sol Hareketler Üzerine**, Eroğlu Matbaası, Ankara, 1969, s.16-27.

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) sağcı ve muhafazakâr olarak ortaya çıkmıştır. CHP ise Türkiye İşçi Partisinin söylemleri, öteki partilerin durumu ve parti içi tartışmalar nedeniyle konumunu belirlemeyi yararlı bulmuştur. Buna göre aşırı sağa ve sola oranla ortacı görünmekle birlikte merkezin soluna doğru gidecek ve bu durum ortanın solu olarak yansıtılacaktır.⁶⁹

Ortanın solu hareketini halka indirme, halka anlatma yolunda atılmış ilk adımlar, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'ye aittir. İnönü, 1965 yılında yaptığı açıklamada CHP'nin bünyesi itibariyle devletçi bir parti olduğunu ve bu sıfatla ortanın solunda bir anlayışta olduğunu ifade etmiştir. Ona göre; 1923'teki harap ülkede devletçilik nasıl tek, eşi ve yardımcısı olmayan bir kalkınma çaresi idiyse, 1960'larda da ortanın solu Türk ekonomisinin temel bir unsurudur. İnönü için halkçı olmak ortanın solunda olmaktır."⁷⁰

CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit, İnönü ile birlikte savunduğu ortanın solu siyasetinin ilkesini, insan düşüncesini baskı altında tutmamak, özgür insan olmak, özgürlüğünü insanların yararına ve yücelmesi uğruna kullanan insan olmak olarak tanımlamaktadır.⁷¹ Ecevit'in ifadesiyle CHP, gerek 1961 anayasasının gerekse toplumdaki gelişmelerin gerisine düşmüştür. Toplumda güçlenmeye başlayan sol eğilimleri ve çakışan halk kesimlerinin beklentilerini karşılamada TİP'in öncülüğünden rahatsız olan Ecevit, bu durumu içine sindiremediğinden yakınmış ve toplumdaki sola yönelişin öncülüğünü CHP'nin üstlenmesini istediğini ifade etmiştir.⁷²

1.1.2 Ortanın Solu Kavramının Cumhuriyet Halk Partisi'ne Yansımaları

Bazı düşünce ve siyaset akımlarının aydınlar tarafından o yıllarda özgürce tartışılması ve adlandırılması sırasında CHP'nin de partiler yelpazesinde nerede olduğu tartışılmaktadır. Bülent Ecevit, bu tartışmalı ortamda CHP'nin kendi program ve tutumuna en uygun olanı "ortanın solunda" sözüyle anlattığını ve

⁶⁹ Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi V**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002, s. 126- 127.

⁷⁰ Bila, **a.g.e.** s. 393.

⁷¹ Bülent Ecevit, **Ortanın Solu**, Kim Yayınları, Ankara 1966, s. 10.

⁷² Fahri Aral, "*Sola Yönelişin Öncülüğünü CHP'nin Üstlenmesini istiyordum*" **Tarih ve Toplum Dergisi**, C.24, S.141, İstanbul, 1995, s. 189.

bulunduğu yeri dürüstçe tanımladığını ifade etmektedir.⁷³Bülent Ecevit, ortanın solu görüşünü şu ilkelere dayandırmaktadır.

- Ortanın solundakiler insancıdırlar
- Ortanın solundakiler halkçıdırlar
- Ortanın solundakiler sosyal adaletçi ve sosyal güvenlikçidirler
- Ortanın solundakiler ilerici, devrimci ve reformcudurlar
- Ortanın solundakiler devletçidirler
- Ortanın solundakiler plancıdırlar
- Ortanın solundakiler özgürlüğe bağlıdırlar
- Ortanın solundakiler sosyal demokrasiden yanadırlar.⁷⁴

Cumhuriyet Halk Partisi için ortanın solu düşüncesini gündeme getiren olaylar zincirinin bir halkasını iç politikada, parti içinde yaşanan gruplaşmalar oluşturmaktadır. 1959'da genel sekreter sorunu çözülmüş, Kasım Gülek görevden uzaklaştırılmıştır. Fakat yerini alan İsmail Rüştü Aksal ve sonra Kemal Satır ise tutucu yapılarıyla örgütü kırmaktadır. Turhan Feyzioğlu ve ona bağlı kişilerin yarattığı sorunlar da önemli bir yer tutmaktadır. Böylece 1961-65 arası İnönü hükümetleri döneminde parti genel merkezi ve örgüt arasında sorunlar ve çelişkiler büyümekte önemli düşünce ayrılıkları ortaya çıkmaktadır.⁷⁵

CHP'yi ortanın soluna götüren diğer halka ise dış politikada, Kıbrıs'a yönelik bir müdahalenin Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Johnson'un mektubuyla engellenmiş olmasıdır. Türkiye NATO çerçevesinde ABD ile ittifak bağlarının olmasına rağmen Kıbrıs meselesi nedeniyle ABD ilişkilerinde bazı dalgalanmalar yaşamıştır. Bu durum ikinci süper güç Sovyet Rusya ile olan ilişkileri şekillendirmiştir.⁷⁶

ABD Başkanı Johnson'un Türkiye'nin Kıbrıs'a yapacağı muhtemel bir müdahalede Amerikan silahlarını kullanamayacağını İnönü'ye bir mektupla bildirmesi kamuoyunda tepkiye yol açmış, İnönü de “ *yeni bir dünya kurulur,*

⁷³ Ecevit, **a.g.e.**, s. 12-13.

⁷⁴ Ecevit, **a.g.e.**, s. 17-20.

⁷⁵ **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 8, İletişim Yayınları, s. 2031-2032.

⁷⁶ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkım Yayınevi, İstanbul, s. 784.

Türkiye’de bu dünyada yerini alır” demek zorunda kalmıştır. Böylece İnönü, II. Dünya Savaşı’ndan beri tartışmasız onay gören Türkiye’nin Batı İttifakı içindeki yerinin tartışılabilirliğini kabul etmiş, Bu durum Türkiye’nin yeni bir dünyada yer araması anlamına gelmiştir.⁷⁷

İsmet İnönü’nün damadı gazeteci Metin Toker’e göre Başbakan İsmet İnönü, Stalin Dönemi’nin Sovyet Rusya’sından farklı olarak Türkiye ile dostluk isteyen bir Sovyetler Birliği bulmuştur. Bu değişimde bir taraftan Stalin’in hayatta olmaması diğer taraftan Johnson’un kaba siyaseti etkili olmuştur.⁷⁸

Bu koşullar İsmet İnönü ve CHP’ye ortanın solu adıyla yeni bir yolun aranması gerektiğini göstermektedir. Özetlersek;

- Yoksul kesimlerin ekonomi ve sosyal hak taleplerinin artması
- CHP tabanının bu genel uyanışa paralel olarak radikal taleplerde bulunması
- TİP’in somut önerilerinin yaygın bir şekilde taban bulması
- Amerika’ya duyulan güvenin sarsılması

CHP’de ortanın solu politikasının temel çizgilerini oluşturmuştur. İnönü ve Ecevit’in omuzladığı yenileşme hareketi, 1965’te ortanın soluna yönelişin somut belirtilerini beraberinde getirmiştir. Petrolün millileştirilmesi, toprak reformunun gerçekleştirilmesi yeni bir CHP’nin boy göstermesi anlamına gelmiştir.⁷⁹

Böylece ortanın solu akımı ile birlikte Türk sosyal demokrasinin temelleri atılmıştır. Cemal Fedai’nin ifadesiyle ortanın solunu CHP’nin resmi çizgisi olarak ilan eden İsmet İnönü olmasına rağmen akımın siyasal lideri Bülent Ecevit, entelektüel lideri ise Turan Güneş olmuştur. Zamanla ortanın solu deyiminin yerine Bülent Ecevit tarafından demokratik sol deyimi kullanılmaya başlanmıştır.⁸⁰

Bu yeni CHP’yi halka daha iyi anlatabilmek için 1965 seçimleri için hazırlanan seçim bildirgesi önceki seçimlerde halka açıklanan bildirelere oranla sosyal ve ekonomik konularda daha ileri, daha devletçi, daha halka dönük öneriler

⁷⁷ Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi 8, s. 2031-2032.

⁷⁸ Metin Toker, **İnönü’nün Son Başbakanlığı (1961-1965)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1992, s. 217.

⁷⁹ Bila, **a.g.e.**, s. 390-391.

⁸⁰ Fedai, **a.g.m.** s. 163.

sunmakla beraber yine de cesaretle sorunların üzerine eğilmekten, ayrıntılara girmekten, açık seçik çözümler sunmaktan uzak olarak değerlendirilmiştir. Bu açıdan 1965 seçimlerine daha radikal ve yığınlara dönük bildirge ile girildiyse de sonuç beklenenden kötü olmuştur. AP'nin 240 milletvekili ile tek başına iktidar olduğu bu seçimde CHP 134 milletvekili çıkarabilmiştir.⁸¹

Geç başlayan radikalleşme politikasının halka mal edilememesi, CHP'de şiddetli hizipleşme ve görüş ayrılıkları, koalisyon hükümetlerinin geniş halk kitlelerine olumlu bir şey verememiş olması başarısızlık nedenleri olarak sıralanabilir.⁸²

Ayşe Ayata'nın ifadesiyle 1965 seçim sonuçlarının temelinde koalisyon hükümetleri döneminde talepleri reddedilen taşra teşkilatlarının sıkı bir parti çalışması gösterme konusunda isteksizlikleri yatmıştır. Ancak seçimlerde sık sık sözü edilen yeni tanışılmış kavram ortanın solu suçlanmıştır. Ayata'ya göre aslında ortanın solunda olmak parti programını değiştirmek anlamına gelmemiş aksine mevcut parti programı devletçi gelişme, sosyal adalet, planlı ekonomi ve inkılâpçılığa dayanan yönüyle buna uygun olmuştur. Seçim sonuçlarının da ortaya koyduğu üzere yeni kimlik tanımından ne seçmenler hoşlanmış ne de parti örgütünün kendisi bunun gerçekte ne demek olduğunu anlayabilmiştir. Dolayısıyla parti üyeleri ortanın solu hareketinin komünizmden başka bir şey olmadığını söyleyen karşı propagandayla mücadelede yetersiz kalmıştır.⁸³

CHP'nin “ortanın solu” politikasını benimsemesinde etkin rol oynayan dönemin CHP Tokat İl Başkanı İsmail Hakkı Birler, 1965 seçim sonuçlarını ve “ortanın solu” düşüncesini anılarında şu sözlerle aktarmaktadır.

“1965 seçimlerinde uğradığımız hezimet daha önce de bahsettiğim gibi, büyük oranda ortanın solu konusuna bağlandı. AP seçimlerde ortanın solu üzerine bir slogan hazırlamış ve epey de başarılı olmuştu. “Ortanın solu, Moskova'nın yolu!” Gerçi biz de “Ortanın solu, Atatürk'ün yolu!” sloganını kullanmıştık ama

⁸¹ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, s. 218-220; Ali Turgan, “1961 Anayasası Döneminde CHP”, **Sosyal Demokrat Değişim Dergisi**, S. 15, İstanbul, 2000, s. 87-88.

⁸² Bila, **a.g.e.**, s. 398.

⁸³ Ayşe Güneş-Ayata, “Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Ortanın Solu Hareketi”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.50, No:3-4, Ankara, 1995, s. 82

sonuç ortadaydı. Herkes İsmet Paşa'nın CHP'nin yolunun, ortanın solunda olduğunu rahmetli Abdi İpekçi'ye verdiği röportajda (29 Temmuz, 1965) ilk kez gündeme getirdiğini ve parti içinde kimsenin bu konudan haberdar olmadığını söylüyordu, ama işin aslı hiç de öyle değildi. Ortanın solu uzun süredir konuşulan, üzerinde tartışılan bir konuydu. İsmet paşa o röportajda sadece bunu resmi olarak dile getirmişti... Seçimlerin üzerinden bir yıl geçmiş, 18. Kurultay hazırlıkları başlamıştı ama artık tartışmalar neredeyse çatışmaya dönüşmüştü; CHP'nin artık sosyalist bir parti olduğunu iddia edenlerle, etmeyenler arasında kıyasıya bir mücadele yaşanıyordu. Ortanın solunun ne olduğu konusundaki teorik tartışmanın yanında bir de seçim sonuçları üzerinden tartışma yürüyordu; bir tarafta CHP'nin sola açıldığı için seçimleri kaybettiğini savunanlar, diğer tarafta da ortanın solunun iyi anlatılmadığı için az oy aldığını söyleyenler. Bu arada gazeteci arkadaşlar da bu ekiplere isim takmakta gecikmediler: Birinci gruptaki milletvekillerine "göbekçiler" , ikinci gruptakilere de " ortanın solcuları" ya da "yenilikçiler" dediler.

Göbekçiler arasında partinin o tarihteki ileri gelenleri vardı: Turhan Feyzioğlu, Nihat Erim, Kemal Satır, Coşkun Kırca, Emin Paksüt, Hıfzı Oğuz Bekata, Suphi Baykam, İsmail Rüştü Aksal... Yenilikçiler kanadında ise Bülent Bey'in yanında Turan Güneş, Seyfi Sadi Pencap, Mustafa Ok, Ferda Güley, Hayrettin Uysal, Nazif Aslan, Yaşar Akal, Kemal Ataman, Nermin Abadan, İbrahim Öktem gibi isimler vardı.⁸⁴

Bülent Ecevit'e göre Cumhuriyet Halk Partisi 1965 seçimlerinde ortanın solunda olduğunu söylediği için yenilmemiştir. Aksine partiye bu seçimlerde beliren tepkinin nedeni; toprak ve vergi reformu, işçi hakları, petrolün millileştirmesi gibi konularda aldığı yeni kararlar sonucunda, halkı veya devleti sömürmeye alışmış bazı çevreleri tedirgin etmesidir.⁸⁵

Siyasete İsmet Paşa'nın yanında girmiş, onun hükümetinde bakanlık yapmış ve çalkantılı dönemlerde hep onun yanında durmuş bir siyaset adamı olan Ali İhsan Göğüş'e göre ortanın solu; CHP'nin siyasi coğrafyadaki yerinin tespitidir. Partinin

⁸⁴ Şengün Kılıç Hristidis, Ersel Ergüz, **İsmail Hakkı Birler'in Anılarında CHP'li Yıllar(1946 – 1992)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010, s. 88-89.

⁸⁵ Ecevit, **a.g.e.** s.11-12.

yeri, kuruluşundan beri de zaten budur. Merkez partisi değildir. Devrimleri yapmış bir parti, elbette ki sağda olmazdı; ortada da olamazdı ama ortanın solunda olmak ideolojik anlamda Marksist solda yer almak hiç değildir.”⁸⁶

Özellikle üniversitelerin Marksist sosyalizme yöneldikleri ve Türkiye'nin nerdeyse bütün özel konularının Marksist diyalektikle açıklanmaya başlandığı bir dönemde ortanın solunun aynı zamanda komünizme set çekecek bir kavram olduğu dikkatle açıklanmıştır.⁸⁷

Ortanın solu kavramını sömüren, “Ortanın Solu, Moskova Yolu” sözünü slogan edenlere kızan İsmet Paşa bir gün şöyle demiştir: “*Kurtuluş Savaşı'nda süvarilerimiz atlara soldan binerek İzmir'e girmişler ve düşmanı denize dökmüşlerdir...*”⁸⁸

Eski Hatay Cumhurbaşkanı Tayfur Sökmen, CHP'nin prensiplerinin sosyal bir yön taşımasının ve sosyal adalet ilkesini bulundurmasının hiçbir zaman solcu ve sosyalist olmasını veya “*Halk Partisi ortanın solundadır*” denilmesini gerektirmediğini düşünmektedir. Türkiye İşçi Partisi varken sol görüşlü olan halk, oylarını “ortanın solundayım” diyen CHP'ye vermeyecektir. Nitekim Sökmen, Ecevit'in en çok meşgul olduğu işçi yeri Zonguldak'tan CHP'ye az oy gelmesini buna bağlamaktadır. Ayrıca işçilerin kendi adlarına kurulan İşçi partisine oy vereceğini tahmin edemeyen genel başkanı da eleştiren Sökmen, CHP yanlısı Cumhuriyet, Milliyet, Akşam gibi gazetelerin de yazı ve karikatürlerle ortanın solu fikrinin partiye verdiği zararı yazdığının göz önünde bulundurulması gerektiğini düşünmektedir.⁸⁹

Ortanın solu anlayışı, Cumhuriyet Halk Partililer arasında verilen örnekten anlaşılacağı üzere farklı değerlendirilmiş ve gruplaşmalara zemin hazırlamıştır. Özellikle 1966'da yapılan XVIII. Kurultay öncesinde Bülent Ecevit'in kendi adına “Ortanın Solu” kitabını yayınlaması bir fikir hareketinin lideri mi? olduğu sorusunu gündeme taşımıştır. Orhan Koloğlu'na göre liderlik söz konusu değildir. Ecevit,

⁸⁶ Ali İhsan Göğüş, **Hep İsmet Paşa'nın Yanında**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2008, s. 144.

⁸⁷ Erhan Löker, **Ortanın Solu Cumhuriyet Halk Partisi ve Türkiye**, Tisa Matbaacılık, Ankara, 1969, s. 34.

⁸⁸ Akbıyıkoglu, **a.g.e.** s. 207.

⁸⁹ Tayfur Sökmen, **CHP Ortadadır, Ortanın Solu Moskova Yoludur**, Yayla Matbaacılık, 1966, s. 4-7.

tartışılan konuları formüle etmekteki yeteneği ve daktilosuyla hızlıca kâğıda dökebilmesi nedeniyle o girişimin raportörü niteliği kazanmıştır. Fakat kitapta sadece Ecevit'in adının olmasında, Ecevit'in liderlik rolüne itildiği, kendisinin de bunda bir sakınca görmediği düşünülmüştür. Koloğlu bu durumu, CHP'nin o dönemde var olan özelliklerine bağlamıştır. Çünkü İsmet İnönü sonrasında genel başkanlığa hazırlanan Nihat Erim, Turhan Feyzioğlu ve Kemal Satır gibi politikacılar için Ecevit en az tehlikeli rakiptir. Koloğlu'nun ifadesiyle onlar İnönü'ye karşı önce Ecevit'i rakip yapmayı ardından İnönü çekildikten sonra ise Ecevit'i kenara itmeyi planlamışlardır.⁹⁰

Bu beklentinin aksine 1966'da yapılan XVIII. Kurultay, CHP'de ortanın solcuları ile sağcılarının kesin olarak hesaplaştıkları kurultay olmuştur. Bu kurultaydan Ecevit ve ekibi tam bir başarı ile çıkmıştır.⁹¹

Bu başarının altında Bülent Ecevit ve “ortanın solu grubunun “ yaptığı ciddi bir ekip ve örgüt çalışması yatmaktadır. Bunun dışında XVIII. Kurultay CHP açısından iki önemli yeniliği ifade etmektedir. Birincisi, bu kurultay ortanın solu hareketini benimsediğini bir bildiri ile kamuoyuna açıklamıştır. İkincisi, Bülent Ecevit parti genel sekreterliğine seçilmiştir. Böylece ortanın solu ekibi parti yönetiminde güçlenmiştir.⁹²

Türkiye'nin çok partili hayata geçişine gazeteci olarak tanıklık eden ve CHP'den politikaya atılan eski CHP genel sekreteri Şeref Bakşık, anılarında Bülent Ecevit'in genel sekreterliğe geliş biçimini sonraları kendisine şöyle açıkladığını yazmıştır. “ *Çetin bir mücadeleden sonra XVIII. Kurultayı kazandık. Fakat İnönü ona rağmen, bu mücadeleyi kazanan ekibin adayı olarak, benim genel sekreterliğimi erken buluyordu. Kemal Satır'ın genel sekreter olmasını istiyordu. Ben gerçi, bu hareketin önderliği mücadelesine kendime rağmen sürüklenmişim. Fakat bir kez bir görevi kabul ettikten sonra, onun bütün sorumluluğunu yüklenmek ve o görevi sonuna kadar götürmek isterim. Bu durumda bana güvenen, umut bağlayan arkadaşlarımı yarı yolda bırakamazdım. Onun için arkadaşlarımın beni uyardıklarına, bana ısrarda bulunmalarına gerek kalmadan yeni parti toplantısından*

⁹⁰ Orhan Koloğlu, **Kim Bu Ecevit**, Boyut Kitapları, İstanbul, 2001, s.302-303.

⁹¹ **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi** 8, s. 2033.

⁹² Kili, **Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, s. 229-231.

önceki gece yarısı, rahmetli İnönü'ye gittim. Kendisine genel sekreterlikten başka görev kabul edemeyeceğimi söyledim. Öyle zannediyorum ki, İnönü, benden ilk defa karşılaştığı bu davranış karşısında itiraz edemedi.”⁹³

XVIII. Kurultay'dan sonra Bülent Ecevit ve ekibinin parti içinde güçlenmesinden rahatsız olan Turhan Feyzioğlu'nun liderliğinde güçlenen “Sekizler Hareketi” ise ortanın solu politikası ile partinin sosyalizme kaydığını ileri sürerek parti içinde muhalefetlerini arttırmışlardır.⁹⁴

Şeref Bakşık'a göre XVIII. Kurultayda İsmet İnönü bazı yersiz kaygılara açıklık getirmiştir. Partinin ortanın solunda olmasından, onun sosyalist parti olduğunu veya olacağını zannedenlerin yanıldığını ve CHP'nin sosyalist olmadığını ve sosyalist parti olmayacağını belirtmiştir. Böylece Parti Meclisi seçimi, ortanın solunun başarısıyla son bulmuştur.⁹⁵ Ali İhsan Göğüş, Parti içinde İsmet İnönü ve ortanın solcularına karşı başlatılan muhalefete bir örnek olarak İsmet Paşa'nın o dönemde yaşadıklarını anılarında şöyle yer vermektedir.

“Parti Meclisinde “Sekizler Hareketi” başlamıştı. İsmet Paşa ağır tenkitlere maruz kalıyordu. Bir celsede Emin Paksüt, İsmet Paşa'nın önüne geldi ve mikrofonunu önünden zıplatacak tarzda masayı yumruklayarak ağır sözler söyledi. Onun üzerine İsmet Paşa döndü ve bana dedi ki, “ bu hakarete uğrayarak bin sene yaşamayı mı yoksa bu anı görmeden ölmeyi mi tercih edersin derlerse, ölmeyi tercih ederim!” İçimin sızladığı bir andı bu.”⁹⁶

Pek çok CHP'li ortanın solu sloganını, seçmenlerin partiyi sola alternatif gibi görmeleri için CHP'ye yeni bir radikal imaj vermenin bir yolu olarak görmüştür. Fakat Ecevit “ortanın sol”unu sadece bu açıdan değil aynı zamanda partiyi altmışların ve yetmişlerin meydan okumalarına, var olan sosyo-ekonomik yapı çerçevesinde yanıt verebilecek bir örgüte dönüştürerek, partinin niteliğini değiştirebilecek bir politika olarak da görmüştür. Eğer parti seçim kazanmak

⁹³ Şeref Bakşık, **CHP İle Bir Ömür**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2009. s. 235- 236.

⁹⁴ **Sekizler Hareketi**: Turhan Feyzioğlu, Emin Paksüt, Coşkun Kırca, Fehmi Alparslan, Süreyya Koç, Ferit Melen, Orhan Öztrak, Turan Şahin adlı isimlerden oluşmaktadır. Gülsüm Tütüncü Esmer, **Türk Siyasal Yaşamında Ortanın Solu Politikası**, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2006, s. 45.

⁹⁵ Bakşık, , **a.g.e.** s. 235.

⁹⁶ Göğüş, **a.g.e.** s. 146.

istiyorsa, dar görüşlü ve çağdışı toprak ağalarının desteğini kaybetmek anlamına gelse bile, işçi ve köylülerin oyunu kazanarak seçmen tabanını genişletmek zorundadır.⁹⁷

Bülent Ecevit ifadesiyle CHP, bunun için halka gitmeli, kendini halka daha iyi anlatabilmelidir. Bürokratik ve soğuk yüzlü devlet imajını, halktan uzaklık imajını üstünden atabilmelidir. Ama partinin her üyesi ayrı bir türkü tutturarak değil, uyumlu bir koro halinde bir insanlık ve toplum ülküsüyle halka seslenebilmelidir.⁹⁸

CHP tarafından ortanın solu fikrinin gündeme getirilmesiyle zamanla Türk Solu adına diğer sol gruplar da olumlu tepkiler vermeye başlamıştır. Hatta Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) propagandasını yapmasıyla bilinen "Bizim Radyo", Ortanın solu ve Bülent Ecevit'i öven yayınlar yapmıştır.⁹⁹

1960'larda İsmet İnönü'nün genç bakanlarından ve sonrasında CHP Genel Sekreter yardımcılığı yapan Muammer Erten, ortanın solu fikrini halka anlatabilmeyi görev edinmiş, köylüye ortanın solunu en basit dille anlatmak için 3 köy hikâyesi yapmıştır. Erten'e göre; Faşist olarak adlandırdığı birinci köyde halk, dinlerine bağlıdır. Ayrıca muhtar, jandarma gibi köydeki iktidar sahiplerinin verdiği ile yetinmeye mecburdur. Komünist olarak adlandırdığı ikinci köyde ise toprak, her şey devletindir. Bütün köylü devletin topraklarında çalışır. Devlet ne verirse onunla idare eder. Hastane, eğitim bedava ama devlet temsilcilerinin denetimi altındadır. Ortanın solundaki köyde ise muhtarı, imamı köylüler kendileri seçer. Her köylünün kendine yetecek kadar toprağı vardır. İstedığı gibi toprağını işler. Kooperatifi var, mahsulünü değeri pahasına satar. Eğitim ve sağlık hizmetlerinden rahatça yararlanmaktadır. Erten'in ortanın solunu anlatan bu örneği zamanla genel başkan ve partililer arasında çok beğenilmiştir.¹⁰⁰

Fakat ortanın solunu beğenmeyenlerin başında gelen Kasım Gülek, Turhan Feyzioğlu ve yandaşlarının karşı tavırları, partinin 1967 IV. Olağanüstü kurultayında büyük bir kopmaya sebep olmuştur. Turhan Feyzioğlu, Emin Paksüt, Ferit Melen

⁹⁷ Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945- 1980)**, Hil yayın, İstanbul, 2010, s. 320.

⁹⁸ Ecevit, **a.g.e.**, s. 80-81.

⁹⁹ Bizim Radyo'nun yayın metinleri için Bkz. **Aşırı Solun Geniş Cephe Faaliyeti ve CHP Genel Sekreteri Ecevit**, Dünya Yayınları, İstanbul, 1970, s. 27-30.

¹⁰⁰ Muammer Erten, **Topraktan Parlamento**, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 148 – 149.

gibi eski üyelerin bulunduğu 48 kişi CHP'den istifa ederek 12 Mayıs 1967'de Güven Partisini (GP) kurmuşlardır. Onların ayrılması ile CHP Millet Meclisinde ve Cumhuriyet Senatosunda kan kaybına uğramıştır. Asıl önemlisi Turhan Feyzioğlu ve arkadaşlarının gidişini normal ve sevinçle karşılayan İsmet İnönü de ilerleyen yıllarda kurucularından olduğu CHP'den istifa edecektir.¹⁰¹

IV. Olağanüstü Kurultay'ının partinin içyapısı ve düşünsel farklılıkları yönünden bir özelliği daha vardır. Kemal Satır, Nihat Erim gibi eski yöneticiler Feyzioğlu ve arkadaşlarına karşı ortanın solu grubunda yer alırken daha sonra Ecevit'e karşı mücadeleye başlamışlardır. Bu tutarsızlıkların yaşanmasında parti içi iktidar mücadelesi, lidere yakınlık, liderden sonra parti yönetimini ele geçirme amacı saklıdır. Bunda İnönü'nün ikinci plandaki liderler kadrosunu dengeli tutma, iç muhalefeti sorumlu organlarda temsil ettirme alışkanlığı etken olmuştur denebilir.¹⁰²

Orhan Koloğlu, "*ihirası aklının önünde giden*" diye nitelediği politikacıların CHP'de yaşı ilerleyen İnönü'nün yerini almak istediklerini belirtmiştir. Koloğlu, Feyzioğlu, Satır ve Erim'in küçümsenemeyecek meziyetleri olan kişiler olmasına rağmen bu durumlarını parti ve topluma katkı için kullanmadıklarından kısır bir döngü içinde hizipçilik yaptıklarından yakınmıştır.¹⁰³

Parti içinde yaşanan bu bölünmelerde İnönü, Ecevit'e sahip çıkmıştır. Ama sadece İnönü değil kitlelerde Ecevit'e sahip çıkmaya başlamıştır. Kitle desteği kazanmış bir ilerici liderin uzun süre partide ikinci adam olarak kalamayacağını tecrübe sahibi İnönü iyi bilmektedir. Onu kısaç altına almak için denge politikası izleyen İnönü, Nihat Erim ve Kemal Satır'ı grup başkan vekilliğine getirmiştir.¹⁰⁴

İsmet İnönü ile Kemal Satır'ın birlikteliği aslında çok eskilere dayanmaktadır. Kemal Satır, CHP'nin eski genel sekreteridir. Bu mevkiye gelinceye kadar partiye yirmi yıldan fazla gayretle hizmet etmiş, İsmet İnönü'nün güvenini kazanmıştır. Kemal Satır, İnönü'yü Ecevit'e ısındırmaya çalışmış, kendi yerine onu genel sekreter olarak İnönü'ye telkin etmiştir. İnönü ise kendi yerine halef olarak

¹⁰¹ Turan, a.g.e, s. 159-160.

¹⁰² Kili, **Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, s.241.

¹⁰³ Orhan Koloğlu, "*Kemalizm'den Demokratik Sol'a Cumhuriyet Halk Partisi*", **Tarih ve Tolum Dergisi**, C.24, S. 141, İstanbul, 1995, s. 78.

¹⁰⁴ Bila, a.g.e, s. 431.

Kemal Satır'ı seçmiş, kurultaylarda genel başkanlık için oyunu etrafa göstererek Satır'a vermiştir. Hatta 1965 genel seçimlerindeki başarısızlık sonucu Paşa genel başkanlıktan çekilme kararını aldığında Kemal Satır'ı yanına çağırarak bu kararı kendisine açıklamış ve “halefim sensin” demiştir. Partinin temelleri için Ecevit'i tehlike olarak gören ve İnönü'yü ilk uyarın da Satır olmuştur. Necip Mirkelamoğlu'nun ifadesiyle İnönü ise o çocuksu safiyetiyle bu uyarıları gereken şekilde değerlendirip önemsememiştir. Satır'a hep “sen bu işe karışma. Ben seni istikbal için muhafaza ediyorum. Hareket bana karşıdır. Ben gerekeni, yaparım “ demiştir.¹⁰⁵ Parti içinde kendisine karşı oluşturulan muhalefete rağmen Ecevit, ortanın solunu ve partiye kazandırdıklarını anlatmaya devam etmiştir. 4 Şubat 1967'de il başkanları ve il temsilcilerinin katıldığı küçük kurultayda CHP Tokat İl Başkanı İsmail Hakkı Birler'in kasete aldığı konuşmada Bülent Ecevit, üniversitelerin öğrenci derneği seçimlerinde geçmiş yıllara oranla Halk Partisini tutanların daha başarılı olmasında ortanın solunun önemini şöyle ifade etmektedir:

“Halk partisini ve ortanın solunu açıktan destekleyen öğrenciler, büyük farklarla ve TİP'li öğrencilerle ricalarına, isteklerine rağmen bazen her türlü işbirliğini reddederek seçimleri kazanmışlardır, işbaşına gelmişlerdir. Bunu ben geniş ölçüde artık sorumlu arkadaşlarımızın ortanın solunu anlatış tarzlarındaki samimiliğe, açıklığa bağlamaktayım. Yanıtıyor olabilirim, tevazuu aşılıyor olabilirim ama benim kanaatim budur. Bundan bir yıl öncesine kadar üniversitelerde, fakültelerde bu hava yoktu bugün var. Partimizde en yetkili mevkilerde bulunan bazı arkadaşlarımızın çocukları 65 – 66 seçimlerinde TİP'e oy vermişlerdir ve o anne babalar bunun acısını çekmişlerdir, ıstırabını çekmişlerdir. Bugün hepsinin çocukları başka birçok gençlerle beraber Halk Partisi saflarında toplanıyorlar.”¹⁰⁶

Bülent Ecevit, Millet Meclisinde AP hükümetinin 1968 bütçesini, sosyal ve ekonomik tutumunu eleştirmiş ve düşüncelerini “Bu Düzen Değişmelidir” adlı kitabında toplamıştır. Bülent Ecevit'e göre Türkiye'nin var olan ekonomik ve sosyal düzeni bozuk ve adaletsizdir. Ayrıca hızlı kalkınması ve sosyal adalet içinde gelişmesine elverişli değildir. Bunun için anayasanın kâğıt üzerinde kalan bazı

¹⁰⁵ Necip Mirkelamoğlu, **İnönü Ecevit'i Anlatıyor**, Kervan Yayınları, İstanbul, 1975, s. 75 -77.

¹⁰⁶ Hristidis, Ergüz, **a.g.e.** s. 129.

hükümlerinin toplum yaşantısına geçirilmesi, AP'lilerin iddia ettiğinin aksine Anayasanın değiştirilmesi değil, tam anlamıyla anayasanın gerçekleştirilmesinin gerekliliğine inandığını ifade etmiştir.¹⁰⁷

Yine Bülent Ecevit 1968 bütçesi ile ilgili TBMM konuşmasında AP'lilerin CHP'nin ortanın solu ve devletçilik anlayışlarına yöneltilen eleştirilerini ülke gezilerinde dinlediği köylü, işçi ve esnafın sorunlarından örnekler vererek açıklamıştır.¹⁰⁸ Ona göre CHP'nin ortanın solu hareketinin ekonomideki tutumu kısaca belirtmek istenirse içerde halkçılıktır, dışarıya karşı ise milliyetçiliktir.¹⁰⁹

İktidar Partisinin uygulamalarını eleştiren ve eksikliklerini görüp yapılması gerekenleri partisi adına çekinmeden dile getiren Bülent Ecevit'e rağmen CHP içinde muhalefet artarak devam etmektedir. 1968 yılı bütün dünya gibi Türkiye'de de eylemci solun kontrolden çıktığı bir dönemdir. Fikir kulüpleri Dev-Genç'e dönüşmüş, şehir gerillası- kır gerillası tartışmaları günlük bir konu haline gelmiştir. Amerikan altıncı filosa saldırılar, elçinin arabasının yakılması, Taksim'de kanlı pazar olayları gerginliği arttırmıştır. CHP yönetimi ise özellikle eylemci grupların partiye sızmasını önlemek istemiştir. Bu ortamda ortanın solu kavramından vazgeçilmemesi parti içi ve dışı muhalefet için iyi bir malzeme olmuşsa da İnönü desteğini yine ortanın solcularından yana vermiş Ecevit de ortanın solundan bir adım geri atılmayacağını vurgulamıştır.¹¹⁰

Mümtaz'er Türköne, dünyada sol partilerin tamamının muhalefette doğduğunu ifade ettiği yazısında CHP'nin ömrünün yarısını devleti kuran ve koruyan, modernleştirici ve seçkin bir parti olarak gerçekten bir sol sosyal

¹⁰⁷ Bülent Ecevit, **Bu Düzen Değişmelidir**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1978, s. 95-98.

¹⁰⁸ **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, C. 24, 15 Şubat 1968, s.535 " *Bizim solumuzdakiler, bütün halk Devlet için çalışsın, isterler. Bu yolun Devleti, gerçek bir halk devleti haline getirmediği, halkı kölelikten kurtaramadığı dünyanın birçok yerlerindeki deneylerinden görülmektedir. Bizim sağımızdakiler, halk da Devlet de, bir avuç azınlık için, iş adamları ve büyük toprak sahipleri için çalışsın isterler. Bu yolun da ne demokrasiye gerçeklik kazandırabileceği, ne halkı ezilmekten, sömürülmekten kurtarabileceği, hatta ne de ekonomik gelişmemizi yeterince hızlandırabileceği kendi ülkemizdeki durumdan görülmektedir. Bizim ortanın solunda kurulmasını istediğimiz düzende ise Devlet de olacaktır, özel teşebbüs ve özel mülkiyet de olacaktır, ama bunların hepsi halkın hâkimiyetinde ve halkın hizmetinde bulunacaktır. Bizim kurulmasını istediğimiz düzende halkın üstünde hiçbir güç olmayacaktır.*"

¹⁰⁹ **Bülent Ecevit, Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, C. 24, 15 Şubat 1968, s. 539.

¹¹⁰ Koloğlu, **a.g.e.** s. 305.

demokrat parti olarak yaşamasını sorgulamıştır. Türköne'ye göre CHP, devlet partisi olmaktan halk partisi olmaya doğru bir evrimi 1970'lerde yaşamaya başlamıştır.¹¹¹

Ortanın solu olarak başlayan bu değişimin özetle CHP adına halkın yararını savunan, halkın değerlerine ve taleplerine önem veren, sosyal adalet ve özgürlüğü savunan bir hareket olduğunu ifade edebiliriz.

Yukarıda ifade edilen hedefleri gerçekleştirme adına atılan adımlardan biri olan ve 1968'de yapılan XIX. Kurultayda yine de ortanın soluna inanmayanlar ve Bülent Ecevit karşıtlarının fikir mücadelesi devam etmiştir. Bülent Ecevit ortanın soluna olan bağlılığını kürsüden anlattığında bir delege "yaşasın üçüncü adam" diye haykırmıştır.¹¹²

1.2 Bülent Ecevit'in Yükselişi

1.2.1 Bülent Ecevit'in Siyasetteki İlk Yılları

Bülent Ecevit, adli tıp hocası ve milletvekili Fahri Ecevit ile ressam Nazlı Ecevit'in oğlu olarak CHP'li bir aileden gelmektedir. İktisatçı Namık Zeki Aral'ın kızı Rahşan Aral ile evlenmiştir. Siyasetten çok sanata meraklı olduğu dönemde, 1950 yılının son aylarında Ulus gazetesine girmiştir. Görevi o zamanki başyazar Nihat Erim'in çalışmalarına yardımcı olmaktır. Politika ile pek ilgilenmezken gazetenin politikacıları onunla ilgilenmekte gecikmemişlerdir. Nihat Erim, yanında çalışan bu gencin birçok vasfıyla birlikte İngilizcesinin mükemmelliği ile de ilgilenmiş ve bu durumu rakibi Kasım Gülek'e karşı İsmet Paşa'ya daha yakın durmak için bir fırsat olarak değerlendirmiştir. İngilizcesi kuvvetli olmayan Nihat Erim, -belki biraz da bu alanı, İngilizcesinin kıvraklığıyla şöhret yapmış Gülek'e kaptırmamak için- Paşanın hangi İngilizce işi olursa, onu Ecevit'e havale etmeye başlamıştır. Paşa'ya bir makale mi çevrilecek makale bulunup Ecevit'e havale

¹¹¹ Mümtaz'er Türköne, "CHP Nasıl Kurtulur", **Liberal Düşünce Dergisi**, s. 36, İstanbul, 2004, s. 67-68.

¹¹² Bila, **a.g.e.**, s. 439.

edilmiş, Paşa, bir Amerikalı, İngiliz ya da İngilizce bilen bir yabancı ile mi görüşecek, Pembe Köşke Ecevit sevk edilmiştir.¹¹³

Bülent Ecevit; genç, yazar olmaya hevesli bir şekilde Ulus gazetesinde çalıştığı yıllarda Kamil Kırıkoğlu ile tanışmıştır. Bülent Ecevit'in milletvekili olma sürecini Kamil Kırıkoğlu'nun eşi Belkıs Kırıkoğlu şu sözlerle anlatmıştır.

“ Bülent Ecevit ve Turhan Feyzioğlu ara ara eve gelirler bazı konularda çalışmalar yaparlardı. Ecevit bu çalışmalarda yazıları yazar, daktilo ederdi. Bülent Ecevit'in isteğine Amerika'dan olumlu cevap gelmiş ve burs alarak Amerika'ya gitmişlerdi. Bir gün Bülent Ecevit'ten kart gelmiş. Kamil o kartı bana verdi. “ Belkıs bu kartı sakla, seçimler yaklaştığında hatırlat ki Bülent Ecevit'i çağıracağım” dedi...1957 seçimleri geldi çattı. Kamil son derece yoğun çalışıyor, partinin listeleri hazırlanıyor.

Listeleri Kamil yapar. Kasım Gülek'le son rötuşları tamamlarlar ve İsmet Paşa'nın onayına sunarlardı. Paşa sadece bazı konularda bilgi alır ama sonuca hiç karışmazmış... Bir sabah Kamil'i uğurlarken Ecevit'in kartını hatırlattım... Sonra öğrendim Bülent Bey'e mektup yazılmış. Bülent Bey hemen çıktı, Türkiye'ye geldi. Çalışmaya başladı. Kamil listeye Bülent Ecevit'in adını yazmış. Kasım Bey'in de kendisini desteklemesi üzerine, İsmet Paşa “ mademki ısrar ediyorsunuz, onun ismi yazılsın” demiş. Bülent Ecevit böylece milletvekili oldu. “¹¹⁴

Kurtuluş Kayalı, değişen toplumsal koşulların gerektirdiği yeni siyasetlere yönelme konusunda Türkiye'de Bülent Ecevit'in önemli bir yeri olduğunu yazmıştır. Türkiye Siyasetinin biçimlenmesinde oynadığı rolü üç dönem çerçevesinde 1957'den

¹¹³ Bülent Ecevit, (1925 – 2006) 1925 İstanbul doğumludur. 1944'te Robert Kolejin edebiyat bölümünü bitirmiş, çevirmenlik, Londra basın ataşeliğinde kâtip ve ataşe yardımcılığı ile gazetecilik yapmıştır. Bir süreliğine İngiltere ve ABD'de tarih üzerine incelemeler de yapan Ecevit, 1957'de CHP Ankara milletvekilliğine seçilmiştir. Avrupa Konseyi üyesi olmuş, 1965'te Çalışma Bakanlığı, 1965-69 yıllarında Zonguldak Milletvekili, 1966'da CHP Genel Sekreteri seçilmiştir. 1971'de görevden çekilmiş, 14 Mayıs 1972'de ise CHP genel başkanı olmuştur. Siyasal yaşantımıza yeni boyutlar kazandıran Ortanın Solu, Bu Düzen Değişmelidir, Atatürk ve Devrimcilik, Kurultaylar ve Sonrası adlı kitapları yayımlanmıştır. Bülent Ecevit, **Kurultaylar ve Sonrası**, İleri yayınları, Ankara 1972. s.124. **Yankı**, Sayı 61, s. 4. Bu konuda görüşlerini bildiren Özden Toker'e göre Bülent Ecevit İsmet Paşa'ya karşı saygılıdır. Başından itibaren hoş yemek sohbetlerinden örnekler veren Toker'e göre, İnönü de Ecevit'e bir evlat gibi muamele etmiş, değer vermiş, onun fikirlerini dinlemiş, yetiştirmek için özen göstermiştir. İsmet Paşa, gençlere açık, onları teşvik edici bir insandır. **Özden İnönü Toker'le Görüşme**, Ankara, 19.09.2013.

¹¹⁴ Tanju Cılızoğlu, **Anılarla Kamil Kırıkoğlu**, Us kitapları, İstanbul 2000, s. 85-87.

1966 yılındaki CHP Genel Sekreteri olduğu zamana, 1966 – 1980 arasına ve 1980 sonrasına ilişkin olarak düşünmek gerektiğini ifade etmiştir. Kayalı, Ecevit'in Türkiye siyaseti üzerine düşünmesinde köşe yazarlığı yapmasının rolü olduğunu ve onun siyasal eğiliminin halkla ilişkiler bağlamında şekillendiğini ayrıca aktif siyaset hayatının DP'nin tahakkümüne karşı mücadeleyle yani demokrasi mücadelesiyle başlayıp devam ettiğini belirtmiştir.¹¹⁵

Bülent Ecevit ile görüşlerini ifade eden Özden Toker, ağabeyi Erdal İnönü'nün evinde şahit olduğu konuşmayı aktarırken Kasım Gülek tarafından milletvekilliği teklifinin önce, eşi gazeteci Metin Toker'e yapıldığını fakat Toker'in gazeteci olarak kalmayı istediğinden teklifi reddettiğini ifade etmiştir. Metin Toker, aday listelerinin zamanı geçmek üzereyken kendisinin yerine ABD'den gelen ve çalışkan olarak nitelediği Ecevit'in isminin yazılmasını önermiştir.¹¹⁶

Bülent Ecevit 1957 – 1960 arası milletvekilliği sırasında politikacı olarak en yararlı günlerini ve sınavlarını köylerde geçirmiştir. O günlerde Milli Eğitim Bakanlığının yaptığı araştırmaya göre ülkede 12 milyon okuma- yazma bilmeyen vardır ve bunun üç milyonu hiç okul olmayan 15 bin köyde yaşamaktadır. Böylece daha sonra KÖYKENT projesine ulaşacak birikimi oluşturmuş, köylerin derlenip toparlanmasının ve oralara uygarlık ve sosyal hizmetlerin ulaştırılmasının önemini yazılarında vurgulamıştır.¹¹⁷

Bülent Ecevit'in gerçek anlamda ün yapması ise 1961'de CHP ve Adalet Partisinden oluşan Türkiye'nin ilk koalisyon hükümetinde işçi davasının bilincine varmış Çalışma Bakanlığı sırasındadır. Hükümet üyelerinin diğerleri, tutuculukları ile ün yapmış politikacılarıdır. Koloğlu'nun ifadesiyle diğerleri ilerici atılımlara ters düşerek partiden koparlarken, Bülent Ecevit tüm dünyanın tanıklığı altında hak ettiği yere ulaşacaktır.¹¹⁸

Sözü geçen Birinci İnönü Koalisyon Hükümeti toplumsal ve ekonomik gelişme açısından iki önemli adım atmıştır. İlk olarak ekonomik kalkınma planını

¹¹⁵ Kurtuluş Kayalı, "Bülent Ecevit'i Anlamayı Denemek" **Tarih ve Toplum Dergisi**, C.24, s.142, İstanbul, 1995, s.38- 39.

¹¹⁶ **Özden İnönü Toker'le Görüşme**, Ankara, 19.09.2013.

¹¹⁷ Koloğlu, **Kim Bu Ecevit**, s. 239.

¹¹⁸ Bila, **a.g.e** s. 350.

yürürlüğe koymuş ikinci olarak toplu sözleşme, grev, lokavt yasalarını gerçekleştirmiştir. Yıllar süren mücadeleden sonra Türk işçi sınıfına grev hakkının verilmiş olması CHP adına tarih yazılacak büyük bir olaydır. 1962 yılı Türk işçi sınıfı için de Çalışma Bakanı Bülent Ecevit için de dönüm noktası olmuştur. Ecevit işçilerle görüşmüş, konuşmuş, grev yasasının savunucusu ve müjdecisi olmuştur.¹¹⁹

Mecliste yaptığı bütçe görüşmelerinde, ülkede ihtiyaç duyulan sosyal adalet düzeninin iyi işlenmesi için, işçi ile işverenin birbirini iyi tanınması ve anlaması gerektiğini açıklamış, bu ortamı ölçmek için işçi ve işverenlerin katılımı ile toplanan üçüncü çalışma meclisinin herkes tarafından memnuniyetle karşılanan ortamını gururla ifade etmiştir.¹²⁰

Bu durumun, Bülent Ecevit'in sosyal ve ekonomik görüşlerinin derinleşmesine, ülkedeki çalışma şartlarını tanınmasına ve belki de Türkiye için solda yeni adımlar atılması gerektiği konusunda kendisine cesaret verdiği söylenebilir.

Kısa sürede alınan başarılar parti içinde Bülent Ecevit'e karşı ilk kıskançlıkları da beraberinde getirecektir. Genel sekreter Kemal Satır'a göre işçiler lehine çıkarılan bazı kanunların Bülent Ecevit'e mal edilmesi CHP'nin büyük başarılarını gölgelemektedir.¹²¹

1.2.2 Bülent Ecevit'in Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği

CHP'nin 1966'daki XVIII. Kurultayında parti genel başkanı İsmet İnönü'nün veliahdı ön plana çıkmıştır. Ortanın solu fikrini inançla savunacak bu nazik gencin adı Bülent Ecevit'tir. Parti tutucular ile reformcular arasında bölünmüş, İnönü reformcuları desteklemiş böylece Ecevit partinin genel sekreteri olmuştur.¹²²

¹¹⁹ Aynı eser, s. 352.

¹²⁰ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, C. 3, 25.2.1962, s.501.

¹²¹ Bila, a.g.e, s. 379.

¹²² Dündar - Çaplı, a.g.e. s. 111-112.

Yakın arkadaşı Orhan Birgit, Bülent Ecevit'in ölümünün üçüncü yılında “Ülkemin Ecevitsiz Günleri” adıyla kaleme aldığı yazısında onu şu sözlerle tanıtmaktadır.

*“Mücadele azmi, ileri ki yıllarda da eksilmedi. Özellikle CHP Genel Sekreterliği sorumluluğunu üstlendikten sonra daha da arttı. Başkentte bulunmak zorunda olmadığı zamanlarını ülkeyi karış karış dolaşmaya ayırdı. Halk ile yüz yüze konuşmayı, küçük toplantılardan başlayarak kitlelere seslenmek için dinleyenlerini etkilemeyi seçti. Dönemin iktidarında korku yaratan o çalışma sürecinin önünü kesmek amacıyla kurulan çeşitli tuzaklara, silahlı saldırılara karşı en önde yürüyen bir komutan gibiydi”.*¹²³

1969 seçimlerinde Bülent Ecevit'in seçim bildirgesinde “*Toprak işleyenin, su kullananın*” sözü büyük heyecan yaratmışsa da CHP'nin seçim yenilgisini önleyememiştir.¹²⁴ 1969 seçimlerini İnönü'nün rahatsızlığı nedeniyle Ecevit yürütmüştür. Gittiği yerlerde “Ecevit Başbakan” sloganıyla karşılanmıştır. Hâlbuki onun başbakan olması İnönü'nün partiden ayrılmasını gerektireceğinden Turan'ın ifadesiyle baba-oğul görünümündeki İnönü ve Ecevit, bir süredir ortak bir oyuncakla parti içi iktidarı elde tutmak için oyun oynamışlardır. Dengelerin ise ara sıra değiştiği bu oyunda oyuncak 1972'de tümünden Ecevit'te kalacaktır.¹²⁵

Parti içinde bu mücadeleler devam ederken 1969 seçimlerinin yenilgisini fırsat bilen CHP içindeki sağ kanat, Ecevit aleyhtarı iki yönlü strateji yürütmüşlerdir.

- 1) Seçim yenilgisinin suçunu Ecevit ve arkadaşlarına yüklemek
- 2) Daha önce CHP'den ayrılanlarla (Gülek dâhil) işbirliği yaparak dış destek sağlamak

Kemal Satır ve Nihat Erim bu eleştirilerde ilk çıkışı yapanlar olmuşlardır.¹²⁶

CHP'li Muammer Erten ise Ecevit'le nasıl ters düştüklerini anılarında şöyle anlatmaktadır: “*Benim ve üç arkadaşımın Ecevit'le ters düşmesi 12 Mart muhturasından çok önce, 7 Aralık 1969 tarihinde genel sekreter yardımcılığı ve*

¹²³ Orhan Birgit, “Ülkemin Ecevitsiz Günleri”, Güvercinevi.net, 05 Kasım 2009.

¹²⁴ Cumhuriyet Ansiklopedisi, YKY Yayınları, C.3, İstanbul, 2002, s. 213.

¹²⁵ Şerafettin Turan, İsmet İnönü Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s. 455.

¹²⁶ Bila, a.g.e, s. 451-452.

*merkez yönetim kurulundan birlikte istifa etmemizle başlar. Bu istifanın nedeni ileride partiyi bölünmelere götürecektir oportünist (fırsatçı) bir gidişe dur demek istememizdir.”*¹²⁷

CHP’li İsmail Hakkı Birler, üçüncü adam tartışmasında genel sekretere açıktan cephe alamayan muhaliflerin, “ Ecevit’e evet, etrafına hayır” kampanyası yürüttüğünü ifade etmiştir. Etraftan kasıt, 1969’dan itibaren Ecevit’in yanında yer alan Turan Güneş, Deniz Baykal, Besim Üstünel, Ahmet Yücekök, ve Haluk Ülman gibi isimlerdir. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde(SBF) okumuş veya öğretim üyeliği yapmış olmalarından dolayı ”Mülkiye Cuntası” diye anılan bu grup, muhaliflere göre partiyi sonu belirsiz bir maceraya sürüklemektedir. “Toprak işleyenin, su kullananın” “ Bana sosyalist dersiniz teşekkür ederim” 141 ve 142 durdukça fikir özgürlüğünden bahsedilemez” diyen, gittiği her yerde “Üçüncü adam” diye karşılanan Ecevit’in hedef tahtasına oturtulması da gecikmemiştir.¹²⁸

1970 yılı gerek ülkede gerekse partilerin içlerinde gerginliklerle geçmiştir. CHP, Temmuz 1970’de 20. Kurultayını yapmıştır. İnönü tekrar “*Sosyalist olmaya hevesli bulunmadığını*” yinelemiş, ayrıca Adalet Partisi Genel Başkanı (AP) ve Başbakan Süleyman Demirel’in Amerikan desteğine bağlanma tutkusunu eleştirmiştir. Fakat bu kurultayın odağında AP’den çok genel sekreter vardır. Yaşanan tartışmalarda İnönü hakem konumunda iken anti- Ecevit kampanyasının lideri konumundaki Kemal Satır, genel sekreteri, “*eleştiriye tahammülsüzlükle*” suçlamış ve partide huzursuzluk bulunduğunu ileri sürmüştür. Bu sözlerin delegeler tarafından uzun süre protesto edilmesi kurultaya Ecevitçilerin hâkim olduğunu kanıtlamıştır.¹²⁹

Satır ve arkadaşları Ecevit’in yöntem farklılığına dikkat çekerek 1969 seçim bildirgesindeki “*toprak işleyenin, su kullananın*” sloganı dolayısıyla topraksız köylülerin toprak işgallerini bir devrimci eyleme dönüştürmesini eleştirmişlerdir.¹³⁰

Bülent Ecevit kurultayda bu eleştirilere cevap olarak, gezdiği Anadolu köylerinde “*Bu köyde toprak mücadelesi yapılıyor*” şeklinde pankartlar okuduğunu

¹²⁷ Erten, **a.g.e.** s.267.

¹²⁸ Hristidis, Ergüz, **a.g.e.** s. 175.

¹²⁹ Koloğlu, **a.g.e.** s. 341.

¹³⁰ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, s. 259.

açıklamıştır. Türkiye’de ilk defa halkın hakkını almak istediğini yani toprağın köylüye ait olacağını ve buna herkesin inanmasını istemiştir.¹³¹

Bülent Ecevit 20. Kurultaya “Atatürk ve Devrimcilik” yapıtı ile katılmıştır. Kurultay seçiminde İsmet İnönü yeniden son kez genel başkan seçilmiştir. Parti meclisinde Ecevit’in listesi çoğunlukla kazanmış yalnız Kemal Satır ve Kemal Demir de seçilebilmiştir. Kemal Satır ve Kemal Demir’in ertesi günü parti meclisinden ayrılmasıyla parti meclisi Ecevit ve arkadaşlarının yönetimine geçmiştir.¹³²

Bülent Ecevit “Atatürk ve Devrimcilik” adlı kitabında, Türkiye’de Atatürk döneminden itibaren bazı çevrelerde devrimlerin yapıları kadarını yeterli görme anlayışının sakıncalı bulunduğunu belirtmiştir. Ecevit, Atatürk kadar güçlü ve tükenmez bir devrimcinin devrimde süreklilik aradığını ve bunu gençlere emanet eden bir kalıcı ilkeye dönüştürdüğünü vurgulamıştır. Ecevit ayrıca devrimleri yeterli gören çevrelerden bazılarını, zoraki devrimciler, hayal gücü tükenenler, çıkarıcı ve eşraf tutucusu olanlar olarak sınıflandırmıştır.¹³³ Ona göre Atatürk’ün başardığı üst yapı devrimlerinden değişen Türkiye’nin ihtiyacı olan altyapı devrimlerine geçmek için aydın – halk ikiliğinin ortadan kaldırmak, halk ile yakınlaşmak önemlidir.¹³⁴

CHP’de Ecevit ve başarıları yankılanırken dönemin iktidar partisi AP ise, parti içi parçalanmalar, Demirel’in kardeşlerinin haksız kazanç ve usulsüz kredileri nedeniyle kamuoyundan tepki almıştır. Zayıf bir “mebus pazarı” çoğunluğuna dayanan ve şaibeli diye devamlı suçlanan bir iktidar, ağırlaşan sorunları çözmekte güçsüz kalmıştır. Öğrenci eylemleri şiddet kazanmış hatta yargıçlar bile sokağa dökülmüşlerdir. Öğrencileri bölmek, onları birbirleriyle vuruşturmak ve kışkırtıcı ajanlar kullanmak biçiminde tertipler ortalığı iyice karıştırmıştır.¹³⁵ 10 Şubat 1970’de mecliste görüşülen mali bütçenin 214’e karşı 224 oyla reddedilmesi ve 41 AP’linin de ret oyu kullanması mecliste gergin bir ortam yaratmıştır. Demirel 14 Şubat’ta Cumhurbaşkanı Sunay’a hükümetin istifasını sunmuş fakat kabul edilse de tekrar hükümet kurma görevi Demirel’e verilmiştir. 41 kişi ve ayrılanlar ise 18 Aralık

¹³¹ **Milliyet**, 6 Temmuz 1970.

¹³² Turan, **İsmet İnönü Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği**, s. 459.

¹³³ Bülent Ecevit, **Atatürk ve Devrimcilik**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009, s.29-30.

¹³⁴ Ecevit, **a.g.e.** s. 60-67.

¹³⁵ Doğan Avcıoğlu, **Devrim ve Demokrasi Üzerine**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 88.

1970'te Ferruh Bozbeyli başkanlığında Sadettin Bilgiç ile Demokratik Parti'yi kurmuşlardır.¹³⁶

Yaşanan bu ayrılmalar yüzünden zayıflamış olan Demirel Hükümeti, 1971 başlarında felce uğramış gibidir. Üniversite kampüslerinde ve sokaklardaki şiddeti önlemek için eyleme geçecek gücü kalmamıştır. Toplumsal ve mali reformlara ilişkin herhangi bir ciddi yasayı meclisten geçirme umudu yoktur.¹³⁷

Gazeteci Metin Toker'e göre Demirel İktidarı hem genel hem özel şartlarıyla Türkiye'nin bütün Cumhuriyet döneminde gördüğü, aşırı akımlara en müsait iktidardır. Bu nedenle iki aşırı ucun, bu devrede Türkiye'yi bütün Cumhuriyet döneminin en tehlikeli, en acılı ortamı içine düşürmesi şaşırtıcı olmamalıdır. Ona göre şüphesiz, "Gençlik Hareketleri" bu büyük karışıklığı alevleyen olaydır. Bir parçası olduğumuz batılı toplumlar da aynı hareketlerle çalkalanıyordu ve temelde aynı sorun yatıyordu: Üniversite Meselesi. Türkiye'de bu mesele özellikle oralardan daha vahim halde olduğundan ülkemizde de yaşanması normaldir. Fakat Toker'e göre asıl sorun 1968 boykotlarına hükümetin eğilmemiş olmasıdır.¹³⁸

Şiddetlenen öğrenci olayları karşısında İsmet İnönü de öfkesini 1970 yılında TRT'de şu sözlerle değerlendirmiştir. " *Derse gitmeyecekler boykot yapacaklar ve arkadaşları giderse ona mani olacaklar nasıl şey bu? Öğrenci öğrenme ihtiyacını kaybetmiştir. Nasıl şey bu öğrenmek isteyen kimse yok. Bu yaşa geldim her gün yeni bir şey öğrenirim*"¹³⁹

Özellikle askere sevk edilmişken birliğine katılmayan Deniz Gezmiş'in 1970 Ekiminde kurduğu Türk Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) ile bazı Amerikalı askerleri kaçırmayı, öğrenci olaylarının uluslararası boyut kazanmasına sebep olmuştur.¹⁴⁰

CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit, Millet Meclisinde Gençlik olayları ile ilgili olarak 29 Ocak 1971 günü yaptığı gündem dışı konuşmasında görüşlerini şu sözlerle ifade etmektedir.

¹³⁶ **Cumhuriyet Ansiklopedisi 3**, s. 238- 241.

¹³⁷ Zürcher, **a.g.e.** s. 375.

¹³⁸ Metin Toker, **Solda ve Sağda Vuruşanlar**, Akis yayınları, Ankara, 1971, s. 174.

¹³⁹ Dündar – Çaplı, **a.g.e.** s. 113.

¹⁴⁰ Turan, **İsmet İnönü Yaşamı**, s. 466-467.

“...Artık açıkça anlaşılmaktadır ki, çoğu kez emniyet ajanları ardından sürüklenen DEV-GENÇ’LE, devlet büyüklerinin kanatları altındaki “hamiyetli komandolar”, Demirel hükümeti ile bilinçli veya bilinçsiz işbirliği halinde, Türk demokrasisini yıkmak için kanlı tertipler yürütmekte, son numaralarını göstermektedirler...

Bu arada, gençlerin içine düştükleri bunalımın sorumluları arasında yer alan ve kendi canlarını tehlikeye atmaksızın, birçok gençleri kanlı olayların tuzağına iten bazı sosyete devrimcileri, zaman zaman bizden, yüz binlerce köylüyü Ankara’ya getirmeyişimizin, gençlik eylemleri içine sokmayışımızın hesabını sormaya kalkışıyorlar. Oysa biz, bunun tam tersini yapıyoruz ve yapacağız...

“Bizim desteklediğimiz gençler devrimciliği köye götürenlerdir.” Bizim gibi düşünen ve bizim desteklediğimiz gençler, devrimciliği büyük kentlerin bulvarlarından halkın içine ve köylerin tarlalarına, devrimci düşüncüyü sosyete salonlarından köy kahvelerine ve gecekondulara taşıyan gençlerdir. Akıllarının, düşüncelerinin, yüreklerinin erişemediği yere silahla erişmeye kalkışanlar, bizden değillerdir ve biz onlarla beraber değiliz.¹⁴¹

12 Mart Muhtırası öncesinde Türkiye’de yaşanan 15-16 Haziran 1970 işçi eylemleri de toplumsal huzursuzluğun bir başka göstergesidir. Huzursuzluk, AP’yi başından beri DP’nin devamı olarak görmüş olan silahlı kuvvetlerini de derinden etkilemiştir. Silahlı kuvvetlerin 1970’lerin başında reform taleplerini yüksek sesle ifade etmesi ve kuvvet komutanlarının başbakanın içinde bulunduğu durumla ilgili uyarı mektupları göndermesi, askeri müdahale söylentilerinin yaygınlaşmasına yol açmıştır. Başbakan Demirel ise istifa önerilerini geri çevirmiştir.¹⁴²

İsmail Hakkı Birler, 12 Mart’ a doğru başlıklı anılarında sürece dair şu bilgileri vermektedir.

“ 1971 yılına, AP milletvekili ve senatörlerinin eski DP milletvekillerine siyasi haklarının iade edilmesi için verdikleri kanun teklifiyle girdik. Tepkiler tıpkı 69’daki gibi oldu. Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, Cumhurbaşkanı Sunay’a

¹⁴¹ Bülent Ecevit, **Devrimciliği Bulvardan Tarlaya Götürüyoruz**, Ulusal Basımevi, Ankara, 1971, s. 4-5. ; **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, C. 10, 29.1.1971, s. 336-341.

¹⁴² **Cumhuriyet Ansiklopedisi 3**, s. 262.

*“ Durum 27 Mayıs öncesi gibi...” deyince aslında muhtıranın ilk kesin sinyallerini almış olduk.*¹⁴³

Bütün bu gelişmeler 1971 yılı başlarında rejimin çıkmaz içinde bulunduğunu gözler önüne sermiştir. Kamuoyu bir müdahaleyi beklemektedir. Fakat bu sevinçli bir bekleyiş değildir. Müdahale yapılabilecek güçlerin en ileri ve iyi niyetli kesimleri dahi bu çıkmaza çözüm getirecek olanaklardan yoksundur.¹⁴⁴

1.3 12 Mart 1971 Muhtırası ve Sonrası Cumhuriyet Halk Partisi

1.3.1 Muhtıranın Verilişi ve Türk Siyasetine Etkileri

1968 yılında başlayan “masum” öğrenci olayları kısa zamanda üniversitelerin, okulların duvarlarını aşmış ve ülkeyi sarmıştır. Anarşik olaylar, gasp ve banka soygunları, adam öldürme olayları birbirini izlemiş, hükümet güç durumda kalmıştır. Olaylar 1971 yılı başlarında yoğunluğunu arttırmış ve doruk noktasına ulaşmıştır.¹⁴⁵

Bunun üzerine 12 Mart 1971 Cuma günü saat 13'te radyodan okunan ve Genel Kurmay Başkanı Memduh Tağmaç, KKK Orgeneral Faruk Gürler, DKK Orgeneral Celal Eyiceoğlu, HKK Org. Muhsin Batur imzasını taşıyan muhtıra gerçekleşmiştir. Buna göre:

- Meclis ve hükümet, süregelen tutum, görüş ve icraatlarıyla yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve anayasanın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.
- Türk milletinin ve sinesinden çıkan Silahlı Kuvvetleri'nin bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliğini giderecek çarelerin, partiler üstü bir anlayışla meclislerimizce değerlendirilerek mevcut anarşik durumu giderecek

¹⁴³ Hristidis, Ergüz, **a.g.e.** s. 200.

¹⁴⁴ Avcioğlu, **a.g.e.** s. 89.

¹⁴⁵ Akbıyıköğlu, **a.g.e.** s. 218.

anayasanın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılap kanunlarını uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili zaruri görülmektedir.

▪ Bu husus süratle tahakkuk ettirilemediği takdirde, Türk Silahlı Kuvvetleri kanunların kendisine vermiş olduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamak görevini yerine getirerek, idareyi doğrudan doğruya üzerine almaya kararlıdır. Bilgilerinize...

Bu muhtıra ile sorumluluk, parlamento ve hükümetin omuzlarına yüklenmiştir. Ülkenin anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sürüklemesine onların tutum, görüş ve icraatları neden olarak gösterilmiştir. Demokratik bir çerçevede güçlü bir hükümet kurulursa anarşik durum giderilecek, 1961 Anayasasının öngördüğü reformlar uygulanabilecektir. Bunlar hızla gerçekleştirilemezse ancak o zaman ordu yönetime el koyacaktır. Muhtıradan sonra Başbakan Süleyman Demirel yumuşak bir protesto ile istifa etmiş, muhalefet lideri İsmet İnönü'nün ise ilk tepkisi sert ve dürüst olmuştur.¹⁴⁶

Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur'a göre muhtıra sonrasında hükümet istifa ettirilmiş, yeni bir dönem açılmaya çalışılmıştır fakat muhtıra sonrasında gidiş ve sonuç nasıl olacaktı? Acaba otorite buhranı ve anarşi yok edilirken, Atatürkçü çizgide yapılacak reformlarla düzen iyileşecek miydi? Yoksa yalnızca yasa değişiklikleri ve otoriter bir yöntemle anarşi kontrole alınıp durdurulmakla mı yetinilecekti? Tabii bunu zaman gösterecektir. Ama Batur, Muhtırayı imzalamadan önce de hemen sonrasında da işlerin kendisinin ve Faruk Paşa'nın (Gürler) istediği yönde gelişmeyeceği konusunda kuşku taşıdığını itiraf etmiştir. Batur'a göre bu durumun nedeni, Cumhurbaşkanı ve Genelkurmay Başkanının görevleri başında ve her zaman iyi anlaşıyor olmalarıdır. Bunlardan birincisi statükocu ve güçlüden yana, ikincisi ise anayasa ve özgürlüklerin ülkeye uymadığı inancını değişmez bir şekilde benimsemiş kişiliklere sahiptirler. Siyasi parti ve Meclisler de aynen varlıklarını ve kendilerine özgü düşüncelerini muhafaza ediyorlardır. Batur, durum bu haldeyken

¹⁴⁶ Ahmad, a.g.e. s. 354-355, Muhsin Batur, **Anılar ve Görüşler**, Milliyet Yayınları, 1985, s. 300-301.

kendi mücadele güçleri ve görüşleri doğrultusunda başarılı olma ihtimallerinin ve bu gücü ne derece kullanabileceklerinin kaygısını taşımıştır.¹⁴⁷

Muhtıra sonrasında komutanların Türk ordusu olarak idareyi üzerine almaya kararlı olduğu yolundaki kesin uyarısından sonra Demirel hükümetinin istifa etmesi üzerine “Devrimci ordunun sesi” başlığıyla Nadir Nadi gazetesinde şunları yazmaktadır.

“İktidar koltuğundaki gücünü yalnız sayı üstünlüğünden aldığını söyleyen, bunu da” bulun 226 oyu düşürün hükümeti “formülü ile dile getiren Süleyman Demirel şimdi her halde hesabında yanılmış olduğunu anlamıştır sanıyorum. Göstermelik demokrasinin bir ürünü olan Demirel iş başına geldiği günden beri Atatürk devrimlerine boş vermiş laik TC’nin temel ilkelerini hiçe saymış, Anayasayı dilediği gibi yorumlamış ve ne yazık ki tuttuğu yolun çıkmaz bir yol olduğu hakkındaki bütün uyarılara kulak asmamıştır.”¹⁴⁸

13 Mart 1971 tarihli Tercüman gazetesi ise “*Derhal kuvvetli bir hükümet kurulmazsa ordu idareye el koyacak*” başlığını vermiştir. Hükümetin istifa mektubunda da “*muhtıra ile Anayasa ve hukuk devleti anlayışını bağdaştırmak mümkün değil*” sözleri yer bulmuştur.¹⁴⁹

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü TBMM ortak grup toplantısında yaptığı açıklamada “Demokratik rejim dışında bir rejim kabul etmeyeceğiz” demiştir. Ona göre ordu kumandanlarının takdir ve kontrolü altında bir hükümetin icraat yapması, geniş programlar uygulaması mümkün değildir.¹⁵⁰

Muhtıra ile aslında beklenenler gerçekleşmiştir. Muhtırayı imzalayan 4 üst komutan 27 Mayıs 1960’daki gibi doğrudan doğruya yönetime el koymak yerine devrimci anlayışla ülkeyi yönetecek yeni bir hükümetin kurulması için belirli bir süre tanımayı yeğlemişlerdir. Bu dilekler yerine getirilmeyecek olursa arkasından “darbe” gelecek demektir.¹⁵¹

¹⁴⁷ Batur, a.g.e. s. 301-302.

¹⁴⁸ Cumhuriyet, 13 Mart 1971.

¹⁴⁹ Tercüman, 13 Mart 1971.

¹⁵⁰ Ulus, 16 Mart 1971.

¹⁵¹ Turan, İsmet İnönü Yaşamı, s. 469.

12 Martçuların ilk önemli icraatlarından biri ordu içinde geniş bir tasfiye yapmak ve “sol” darbe hazırlıkları içinde oldukları söylenen subayları ordudan çıkartmak olmuştur. Ardından 1961 anayasasının öngördüğü temel hak ve özgürlüklere önemli kısıtlamalar getirilen olağanüstü bir ara rejim dönemine girilmiştir. Kendisine yeni hükümeti kurma görevi verilen CHP Kocaeli Milletvekili Nihat Erim, partisinden istifa ettikten sonra 26 Martta yeni hükümeti açıklamıştır. Kabinede 5 AP’li, 3 CHP’li, 1 MGP’li (Milli Güven Partisi) üye yer alırken 14 bakan TBMM dışından seçilmiştir. Dışarıdan gelen bakanlara ise büyük ümit bağlanmıştır. Bu arada yasadışı örgütlerin banka soygunu ve adam kaçırmaya olaylarının artması üzerine Erim, sol muhalefeti iyice sindirmek için 11 ilde sıkıyönetim ilan ederek geniş çaplı tutuklamalar başlatmıştır.¹⁵²

Muhtıra sonrasında kurulan hükümette yer alan Başbakan Yardımcısı Sadi Koçuş’a göre bazı sıkıyönetim komutanları, aşırı sağ da aşırı solu da aynı derecede suçlu gördüklerini gösteren bir tutum içinde yer almışlardır. Fakat tehlikeyi gören aşırı sağ sahneden çekilip devleti destekler görününce eli silahlı aşırı solu, kontrol altına almak öncelik kazanmıştır. Ülkeyi 12 Mart’a sürükleyen olayların suçlusu olarak aşırı sağ militanlarının da olduğunun göz ardı edilmesi eleştiri konusu olmuştur.¹⁵³

Nihat Erim hükümeti kendisine “reform hükümeti” demiş ve bunları programlamıştır. Ülke aydınlarına sıcak gelen bir yapısı vardır. Hatta hükümete beyin takımı dedirten yakıştırma ile ilgili tartışmalar da vardır. Özellikle 1961 anayasasının topluma vaat ettiği ve AP hükümetinin hiç ele almadığı reformlara programında sahip çıkmış olması bile bu hükümete itiraz edilmemesinin ana sebebi gibi gösterilmektedir.¹⁵⁴

Muhsin Batur’un ifadesiyle Erim’in programı uygulanamamıştır. Bunun çeşitli sebeplerinden biri meclis aynı meclis, partiler aynı parti ve hepsinden önemlisi “kafa”lar aynıdır. Bütün bunlara ilaveten iktidardan uzaklaştığı için AP Genel Başkanında kişisel bir burukluk ve kırgınlık vardır. Hepsinden daha önemlisi ise yavaşlayıp duracağına, tam tersi anarşi tırmanmaya, olaylar artmaya başlayınca

¹⁵² *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, s. 262-263. **Akşam**, 27 Nisan 1971.

¹⁵³ Sadi Koçuş, **12 Mart Anıları**, Tomurcuk Matbaası, İstanbul, 1978, s. 591.

¹⁵⁴ Kamil Karavelioğlu, **Bir Devrim İki Darbe**, Güner Yayınları, İstanbul, 2007, s. 229-230.

anayasa değişikliği, sert önlemler ve hürriyetlerin kısıtlanmasını isteyenler başta Org. Tağmaç ve bazı siyasi liderler olmak üzere hak ve güç kazanmaya başlamışlardır.¹⁵⁵

Bunun üzerine Nihat Erim, izlediği baskı ve sindirme politikaları nedeniyle iki başarısız hükümet deneyiminden sonra çekilmek zorunda kalmıştır. O dönemde 1961 Anayasasının getirdiği bazı temel hak ve özgürlükler kısıtlanmış, TİP kapatılmış, Cumhuriyet ve Akşam gazetelerinin yayınları durdurulmuştur.¹⁵⁶

Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, İsmet İnönü'ye içini açarak muhtıra sonrasında ordu içi sorunları çözmekte güçlük çektiklerini, demokrasinin işlememesinden, özgürlüklerin kötüye kullanılmasından yakınmış ve İnönü'nün kendisine yol göstermesini istemiştir. CHP'li Necdet Uğur'un anılarına göre İnönü, Tağmaç'a cevap olarak; zorluklarla karşılaştığında kapıları açıverecek tılsımlı bir anahtar istediğini ama cemiyetlerin hayatında tılsımlı anahtar olmadığını dile getirmiştir. İnönü'ye göre demokrasinin yerleşmesi sabır ister. Türkiye'de de yıllar geçtikçe şikâyetler azalacak, demokrasiye müdahaleler seyrekleşecek, hafifleyecektir. Unutulmaması gereken, demokratik rejim içinde insan haklarından vazgeçmemektir.¹⁵⁷

1.3.2 Muhtıranın Cumhuriyet Halk Partisi'ne yansımaları

12 Mart 1971 Muhtırası CHP tarihi açısından incelendiğinde, "lider değişikliğine" ulaşan olaylar zincirinin ilk halkasıdır. Muhtıranın CHP yönünden önemi, 1965 sonrası ortanın solu hareketiyle başlayan ve yeniden doğma, ulusal kurtuluş savaşının bilincinde silkinme, kendini bulma, halk partisi hüviyetini ve bünyesini kazanma olayına katkıda bulunmasıdır. Ayrıca bu hareketin, Bülent

¹⁵⁵ Batur, **a.g.e.** s. 315.

¹⁵⁶ Turan, **İsmet İnönü Yaşamı**, s. 470.

¹⁵⁷ Necdet Uğur, **İsmet İnönü**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010, s. 41 -42.

Ecevit'i partinin 50 yıllık yöneticisi, lideri İsmet İnönü'yü yenerek parti liderliğine yükseltmesi de şaşırtıcı gelişmeler arasındadır.¹⁵⁸

Muhtıra ve sonrasında CHP'de yaşananların partiye yansımaları şu şekilde incelenebilir. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, İnönü ve Demirel'den atayacağı tarafsız başbakanın kuracağı hükümeti desteklemelerini istemiştir. İnönü'de *"Memleketi boşlukta bırakmaya niyetimiz yok"* diyerek bu desteği vereceğini belirtmiştir. Fakat Nihat Erim'in CHP'den istifa ettirilerek Başbakanlığa atanması parti içinde yeni bir dalgalanma doğurmuş ve İnönü ile Genel Sekreter Ecevit arasında da görüş ayrılığına neden olmuştur.¹⁵⁹

Turan Güneş, Erim'e başbakanlık verilmesini 27 Mayıs 1960 sonrası askeri müdahalesinin CHP üzerinde kalması ile aynı anlamı taşıdığını belirtmiştir. Ona göre CHP, ordunun gölgesinden kurtulmaya çalıştıkça olaylar partinin üstüne gelmektedir. Turan, başta Paşa ile aynı fikirde oldukları için içleri rahatken daha sonra İsmet Paşa'nın Erim'i desteklemesinden duydukları rahatsızlığı dile getirme gereği hissetmiştir.¹⁶⁰

Turan Güneş'in ifadesiyle İsmet İnönü'nün Sunay'dan aldığı ve hükümete güvenoyu- bakan verilmesini istediği mektubu bir çeşit ultimatodur. Bu mektup Paşa'nın 12 Mart'a karşı tutumunu değiştirmiştir.¹⁶¹

İsmail Hakkı Birler, o dönemde İsmet İnönü – Nihat Erim ilişkisini şöyle açıklamaktadır. *"Askerlerin, CHP' den istifa etmesi şartıyla başbakanlığına sıcak baktıkları Nihat Erim, 19 Mart akşamı izin istemek için pembe köşke çıktı. Hayal kırıklığı içindeki paşa, Erim'e "Bunlara güvenilmez yapayalnız ortada kalırsın" dedi. Ama hepimiz biliyorduk ki Erim Paşa'yı nezaketen ziyaret etmişti. İzin falan istediği yoktu. Zaten ertesi günkü gazetelerde de Erim'in başbakanlığa atandığı yazıyordu. Erim'in bağlantılarının herkes farkındaydı. Ama yılların CHP'lisi Erim'i tarafsız başbakan olarak görmek yine de hepimize tuhaf geldi...10 yıl önce, partiden ihraç ederken "o zat, müşkül anında ülkeyi terk edecek karakterdedir" diyen Paşa*

¹⁵⁸ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler**, s. 267-268.

¹⁵⁹ Turan, **İsmet İnönü Yaşamı**, s. 470.

¹⁶⁰ Akın Simav, **Turan Güneş'in Siyasal Kavgaları**, Agora Kitaplığı, İstanbul 2009, s. 88- 89.

¹⁶¹ Turan Güneş, **Türk Demokrasininin Analizi**, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2009, s. 280.

şimdi Erim hükümetine katılmak ve desteklemek gerektiğini savunuyor. Denetimindeki gruptan bağlayıcı karar çıkarmak istiyordu.”¹⁶²

İsmet İnönü ise, 12 Mart Muhtırası sonrasında kurulan hükümete neden destek verilmesi gerektiğini şu sözlerle açıklamaktadır.

“ Türkiye gibi, dünyanın ortasında harbe ve sulhe her an karışabilir bir memleket ve devlet, hükümete, anarşi içinde başıboş bırakılırsa, onun siyasetçileri hiçbir sorumluluk taşımaksızın selamete götürmekle mükellef oldukları milletin ve devletin kaderini meçhullere kaptırmış olurlar. Böyle bir sorumluluğu üzerimize almadık. Cumhurbaşkanının davetine olumlu cevap vermek fikrindeyiz. Partiler üstü bir hükümet teşekkül etsin, asayiş korunsun, reformlar yapılsın, sonunda mümkün olan en kısa seçimlere gidilsin. Bu suretle demokratik rejim kısa zamanda avdet etmiş olur. Takip ettiğimiz politika budur. Bu normal bir politikadır. Memleket sorumluluğunu daima göz önünde tutmuş olan büyük bir partinin hassasiyetine yakıştır bir politikadır. “¹⁶³

Şeref Bakşık için İsmet Paşa, dünya ve ülke koşulları hiç zorlamadığı halde, tek parti döneminde cumhurbaşkanı olarak tüm güç elindeyken çok partili yaşamı başlatmış bir liderdir. Muhalefet yıllarında oluşan tüm askeri müdahalelere hep karşı çıkmış; onurlu geçmişi, kişisel üstün niteliklerini ve ordudaki saygınlığını, hep bunalımları atlatarak normal demokratik yaşama dönüşmesi için cesaretle kullanmayı önemsemiştir.¹⁶⁴

Bila'nın ifadesiyle 12 Mart, CHP içinde turnusol kâğıdı gibi herkesin rengini gözler önüne sermiştir. Öyle ki 12 Marttan sonra yıllarca seçim yapılmamasını önerenler de, 12 Mart'ın sol harekete karşı bir darbe olduğunu söyleyenler de bulunmuştur. CHP'de 12 Mart'a ve 12 Mart'ın getirdiği zihniyete karşı tavır, parti içinde yıllardır süren oluşum ve saflaşmayı hızlandırmıştır.¹⁶⁵

Bu saflaşmanın temel nedeni daha eskilerde aranmalıdır. Çünkü II. Dünya Savaşı sonlarında İnönü'nün kendisine “veliaht” olarak seçtiği Erim, 1950 seçimleri

¹⁶² Hristidis, Ergüz, **a.g.e.** s. 211 -212.

¹⁶³ Mirkelamoğlu, **a.g.e.** s. 68.

¹⁶⁴ **Şeref Bakşık ile Görüşme**, İzmir, 11.10.2013.

¹⁶⁵ Bila, **a.g.e.**, s. 489-490.

öncesinde, gerektiğinde hürriyetlerin önüne “şal” örtülebileceğini söyleyince zihinlerde bazı sorular yaratmıştır. CHP'nin iktidardan ayrıldığı dönemden önce DP'ye karşı olan Erim, daha sonra Menderes'e yaklaşması nedeniyle 1 yıl partiden uzaklaştırılmıştır. Bu yüzden ortanın soluna karşı olanlar arasında sayılmıştır. Kurulacak herhangi bir sivil hükümetten yana olan İnönü, Erim'in başbakanlığını olumlu karşılarken CHP içindeki Erim karşıtları buna tepki göstermiştir. Bu karşıtlık gazetelere, generallerin CHP içindeki gelenekçilerle işbirliği yaparak partiye ve dolayısıyla ortanın soluna ağır bir darbe indirdiği şeklinde yansımıştır.¹⁶⁶

CHP'li Necdet Uğur, askerlerin amacını, reformcu niteliği olan bir hükümet kurmak olarak ifade etmiştir. Bu amaçla seçtikleri Nihat Erim adı partilere bir seçenek olarak değil karar olarak sunulmuştur. Oysa Erim adı yalnız çoğunluk partisi için değil, ondan da çok CHP için sorun olmuştur. Çünkü o zamanki CHP içinde Erim, muhalefet kanadının lideri gibidir. İnönü'ye göre ise, ordu idareyi ele almak istememektedir. Eğer CHP var olan durumu kolaylaştırılmaz, dikine gidecek olursa orduyu istenmeyen işlere yöneltmiş olacaktır.¹⁶⁷

1.3.3 Bülent Ecevit'in CHP Genel Sekreterliği'nden İstifası ve Partide Yarattığı Bunalm

Muhtıra ve sonrasında yaşananların tartışıldığı bu ortamda Bülent Ecevit'in Türkiye Radyo ve Televizyonlarından verdiği demeçte 12 Mart Muhtırasının, Yunanistan'daki askerler cuntasının çok daha incesi olduğunu söylemesi büyük bir tepki yaratmıştır. Bu demecin arkasından CHP'nin hükümete bakan vermesine de karşı çıkan Ecevit genel sekreterlikten ayrılmıştır. Yerine kısa süreliğine Şeref Bakışık ardından Ecevit'i temsil eden Kamil Kırıkoglu atanmıştır.¹⁶⁸

Orhan Şemsi Belli, Ecevit hakkında “Mülkiyeliler Cuntasının Kuklası”, esiri gibi benzetmeler yapılmasının gerçeği yansıtmadığını, Ecevit'in onlarla danışma ve tartışma yapmakla birlikte son kararı kendisinin verdiğini açıklamıştır. Belli,

¹⁶⁶Turan, **İsmet İnönü Yaşamı**, s. 470-471.

¹⁶⁷ Uğur, **a.g.e.** s. 39.

¹⁶⁸ **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, s. 2034.

Ecevit'in bu konuda Merkez Yönetim Kurulunda Genel Sekreterlikten istifası ile ilgili olarak kendisine yapılan itirazlara rağmen kelimeleri tartarak yaptığı cesur konuşmasını örnek vermiştir.¹⁶⁹

Ecevit'in istifasından sonra Paşa, Parti Meclisi'nde yeni genel sekreter aday olarak Necdet Uğur'u göstermiş. Uğur'un üç oy aldığı duruma Paşa'nın sinirlenmesi PM üyeleri arasında sert kutuplaşmalara sebep olmuş ve nihayet Paşa'ya da yakınlığı ile bilinen Şeref Bakşık aday gösterilerek 28 oyla yeni genel sekreter seçilmiştir.¹⁷⁰

Şeref Bakşık, *"Ecevit, 'muhtıra bana karşı verildi' sözüyle parti genel sekreterliğinden istifa edince büyük çoğunluk göreve gelmem üzerinde yoğunlaştı. Buna evet demekte kararsızlığımı öğrenen Ecevit 'yalvarırım genel sekreterliği kabul et, yoksa parti bölünecek ' dedi. İbrahim Öktem, Turan Güneş de adaydı. Eğilim yoklayan heyet, Genel Başkan İnönü'den Güneş ve Öktem'e kesin karşı olduğunu ve adaylığıma ise evet dediğini belirledi. Parti Meclisi büyük bir çoğunlukla beni genel sekreterliğe seçmişti."*sözleriyle sürecin değerlendirmesini yapmıştır.¹⁷¹

"Gözlerimin yaşadığını hatırlarım. Birdenbire demokrasiye ve ortanın solu hareketine verdiğimiz bütün emeklerin yok olacağı kaygısını duydum" Bu sözlerin sahibi CHP genel sekreteri Bülent Ecevit'tir. 1960 sonrasında beri en etkin şekilde işçilerin ve tüm yoksul halkın çıkarlarını savunan parti içi ve dışında varlıklı güçlerin boy hedefi haline gelen Bülent Ecevit. 12 Mart muhtırası ile tarihsel akışın tersine çevrilmek istendiğini derhal gören ve ilk karşı çıkışı yapan genel sekreter. Genel başkan gibi 12 Martçı olmamış halkın davasına sahip çıkmıştır.¹⁷²

Genel sekreter Bülent Ecevit, İsmet İnönü'ye yazdığı istifa mektubunda demokratik rejim için ve CHP için çok hayati saydığı bir konuda görüş ayrılığına düşmesini gerekçe göstererek eşsiz önderliğiyle kendisine yol gösteren İnönü'ye minnet ve şükran duygularını iletmiştir.¹⁷³

¹⁶⁹ Orhan Şemsi Belli, **Çocukluğundan Liderliğine Kadar Bülent Ecevit**, c. 1, Ak Kitap, 1975, s. 349.

¹⁷⁰ Simav, a.g.e. s. 92-95.

¹⁷¹ **Şeref Bakşık ile Görüşme**, İzmir, 11.10.2013. Bknz. EK- 11

¹⁷² Bila, a.g.e, s. 493-494.

¹⁷³ Turan, **İsmet İnönü Yaşamı**, s. 471.

Bülent Ecevit, parti merkez yönetim kurulunda da genel sekreterlikten istifa ettiğini bildirmiş gerekçesini soranlara basın toplantısında açıklayacağını bildirmiştir. Bu gizemli davranışını bazı partililer yanlış bulmuştur. Genel başkan İsmet İnönü, Ecevit'in istifası ile ilgili, ülkenin bunalımının atlatılması gerekirken bir de partinin bunalıma sokulmasını sorumsuzluk olarak nitelendirmiştir. İsmet İnönü, Ecevit'in istifasını *“Bülent Ecevit'in partimize değerli hizmetleri olmuştur. Bundan sonra da aramızda siyaset adamı olarak vazifelerine devam edecektir.”*sözleriyle basına değerlendirmiştir.¹⁷⁴

Ecevit, istifasının gerekçesini evinde yaptığı basın toplantısında şu sözlerle ifade etmektedir.

“Ben CHP'nin halk iradesi dışında yollardan iktidara gelmesine veya gelmiş gibi görünmesine razı olamam. Eğer hükümete katılmama kararı alınabilseydi belki bazı şeyler kurtarılabilirdi. Fakat sayın genel başkanım öyle düşünmüyor. Hükümete katılsak veya onu desteklesek; “işte bu CHP-Ordu işbirliği ile çevrilen bir oyun” diyeceklerdi. Bu hem CHP'ye hem orduya zarar verecektir. Katılmasak “bu bir sorumsuzluk veya kıskançlıktır, memleketi bu durumda hükümete bırakmak istiyorlar” denecekti.

*Kısacası öyle bir oyun ki sonunda kurt kuzuyu mutlaka yiyecekti. Şayet seçim yapılır da biz seçimi kazanamazsak ki kazanamazdık artık bu ortanın solunun, benim ve genel merkez yöneticisi arkadaşlarımın suçu gibi gösterilecekti... Benim ayrılmamda şu fayda sağlanabilir. Engel ortadan kalkmış olacağına göre, demokrasinin askıya alınma süresi belki de artık kısaltılabilir. Eğer öyle olacağı varsa bu benim demokrasiye küçük bir hizmetim olsun.”*¹⁷⁵

Ecevit, Paşa'ya rağmen Paşa ile karşı karşıya partiyi yönetemeyeceğini belirtmiştir. Böylece ortanın solu hareketinin ve Ecevit'in, demokrasi kuralları içinde yenilmeyeceği anlaşılmıştır. Bu nedenle demokratik kurallar dışına çıkılarak yenilgileri sağlanmıştır. Ecevit'e göre yapılan hareket, hükümetten daha çok ortanın soluna karşıdır.¹⁷⁶

¹⁷⁴ **Ulus**, 22 Mart 1971.

¹⁷⁵ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler**, s. 276-277.

¹⁷⁶ **Milliyet**, 22 Mart 1971.

Parti içi tartışmalar devam ederken Şeref Bakşık, o günlerde partide yaşananları şu sözlerle anlatmaktadır.

“ CHP parti meclisi toplanmıştı. İstifa olayı görüşülecekti. İnönü Ecevit’i eleştirdi. Bülent Bey ise hareketinin tartışılmasını önlemek istiyordu, bu amacını tek cümleyle ve şöyle özetlemişti. “Paşam karşınıza geçmiyorum, karşınızdan çekiliyorum.”

Bu sözlerinden sonra onun toplantıyı terk edeceğini anlayınca yanına giderek başkalarının duyamayacağı bir sesle “ Ecevit, ne olursun oturumu bırakma yerinde kal,” dedim ve terk etmedi toplantıyı, tartışmaların da önü alınmış oldu. Amacım başka yaraların önüne geçmekti. Ecevit’in “Paşam karşınıza geçmiyorum, karşınızdan çekiliyorum” sözünde ince bir ustalık vardı ve yumuşatıcı bir etki yapmıştı. Bülent Bey sözcüklerle iyi oynardı, o sözü de geçici bir yatıştırma işe yaramıştı ama pek kısa zamanda unutacaktı öteki birçok sözü gibi. ”¹⁷⁷

İnönü’ye yakınlığı ile bilinen Necip Mirkelamoğlu ise Nihat Erim-Ecevit çekişmesini şu sözlerle ifade etmektedir. *“Nihat Erim CHP içinde ilk günden beri Ecevit’i himaye altına alanların başında geliyordu. Genel sekreter olmasına, Ecevit’in soluna karşı duyulan kuşkuları yatıştırmaya yardım etmişti. Nihat Erim’in Ecevit üzerindeki tedirginliği, onun Atatürk’ün devrimlerini biçimsel ve altyapısız devrimler yapmakla eleştirmesi ve didiklemeyle başlar. Atatürk’ün kurduğu partinin genel sekreteri olarak bozguncu ve bölücü akımların giderek tehlikeli olduğu o dönemde Atatürk’ü eleştirmesini uygun görmüyordu. İşte bu haller Atatürk’ü milli bütünlüğümüzün çimentosu, hatta tabusu olarak dokunmasız muhafaza etmeye bizi mecbur bırakıyordu.”¹⁷⁸*

1971 tarihli Yankı dergisinde yer alan “Ecevit ve Rejim” başlıklı röportajda Bülent Ecevit, 12 Mart ve sonrasına dair görüşlerini değerlendirirken şu sözlere dikkat çekmektedir.

“En solcu, en halkçı görünen aydınların bile bir kısmı halkın iktidara gelmesini, başka bir deyimle halkın iktidara gereken ölçüde ağırlığını koymasını aslında istemiyorlar. İş o noktaya doğru yaklaştı mı bir kaygı içine düşüyorlar. Bizim

¹⁷⁷ Bakşık, **a.g.e.** s. 294.

¹⁷⁸ Mirkelamoğlu, **a.g.e.** s. 35-36.

aydınlarımız kendilerini ayrı bir sınıf gibi görmek eğilimi içindeler. Zaman zaman tek başlarına veya bazı güçlerle işbirliği halinde egemen kalmışlar. Bu egemenlikleri sona ermesin istiyorlar. Adeta “can yelekli bir demokrasi” denemesi yapmak istiyorlar. Bu can yeleği de ordudur. Bir insan sürekli olarak can yeleği takıp yüzme öğrenmeye kalktırsa hiçbir zaman öğrenemez.¹⁷⁹

İnönü, Ecevit’in 12 Mart’a karşı isyanının gerçek sebebini açıkladığı konuşmasında “Ecevit’in bütün itirazı Nihat Erim’in şahsınadır. Erim başbakan olmasın da memleket ne olursa olsun” demiştir.¹⁸⁰

Ayrıca muhtıranın kendisine ve kendisi tarafından temsil edilen ortanın soluna karşı yapıldığını düşünen Ecevit’e karşı İnönü, bu görüşü mübalağalı bularak “bu görüş benim tarafımdan ilan olunmuştur. Bunu ekonomik ve sosyal bir ihtiyaç olarak söylediğim zaman Bülent Ecevit vazifeye başlamamıştı” sözleriyle açıklamıştır.¹⁸¹ Böylece İnönü- Ecevit karşı karşıya gelmeye başlamıştır.

CHP genel başkanı İsmet İnönü’ye göre partisinin eski genel sekreteri Bülent Ecevit ruhi bir buhran geçirmekte, meseleler çıkarmaktadır. Ecevit’in teşkilatta sevildiğini bildiğinden ve bunun parti içinde bir takım disiplinsizliklere sebep olacağından rahatsız olan İnönü, onun partinin genel başkanı ve yetkili organlarını tanımazcasına hareket etmesine göz yumamayacağını açık bir şekilde belirtmiştir.¹⁸²

İsmail Hakkı Birler’in anılarında, Bülent Ecevit’in istifasının ardından basında ve kulislere dolaşan dedikodulara göre CHP içinde ve sol kanatta yeni bir partinin hazırlıkları yapılmaktadır. Dedikoduların önünü kesmek için Bülent Ecevit yaptığı açıklamada;

“CHP’den ayrılmayı, başka bir parti kurmayı hiçbir vakit aklımdan geçirmedim. Herhangi bir arkadaşımın da böyle bir düşünce beslemediğini kesin olarak biliyorum. Büyük çıkar çevreleri, şimdiye kadar DP’yi, ondan sonra da AP’yi benimsemiş ve desteklemiştir. CHP de bir stepne olarak el altında bulundurulmak istenmiştir. Fakat ortanın solu tutumu ile CHP, lastik patlayınca bozuk düzenin

¹⁷⁹ Yankı, Sayı 10, s. 9.

¹⁸⁰ Mirkelamoğlu, a.g.e s. 38.

¹⁸¹ Mirkelamoğlu, a.g.e s. 39.

¹⁸² Yankı, Sayı 8, s. 8-9.

yollarında aynı arabayı yürütecek bir stepne olmaktan çıkmıştır. Bundan hoşnut olmayan bazı egemen güçler, CHP'yi gene eski durumuna itmek istemektedirler demiştir.”¹⁸³

İsmet İnönü ile Bülent Ecevit arasında başlayan bu gerginliğin odak ismi olan Nihat Erim'e göre ise, kendisine tarafsız başbakanlık teklifi CHP'den ayrılması koşulu ile verilmiştir. Hiç tereddüt etmeden hatta mutlu bir fırsat bilerek partiden çekilmesinin nedeninin parti içi tartışma ve çekişmelerden kaynaklandığını açıklamıştır. 12 Mart Muhtırasına itiraz etmeyen Bülent Ecevit'in özellikle kendisine başbakanlık görevi verildiğine tepki gösterdiğini belirtmiştir. Hatta o günden sonra Nihat Erim “ bu muhtıra bana karşı verilmiştir, bu hükümet değil partiler üstü olmak, hizipler üstü bile olamayacak, CHP içinde kenara itilmiş hizbin mensubu bir kişiye başbakanlığın verilmesini doğru bulmuyorum” gibi sözlerle Bülent Ecevit tarafından eleştirildiğini yazmıştır.¹⁸⁴

12 Mart döneminde büyük sermayeyi destekleyen bir ekonomi politikası izlenmiş, enflasyon körüklenmiş büyük sanayici ve bankacılar güçlenirken işçi ve çiftçiler zarar görmüştür. CHP'nin Ecevit kanadı dışında sol bütünüyle susturulmuş gibidir. Parlamento ve büyük sermayenin alkışları arasında solun tam tasfiyesi planı uygulanmıştır. CHP'yi AP gibi büyük sermayenin güvendiği parti haline getirmeye Kemal Satır'a ek İnönü de katılmıştır.¹⁸⁵

İnönü, yeni genel sekreter ve merkez yönetim kurulunun seçiminden sonra parti örgütüne gönderdiği 25 Mart 1971 tarihli genelgesinde “parti içinde bunalımın bitmiş olduğunu haber veriyorum” demişse de gerçek, bunalımın yeni başladığı ve giderek şiddetleneceğidir. Ecevit'in istifası, ortanın solunun gerileyeceği şeklinde yorumlansa da 12 Mart sonrası gelişmeler bu endişelerin yersiz olduğunu ortaya çıkarmıştır. Örgüt, il ve ilçe kongrelerinde ortanın solunu savunanlara sahip çıkmıştır. Ecevit'in İnönü'ye karşı elde ettiği başarıyı sadece örgüte bağlamak doğru olmaz. Çünkü partide İnönü'nün düşüncelerini paylaşan Ecevit karşıtları da önemli çoğunluktur. Bu bakımdan çatışma, parlamento grupları, PM düzeyinden örgüte yayılmıştır. V. Olağanüstü Kurultay öncesinde İnönü ile parti meclisi, merkez

¹⁸³ Hristidis, Ergüz, **a.g.e.** s. 223.

¹⁸⁴ Nihat Erim, **12 Mart Anıları**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007, s. 131- 132.

¹⁸⁵ Avcıoğlu, **a.g.e.** s. 109- 111.

yönetim kurulu arasında anlaşmazlık, gerginlik sonucu ilişkiler tamamen kesilmiştir. Bunda İnönü'nün, Ecevit'i destekleyen il yönetim, merkez gençlik ve kadın kolları yönetim kurullarının feshedilmesini istemesi etkili olmuştur.¹⁸⁶

Görüldüğü üzere muhtıranın sonuçları CHP'de yeni bir tartışma ortamı yaratırken İsmet İnönü, 3 Nisan tarihli grup toplantısında Erim hükümetine güvenoyu verilmesini istemiştir. O toplantıda konuşulanların gizli tutulması gerekirken Ulus gazetesinde yayınlayacağını söyleyen Ecevit'e karşı İnönü ise kürsüden "Senin bu yaptıklarını bana Feyzioğlu yapmadı" diye haykırmıştır.¹⁸⁷

Kemal Satır'a göre XX. Kurultaydan bu yana CHP'yi tarihi temellerinden koparma ve ortanın solunu yozlaştırma çabaları genel başkanın önleyici müdahalesine rağmen son bulmamış aksine daha da yoğun hale gelmiştir. Son bir yıldır "yeni tarihi" akım adıyla sahneye konulan oyunlar, rejimin ve partinin geleceğini tehlikeye düşürülebilecek kadar ileriye götürülmüştür. Yaşanılan bunalım parti sınırlarını aşan bir anlam kazandığından kurultay'ın hakemliğine başvurmak gerekmiştir.¹⁸⁸

Bu bunalım sürecinde Ecevit, İnönü'nün "kenara çekilme" önerisine karşı çıkmış il kongrelerinde Ecevitçiler ve Paşacılar şeklinde gruplar yorumlanmaya başlamıştır. Açıkça söylenmemekle beraber CHP'deki iç mücadele bir genel başkanlık mücadelesine dönüşmüştür.¹⁸⁹

12 Mart 1971 ile CHP V. Olağanüstü Kurultay'ın toplandığı 5 Mayıs 1972 arasında İnönü ile Ecevit'i ve merkez yönetim kurulunu var olan mücadeleye rağmen bir araya getiren birlikte çalışmaya iten üç olay vardır. Bunlardan birincisi Anayasa değişikliği, ikincisi Sıkıyönetim Mahkemelerinde CHP'ye yönelik suçlamalara yer verilmesi üçüncüsü Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Yusuf Aslan'ın ölüm cezalarının geri bırakılması için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmadır.¹⁹⁰

Bu yakınlaştırıcı olaylar dışındaki gelişmeler çatışmayı çok daha sert boyutlara ulaştırmıştır. Parti içinde Necip Mirkelamoğlu'nun başını çektiği bir grup

¹⁸⁶ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler**, s. 286-287.

¹⁸⁷ Mirkelamoğlu, **a.g.e** s. 41.

¹⁸⁸ Kemal Satır, **CHP'de Bunalım**, Nüve Matbaası, Ankara, 1972, s. 49-53.

¹⁸⁹ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler**, s. 294.

¹⁹⁰ **Aynı eser**, s. 295.

seçimlerin 1978'e ertelenmesini istemiştir. Kendilerini "Üçüncü Dünyaclar" olarak nitelendiren bir grup ise parti içi çekişmelerin grupta görüşülmesini istemiştir.¹⁹¹

8 Şubat 1972 tarihli konuşmasında Ecevit ise içinde bulunduğu durumu şöyle anlatmaktadır. "*Sayın arkadaşlarım, ben, aleyhimde verilen değer yargıları ne kadar ağır olursa olsun, ne kadar haksız veya ölçüsüz olursa olsun bunlara ses çıkarmam. Çünkü herkesin değer yargısı başka türlü olabilir. Ama hakkımda asılsız, delilsiz suçlamalar yapılırsa, düşünmediğim düşünceler, söylemediğim sözler, izlemediğim politikalar atfedilirse bunları kabul etmem, reddederim. Büyük saygı beslediğim genel başkanımdan da gelse reddederim.*"¹⁹²

10 Şubat 1972 tarihli parti meclisi toplantısında sunulan merkez yönetim kurulu raporunda, ortak grup toplantısındaki görüşmeler eleştirilmiştir. İnönü bu mücadelenin dışında tutulmak istenmişse de bir taraftan "iflas etmiş bir taktik" yürütmekle itham olunmuştur. Parti meclisinin bu toplantısı İnönü tarafından boykota uğramış ve İnönü ile birlikte 14 üye toplantılara katılmamıştır. Bu durum "İnönü yeni bir merkez yönetim kurulunun seçilmesini arzuluyor" haberi ile kamuoyuna duyurulmuşsa da görevden ayrılma gerçekleşmemiştir. Bülent Ecevit parti içi bunalımı bir ölçüde sona erdirebilmek için 9 maddeli çözüm önermiş fakat sonuç alamamıştır.¹⁹³

Şubat 1972 tarihli toplantıda İsmet İnönü, Ecevit ve politikasını "*memleket için meçhul parti için meçhul*" bir politika izlemekle suçlamıştır. İl yönetim kurullarını bu hizbin destekçisi olarak gördüğünden kurultaya giderek sonuç almayı istemiştir.¹⁹⁴

Genel Başkan İnönü'ye saygı perdesi oyunların üzerine düşürülmüştür. Ecevit'in ihtilafı İnönü'yledir. O halde perdenin kaldırılması ve oyunun örtüsüz oynanması zamanı gelmiştir. İnönü'nün bu çağrısından sonra Ecevit, görüşlerini,

¹⁹¹Kili, **Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler**, s. 299. Üçüncü Dünyaclar, parti içi mücadelede Satır – Ecevit gruplarının yerine İnönü'nün çatısı altında birleşmeyi uygun görmüşlerdir. Örn: Muammer Erten, Hüdayi Oral, Mehmet Ergül; Esmer, **a.g.e.** s. 48.

¹⁹²Bülent Ecevit, **Perdeyi Kaldırıyorum**, Ajans – Türk Matbaası, Ankara 1972, s. 9.

¹⁹³Kili, **Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler**, s. 302 – 303.

¹⁹⁴ **Aynı eser**, s. 299-300.

konuşmalarını “Perdeyi kaldırıyorum” adlı bir broşürde toplama çalışmalarına başlamıştır.¹⁹⁵

Ecevit, İnönü ile arasına girenlerin sayı ve etki bakımından kendilerini yetersiz bulan bazı partililer olduğunu, kendilerine İnönücüler diyerek güç aldıklarını ve asıl İnönü’ye karşı oynanan oyunun bu olduğunu yazmıştır. Ecevit’e göre onlar kongre mücadelelerini Ecevit-İnönü mücadelesi gibi göstermişlerdir.¹⁹⁶

Koloğlu’nun deyimiyle Ecevit açıkça uysal çocuk olursa İnönü, partide kalmasına izin verecektir. İnönü’nün tepkileri ne olursa olsun kurumuna en iyi hizmeti vereceğine inanan bir liderin davranışına uygundur. Ancak kendi gözlemlerine dayandığını söylemek kolay değildir. 1970’li yıllar başlarken 86 yaşına girmiştir. Kulağının ağır işitmesinden başka gözleri de iyi seçememektedir. Buna rağmen tarihsel kişiliği hala etkilidir. 1972 yılındaki çekişmeler sırasında İnönü’nün hem kurultay hem de kurultay dışında Ecevit hakkında söyledikleri ondan titreyenleri kolayca vazgeçirecek niteliktedir.¹⁹⁷

1972 yılı başlarında CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, partisi içinde yaşanan Ecevit ile Satır’ın kurultay gerginliği devam ederken verdiği demeçlerle de Türkiye’nin siyasi gündemindeki önemini devam ettirmektedir. Ordunun yıpranmasını önlemek, sağlam kalmasını sağlamak için sıkıyönetimin kaldırılmasını ve siyasi suçlardan dolayı idama karşı olduğunu aksi takdirde halk için geleceğin çok karanlık olacağını belirtmiştir. Fakat meclis tarafından sıkıyönetim 2 ay daha uzatılmıştır. Meclis, İnönü’nün teklifi olan idamlar konusunu da bir karara bağlayacaktır.¹⁹⁸

CHP’de bu gerginlikler yaşanırken 12 Mart’ın yıldönümünde beklenmedik bir gelişme Sıkıyönetim Mahkemeleri’nde süren davalarda CHP’nin anarşiye yol açan bir siyasal örgüt diye suçlanması olmuştur. Ankara sıkıyönetimde görevli 6 savcının ortaklaşa hazırladıkları DEV-GENÇ iddianamesinde CHP’nin Atatürk’ün ölümünden sonra izlediği siyaset ve oluşturduğu kimi kurumlar (Köy Enstitüleri, çok

¹⁹⁵Bila, **a.g.e.**, s. 521.

¹⁹⁶ Ecevit, **Perdeyi Kaldırıyorum**, s. 4.

¹⁹⁷ Koloğlu, **a.g.e.**, s. 350.

¹⁹⁸ **Yankı**, Sayı.46, s. 8.

partili döneme geçiş) nedeniyle anarşiyi oluşturma yolunda suç işlemiş olduğunu öne sürmüşlerdir. Bunun üzerine CHP'lilerin sert tepkisiyle karşılaşmışlardır.¹⁹⁹

O dönemde Türkiye'de ciddi bir hükümet krizi de yaşanmaktadır. Ülkeyi yönetmekte güçlük çeken Nihat Erim, hükümete olağanüstü yetkiler verilmesini istemiştir. Demokrasi anlayışı ile bağdaşmayan bu isteklere CHP de dâhil diğer partilerin olumsuz bakışı ile güvenini kaybettiğini düşünen Nihat Erim, 27 Mart 1972'de istifasını vermiş Erim'in yerine Suat Hayri Ürgüplü atanmış fakat komutanların isteği ile Sunay tarafından veto edilen ilk hükümet olmuştur. Onun da yerine Güven Partisi'nden Ferit Melen 22 Mayıs 1972'de hükümetini oluşturmuş ve güvenoyu alarak 2 aya yakın süren hükümet bunalımını da sona erdirmiştir.²⁰⁰

Tecrübeli siyasetçi İsmet İnönü, çalışkan ve kültürlü olarak tanıdığı Bülent Ecevit'i parti içinde diğerlerine karşı korumuş, desteklemiş, Bülent Ecevit ise CHP'yi dönemin koşullarına göre yeni bir teşkilatlandırma çabasına girmiştir. Fakat aralarındaki bu uyum, 12 Mart 1971 ve sonrasında sözü geçen gelişmeler ile sona ermiş artık varlıklarını birbirleri için birer tehdit olarak görmeye başlamışlardır.

¹⁹⁹ Turan, **Türk Devrim Tarihi V**, s. 262.

²⁰⁰ Turan, **İsmet İnönü Yaşamı**, s. 478-479.

İKİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NİN BEŞİNCİ OLAĞANÜSTÜ KURULTAYI

2.1 Kurultaya Hazırlık Çalışmaları

2.1.1 Kurultay Kararı ve İlk Hazırlıklar

1972 Nisan ayı başlarken CHP'de yaşanan düşünce ayrılıklarının taraflar arasında işbirliği ve uzlaşmayı zorlaştırdığı görülmektedir. Hikmet Bila'ya göre 88 yaşındaki İsmet İnönü'nün ne yazık ki çevresi güvenilir olmaktan uzaktır. Ona göre Kemal Satır'a “üçüncü oğlum” diyecek kadar ihtiyatı elden bırakması düşündürücüdür. Parti içindeki mücadele geliştikçe ve bu mücadelede Ecevit taraftarları güçlendikçe İnönü'nün bu çevresi, onu tüzük ve hukuk dışı uygulamalara sürüklemiştir.²⁰¹ Buna rağmen İsmet İnönü'nün tarihsel kişiliği hala öylesine etkilidir ki karşı çıkacağı bilinen bir Merkez Yönetim Kurulu kararını ona ulaştırması istenen Cevat Sayın'ın Kamil Kırkoğlu'na yanıtı her şeyi açıklamaktadır: “ *Yapamam, paltosunu askıda görünce bile titriyorum.*”²⁰²

Nisan 1972 başlarında İnönü'nün “Üçüncü oğlum” dediği Kemal Satır ve arkadaşları, parti içi sorunlarla ilgili olarak meclis gruplarında genel görüşme açmış bir taraftan da Kurultayın olağanüstü toplantıya çağırılması için imza toplamaya başlamışlardır. Kurultay'ın olağanüstü toplantıya çağırılmasının gerekçesi olarak CHP'de yaşanan bunalım dile getirilmiş ve partiyi Atatürkçü temellerden kaydırmak isteyenlerin oluşturduğu kuşku ve korkulardan arındırmak, genel başkanın etrafında toplanarak kurtarıcı tedbirler almanın gerekliliği vurgulanmıştır.²⁰³

Kemal Satır daha ilk çalışmasında 50 imza toplamıştır. Kurultayın toplanabilmesi için 240 imza gerekiyordu ve kurultaya gelecek delege sayısı ise

²⁰¹ Bila, **a.g.e.**, s. 525.

²⁰² Koloğlu, **a.g.e.** s. 350.

²⁰³ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler**, s. 303-304.

1400'dür. Giriştikleri bu imza hareketinin amacını, CHP'nin ilke, hedefleri ve Genel başkanın görüşleri ile ters düştüklerini söyleyen, reddi mirasta bulunanlara karşı açtıkları bir mücadele olarak açıklamışlardır.²⁰⁴ Satır: *“Kurultayı olağanüstü toplantıya çağırmanın amacı, partinin en yetkili organı olan kurultaya içinde bulunduğumuz bunalımı olduğu gibi anlatmak, onun hakemliğinde bir çözüm yolu bulmaktır. Benim kanaatime göre bugünkü merkez yöneticileri ile tesanütü(birliği) sağlamak mümkün değildir. Her gün birbirini nakzeder(bozan) beyanlar, tüzük dışı tasarruflar, merkez yöneticilerinden bütün partililerin beklediği olumlu çalışma ümidini kırmıştır”* demiştir.²⁰⁵

“Olağanüstü Kurultay önermesine Genel Başkan İnönü'nün şikâyet ettiği hususları özellikle koyacağız. Gerekçemiz Genel Başkanımız adına hareket ediyoruz.” Mayıs ayı başında bir olağanüstü kurultay toplanması için imza toplayan Dr. Kemal Satır ve arkadaşları hareketlerinin gerekçesini herkese böyle anlatmışlardır. Paşa'nın adına çalıştıklarını, amaçlarının onun şikâyetlerinin çözümlenmesi olduğunu söylemişlerdir. Bu duruma Ecevitçiler, cevap olarak CHP tüzüğüne göre Genel Başkanın tek başına olağanüstü kurultay toplama yetkisine sahip olduğunu şayet İnönü'nün böyle bir niyeti olsa bu yetkiyi kullanıp kurultayı çağırabileceğini belirtmişlerdir. Bunun üzerine çok geçmeden İnönü, bu konuda taraf tutmadığını belirtmiştir.²⁰⁶

Kayalı'nın ifadesiyle Ecevit, CHP'nin tarihsel mirasını reddetmemiş, sadece yeni koşulların gerektirdiği yeni CHP'yi oluşturmaya çalışırken durumun gerektirdiği düşünsel farklılaşmaya yönelmiştir. Ecevit'in bu süreci uygularken öne çıkardığı iki önemli konu olmuştur. Birincisi Marksist solla ayrışma anlayışı, ikincisi sağ partilerin tabanındaki sosyal demokrat oyların CHP'ye aktarılmasının sağlanmasıdır. Bu yönelimin uygulanmasında ise demokrasi kavramının önemi vurgulanmıştır.²⁰⁷

Necip Mirkelamoğlu, bir partinin yüksek yöneticilerini, merkez organlarını büyük kongrenin yani kurultayın seçtiğini ve kurultayın temelini mahallelerde

²⁰⁴ **Yankı**, Sayı.56, s. 10.

²⁰⁵ **Tercüman**, 5 Nisan 1972.

²⁰⁶ **Yankı**, Sayı.57, s. 9

²⁰⁷ Kayalı, **a.g.m.** s.38- 39.

yapılan delege tespit işlemi olduğunu belirtmiştir. Ona göre, partide etkili olan klik, mahallede yeter sayıda delege elde ederek kurultayın sonucunu belli etmiş olur. Ecevitçilerin ellerinin altında kapatılan gençlik teşkilatlarından arta kalan militan insan bulunduğundan bu gençler, oyun ve tertiplerle büyük illerde mahalle – ilçe – il kongrelerini kendi lehlerine ayarlamışlardır. Örneğin pek çok üye bağlı bulunduğu mahallesinde oy kullandırılmamıştır.²⁰⁸

Bunun üzerine İsmet İnönü, Dev-Genç teşkilatının kapatılmasının ardından üyelerinin partiye kaydedilerek Ecevit lehine militan olarak kullandırılmasını anti demokratik olarak değerlendirmiştir. Genel Başkanın bu iddiasına cevap olarak CHP Gençlik Kolları Başkanı Süleyman Genç, iddiaları kanıtlayacak bir delil bulunmadığını, gerekirse görevi bırakmaya hazır olduğunu belirtmiş aksine parti ile fiili bağı olmayanlarla işbirliği yapıldığını hatta parti kongrelerinin basılmak istendiğinden yakınmıştır.²⁰⁹

Özellikle Adana ve İzmir kongrelerini kaybeden İsmet Paşa, Antalya Kongresi öncesi ilk defa şahsını ortaya koyarak “ *bütün bölücü hareketlerin ilk hedefi genel başkandır. Suni bahanelerle CHP’yi bölme gayretleri sorumsuz, sergüzeşt hareketleridir*” demişse de yenilgiyi önleyememiştir. “*Genel başkanın iki günlük ömrü kaldı, diye düşünmek doğru yol değildir*” mesajına rağmen, “ *Ortanın solunda, İnönü’nün yanında ve Ecevit’in yolundayız*” sloganı teşkilatta dalga dalga yayılmıştır.²¹⁰

Olağanüstü Kurultayın denemesi mahiyetinde olan Ankara il kongresinden sonra CHP örgütünün tutumunun ne olduğunu anlamak kolaylaşmıştır. Bu kongrede İnönü ayakta alkışlanmış, mesajı ayakta dinlenmiş ama seçimleri Ecevitçiler kazanmıştır. İnönü, CHP’nin kendi içinde, büyük bir tehlike ile karşı karşıya olduğunu ve bu tehlikenin de bizzat Ecevit’ten kaynaklandığını ifade etmiştir. İnönü, eski genel sekreterin kanun dışı bir tutum içinde yer aldığını ve yöneticilikten istifa ettiği halde hala partiyi yönetme sevdasında olduğunu belirtmiştir.²¹¹

²⁰⁸ Mirkelamoğlu, **a.g.e.** s. 101- 102, İddiaya ilişkin belgeler için bkz. s. 101-105-106-109-110-111-112.

²⁰⁹ **Yankı**, Sayı 47, s. 7.

²¹⁰ Hristidis, Ergüz, **a.g.e.** s. 284.

²¹¹ **Yankı**, Sayı. 46. s. 8-9.

CHP içi çekişmede karşılıklı konuşmaların devam ettiği dönemde İnönü, Ecevit'in bir konuşmasında teşhis ve çözüm yolu aradığını ama bulamadığı için üzüldüğünü belirtmiştir. Bunun üzerine Paşa'nın isteğine uyan Ecevit, çözüm yolu için önerilerini sıralamıştır. Amacı, İnönü'yü rahatsız eden noktaları ortadan kaldırmak, partinin yetkili kurullarına tam saygıyı sağlamak, 12 Mart sonrası İnönü'nün hükümetle ilgili aldığı kararı artık tartışma konusu yapmamaktır. Somut önerileri şöyledir: Hükümetin getireceği antidemokratik tasarılar karşı çıkılmalı, bakanlık yetkilerini parti içi hizipçilikte kullanan bakan hükümetten ve partiden atılmalı, (burada kastedilen Ali İhsan Göğüş'tür) kurul veya partililer hakkındaki suçlamalar açık belgelere dayandırılmalı bunlar hukuki yollardan çözüme götürülmelidir. Uluorta suçlamalar yapılmamalıdır. Demokrasiye aykırı fikirlerin parti içinde savunulmasına izin verilmemelidir. Ordu ise partide bir tartışma konusu haline getirilmemelidir. Parti Meclisi toplantılarına katılmayarak tepki gösteren İsmet İnönü, Bülent Ecevit'in bu önerilerini iyi niyetli fakat çözüm yolu olarak görmediğini dile getirmiştir.²¹²

Bülent Ecevit'ten sonra CHP Genel Sekreteri seçilen Şeref Bakşık, İnönü – Ecevit çatışmasından duyduğu rahatsızlığı anılarında şu sözlerle dile getirmektedir. “ *İnönü – Ecevit çatışmasını izliyor, derinden üzüliyor, kafaca ve gönülce bağlandığım CHP'nin almakta olduğu yaraların daha da derinleşeceği kaygısını taşıyordum. Akıl almaz davranışları izliyor, ölçüsü kaçmış hiçbir olayın peşine takılmıyordum.*” Bakşık, karşıtlarının Ecevit'i hedefleyen “ parti programıyla bağdaşmaz tehlikeli görüşler taşıdığı” suçlamalarına genelde katılmadığını ama popülist özelliği sayesinde halk ile kurduğu sıcak temaslara rağmen, Ecevit'in işin sonunu getiremeyeceği konusunda endişelerini vurgulamaktadır. Yine Bakşık' a göre İsmet İnönü sıradan bir genel başkan değildir. CHP'yi Atatürk'ten ya da İnönü'den koparmanın gelecekte ağır bedelinin olacağı düşünülmemesinden yakınmaktadır.²¹³

Şeref Bakşık, hem Ecevit'i hem Paşayı ayrı ayrı kollamak olanağı olmadığından “*bunu çözemem*” diye genel sekreterlikten istifa etmiş onun yerine

²¹² **Yankı**, Sayı. 49, s. 7 -8.

²¹³ Bakşık, **a.g.e.** s. 377.

Kamil Kırkoğlu gelmiştir.²¹⁴ Kırkoğlu, kurultay öncesi İsmet paşa ile yaptığı konuşmada “ *Paşam izin verin kurultaya dengeli bir parti listesi hazırlayayım. Bu Bülent meselesi de Satır meselesi de bitsin*” demiştir. Paşa bu listeyi istemiş ve beğenmişse de Kemal Satır’ın etkin olması CHP’yi olağanüstü kurultaya götürmüştür.²¹⁵ Hatta Kırkoğlu, Satır’ın Stad Otel’de “*kazanacağız demiyorum kazandık diyorum*” sözü üzerine “*Paşam, ne oluyor*” diye sorduğunda “*Mani olamıyorum gücüm yetmiyor. Satır, olağanüstü kurultay istiyor*” cevabını almıştır. Bunun üzerine Kırkoğlu “ *Paşam, size saygım sonsuzdur. Ben politikada tercihleri olan genç bir politikacıyım. Bilesiniz, bu olağanüstü kurultay olmayacak kavga kurultayı olacak. Bu da benimle sizin aranızda olacak*” demiştir. Kırkoğlu ve Necdet Uğur, “*Paşam böyle bir kurultaya girmeyin, kaybedersiniz.*” demiştir. Onlara göre Paşa geçirdiği katarakt ameliyatı sonrası fizik gücünü iyice kaybetmiştir. İleri gezecek ve görüşme yapacak takati yoktur. ²¹⁶

Bu durumdan anlaşıldığı üzere İsmet Paşa’nın olağanüstü kongreye nereden incelirse oradan kopsun duygusuyla yaklaştığı, Satır ve ekibinin ise İnönü’nün tarihi kişiliği karşısında kimsenin duramayacağına dair güvenle yaklaştıkları görülmektedir.

Ecevit’in Kemal Satır’a yönelttiği “*CHP örgütünü yurdu dolaşarak, partililerle kaynaşarak değil, ancak odalarından ve kulislerden tanınabileceği kadar tanıyan Sayın Kemal Satır’ın tatlı hayallerini yıkmak istemem,*” sözleri aralarındaki ilişkinin ne denli bozulduğunu ve düzeltilmesi zor bir sürece ilerlediğini göstermesi bakımından ilginçtir.²¹⁷

Bülent Ecevit, kazandıkları Çanakkale İl kongresinde Satır’ı CHP’yi halktan koparmak, partinin halk ile bütünleşmesini önlemekle suçlamış ve kendi partilerine karşı başka partilerin sözcülerinin bile yapmayacağı şekilde insafsızca saldırıya geçtiklerini dile getirmiştir.²¹⁸

²¹⁴ Cılızoğlu, **a.g.e.** s. 173.

²¹⁵ **A.g.e.** s. 169 – 170.

²¹⁶ **A.g.e.** s. 173 – 174.

²¹⁷ Simav, **a.g.e.** s. 158.

²¹⁸ **Yankı**, Sayı.57, s. 9.

Bülent Ecevit bu dönemde ortaya çıkan ihtiyaç üzerine fikirlerini daha geniş kitlelere daha derli toplu yaymak için “Toplum” adlı dergiyi çıkarmıştır.²¹⁹

İl kongre seçimlerinde Satırcılar ve Ecevitçiler arasındaki tartışma uzayıp giderken Genel Sekreter Kamil Kırıkoğlu, “ *Başarının tılsımı parti içinde olumlu her yeni akıma gerekli değer verilmesinde aranmalıdır*” diyerek Bülent Ecevit’ten yana ağırlığını koymuştur.²²⁰ CHP’li Yaşar Keçeli’ye göre Kamil Kırıkoğlu, İsmet Paşa’ya karşı Ecevit iktidarına halı sermiştir. Oysaki Ecevit’in arkasında başını Turan Güneş’in çektiği entelektüel bir zümre vardır ve Güneş, Kırıkoğluna hep karşı olmuştur. Keçeli’nin deyimiyle Kırıkoğlu’nun hatası, Paşa’nın etrafını harcatayım Paşa benim avucumun içinde kalsın havasına bürünmek olmuştur. İsmet Paşa, etrafından vazgeçmeyince Kırıkoğlu, Ecevit takımını desteklemiştir.²²¹

Bülent Ecevit ise Yankı Dergisine verdiği röportajda İnönü’nün geleneksel otoritesini aynen muhafaza etmeyi ve kanatlar arasında denge olmasını istediğini belirtmiştir. Ayrıca ideolojik olarak kendilerinden ayrı olduğunu sanmadığını, İnönü’nün ilerici bir insan olduğunu, aralarındaki meselenin de kuvvet dengesi meselesi olduğunu belirtmiştir.²²²

Satır ve arkadaşlarının kurultayı normal süresi olan Haziran 1972’den önce toplantıya çağırılmalarının amacı eski delegelerle kurultaya giderek başarılı olmak istemeleridir. Merkez Yönetim Kurulu ise parti tüzüğünü esas alarak kongresini yapan illerde seçilen yeni kurultay delegelerinin kurultaya katılacağını, kurultayı yapamayan illerin ise 20. Kurultay delegeleri ile kurultaya katılacağını savunmuştur.²²³

Merkez Yönetim Kurulu üyesi İsmail Hakkı Birler, MYK olarak Satırcıların imza topladıkları dönemde erken davranıp gizli bir toplantı ile olağanüstü kurultay kararı aldıklarını belirtmiştir. Yeni kurultay delegelerinin de yer alabileceğini planladıkları bu kurultay kararını Kırıkoğlu vasıtasıyla 14 Nisan 1972’de Paşa’ya bildirmişlerdir. Satırcılar da olağanüstü kurultay toplamak için yeterli beşte bir

²¹⁹ Yankı, Sayı.57, s. 9.

²²⁰ Hristidiz- Ergüz, a.g.e. s. 283.

²²¹ Cılızoğlu, a.g.e. s. 93.

²²² Yankı, Sayı.58, s. 9.

²²³ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisi’nde Gelişmeler**, s. 304. **1972 CHP Tüzüğü**, Madde 20, D Bendi: Kurultay üyelerinin süresi, kendilerini seçen kongrenin gelecek olağan toplantısına kadardır. s. 37.

imzaya ulaşmışlardır. 283 imza yeterli iken 368 imzalı dilekçeyi 16 Nisan 1972'de Pembe Kõřk'te imzaya sunmuşlardır. İsmet İnönü'ye teslim edilen Olağanüstü Kurultay dilekçesi şöyledir:

“Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlığı'na

Atatürk devrimlerimizin, uygar ve çağdaş Türk toplumu yaratma ülkümüzün ve milletçe demokratik bir düzen içinde yaşama ve kalkınma azmimizin en güvenilir dayanağı ve inanılır temsilcisi olan tarihi ve şanlı partimiz CHP bugün bütün hayatında bir benzeri ve örneği olmayan biçimde ağır ve ciddi bir bunalım içinde bulunmaktadır. Bu bunalımın temel nedeni, Sayın Genel Başkanımızın da muhtelif demeçlerinde belirtilmiş olduğu gibi 'CHP'nin, ona şerefle ve kudretli tesirle görev yapma imkânı vermiş olan temellerinden kaydırmak isteyenlerin, -partinin geleceğe dönük hedeflerini güçlüğe ve itimatsızlığa götüren başıboş hedef sahiplerinin, kongre ve delege oyunları tertipçilerinin memleket için meçhul, parti için meçhul politika ve amaç güdenlerin, anarşi tahrikçisi hizipçilerin- partimizin yönetimini ellerinde bulundurmakta oluşlarıdır.

Genel Başkanımızın beyanlarına göre, 'Partinin hali bugünkü şekliyle devam edemez. Parti Meclisi'ndeki çokluk, eski bir Genel Sekreterin bilinmeyen politikasının icra vasıtası halinde çalışmaktadır. Bugünkü Parti Meclisi'nden tarafsız bir kontrol yapacak bir Merkez Yönetim Kurulu seçmek mümkün değildir. Bugünkü Merkez yönetimi hizbi partiyi tam olarak ele alırsa, başa gelecek hallerden ciddi surette endişe etmek gerekir. CHP'yi kanun içinde, memleket sorumluluğunu bilen bir parti haline bir an evvel getirmek için bütün tedbirlerin alınması zaruridir. Bu tedbirlerde geç kalınması hesapsız tahribat yapacaktır.

İşte biz, aşağıda imzası bulunan 20. Kurultay delegeleri bu suçlamaların gerçekliğine inanarak ve Genel Başkanımızın bizleri göreve çağırın uyarılarına uyararak, partimizi her geçen gün Atatürkçü temellerinden kaydırıp, onu sonu meçhul ve karanlık maceraların bir aleti ve aracı haline getirmek isteyen tutum ve davranışları ile partimizin varlığı üzerinde ağır kuşkular ve korkular uyandırmış bulunan bu merkez yönetimi hizbinin işlem ve eylemlerini genel olarak gözden geçirmek ve partimizi Genel Başkanımızın etrafından toplayıcı ve kurtarıcı acil tedbirleri almak amacı ile tüzüğümüzün 20. maddesinin verdiği olanaktan

yararlanarak ilişik gündem maddelerini müzakere etmek üzere 12 Mayıs 1972 tarihinde Selim Sırrı Tarcan Spor Salonu'nda Saat 10'da kurultayımızın olağanüstü olarak toplantıya çağırılması gereğinin yapılmasını saygılarımızla dileriz."²²⁴

Metin Toker'in ifade ettiği üzere Kemal Satır ve arkadaşlarının olağan Temmuz kurultayını beklememek için tek nedenleri vardır, o da Satır ve arkadaşlarının siyasi hayat kaygıdır. Paçalarını olağanüstü bir kurultayda kurtaramazlarsa olağan kurultayda başarılı olamayacaklarından emindirler. Olağanüstü Kurultaydan sağlam çıkmanın şartı ise Paşa'nın arkasına sığınmaktır"²²⁵

Olağanüstü kurultay dilekçesini Satır'ın elinden alan Paşa, talebi, tebliğ etmek üzere PM'yi 18 Nisan'da toplantıya çağırmıştır. Kurultayın Satırcıların mı yoksa PM'nin talebiyle mi toplanacağı, nerede yapılacağı, delege olarak kimlerin kabul edileceği uzun uzun konuşulmuş, tartışılmıştır. İsmail Hakkı Birler'e göre Paşa'nın dediğim dedik tavrına karşı Bülent Ecevit ve Turan Güneş dakikalarca dil dökmüş ama sonuç alamamışlardır. Paşa'nın kurultay dilekçesini, Satırcıların imzası ile işleme koymakta kararlı olduğu görülmüştür.²²⁶

18 Nisan 1972 tarihli Parti Meclisi toplantısında İsmet İnönü, Satırcıların kurultay isteği ile ilgili dilekçe ve imzaları okumuş ve tüzüğe uygun müracaat yapıldığını söylemiştir. Fakat Ecevitçilerin, ısrarla, imzaların doğru olup olmadığı, kurultaya hangi delegelerin katılacağı ve görüşülecek konular hakkında müzakere talebinde bulunması İnönü tarafından reddedilmiştir. İsmet İnönü: "*Bunu nasıl yaparız? Şikâyetleri sizdendir. Hem davacı, hem hâkim olur mu? Sizden şikâyet ediyorlar ve şikâyetlerinin Kurultay önünde tartışılmasını istiyorlar... Bana müracaat yapılmıştır. Tüzüğe uygun bir müracaattır. Tüzüğe göre, her şey hazırlanmıştır. Ben, size bilgi olarak bunu sunuyorum*" demiştir. Bunun üzerine Turan Güneş, olağanüstü kurultayın 29 Nisan 1972 günü toplanmasını öngören yeni bir önerge vermiştir. Genel Başkan ise, Satırcıların da Ecevitçilerin de kurultay gündemlerinin benzerliğinden bahsederek bunların ortasını bulacağını belirtmiştir. Hatta Kurultayı, Ecevitçilerin istediği 29 Nisan veya Satırcıların istediği 12 Mayıs

²²⁴ Hristidiz- Ergüz, **a.g.e.** s. 378-380. **Cumhuriyet**, 17 Nisan 1972.

²²⁵ Metin Toker, **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları(1965 – 1973)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1993, s. 300.

²²⁶ Hristidiz- Ergüz, **a.g.e.** s. 380.

tarikhlerinde değil, bu iki tarihin ortası olan 5 Mayıs'ta toplayacağını söylemiştir. Olağanüstü Kurultay'a aslında karşı olan Ecevitçiler, Kurultayın eski delegelerle toplanmasından ve dosyaları inceleme fırsatı verilmemesinden dolayı tepki göstermişlerdir.²²⁷

Bunun üzerine İsmet İnönü, Parti Meclisinde yaptığı konuşmada Olağanüstü Kurultay'ın eski delegelerle toplanacağını, mütarekenin bittiğini, savaşın başladığını ve kendisinin de bu savaşta Bülent Ecevit ve grubuna güven duymadığı için Satır ve ekibi yanında yer alacağını açıklamıştır.²²⁸

İnönü, bu konuda taraflılığını açıklayan ve biraz korku ve tehdit dolu sözleri üzerine, Ecevit yanlısı genel sekreter Kamil Kırıkoğlu'nun sert çıkışıyla karşılaşmıştır. Kırıkoğlu'nun sözleri iplerin tamamen koptuğunu göstermektedir. *“İşte parti içinde anarşi başlamış oldu. Sorumsuz heyetler kurultay çalışmalarını yürütecekler. Aşiret değil Paşam, parti yönetiyoruz. Yeni bir kurultayın getireceği parti meclisine kadar bu parti meclisi bütün yetkilerini kullanmaya karardır.”*²²⁹

18 Nisan 1972 tarihli PM toplantısından hemen sonra CHP ortak grubunda basına dağıtılan Paşa'nın bildirisi şu şekildedir.

*“CHP 5. Olağanüstü Kurultayı, tüzüğün 20. 22 ve 23. Maddeleri uyarınca 5 Mayıs 1972'de Ankara Selim Sırrı Tarcan Spor Salonu'nda 20. Kurultay delegeleriyle toplanacak ve Parti Meclisine güvenoyu verilip verilmeyeceği tartışılacaktır.”*²³⁰

Kurultay hazırlıklarına el koyan İnönü aslında partiye ve tüzüğe el koyma çabasında olduğunu göstermiştir. Kurultay kararından bir gün sonra köşkten yolladığı haberle XX. Kurultaya ait evrakı istemiştir. Genel sekreter Kırıkoğlu ise bu istemin kendisinden yapılması gerektiğini belirterek partide bir dolaba kilitlemiştir. *“Peki, öyleyse ben partiye geliyorum, bakalım nasıl vermezlermiş”* diye haber

²²⁷ Cumhuriyet, 19 Nisan 1972.

²²⁸ Yankı, Sayı.58, s. 12. İsmet İnönü, görüşlerini Ecevitçilere şu sözlerle anlatmıştır: *“Doludizgin gidiyorsunuz, Sizden şikâyetlerimi Kurultay'da söyleyeceğim. Ben sizinle aramda ihtilaf kalktı dediğim zaman görüşlerimizde birlik olduğunu söylemedim. Partinin bütünlüğünün daha fazla zedelenmemesi için bu şekilde hareket ettim. Ben size itimat etmiyorum. Ben etmediğim gibi olağanüstü kurultayı isteyenler de etmiyorlar.”*

²²⁹ Bila, a.g.e, s. 528, Hristidiz- Ergüz, a.g.e. s. 385.

²³⁰ Hristidiz- Ergüz, a.g.e. s. 405.

göndermiş ve gelip evrakı almıştır. Ama bu davranışı, Bülent Ecevit'i daha sert bir konuşmaya zorlamıştır. Bülent Ecevit, İnönü'nün tarafsızlığını bıraktığını ve barışın resmen sona erdiğini, Kurultayın meşruluğuna gölge düşmemesi için titiz ve saygılı olduklarını fakat bazı partililerin saygılı olmadıklarını ve adeta parti yönetimine el koymak istediklerini belirtmiştir.²³¹

Genel Başkan İnönü, kurultay öncesinde parti örgütüne gönderdiği genelgelerle kongreleri, toplantıları, merkez yönetim kurulunun il ve ilçe yönetim kurullarının tüzükten doğan yetkilerini, tasarruflarını durdurduğunu bildirmiş ve bir ölçü de "tüzüğü askıya" almıştır. İnönü ayrıca olağanüstü kurultayların çalışmalarını merkez yönetim kurulundan kendi üzerine almıştır.²³²

Bülent Ecevit ve arkadaşlarının bütün uyarı ve açıklamalarına karşılık İnönü, tüzük dışı tutum ve uygulamalarını devam ettirmiştir. Tüzüğün, "Kurultay çalışmaları Merkez Yönetim Kurulunca yürütülür" hükmüne rağmen Trabzon Milletvekili Ahmet Şener, Bursa Milletvekili Sadrettin Çanga ve İzmir Milletvekili Coşkun Karagözoğlu'ndan oluşturduğu üç kişilik özel bir büro ile Merkez Yönetim Kurulu yetkilerini fiilen üzerine almıştır.²³³

Olağanüstü kurultay eski delegelerle toplandığı takdirde bu eski delegelerden ölmüş olanların yerine eskiden çekilmiş olan yedekleri gelecektir. Parti meclisinde tartışma konusu olan kongresini tamamlamış ve yeni delegelerini seçmiş olan 15 il ve delege sayıları şöyledir. Antalya 18, İzmir 48, Adana 34, Samsun 30, Trabzon 24, Giresun 16, Çanakkale 14, Denizli 18, Elazığ 14, Çorum 18, Erzincan 10, Gümüşhane 10, Ankara 62, Hatay 18, Tokat 18 toplam 352'dir. Genel Merkezçilere göre bu 15 ilden Antalya, İzmir, Adana, Trabzon, Çanakkale, Denizli, Elazığ, Çorum, Erzincan, Ankara, Tokat illerinde delegeleri Genel Merkezçiler yani Ecevitçiler kazanmıştır. Buna karşılık Samsun, Gümüşhane, Giresun ve Hatay'ı karşı taraf kazanmıştır. Genel merkezçilere göre eski delegeler de gelse arada büyük fark olmayacağı, Satırcılara göre ise eski delegelerin çoğunun Ecevit aleyhine oy

²³¹ Bila, a.g.e, s. 528- 529.

²³² Kili, **Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler**, s. 305.

²³³ Bila a.g.e. s. 530. İsmet İnönü, bu konuda CHP tüzüğe uygun hareket ettiğini ifade etmiştir. Tüzüğe göre "Genel Başkan, parti hizmet ve çalışmalarının gerektirdiği tedbirleri alır. İlgililere ve parti teşkilatına lüzum gördüğü tebliğleri yapar." **CHP Tüzüğü 1972**, Madde 30. s. 43.

kullanacağı ileri sürülmüştür. Ayrıca kurultay tahminlerine göre CHP'nin TBMM'de 175 parlamenterini bulmaktadır. Satırcılara göre bunlardan 60'ı Ecevitçidir. Bu milletvekilleri de otomatikman kurultay delegesi olacaktır. Kurultay dilekçeleri için topladıkları imzanın 374 olduğunu ve bunun 400'ü geçtiğini böylece kurultayda 870 kadar oy toplayarak Genel Merkez ve Ecevit taraftarlarını devireceklerini bildirmişlerdir.²³⁴

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, Merkez Yönetim Kurulu ile yaptığı toplantı sonucu kurultay hazırlığı için para talep etmiş, MYK ise 50 bin lira vermeyi kararlaştırmıştır. İsmet İnönü, kurultay için seçtiği yardımcılara "bütün delege kartlarını ben imzalayacağım. Benim imzam olmayan kartlar geçerli olmayacaktır" demiştir. Kurultaya dinleyici alınmayacak, sadece basın mensupları ve görevliler kurultayı izleyebilecektir. Ayrıca Sadrettin Çanga, genel başkanın genel merkezden ayrılmasından sonra gazetecilere İnönü'nün şu demecini okumuştur.

1. 20. Kurultay delegelerini 5 Mayıs 1972 Cuma günü saat 10'da Ankara'da Selim Sırrı Tarcan Salonunda yapılacak Olağanüstü Kurultay delegesi olarak CHP il başkanlıkları vasıtası ile ayrı ayrı telgraf ile davet ettim.

2. Olağanüstü kurultayın gündemini ilan ettim.

3. Resmi makamları olağanüstü kurultaydan haberdar ettim.

Buna göre olağanüstü kurultayın gündem maddeleri şöyle belirlenmiştir.

1. Açılış

2. Başkan divanı seçimi

3. Atatürk ve şehitler için saygı duruşu

4. Bazı partililerin kurultay kararlarına aykırı ve partide otorite bunalımını yaratıcı davranışlarının görüşülmesi

5. Parti Meclisi hakkında güven oylaması ve güvenoyu verilmediği takdirde parti meclisi seçimi.²³⁵

İsmet İnönü'nün kurultay öncesinde aldığı sert tavır ve tedbirlerinden etkilenen Tokat milletvekili Merkez Yönetim Kurulu üyesi İsmail Hakkı Birler,

²³⁴ **Milliyet**, 21 Nisan 1972.

²³⁵ **Milliyet**, 19 Nisan 1972.

kurultay hazırlıkları ile ilgili Genel Başkanın tercih ettiği uygulama biçimini görev anlayışı ile bağdaştıramadığından MYK üyeliğinden istifa etmiştir.²³⁶

Parti içinde bu olaylar cereyan ederken, Satırcılar o günlerdeki hükümet bunalımından yararlanarak üst düzeyde bazı temaslarda bulunmuşlardır. Satır, Süleyman Demirel ile kurduğu temas sonucu Siyasi Partiler Kanununda alelacele bir değişikliği AP'nin desteği ile gerçekleştirmeyi ve kurultay öncesinde gençlik ve kadın kollarını böylece Ecevit ve ekibini tasfiye etmeyi planlamıştır. Satır, ayrıca yeni bir alternatif getirmiş, İnönü'nün başkanlığında hemen bir CHP – AP hükümeti kurulmasını ve bu hükümetle derhal seçimlere gidilmesini önermiştir. Ancak Demirel, Satır'ın bu tekliflerini ciddi bulmamıştır. Zaten bazı AP milletvekilleri CHP içindeki bir mücadeleye Satır'a yardım yoluyla katılmanın doğru olmadığını Demirel'e bildirdiklerinden Demirel de bu kanun tasarısındaki gençlik ve kadın kollarını kaldıran maddeyi benimsemekten vazgeçmiştir. Ayrıca tasarı meclisten geçse bile, Senato'da başkanlık etme sırası gelen Sırrı Atalay, "*Merak etmeyin. Ben bu tasarımı kurultay sonuna kadar oyalarım*" diye garanti vermiştir. Bunun üzerine Satır'ın planlarının gerçekleşmeyeceğini anlayan Ecevit kanadı daha da rahatlamıştır.²³⁷

"CHP ve Kurultay" başlıklı yazısında İsmail Cem, CHP kurultayı için eski delege yeni delege tartışmaları devam ederken Türkiye'nin ve bütün kuruluşların en fazla istikrara ihtiyaç duydukları bir ortamda bu kurultayı toplanmaya zorlayacak kadar şiddetli hücumların inatla sürdürülmesinin CHP'nin kamuoyundaki itibarını sarstığını ifade etmektedir.²³⁸

"Gerçekten Olağanüstü" adlı yazısında ise, siyasi çekişmelerle zorlanmaması gereken bir dönemde ve olağan kurultaya sadece 2 ay kala olağanüstü kurultayın toplanmasını anlaşılması güç bir durum olarak değerlendirmektedir. Sorumluluğu kendisine özellik edinmiş bir partinin böylesine yıpratıcı bir çatışmaya

²³⁶ **Milliyet**, 22 Nisan 1972. Hristidis- Ergüz, **a.g.e.** s. 406-407; İsmail Hakkı Birler istifa olayını şöyle ifade etmektedir. "*Söz istedim ve "partinin, seçim ve hukuk işlerinden ve merkez yönetiminden sorumluyum. Kurultayın düzenlenmesi MYK ve özellikle benim görevim. Böyle bir suni heyet kurmak tüzüğümüze de aykırıdır" dedim. Ancak Paşa, "Böyle istiyorum, böyle yapacağım, siz karışmayacaksınız!" diye cevap verdi. Ben de odadan çıktım ve kendi odamda istifamı yazdıktan sonra genel merkezden ayrıldım.*" Hristidis- Ergüz, **a.g.e.** s. 406.

²³⁷ Simav, **a.g.e.** s. 153 – 157.

²³⁸ **Milliyet**, 21 Nisan 1972.

sürüklenmemesi gerektiğini düşünmektedir. Bu meselenin ardında CHP'yi karanlık ufuklara götürmekle suçlayanların aslında kaybetmekte oldukları parti iktidarını almayı istediklerini ve yapılan çağrının bazı hesaplara dayandığını belirtmektedir. Cem'e göre kurultayı olağanüstü yapan özellik, çok ağır suçlamaların kolay şekilde ve dayanak gösterilmeden yapılabilmesidir. Bir başka özelliği ise Genel Başkan İnönü'nün hakemliği üzerine alıp, hazırlıklardan bizzat kendisini yetkili kılmasıdır.²³⁹

CHP Parti Meclisi üyesi İbrahim Öktem, "CHP tutucu bir parti olamaz" adlı yazısında İnönü'nün yönetici ekibe karşı yaptığı suçlamalara aslında kendisinin de inanmadığını olsa olsa bu ekibe, kendi politikasını kayıtsız şartsız izlemediği, karar alma mekanizmasında söz sahibi olmak istediği için kızdığını belirtmektedir. Öktem, kurultay sonucu ile ilgili en ufak bir kuşku beslemediklerini, CHP örgütünün uzun geçmişinde hep en yeniden, en doğrudan yana seçim yaptığını yazmıştır. Ayrıca Öktem, örgütün var olan anlaşmazlığı, bir İnönücüler, Ecevitçiler çekişmesi biçiminde değil, gerçek boyutlarına uygun olarak "ortanın solu" nu bir tutucu ilkeye dönüştürmek isteyenlerle ona ekonomik ve toplumsal bir muhteva kazandırmaya çalışanlar arasındaki anlaşmazlık olarak değerlendireceğini ve kararın ona göre verileceğini düşünmektedir.²⁴⁰

Kurultay öncesinde Kemal Satır Genel Başkan İnönü ve onun aldığı tedbirlere duyduğu güven nedeniyle "*Olağanüstü kurultayı kazanacağız demiyorum, kazandık diyorum*" diye konuştuğu dönemde 43 il başkanı şu bildiriye yayınlamıştır.

"CHP tarihinde olağanüstü kurultaylar vardır. Fakat bunlar tüzük hükümleri ve hukuk kuralları içinde, yani olağan yollarla toplanmış, olağanüstü kurultaylardır. V. Olağanüstü Kurultay ise, toplanma şekli bakımından da, bir hukuk partisi olma geleneğine sahip CHP'nin geçmişi ile çelişen önemli olağanüstü usullerle davet edilmiş bulunuyor. Olağanüstü kurultayı toplamak için önergeye imza koyduğu söylenen kişilerin imza attıkları tarihte kurultay delegeliği sıfatını taşıyıp taşımadıklarının tetkik edilmemiş oluşu, kurultay hazırlıklarının, Sayın Genel Başkanımızın, anlayamadığımız ve kabul edemediğimiz tutumu ile, bizim seçtiğimiz

²³⁹ **Milliyet**, 29 Nisan 1972.

²⁴⁰ **Milliyet**, 4 Mayıs 1972.

Merkez Yöneticilerinin elinden alınıp, hukuk dışı, tüzük dışı bir organa devredilmesi, bağımsız Türk yargıçlarının yeni delegelerin geçerli olduğu yolundaki kararlarından dolayı, Yüksek Hâkimler Kurulu'na şikayete layık görülmeleri, Kurultayımızın taşıdığı hukuki olağanüstülüklerden sadece bir kaçıdır.²⁴¹

CHP Kars Senatörü ve Cumhuriyet Senatosu Grup Başkan vekili Mehmet Hazer'e göre Kırıkoğlu ve şefi Ecevit'in zararlı davranışları herkesçe bilinir hale gelmiştir. Onlar partiyi bölmüş, halkı aldatmış, hazineden milyonlarca lira yardım aldıkları halde Atatürk hatırası ve karagün dostu Ulus gazetesi ve Karagöz'ü kapatmış, arsaları satmışlar, CHP'nin şanlı tarihi ile irtibatlarını kestiklerini belirtmek için reddi miras etmişlerdir. Gözleri Sosyal Demokrat Parti dedikleri ve kurmaya çalıştıkları geniş cephededir. Bu nedenle partiyi Ecevitçilerden temizlemek için mücadele ettiklerini dile getirmişlerdir.²⁴²

Metin Toker'in anlatımıyla, CHP içindeki karışıklık çok kimseyi tedirgin etmesine rağmen müşterisinin fikir seviyesi ve karakteri itibarıyla CHP gibi bir parti için doğaldır. CHP'yi bu durum öldürmez. CHP, tarihten gelen hüviyetini değiştirirse işte o zaman ölür. CHP'nin tarihi çok kurultayı olmuştur ve bu kurultayların sonunda Türk toplumunun manzarası değişmiştir. Türk toplumu bir adım daha ileri gitmiştir. Toker'e göre, V. Olağanüstü kurultay da böyle bir özellik taşımaktadır. Ta ki genel başkanın deyimiyle "sade partili" bunu görsün anlasın. Kurultayın kahramanı ne şu, ne bu doğrudan doğruya "sade partili" olacaktır.²⁴³

CHP adına Nihat Erim hükümetinde Başbakan yardımcılığı yapan Sadi Koçaş, anılarında Paşa'nın kurultay'da Ecevit – Satır mücadelesine karışmamasını ve her ikisiyle de işbirliği halinde olmadığına teşkilatı inandırması gerektiğine yer vermiştir. Koçaş'a göre parti teşkilatı, Paşa'yı Satır'la birlikte bilmektedir ve "ya ben ya Ecevit" dememelidir. Dengeli bir seçim sonucunun sağlanması ve partinin parçalanmaması için kurultayda ağırlığını, yanlış bir uygulama olan hizip listelerinin

²⁴¹ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler**, s.307. Bildiri metninin tamamı için Bkz. Ek – 3

²⁴² **Milliyet**, 18 Nisan 1972.

²⁴³ **Milliyet**, 23 Nisan 1972

kullanılması yerine eski çarşaf liste usulünün kullanılması konusunda kullanmalıdır.²⁴⁴

Parti içi tartışmalar devam ederken İnönü, bir taraftan da Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamını engellemek için çalışmıştır. 24 Nisan 1972 tarihinde idamlar hakkında Başbakanlık tezkeresi dolayısıyla yaptığı konuşmada; suçluların ceza görmemeleri, affedilmeleri fikrinde olmadıklarını, aksine suçlarının karşılığında ceza görmelerini fakat siyasi suçlardan dolayı idam cezasının yapılmamasının davasında olduklarını belirtmiştir.²⁴⁵

2.1.2 Kurultay Hazırlıklarının Kamuoyuna Yansımaları

CHP, teşkilat olarak kaynadığı bir dönemde, V. Olağanüstü Kurultaya giderken partide çatışan ekipler ne düşünmüşler, kurultaydan nasıl bir çözüm beklemişlerdir? Kamuoyu, kurultayı nasıl görmektedir? Bu soruların cevapları ve o son günler, Türkiye'nin önemli gündem maddeleri, bazı gazete başlıkları ve gazete yazılarına şöyle yansımıştır:

İnönü'nün kurultay hazırlığına el koyduğu ve aldığı tedbirlerin hepsinin tüzüğün kendisine verdiği açık ödev ve yetkilerin gereği olduğunu ifade etmesi manşetlere yansımıştır. “*Kurultayda benim imzama taşıyan kart geçerlidir*” sözleriyle ise onay vermediği yeni delegelerin kurultaya alınmasının önüne geçmek istemiştir.²⁴⁶

Ecevit kanadından Genel Sekreter Kırıkoğlu, İnönü ile anlaşamadıklarını ifade ederken Ecevit kendilerine savaş açanların başında İnönü'nün yer aldığını açıklamıştır. Ayrıca Ecevitçiler, Siyasi Partiler Tasarısını engellemek için tasarı görüşülürken çoğunluğun olmaması için meclis yoklama cihazlarının anahtarını toplayarak yeni bir engelleme usulü bulmuşlardır.²⁴⁷ “*Cumhuriyet Halk Partisi*

²⁴⁴ Koçaş, a.g.e. s. 603.

²⁴⁵ İsmet İnönü'nün TBMM'deki konuşmaları 1920- 1973, TBMM Yayınları, Ankara 1993, Cilt 3, s. 496. *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C.24, 24.04.1972. s. 208.

²⁴⁶ *Milliyet*, 22 Nisan 1972, *Cumhuriyet*, 27 Nisan 1972, *Tercüman*, 28 Nisan 1972.

²⁴⁷ *Milliyet*, 22 Nisan 1972, *Milliyet*, 26 Nisan 1972, *Tercüman*, 2 Mayıs 1972.

Genel Başkanlığından bildirilmiştir.”başlığı altında kurultayın içeriği ve gündemi gazetede ilan edilmiştir.²⁴⁸

CHP merkezinde iki ayrı karargâh kurulmuş ve karşılıklı bildiri düellosu yapılmıştır. İsmet İnönü “*kurultaya etki yapmak amacıyla düzenlenen bölge toplantıları hukuk dışı tertiplerdir*” derken binanın diğer tarafında çalışan Ecevitçiler de 15 ilde yeni seçilen delegeleri bir kere daha kurultaya katılmaya çağırmışlardır.²⁴⁹

“*Bunalım, Ecevit’i tasfiye ile giderilir*” diyen Kemal Satır çoğunluğu temsil ettiğini ifade ederek eski delegelerin katılacağı kurultayın yasal bir kurultay olacağını ispat etmek ve olayın hukuki boyutunu göstermek için “*8 Profesör kurultay hukukidir raporu verdi*” demiştir.²⁵⁰

Kurultaya gitmeden birbirleriyle mahkemelik olan CHP’liler, Ankara’da parti genel merkezini doldurmaya ve delege kartlarını almaya başlamışlardır. Bu arada delege olup olmaması meselesinden yapılan tartışmalar, Genel başkanlık bürosunda tarafların birbirlerinin üzerine yürümelerine kadar varmıştır. Ecevitçiler, yeni delegelerin de kurultaya katılması için Elazığ’dan sonra Adana ve İzmir’de de yeni mahkeme kararları almışlardır.²⁵¹

Kurultay öncesinde Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından yeni hükümeti kurmakla görevlendirilen eski başbakanlardan ve kontenjan senatörü 39. Başbakan Suat Hayri Ürgüplü, “hükümet parlamentodan kurulacak” diyerek ilk temaslarını Süleyman Demirel ile yapmıştır.²⁵²

Bülent Ecevit ise Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’a 12 Mart Muhtırası sonrası partide yaşananlar ve bazı çevrelerin kendisine yönelttiği suçlamalar hakkında bilgi vermiştir. Ecevit’in kendi başvurusu üzerine yapılan bu gelişme partide bazı çevreleri şaşırtmıştır.²⁵³

²⁴⁸ Bknz. **Milliyet**, 23 Nisan 1972.

²⁴⁹ **Milliyet**, 27 Nisan 1972, **Tercüman**, 29 Nisan 1972.

²⁵⁰ **Tercüman**, 28 Nisan 1972; **Tercüman**, 2 Mayıs 1972; **Milliyet**, 2 Mayıs 1972; Bu rapora göre Olağanüstü kurultaya sadece yetkileri bir sonraki olağan kurultaya kadar devam ede gelen eski delegelerin katılabileceği belirtilmiştir.

²⁵¹ **Tercüman**, 30 Nisan 1972.

²⁵² **Tercüman**, 30 Nisan 1972.

²⁵³ **Cumhuriyet**, 1 Mayıs 1972.

Kurultaya 4 gün kala eski- yeni delege tartışmaları son haddine varmıştır. TRT'nin CHP ile ilgili yayınları konusunda Cumhurbaşkanı Sunay'a bir şikayet telgrafi çeken Kırıkoğlu, CHP olağanüstü kurultayından önce TRT'nin parti içindeki bir hizipten yana tavır takındığını ve bu hizbin propaganda aracı haline geldiğini belirtmiştir. TRT ise bu iddiayı 19 haberlerinde yalanlamıştır.²⁵⁴

“*Ecevitçiler: 43 İl Başkanı ve 807 delege bizi destekleyecek*” açıklamasında bulunan Genel Merkez yetkilileri, bölge toplantılarına 43 il temsilcisinin katıldığını ve Ecevit'i destekleyen kararlar alındığını ileri sürmüştür. Kemal Satır ise bu konu hakkında “*iddia tamamen mesnetsiz*” demiştir.²⁵⁵

İl başkanlarının durumu ile İnönü'nün yüzleşmesi ise şu örnekte görülmektedir. İsmet İnönü üç yardımcısı ile Genel Merkezde çalışırken olağanüstü kurultayın delege kartını almaya gelen Ecevitçi Antalya İl Başkanı Türkan Gencer, kartını aldıktan sonra Konya bölge toplantısından sonra yayınlanan bildirin örneğini İnönü'ye sunmuş ve şunları söylemiştir.

– “*Genel Merkeze, Parti Meclisine ve Sayın Ecevit'e güvenoyu vereceğiz Paşam...*” Bunun üzerine İnönü gülerek sormuş “*peki ben ne olacağım*”. Türkan Gencer'in cevabı şöyledir.

– “*Genel Başkan seçimi yapmıyoruz Paşam, siz arzu ettiğiniz sürece ve siz sağ kaldıkça başımızda olacaksınız. İnönü bu cevap karşısında “benim onlarla çalışacağımı nerden biliyorsunuz” diye sormuştur. Gencer'in cevabı kesindir. Genel Başkanın elini öpüp “ben bilirim, Paşamı tanırım” demiştir.*²⁵⁶

Yoğun çalışmalar sonucu Kurultaya 2 gün kala hastalanan İnönü, istirahatata çekilmiştir. Mide üşütmesinden rahatsızlanan İnönü'nün Pembe Köşkte dinleneceği ve kurultayda yapacağı tarihi konuşmaya hazırlanacağı ifade edilmiştir.²⁵⁷

Olağanüstü kurultay öncesinde Türkiye gündemini en çok meşgul eden konuların başında idamlar gelmektedir. Daha önce Millet Meclisinde

²⁵⁴ **Tercüman**, 1 Mayıs 1972, **Tercüman**, 2 Mayıs 1972.

²⁵⁵ **Cumhuriyet**, 2 Mayıs 1972.

²⁵⁶ **Cumhuriyet**, 2 Mayıs 1972.

²⁵⁷ **Tercüman**, 3 Mayıs 1972.

görüülerek kabul edilen hükümet tezkeresini, Senato komisyonu da benimsemiş ve Senato Genel Kuruluna sevk etmiştir. Senatoda ivedilikle ele alınan ve kabul edilen karara göre; Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan'ın idam edilme kararı 34'e karşı 111 oyla Cumhuriyet Senatosunca kabul edilmiştir.²⁵⁸

Kurultaya iki gün kala, 3 Mayıs 1972 tarihli Cumhuriyet gazetesinin 'Madalyonun İki Yüzü' adlı yazısında, Satır ve Kırıköglü'nun kurultay değerlendirmeleri şöyle açıklanmaktadır. Kemal Satır; "Kurultay gelecek tarafları dinleyecek ve neticede bir karara varacaktır ve onun vardığı çözüm yoludur" derken, Ecevitçiler adına konuşan genel sekreter Kamil Kırıköglü ise " Bu koşullar altında toplanan olağanüstü kurultaydan CHP sorunlarına çözüm beklemek olanaksızdır" sözleriyle ümitsizliğini belirtmektedir.²⁵⁹

Kurultaydan bir gün önce aralarında İsmet İnönü'nün oğlu Ömer İnönü'nün de bulunduğu 67 kişilik uçak anarşistler tarafından Sofya'ya kaçırılmıştır. Oğlunun kaçırılması olayı için "hayırlısı olsun" diyen İnönü, olay ile ilgili "Hükümet hiçbir pazarlığa girmez, devlet taviz vermez. Bunu aklınızdan çıkarmayın" diyerek soğukkanlı devlet adamlılığını korumuştur²⁶⁰

Kahramanlar Devri ve Sonu adlı yazısında Şevket Süreyya Aydemir, İsmet İnönü'nün görevini tamamladığını ve artık tarihi şahsiyetinin partiden önce gelmesi gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir. " Halk partisinde tek iradenin benlik nizamının yerini demagoglardan değil, şuurlu ve yetişkin yöneticilerden teşekkül eden çağdaş görünüşlü kimseler almalıdır. İnönü'ye gelince? Onun hayatının bu safhasını böyle bir iç kavga içinde harcar görünmesi cidden üzüntü vericidir. Bize kalırsa İnönü, son sözünü çok daha önce söylemiş ve bitirmiştir. Parti adına değil, tarihi şahsiyeti adına uyarıcı güç olarak önde olmalıdır."²⁶¹

²⁵⁸ Tercüman, 3 Mayıs 1972.

²⁵⁹ Cumhuriyet, 3 Mayıs 1972.

²⁶⁰ Tercüman, 4 Mayıs 1972; Şerafettin Turan, İsmet İnönü Yaşamı, s. 478;

Özden Toker, sözü geçen uçak kaçırma olayı ile ilgili olarak yakında yakınları olan insanların "paşa bir şey yapсын, kurtarsın" diye kendilerini aradığını fakat İsmet Paşa'nın evde oğlunu düşünmesine ve üzülmesine rağmen dışarıya "teroristlerle anlaşma yapılmaz" dediğini belirtmiştir. Metin Toker'in Bulgaristan'daki tanıdıkları sayesinde emniyette olduklarının haberini almışlardır; Özden İnönü Toker'le Görüşme, Ankara, 19.09.2013.

²⁶¹ Cumhuriyet, 4 Mayıs 1972.

V. Olağanüstü kurultay öncesinde CHP Merkez Yönetim Kurulu, yeni bir hamle ile eski – yeni delege tartışmasına son vermek için; Tarık Zafer Tunaya, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu ve İsmet Sungurbey gibi hukuk profesörlerinden görüş istemiştir. Hepsinin görüşü, “*delege ya da il başkanlarının seçilerek yenilenmiş olması durumunda bu yeni delege ve il başkanlarının olağanüstü kurultaya katılacakları açık bir gerçek ve zorunluluktur*” yolundaydı. Fakat Paşa, kendi imzasını taşımayanları almayacağı konusunda ısrar ederek yeni delegelere kurultay yolunu kapatmıştır.²⁶²

Özetle V. Olağanüstü CHP Kurultayı yaklaşırken taraflar arasındaki rekabet uzlaşmadan uzak bir hal almıştır. Her iki grubunda çıkarları doğrultusunda kendilerini haklı gösterme eğilimleri artmış, CHP parti örgütünün kurultay kararı kamuoyu tarafından ilgiyle beklenmiştir.

2.2 Kurultayın Toplanması

5 Mayıs 1972 Cuma günü Bülent Ecevit ve ekibini tasfiye amacıyla olağanüstü CHP kurultayı toplanmıştır. Ecevit yanlısıdır diye yeni seçilen delegelerin kurultaya katılması engellenmiştir.²⁶³ Aynı dönemde Türkiye için heyecanlı günler yaşanmıştır. Otuz altı gün önce Kızıldere baskını yapılmış, arkasından THY'nin bir uçağı Sofya'ya kaçırılmış, Jandarma Genel Komutanı'na karşı bir suikast girişiminde bulunulmuştur. Salona giriş denetimlidir. Sınırlı sayıda gazeteci salona alınmıştır. Fakat kurultay o gün toplanamamıştır çünkü sabah İsmet İnönü bir kalp spazmı geçirmiş ve kurultay bir gün ertelenmiştir.²⁶⁴

Abdi İpekçi 5 Mayıs 1972 tarihli “Her Yönüyle Olağanüstü” adlı yazısında Halk Partisinin olağanüstü önem taşıyan olağanüstü kurultayının Türkiye için olağanüstü bir dönemde toplandığını yazmaktadır. Merak edilen konu, son olaylarla gerginleşen hava içinde kurultay delegelerinin CHP'nin kaderini tayin edecek karara

²⁶² Hristidis- Ergüz, **a.g.e.** s. 414.

²⁶³ Avcıoğlu, **a.g.e.** s. 109-110-111.

²⁶⁴ **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi 8**, s..2034.

İsmet İnönü 5 Mayıs 1972 günü defterine “V. Olağanüstü Kurultay toplanmadı. Rahatsızdım” diye yazmıştır. İsmet İnönü, **Defterler (1919 – 1973)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, C. 2., s. 1191.

serinkanlıkla varabilecekler mi? İpekçi' ye göre bu konuda duyulacak kuşkuları destekleyen nedenler çoktur. Örneğin eski delege- yeni delege tartışması, arkasından gelecek konuşmalar yatıştırıcı olmayacaktır. Ayrıca kurultay öncesi yapılan bildiri ve demeç bombardımanı bu ihtimali doğrulamaktadır. Kurultayı kızışacak bir meydan savaşına benzeten İpekçi, alınacak kararın serinkanlıkla, sağduyu ile alınabileceğine şüphe ile bakmaktadır. Ona göre böyle bir kararın olağan koşullarda alınması gerekir. CHP kurultayının bu karamsar yorumları yanıltacak olgunlukta geçmesini, delegelerin yüklendikleri tarihi sorumluluğu sağduyu ile yerine getirmelerini dilemektedir.²⁶⁵

“CHP Ortanın Solundan Dönemez” adlı yazısıyla Muammer Erten, Ecevitçilerin, konuyu bir liderlik mücadelesi olarak ele aldıklarını ifade etmiştir. Ona göre, İnönü'nün demokratik rejimin bütün kurallarıyla işlediğini görmek vazgeçilmez inancıdır. Bu noktada Genel Başkanın çabalarına herkesin yardımcı olması gerektiğini vurgulamıştır. Erten yazısında, anayasanın emrettiği ve CHP'nin inandığı reformları gerçekleştirmek için uzun yıllar maddi ve manevi fedakârlıklara katlanan CHP'lilerin, bu davalarından vazgeçmeyeceklerini düşündüğünü, İnönü'den sonrasının hesabını yapmak yerine Genel Başkan İnönü'nün etrafında partiyi bütünleştirmenin önemini vurgulamıştır.²⁶⁶

Bu değişik duygular arasında 5 Mayıs 1972 Cuma sabahı saat 10'da toplanacağı ilan edilen kurultayın delegeleri, İnönü'nün gelmemesi üzerine sabırsızlanmışlardır. Bunun üzerine Grup Başkan Vekilleri Necdet Uğur, Kemal Demir ve Genel başkanlık bürosu üyesi Ahmet Şener, İnönü'nün evine gitmişlerdir. Bir süre İnönü ile görüşen ekip daha sonra kurultayın toplandığı Selim Sırrı Tarcan Salonuna dönmüşlerdir. Şener, İnönü'nün mesajını delegelere okumuştur. “ *Son günlerin yoğun çalışmaları ve aile üzüntüsü sonucu olarak bu sabah hafif bir kalp spazmı geçirdim. Özel hekimim Prof. Dr. Zafer Paykoç, kurultaya katılmama izin vermedi. Bu sebeple toplantıyı şimdilik 6 Mayıs 1972 Cumartesi günü saat 11'e erteliyorum...* CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, bir saat ara ile hafif 3 kalp spazmı geçirmesi yüzünden kurultayı “şimdilik” diyerek 6 Mayıs 1972 saat 11'e ertelemiştir.

²⁶⁵ **Milliyet**, 5 Mayıs 1972.

²⁶⁶ **Milliyet**, 5 Mayıs 1972.

Ecevitçiler ise kurultay başkanlığı için aday gösterdikleri Sırrı Atalay için 846 delegeden imza toplamışlardır. Ecevitçiler kurultayın bu yüzden ertelendiğini iddia etmişlerdir. Aynı gün üç idam kararı resmi gazetede yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir.²⁶⁷

2.2.1 Birinci Gün (Kurultayın Açılışı ve İlk Gerginlikler)

Kurultayın toplanacağı 6 Mayıs 1972 sabahı, beklenen üç idam iki saat içerisinde yapılmıştır.²⁶⁸ Sabahın erken saatlerinden itibaren CHP'nin kurultay delegeleri kendi aralarında kimin kazanacağı yolundaki tahminleri bırakarak İsmet İnönü'nün gelip gelmeyeceğini tartışmaya başlamışlardır. İnönü kurultaya eşi Mevhibe İnönü ile gelmiş ve uzun uzun alkışlanmıştır.²⁶⁹

Böylece kurultayın ilk dakikalarından başlayarak ortaya çıkan şey, tarihi genel başkana kayıtsız şartsız bir saygının yanı sıra, partinin sorunlarını bu saygıdan kesinlikle ayıran bir kararlılık olmuştur. Paşa ise kararlılığını en başta yatağından kalkıp kurultaya gelerek göstermiştir. Kurultay, tam anlamıyla Paşanın denetimi altında başlamıştır.²⁷⁰

İsmet Paşa, kurultayda ilk olarak kısa bir açılış konuşması yapmıştır. Bu konuşmasında özetle ülkenin içinde bulunduğu hassas ortamdan, eski – yeni delege tartışmasından ve parti içindeki derin ihtilafı halletmekten bahsetmiştir. Paşa'ya göre bu ihtilaf hem kendisinin hem de Bülent Ecevit'in görevde kalması ile çözülemeyeceğini söylemiştir. Ona göre CHP, büyük bunalımlarından birini geçirmesine rağmen partililerin, sağduyusu ve sükûneti ile buna bir çare bulacaklarını ifade etmiştir.²⁷¹

²⁶⁷ **Tercüman**, 6 Mayıs 1972.

²⁶⁸ Anayasal düzeni zorla değiştirmek ve komünist bir rejim kurmak için gizli "Türk Halk Kurtuluş Ordusu" adına anarşik eylemlere girişen Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan, sabahın ilk saatlerinde Ankara Merkez Cezaevinde idam edilmişler, saat 8'de Yenimahalle Mezarlığına gömülmüşlerdir. **Milliyet**, 7 Mayıs 1972.

²⁶⁹ **Tercüman**, 7 Mayıs 1972.

²⁷⁰ **Cumhuriyet**, 7 Mayıs 1972.

²⁷¹ CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün CHP V. Olağanüstü Kurultay'ına ait elde ettiğim biri Emniyet Genel Müdürlüğü Arşivinden diğeri basılı fakat baskı yeri bilinmeyen CHP kütüphanesinden

Kurultayda ilk olarak yoklama yapılmış, Paşa, inzibatı sağlayacak görevlileri kura ile seçmiştir. Ardından kapalı oyla yapılacak başkanlık divanı seçimlerine geçileceğini duyurmuştur. İlk aday Hüdai Oral, alkışlanmış ancak ikinci aday Sırrı Atalay'ın daha çok alkışlanmasına Paşa, kulak asmayarak, sesini duyuramadığı zaman dinleyin, dinleyin diye bağırıştır. Bu haliyle çocuklarını azarlayan bir babaya benzetilmiştir.²⁷²

Satır ekibi kurultayı kazanabilmek için kurultay başkanlığını kazanmak gerektiğinde birleşmişler ve üçüncü dünyacıları da kendi yanlarına çekebilmek için bu kanadın liderlerinden Hüdai Oral'ı kurultay başkanlığına aday göstermişlerdir. Fakat Atalay'ın bu seçimi kazanacağını fark eden eski kurtlar hemen bir önerge hazırlamışlar ve altına Atalay'ın imzasını atmışlardır. Önerge şöyledir. “ *Kurultay başkanlığı adaylığından çekiliyorum. Saygılarımla.*” İnönü'nün bu önergeyi okuyacağı sırada önergeyi imzalayanın Atalay olmadığını fark edilmesi üzerine İnönü önergeyi okumamıştır. Bu durum kurultayın, bir ölüm kalım savaşı gibi görüldüğünü ve tarafların kazanmak için ne mümkünse yaptıklarını göstermiştir.²⁷³

Bu arada Satırcılar, Sırrı Atalay aleyhine delegelelere basılı pusula dağıtmışlardır. Bu pusulada “ *ortanın solunun bayraklaştığı CHP 18. Kurultayında, Feyzioğlu ekibinin kurultay başkan adayı olan Sırrı Atalay'ı bugün başkan adayı gösterenlerin samimi olmayan ibret verici tutumlarını sağduyunuza arz ederiz*” diye yazılmıştır.²⁷⁴

Böylece taraflar arasındaki ilk güç denemesi divan başkanlığı seçimlerinde yaşanmış, Ecevitçilerin adayı Kars milletvekili Sırrı Atalay, Satırcıların adayı Denizli milletvekili Hüdai Oral'dan 158 oy fazla alarak Kurultay başkanlığına seçilmiştir. Kurultay Divan Başkanı seçimi için 8 saatlik bir süre harcanmıştır. Trabzon il başkanı Adil Ali Cinel ve Niğde Delegeşi Abdullah Emre İleri Divan Başkan yardımcılıklarına, Vedat Şengerli, Hamit Öztürk, Ali Macit Nane, Neriman Basman,

aldığım iki adet konuşması bulunmaktadır. Her ikisinden de yararlanılmıştır. Ekte sunulmuştur. **CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün CHP V. Olağanüstü Kurultay Açılış Konuşması**, Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, CHP Dolap:3, Kardeks no:103, Dosya no:4, s.1-2 Konuşma metninin tamamı için Bkz. Ek – 5.

²⁷² **Cumhuriyet**, 7 Mayıs 1972.

²⁷³ Simav, a.g.e. s. 161 – 162.

²⁷⁴ **Milliyet**, 7 Mayıs 1972.

Mehmet Arslan, Sabahattin Keçeli, İsmail İlbaş yazmanlıklara seçilmişlerdir. Bütün bu delegeler Ecevitçi olarak tanınmış hatta Sırrı Atalay başkanlık kürsüsüne geldiğinde başta Ecevit olmak üzere Ecevitçiler ayağa kalkarak onu alkışlamışlardır. Atalay, kürsüden kurultaya teşekkür etmiş ve görevini tarafsızlıkla yerine getireceğini ifade etmiştir.²⁷⁵ Haftalar önce başlayan eski delege-yeni delege tartışması kurultayda da sürdürülmüştür. Yeni delegelerin kurultaya alınmaması üzerine itiraz inceleme komisyonu kurulması önergesi ise yine İnönü tarafından reddedilmiştir. İnönü'nün kürsüden söylediği "*Yeni delegeler kurultaya alınrsa bu kurultayın benim davet ettiğim kurultay olmadığını derhal ilan ederim. Meşru makamlara da müracaat ederim, kurultayı dağıttırırım, partiyi kapattırırım*" sözleri taraflar arasında ilişkilerin sertliğini göstermiştir.²⁷⁶

İnönü'nün beklenmedik bu çıkışı karşısında kurultay başkanı Sırrı Atalay, alacakları sonuçtan emin olduklarından ve İnönü'nün rahatsızlığını göz önünde bulundurduğundan önergeyi dikkate almamıştır. Kurultayın açılış konuşmasını yapmak üzere kürsüye gelen İnönü, konuşmaya şu sözlerle başlamıştır. "*5. Olağanüstü Kurultayın sayın üyeleri, zahmet ettiniz, uzak – yakın illerimizden bir parti ve bilhassa bir memleket görevi yapmak için Ankara'ya geldiniz. Memleket görevi derken hiçbir mübalağa etmiyorum. Memleketin kaderi her zaman CHP'nin kaderiyle ayrılmaz ilişki halinde olmuştur ve bu sizin yüksek anlayışınızla, olgunluğunuzla, olayları değerlendirmekteki eşsiz isabetinizle böyle olmakla devam edecektir. Daha büyük Atatürk'ün kurduğu günlerden itibaren partimiz Türkiye'de böyle bir kaderin sahibi olmuştur ve parti her zaman buna liyakatini ispat etmiştir...*"²⁷⁷

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün CHP Kütüphanesinden aldığım basılı fakat baskı yeri belli olmayan konuşması, 1965 Ortanın solu ve sonrasını anlatırken Emniyet Genel Müdürlüğü Arşivindeki konuşması ondan farklı olarak İkinci Dünya Savaşı'ndan CHP'nin başarıyla çıkmasını başlangıç almaktadır. Konuşmasının başında Paşa, kurultayı parti içinde yer alan ihtilafı parti üyelerinin halletmesi için

²⁷⁵ Sırrı Atalay 733, Hüdayi Oral 575 oy almıştır. **Tercüman**, 7 Mayıs 1972; **Milliyet**, 7 Mayıs 1972.

²⁷⁶ Bila, **a.g.e.**, s. 537.

²⁷⁷ **CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün CHP V. Olağanüstü Kurultay açılış konuşması**, (Basılı, baskı yeri belli değil.) CHP Kütüphanesi, s. 1 Konuşma metninin tamamı için Bkz. Ek – 4

topladıklarını ifade etmiştir. İnönü, 1945-46 senelerinde Avrupa'nın yarısının yeniden cihan harbi ile esarete düşmüşken CHP'nin politikası sayesinde Türkiye'nin selamete çıktığını, kendisine yöneltilen eleştirilere rağmen tek dereceli seçim ve demokratik rejimi getirerek iktidarı bırakmayı göze aldıklarını belirtmiştir. Ona göre bu durum partiye olan düşmanlıkları arttırmıştır. 20 seneden beri iktidarda olmadıklarını, partide yaşanan ihtilafın rakipleri sevindirdiğini ama vatandaşların CHP'nin başına bir kaza gelecek diye endişe içinde oldukları hakkında bilgi vermiştir.²⁷⁸

İsmet İnönü ayrıca 1965 sonrası ortanın solu ve parti içindeki değişimleri açıklamış, Bülent Ecevit-Kemal Satır karşılaştırmalarını yaptıktan sonra Bülent Ecevit ve grubunun parti içinde uyguladığı bunalımı şu sözlerle açıklamaya devam etmiştir. *“Genel başkanın parti teşkilatını ve meclis gruplarını ahenk içinde çalıştırmak gibi 40 yıldan beri tecrübe edilmiş bir vazife anlayışı tamamıyla hükümsüz bırakılmış; meclis içinde ve dışında parti beraberliği, vatandaş gözünde değersiz ilan edilmiştir. Genel sekreterlikten istifa eden bir insanın, istifa etmemiş gibi parti idaresini yürütebilmesi, parti meclisindeki çokluk sayesinde mümkün olmaktadır. Kanun ve yetkilerin devlet yönetiminde iyi niyetten çıkararak kullanılması, er geç toplumu büyük karışıklığa ya da ihtilale götürmüştür, götürecektir... Parti içinde ciddi bir ihtilaf vardır. Bu ihtilaf, dış görünüşün aksine bir tüzük ihlalinin yetki aşmasının çok ötesindedir. Denetlenebileceğini reddeden parti meclisi ile onun içindeki bir çoğunluk tarafından dışarıdan alınan emirle kurulan merkez yönetim kurulu, bir hizip halinde CHP'yi olduğundan ve olması gerekenden başka bir teşekkül haline getirmek çabasındadırlar. Benimle ihtilafları bu konudadır. Yoksa iş ne bir şahıs meselesidir, ne de benim için bir makam ve komuta yetkisi meselesidir. Zaten işe o rengi vermek maksadıyla “Genel başkanla bir ihtilafımız yoktur” deyip durmaktadırlar. Cumhuriyet Halk Partisi'ni, bir parti meclisinin hizip çoğunluğu elinde hem teşkilata, hem meclis gruplarına hâkim duruma getirmek isteyen bir idare tarzı ile ciddi ihtilafım vardır. Bu vaziyetten parti behemehal kurtarılmalıdır... Sizler*

²⁷⁸ **CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün CHP V. Olağanüstü Kurultay açılış konuşması**, Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, CHP Dolap:3, Kardeks no:103, Dosya no:4, s.2 Konuşma metninin tamamı için Bkz. Ek – 5

doğruyu eğriyi seçeceksiniz... Genel başkan olarak partiyi bir çıkmazdan ve muhakkak bir tehlikeden kurtarmak için fikrimi apaçık söyledim. ²⁷⁹

İsmet İnönü konuşmasının sonlarına doğru, delegelerin omuzlarında CHP'nin kaderinin olduğunu, çare olarak Parti Meclisinin değiştirilmesini, aklı başında ve ahenk içinde çalışacak bir Parti Meclisinin seçilmesini istemiştir. Devamında “ *benim sabrım sonsuzdur, hesapsızdır ama nihayet insan sabrıdır biter. Sizi tekrar uyarıyorum. Parti Meclisini değiştireceksiniz. Yeni bir Merkez Yönetim Kurulu kuracağız. Meclisle teşkilat can cana çalışırlar*” diyerek konuşmasını bitirmiştir.²⁸⁰

Genel başkanın isteği açık ve kesindi. Kurultay, genel başkanın birlikte çalışabileceği bir yeni parti meclisini seçmeli; böylece de partiyi bir çıkmazdan, muhakkak bir tehlikeden kurtarmalıydı. ²⁸¹

İnönü konuşmasını bitirdikten sonra Sırrı Atalay'ı yanına çağırması ve “ *ben yokken bir şey yapmayacaksınız değil mi?* diye teminat alarak eşi Mevhibe Hanım ile birlikte evine gitmiştir. Sırrı Atalay gelen öneriler üzerine 15 il başkanının dinleyici olarak kurultaya katılmasını istediğini belirtmişse de başarılı olamamış kurultayı ertesi gün 8 buçukta Anıtkabir'e çelenk koymak üzere bırakmıştır.²⁸²

2.2.2 İkinci Gün (Güven Oylaması ve Sonuç)

CHP V. Olağanüstü Kurultayı ikinci gününde zaman zaman kavgaya kadar varan sert tartışmalar içinde tarafların karşılıklı suçlamaları ile devam etmiştir. Genel başkan İnönü kurultayın öğleye kadar olan bölümünü evinden izlemiş ve özel doktoru tarafından muayene edilmiştir. Kurultayı 7 Mayıs sabahı 9. 30'da Başkan Sırrı Atalay açmış ve olağanüstü toplantı isteyen delegeler adına ilk sözü Adana Milletvekili Kemal Satır'a vermiştir. Satır; genel merkezçileri, ortanın solunu

²⁷⁹ **CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün CHP V. Olağanüstü Kurultay açılış konuşması**, (Basılı, baskı yeri belli değil.), s. 6-7 Konuşma metninin tamamı için Bkz. Ek – 4

²⁸⁰ **CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün CHP V. Olağanüstü Kurultay açılış konuşması**, Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, CHP Dolap:3, Kardeks no:103, Dosya no:4, s. 7

²⁸¹ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler**, s. 317.

²⁸² **Milliyet**, 7 Mayıs 1972.

yozlaştırmak, Atatürk devrimlerine ve İnönü'ye saygısızlık yapmak, sorumsuz ve ters bir politika izlemekle suçlamıştır. Satır, Ecevitçilerin “*dayanılan temelleri çökerterek yeni bir parti yaratmak*” amacını güttüklerini de ileri sürmüştür.²⁸³

Kemal Satır, kurultayın olağanüstü toplantıya çağırılma gerekçesini açıklarken iddia edildiği üzere mevkii mücadelesi için değil aksine o tarihe kadar elde ettiği mevkilerden memnuniyetini dile getirerek XVIII. Kurultay öncesi genel sekreterliğe kendi isteği ile yeniden aday olmayıp sade bir partili olmayı istediğini örnek vermiştir.²⁸⁴

Satır'a göre; CHP kuruluşundan o güne kadar zaman zaman sert tartışmalara hatta kopmalara sahne olmuş bir partidir. Belki de bu devrimci bir örgüt olmanın kaçınılmaz kaderidir. Fakat o dönemde partide yaşanan anlaşmazlık farklı bir nitelik taşımaktadır. Yeni tarihi akım adı altında yürütülmek istenen yenileşmek değil, partinin dayandığı temelleri çökerterek yeni bir parti yaratmaktır. Genel başkanın tüm çabalarına rağmen parti yönetimindeki sorumsuz ve ters politikalar devam ettiği için kurultaya başvurmak zorunda kalmışlardır.²⁸⁵

İnönü'den aldığı güç ile Ecevitçilere yüklenmemek için bir neden görmeyen Kemal Satır'a göre: Yeni tarihi akımın başlıca özellikleri; parti tarihini reddetmek, Cumhuriyet döneminde yapılanları ve Atatürk devrimlerini küçümsemek, aydın yöneticileri halk patronları kabul ederek, aydın-halk ikiliği yaratmak, rejimin kaderini etkileyebilecek, tehlikeli görüş ve sözde devrimci yöntemler önererek siyasal oportünizmin(fırsatçılık) en parlak örneklerini vermektir.²⁸⁶

Satır'ın bu cesur açıklamalarından sonra gündemin 6. maddesinde yer alan “Parti Meclisinin işlem ve eylemlerinin eleştirilmesi ve güven oylaması” maddesine gelinmiştir. İlk sözü alan Genel Sekreter Kamil Kırıkoglu'nun mikrofonu gelişiyse

²⁸³ Cumhuriyet, 8 Mayıs 1972.

²⁸⁴ Kemal Satır'ın CHP V. Olağanüstü Kurultayında Birinci Konuşması, Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, s. 1 Konuşma metninin tamamı için Bkz. Ek-6

²⁸⁵ Kemal Satır'ın CHP V. Olağanüstü Kurultayında Birinci Konuşması, Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, s. 6.

²⁸⁶ Kemal Satır'ın CHP V. Olağanüstü Kurultayında Birinci Konuşması, Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, s. 8.

salonda yer yer gürültüler ve itişmeler başlamıştır. Kırkoğlu bu durumu, “hiç zahmet etmeyin en sağlam yerim sinirlerimdir” diyerek karşılamıştır.²⁸⁷

Kırkoğlu, 5 ay 7 günlük görev süresi boyunca yaşadığı ölçüsüz sıkıntıların nedenini partide yaratılan suni, suni olduğu kadar ciddi bunalımlar olarak değerlendirmiştir. Ona göre İsmet Paşa sıradan bir genel başkan değildir, tarihten gelen büyük bir liderdir. Türkiye'nin içinde bulunduğu fırtınalı dönemde onun bütün çekişmelerin dışında ve üstünde olarak kendilerine yardımcı olmasının partiye güç kazandıracaklarını beklerken bundan yoksun kaldıklarını ifade etmiştir. Kırkoğlu, ayrıca 1971 muhtırası sonucu kurulacak partiler üstü hükümetin tarafsız olamadığını örneklerle açıklamış ve Ali İhsan Göğüş'ün TRT aracılığı ile parti ortak grubundaki çekişmeleri kamuoyuna jurnallediğini ifade etmiştir.²⁸⁸

Kırkoğlu, kendilerine yapılan ağır suçlamalara rağmen genel başkana saygıda kusur etmediklerini ve delilsiz ve maksatlı iddialar karşısında insanüstü çaba harcadıklarını belirtmiştir. Daha sonra açıkça “meydan okuyorum!” diyen Kırkoğlu şöyle konuşmuştur: “Partiyi bir şef partisi, partilileri emir kulu, robotlar olmak bahtsızlığından kurtarmak için sonuna kadar direndik. Genel başkanın tüzüük dışı isteklerine hayır dedik. İnönü'ye saygı, onun yetkilerine saygılı olmak demektir; bunun ötesi ortaçağ köleliği, mirailik, dalkavukluktur!” Kırkoğlu kendisine Ecevit'ten emir alıyor iftirası yapanlara Bülent Ecevit ile ortak noktalarının çok olduğunu bu yüzden suçlanmasının anayasaya, düşünce özgürlüğüne ters olduğunu belirtmiştir. CHP'nin şahıs partisi olmayacağını, kimsenin siyaset çiftliği olmayacağını, şahısların gitse de fikirlerin yaşayacağını anlatmıştır. Ona göre CHP'nin üyeleri ne İnönücü ne Ecevitçidir. Bu ikiliği çıkaranlar kısa görüşlü küçük insanlardır. Kırkoğlu, konuşmasının son bölümünde CHP'ye hâkim olan “yeni akımın” tanımını şöyle yapmıştır. “Yeni akım, Türkiye'yi gelir dağılımı adaletsizliğinde dünyada birinci olmak bahtsızlığından kurtarmak azindedir. Türkiye'yi sanayileştirmek, yer altı ve yerüstü servetimizi sömürmeden değerlendirmek kararındadır. Bu zor bir iştir. Çıkarları bozulanlara karşı

²⁸⁷ Cumhuriyet, 8 Mayıs 1972.

²⁸⁸ CHP Genel Sekreteri Kamil Kırkoğlu'nun CHP V. Olağanüstü Kurultayında Yaptığı Konuşma, Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, s. 1 - 2 Konuşma metninin tamamı için Bkz. Ek - 8

*dayanıklılık isteyen bir iştir. Enerjisini yitirmiş, kendisinden başkasını düşünmek erdemini yitirmişlerin işi değildir. İsteseler de istemeseler de yeni akım maya tutmuştur. Yolunu bulmuştur. Bu partinin dimdik hayatta şerefle inançlara gönül vermiş bir örgütü vardır. CHP örgütü kişiliği olan, özgürce oy kullanan bir örgüttür”*²⁸⁹

Kırıkoğlu'nun sözlerini tamamlamasının ardından Devlet Bakanı ve Gaziantep Milletvekili Ali İhsan Göğüş sataşma olduğu gerekçesiyle söz istemiştir. Göğüş'ün isteği müzakere edilirken Başkan Sırrı Atalay, kurultaya katılmayan yeni seçilmiş il başkanlarını özel alınan karar gereği ayrılan yere dinleyici olarak katılmaları için salona davet etmiştir.²⁹⁰

Daha sonra kürsüye gelen Ali İhsan Göğüş; Sayın Genel Başkana kabadayılık ve saygısızlık yapıldığını kendisine ve TRT'nin şerefli mensuplarına ise iftira atıldığını söylemiştir. Kırıkoğlu tarafından daha önce de yapılan bu siyasi şantaj ve sindirme oyununun adli makamlarca hükme bağlanıp temelsiz olduğunun ilan edildiğini belirtmiştir. Kırıkoğlu'nun Erim Hükümetine yönelttiği ağır dili eleştiren Göğüş, bir ara Kırıkoğlu'nun kullandığı sloganların komünist “Bizim Radyo” nun 6 Mayıs tarihli bülteninde kullanıldığını belgelemiştir. Ayrıca 1962'de CHP'nin zor bir dönemde istifa ile partiyi bırakıp kaçıp giden Kırıkoğlu'nu hatırlatmış ve “*Kırıkoğlu, Ecevit'e mübarek olsun*” diyerek sözlerini bitirmiştir.²⁹¹

Bundan sonra Satır ve genel merkez yanlısı delege ve parlamenterler söz almışlardır. Yeterlik önergesinin oylanmasından sonra Başkan Sırrı Atalay Bülent Ecevit'e söz vermiştir. Delegelerin büyük çoğunluğu tarafından büyük sevgi gösterileri ve alkışları arasında yaptığı uzun konuşması sırasında Satır taraftarlarının bazı çıkışları, delege çoğunluğu tarafından “yuh” sesleriyle karşılanmış, zaman zaman tartışma ve yumruklaşmalar olmuştur. Bülent Ecevit konuşmasında genel merkezcilere ve kendisine karşı öne sürülen iddiaları cevaplandırmıştır.²⁹²

²⁸⁹ **CHP Genel Sekreteri Kamil Kırıkoğlu'nun CHP V. Olağanüstü Kurultayında Yaptığı Konuşma**, Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, s. 5 – 7.

²⁹⁰ **Cumhuriyet**, 8 Mayıs 1972.

²⁹¹ **Ali İhsan Göğüş'ün CHP V. Olağanüstü Kurultayında Yaptığı Konuşma**, Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, s. 1-2 Konuşma metninin tamamı için Bkz. Ek-9.

²⁹² **Cumhuriyet**, 8 Mayıs 1972.

Bülent Ecevit, konuşmasının başında “*CHP’yi kurtarma iddiası altında aylardan beri yürütülen bir kampanyayı izliyorsunuz... Bu bir kurtarma kampanyası değil bir yıpratma kampanyası, kendi içinden kendi partisini suçlama kampanyası haline gelmiştir. Tarihi boyunca, en insafsız hasımlardan bile bu partiye gelmemiş ağırlıkta iftiralar, suçlamalar, hatta ihbarlar kendi içimizden bazı kimselerden gelmektedir... Bazı arkadaşlarımız önce asılsız iftiralarla, jurnallerle CHP’nin yönetimini ve tüzel kişiliğini karaltıyorlar; iftiralarını, jurnallerini kamuoyuna bir ölçüde yayıyorlar; ondan sonra da bize dönüp, yöneticilerine dönüp “Bakın CHP hakkında sizin yüzünüzden ne laflar ediliyor” demiştir.*”²⁹³

Koloğlu için Ecevit’in yaptığı konuşma bir hitabet başyapıtıdır. Ecevit, Atatürk’e bağlılığın yanı sıra, İnönü’nün partideki doldurulamaz yerinden bahsetmiştir. Ayrıca örgütün önemi ve gerçekleştirilecek düzen değişikliğinin niteliği hakkında bilgi vermiştir.²⁹⁴

Bülent Ecevit, CHP içinde yaşanan ihtilafın nedenini Genel Başkanın önderlik ve yönetim anlayışı ile Türkiye’nin vardıkları o çağdaki yönetim ve önderlik anlayışı arasındaki tutarsızlıklarından ileri geldiğini öne sürmekte ve bazı denge hesaplarına dayandırmaktadır. CHP’deki denge hesapları ortanın solu hareketine kadar düşünce ayrılığına dayanmaz daha çok kişisel rekabetlerden ileri gelir ve kolay çözüldü. Ecevit, gelinen dönemde yaşananları değerlendirdiğinde Genel Başkanın iddia ettiği üzere parti teşkilatı ve meclis grupları arasında ahengın bozulmadığı aksine kendisinin şahit olduğu 22 yıl içersinde bu ahengın hiç kurulamadığıdır. Ecevit’e göre başka hiçbir partide olmayan, CHP’de bulunan bu geçimsizlik ve ahenksizliğin nedeni CHP’de yürütülen geleneksel yönetim ve önderlik anlayışı ile ilgilidir. Ecevit’in deyimiyle Genel Merkezle grup arasındaki son kopukluk ise 12 Mart sonrası kurulacak hükümete CHP’nin katkısı istendiğinde yaşanmıştır. Grup yöneticileri ve Grup Başkanvekilleri rejim ve partinin geleceği açısından endişeli olduklarını ve istişari nitelikte de olsa genel merkez MYK ve PM’nin görüşlerine

²⁹³Ecevit, **Kurultaylar ve Sonrası**, s. 1-2; Adı geçen konuşma, Emniyet Genel Müdürlüğü arşivinde de aynen yer almaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, s. 1-2. Konuşma metninin tamamı için Bkz. Ek-10.

²⁹⁴ Koloğlu, **a.g.e.** s. 353 – 354.

ihtiyaç duyduklarını iletmelerine rağmen Genel başkanın kendi kararını vermiş olması Ecevit'in istifasının da başlıca nedeni olmuştur.²⁹⁵

Bülent Ecevit genel sekreterlikten ayrıldıktan sonra Genel Başkan tarafından görevsiz ve yetkisiz olarak partiyi yönetmesinden şikâyet edilmesini mantıksız olarak yorumlamıştır. Çünkü kendisi hakkında ileri sürülen zayıf insan olduğu, telkin altında kaldığı iddiaları ile bu durum çelişki yaratmıştır. Üzerinde hiçbir yetki olmadan CHP'ye emir ve kumanda edebilecek durumda olmadığını, CHP'de kendisini aşan bir durum olduğunu, il toplantılarının hepsinden aynı sesin çıkmasının nedenini de bütün CHP'nin tek bir doğrultuda düşünme bilincine ulaşmış olmasında aranması gerektiğini ifade etmiştir.²⁹⁶

Bülent Ecevit, güçleri kendi ihtiraslarına yetmeyen bazı partili arkadaşlarının İnönü'yü, bile bile yanıltarak kongrelerde güç duruma düşürdüğünü, belki V. Olağanüstü Kurultayın sonunda da Genel başkanı güç durumda bırakacaklarını iddia etmiştir.²⁹⁷ Ona göre CHP önder partisi olmaktan çıkmış, örgüt partisi haline gelmiştir. Tarihte önderin çok fazla ağırlık taşıdığı devletlerin o önderden sonra çok zayıfladığını ve yıkıldığını örnek gösteren Ecevit, İnönü'nün daha partinin başında iken parti örgütünün kendi kişiliğini bulma amaçlı bu isteğine anlayış göstermesini istemiştir. Ayrıca İnönü'nün, kurucusu olduğu partide erginleşmek anlamına gelen bu gelişme karşısında mutluluk duymasını beklemiştir.²⁹⁸

Bülent Ecevit kendisine yöneltilen komünistlik iddialarına cevap olarak komünist ülkelerin hiçbirinde demokrasi olmadığını demokrasiye kendisi kadar bağlı bir insanın bir kere bu nedenle komünist olmayacağını söylemiştir. Ecevit, Komünizm'in tüm üretim araçlarının devletleştirilmesini emrettiğini belirtmiştir. Oysa CHP'de kendisine karşı olan bazı arkadaşları, onu yeteri kadar devletçi olmadığı için suçlamıştır. Kendisi için önemli olanın devlet sektörünün büyümesi değil, sosyal adalet ve demokrasi içinde Türk ekonomisinin büyümesi olduğunu vurgulamıştır. Bu açıdan komünistlikle, aşırı solculukla ve anarşistleri tahrik etmekle suçlanmayı çirkin birer iftira olarak değerlendirmiştir. Ayrıca "*toprak işleyenindir*"

²⁹⁵ Ecevit, **Kurultaylar ve Sonrası**, s. 6-9.

²⁹⁶ Ecevit, **Kurultaylar ve Sonrası**, s. 19-21.

²⁹⁷ Ecevit, **Kurultaylar ve Sonrası**, s. 24.

²⁹⁸ Ecevit, **Kurultaylar ve Sonrası**, s. 28-29.

ilkesi nedeniyle kendisine yöneltilenlerin iftira olduğunu çünkü o sözün kişisel sözü olmadığını seçim bildirgesine, kurultay bildirgesine girmiş bir söz olduğunu ve Erim Hükümetinin Tarım reformu stratejisinde yer aldığını belirtmiştir. Ecevit, bu iftiraların kendisine yöneltilmiş olmasını aslında ortanın solu ölçüsü içinde bile bir devrimciliği kuşkuyla karşılamalarından ileri geldiğini ifade etmiştir.²⁹⁹

Bülent Ecevit, 12 Mart'ın Türkiye'de bazı politikacılarda artık uzun süre demokrasiye dönülemeyeceği konusunda bir kuşku yaratırken bazıları için ise umut ve temenni oluşturduğunu ifade etmiştir. Ona göre bu umudu besleyenler, normal demokratik rejim içinde şansı kalmamış ve kendi örgütleriyle bağlarını koparmış olanlardır. Bu nedenle demokrasiye dönüş yollarını kapatma en azından uzatma çarelerini aramaya başlamışlardır. Bu konuda Satır ve ekibini suçlayan Ecevit'e göre, birçoğu partideki, halktaki tabanlarını, güçlerini yitirmişlerdir. 12 Mart ile önlerinde öyle bir devir açılmıştır ki kurultayda ağır yenilgiye uğramalarına rağmen kendilerini, yine de partinin yetkili ve muteber kişileri gibi görmeye ve partiyi ele geçirme umutlarına kapılmışlardır. Bu amaçla orduyu ve olağanüstü yetkilerle donatılmış hükümeti arkalarına almışlardır.³⁰⁰

Peki, kimlerdir parti yönetimini ele geçirmek için türlü taktiklere başvuranlar? Ecevit'e göre onlar aydın dostu geçinirler fakat CHP'de bilim adamları çalışmasın diye anayasayı değiştirirler. Bunlar genel merkezi ve parti örgütünü tanımazlar. Gençlerden ve kadınlardan korkarlar onların partideki oy haklarını kaldırmaya kalkışırılar. Bunlar halktan korkarlar. Tarihte ilk defa Halk Partisinin kurultayını halktan kaçırmışlardır. Seçim zamanı gelince kime gidip oy isteyecekler? V. Olağanüstü kurultayı halka kapatarak halkın sesinin duyulmayacağını zannettiler fakat halk bu kurultayın içindedir. Çünkü Ecevit'e göre artık CHP, Halk Partisi olmanın da ötesinde halkın ta kendisidir.³⁰¹

Bülent Ecevit, Kemal Satır ve grubunu kastederek *“CHP'nin yeni tutumuna ve yönetimine karşı çıkan bazıları CHP'ye, kendi partilerine karşı o kadar ağır eleştiriler, iftiralar yöneliyorlar ki kendi partileri hakkında bunları söylemeye içleri elveren kimseler, o partiyi bırakıp gitmeyi göze almış kimseler olabilirler ancak. Hiç*

²⁹⁹ Ecevit, **Kurultaylar ve Sonrası**, s. 34-35.

³⁰⁰ Ecevit, **Kurultaylar ve Sonrası**, s. 41-42.

³⁰¹ Ecevit, **Kurultaylar ve Sonrası**, s. 45-46.

kimsenin bu partiden ayrılıp gitmesini içim istemez. Fakat ortanın solu hareketinin XX. Kurultay ile varmış olduğu aşamayı beğenmedikleri için gitmek isteyenler varsa güle güle onlara. Giden gider, kalanların elinde CHP büsbütün güçlenir. Ben burada açıkça söylüyorum. Bana hiçbir yetki vermeseniz, bana bir tek oy vermeseniz ben CHP’de kalacağım” sözleriyle kendinden emin, kararlı duruşunu kurultaya yansıtmıştır.³⁰²

Bülent Ecevit, konuşmasının sonlarında kurultayın toplanma biçimi ve hazırlıkları hakkında parti tüzüğüne askıya alınması, hukuk dışı kuralların ortaya konmasını eleştirmiştir. Kendilerine de destek arayan düşüncelerini şu sözlerle sona erdirmiştir.

“... Şimdi arkadaşlarım, sayın genel başkanımıza saygımda en ufak bir eksiklik olmaksızın ama kendi kendime, hukuka ve partiye de saygılı bir insan olarak söylüyorum; vereceğiniz karar şudur: Bu partide özel buyruklar mı işleyecek hukuk kuralları mı işleyecek... Bizler buradan, her kanunsuzluğa, her keyfi buyruğa boyun eğen kendi iradelerini kanun içinde yürütme hakkından feragat eden partililer olarak ayrılırsak, bir daha parti olarak vatandaş huzuruna çıkamayız. Çıksak bile haktan, hukuktan, demokrasiden söz edemeyiz... Daha açık söylüyorum, vereceğiniz karar şudur: Demokratik bir partinin kanunlara saygılı özgür üyeleri mi olacağız, yoksa kapıkulları mı olacağız? Karar sizindir. Hepinize saygılar sunarım.”³⁰³

Ecevit alkışlar ve büyük sevgi gösterileri arasında konuşmasını bitirmiştir. Onun konuşmasının ardından Satır ve Göğüş sataşma iddiası ile söz almışlar ve suçlamalarını tekrarlamışlardır.³⁰⁴

Kemal Satır ikinci konuşmasında, özellikle Ecevit’in kendisine yöneltilen Atatürk’ü küçümsediği ve Atatürk’ün alt yapı yapmadığı iddialarına, konuşmasında cevap vermediğini vurgulamıştır. Satır’ın inancına göre kurultayın üyeleri Ecevit’in bu iddialarını kabul etmiyor ve etmeyeceklerdir. Satır, Ecevit’in her topluluğun nabzına göre konuşmakta usta olduğuna, halkla iyi konuşup ilişki kurduğuna ve kendisini dinlettiğine itirazının olmadığını ama bu zihniyetiyle oy alamayacağını

³⁰² Ecevit, **Kurultaylar ve Sonrası**, s. 46-47.

³⁰³ Ecevit, **Kurultaylar ve Sonrası**, s. 55-57.

³⁰⁴ **Cumhuriyet**, 8 Mayıs 1972.

ifade etmiştir. Ayrıca Ecevit'in, bağdaşmaz halde olduklarından Satırcıların kalkıp gitmelerini tavsiye etmesine sınırlanan Satır, şu sert sözlerle cevap vermiştir. “ *Sayın Ecevit bu sizin babanızın malı mı? Size bu hakkı kim tanıdı? Sizin haddinize mi düşmüş beni partiden çıkarmak. Sayın Ecevit'in hizaya gelmesini istiyorum. Bir daha da çizmeden yukarı çıkmamasını tavsiye ederim. Bu parti hepimizin partisidir.*”³⁰⁵

Kurultay devam ederken Ankara'nın çeşitli semtlerinden 16 muhtar, CHP Genel Sekreteri Kamil Kırıkoğlu'na ortak bir telgraf çekerek rejimi karanlığa götürmekle suçlamışlar ve tarihi kişiliğini hiçe sayarak Genel başkana karşı saygı ve edepten yoksun dil uzatmalarını nefret ve ibretle izlediklerini dile getirmişlerdir.³⁰⁶

Kemal Satır'ın konuşmasının ardından Kurultay Başkanı Sırrı Atalay, yeterlik önergesi kabul edilmiş olduğundan güven oylamasına geçileceğini bildirmiştir. Oylamanın ad okunarak açık olarak yapılmasını öneren genel merkezcilere karşı Satırcılar, kapalı oylama istemişlerdir. Bu arada Necip Mirkelamoğlu'nun, İnönü'den de kapalı oylama isteyen önerge olarak başkanlığa verdiği görülmüştür.³⁰⁷

Oylamaya geçmeden önce İnönü tekrar söz almış ve kısa konuşmasında “*Ecevit'i dikkatle dinledim. Siz de dikkatle dinlediniz. Bana oy verirseniz kapıkulu olacaksınız. Bana saygının, dostluğun işareti bu imiş*” demiştir. Ecevit'in “halka gideceğiz” sözünün kendisine karşı söylendiğini vurgulayarak, kendisine tek dereceli seçimi getirmiş ve bu seçimden sonra iktidarı bırakmış bir insan olarak insafsızlık yapıldığını söylemiştir. Her zaman kurultaya güvendiğini, kurultay ne karar verirse sükûnetle karşılayacağını ama hem Ecevit olsun hem İnönü genel başkan kalsın istemini kabul etmemiştir. Bir başka deyişle İnönü, Ecevit'in kumandasına girmeyeceğini, kendi yolundan çekilmeyeceğini ve eğer kurultay Ecevit'i desteklerse hata etmiş olacağını belirtmiştir.³⁰⁸

Genel Başkan konuşmasında, Atalay'dan Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın Ecevit'e mesaj gönderdiği yolundaki söylentilerle ilgili önergeyi neden okumadığını da sormuştur. Bunun üzerine Atalay, Cumhurbaşkanlığı Genel

³⁰⁵ **Kemal Satır'ın CHP V. Olağanüstü Kurultayında İkinci Konuşması**, Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, s. 2-4 Konuşma metninin tamamı için Bkz. Ek-7.

³⁰⁶ **Son Havadis**, 8 Mayıs 1972.

³⁰⁷ **Cumhuriyet**, 8 Mayıs 1972.

³⁰⁸ **Milliyet**, 8 Mayıs 1972.

Sekreterliği ve TRT bülteninde yer alan yalanlamanın da yer aldığı önergeyi okumuştur. Ecevit söz alarak mesaj söylentilerinin asılsız olduğunu bildirmiştir.³⁰⁹

2.3 Kurultayın Sonuçları

CHP V. Olağanüstü Kurultayının son günü, 7 Mayıs 1972 günü parti meclisine güven oylaması ile geçmiştir. CHP tarihinde delegelerin, parti üyelerin iradeleriyle, serbest oyları ile lider değişikliğini gerçekleştirdiği ilk kurultay, bu kurultaydır.

İnönü ne yapacaktı? O güne kadar “Ya o, ya ben” demiş, Gülek’i ve Feyzioğlu’nu rahatça saf dışı bırakmıştı. Şimdi sırada Ecevit vardı. Kurultay, Ecevitçilere güvenoyu verirse ne olacaktı? Bu takdirde İnönü, Satırcıların yaratmaya çalıştığı imaja uygun olarak gerçekten çekilecek miydi? Yoksa hiçbir şey olmamış gibi Genel başkanlığa devam mı edecekti?³¹⁰

Başkan Atalay oylamaya Erzincan ilinden başlanacağını bildirmiş ve parti meclisine güvenoyu vereceklerin “Evet”, vermeyeceklerin, “Hayır” demeleri gerektiğini hatırlatmıştır. İlk evet sesi Erzincan delegelerinden Hüseyin Tiryaki’den gelmiştir. 480 oy kullanıldığında Ecevitçiler arayı 144 oy açmışlardır. İl delegelerinin oylaması bittiğinde Ecevitçiler birbirlerine zafer ilan edip kucaklaşmışlardır. Çünkü 67 il delegelerinden oy kullananlar 610 Evet 402 Hayır demişlerdir. Geriye parti meclisi, disiplin kurulu, parlamenterler ile kadın ve gençlik kolları merkez yönetim kurullarının oyları kalmıştır. Netice değişmemiş, Ecevitçiler kazanmışlardır. Oylama 2 saat sürmüştür. Kurultay başkanı Sırrı Atalay, saat 22.45’te telaşlanmaya başlamıştır. Çünkü gece yasağı başlayınca salonda kalmanın mümkün olmayacağı anlaşılmıştır. 22.57’de İsmet İnönü, eşinin elinden tutmuş “*Haydi gidelim*” diyerek hızlı adımlar ve alkışlar arasında kurultay salonunu terk etmiştir.³¹¹

³⁰⁹ Cumhuriyet, 8 Mayıs 1972.

³¹⁰ Yankı, Sayı.59, s. 8.

Kurultay Başkanı Sırrı Atalay, Parti Meclisinin güven aldığını açıklayarak V. Olağanüstü Kurultayın sona erdiğini bildirdiği zaman salonda Parti Meclisi ile genel merkez yanlısı bazı delegeler ve parlamenterler kalmışlardır. Salonda tam bir bayram havası esmiş, herkes birbirini kutlarken, bazı delegelerin giriş kartlarını Bülent Ecevit'e imzalattıkları görülmüştür.³¹²

İsmet İnönü, Parti Meclisine güvensizlik oyu verilseydi, kendisinin düzenlediğini bildirdiği yeni Parti Meclisi listesinde 9'u Ecevitçilerden olmak üzere 41 kişiye yer vermişti.³¹³ Metin Toker'e göre kurultay, iyi ki genel merkeze güvenoyu vermişti. Çünkü güvenoyu vermeseydi, gündeme göre yeni bir parti meclisinin seçilecek olmasına rağmen Satırcılar, bir parti meclisi listesi bile hazırlamamışlardır. Toker'in ifadesiyle Satırcılar, hazırlıksız ve amatörce işe girişmişlerdir. Sırtlarını Paşa'ya dayayarak kazanacaklarını ummuşlardır. Hatta yukarıda adı geçen olası liste kurultay sabahı İnönü'nün yatak odasında ayaküstü hazırlanmıştır. Toker'e göre İnönü'nün hatası onlarla birlikte böyle bir yola çıkmış bulunmasıdır.³¹⁴

Kurultaydaki güven oylamasının resmi sonuçlarını kurultay başkanı Sırrı Atalay şu şekilde yapmıştır. *"1221 delege ve üyesi güven oylamasına katılmıştır. 709 güvenoyu, 507 güvensizlik oyu, 1 çekimser oy verilmiş, 4 üye oy kullanmamıştır... İnançım odur ki bütün CHP'liler kurultay öncesi tartışmaları bir yana bırakacak ve unutacaklardır. Aziz genel başkanımız İnönü'nün etrafında toplanacak güçlü, itibarlı etkili CHP'nin başarısı ülkenin selameti ve refahı için gönül, ideal ve fikir beraberliğinde olacaktır. Bu herkesin özlemi ve umududur."* İnönü'nün istifa edeceği

³¹¹ **Milliyet**, 9 Mayıs 1972. İllere göre güven oylamasının sonuçları için bkz. Kili, **Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, s. 471 – 501.

³¹² **Cumhuriyet**, 8 Mayıs 1972.

³¹³ Adı geçen listede şu isimler yer almaktadır. "Nazif Aslan (Ecevitçi), Mehmet Aslantürk (Ecevitçi), Sırrı Atalay (Ecevitçi), Şeref Bakşık (Ecevitçi), Hıfzı Oğuz Bekata, Zihni Betil, Sadrettin Çanga, Kemal Demir, Bülent Ecevit, Mehmet Emin Erdinç, Muammer Erten, Mehmet Hazer, Rıza Işıtan (Ecevitçi), Mustafa Kaftan, Gıyasettin Karaca, Ekrem Kangal, Coşkun Karagözoğlu, İlyas Kılıç, Sadi Koçaş, Şevket Köksal, Hayri Mumcuoğlu, Kemal Okyay (Ecevitçi), Hüdayi Oral, Hüsnü Özkan, Seyfi Sadi Pencap, İlhami Sancar, Nejat Sarlıcalı, Kemal Satır, Ahmet Şener, Salih Tanyeri (Ecevitçi), Necdet Uğur, Hayrettin Uysal, Reşit Ülker, Yusuf Ziya Yağcı, Mustafa Kemal Yılmaz, Yusuf Ziya Yılmaz, Cengizhan Yorulmaz (Ecevitçi), Mehmet Yüceler, Cahit Zamangil, Nermin Neftçi (Kadın Kolları Temsilcisi), Nail Gürman (Ecevitçi – Gençlik Kolları Temsilcisi)" **Milliyet**, 9 Mayıs 1972,

³¹⁴ Toker, **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları (1965 – 1973)** . s. 301 -302.

söylentisine ise Genel Sekreter Kamil Kırıkoğlu, “hiç kimse boşuna hayale kapılmasın. Etle tırnak birbirinden ayrılmaz.” demiştir.³¹⁵

Ama İnönü partisinde ilk defa ve Ecevit’e mağlup olmuştur. Ecevit kurultay sonucu hakkında “*Bu Türk siyasi tarihinde bir dönemdir*” demiştir.³¹⁶

CHP’li Yaşar Keçeli, kurultay öncesinde kaçırılan uçakta Paşa’nın oğlunun olması, kurultay sabahı Paşanın yaşadığı kalp krizinin kurultayın kaybedilmesinde etkili olduğunu ifade etmiştir. Ona göre kurultayı Ecevitçilere, Paşanın fiziki olarak bitişi kazandırmıştır.³¹⁷

Özden Toker’e göre babası İsmet Paşa, politik meseleleri eve aksettirmemiş, devlet meselerini daha soğukkanlı karşılamış ve evinin dışında halletmeye çalışmıştır. Paşanın kurultay ile ilgili de evde yakınması ve kızmasına şahit olmadığını aksine kendilerinin Ecevit çifti ile daha sonraları medeni ilişkilerinin devam ettiğini vurgulamıştır. Toker’e göre politika bir oyundur ve bu oyunu kurultayda Ecevit kazanmıştır. Ortanın solu Paşanın istediği bir şey olmasına rağmen Ecevit kendi düşüncesine göre onu başka bir yöne çevirmek istemiştir. Toker ayrıca Ecevit tarafını tutanlardan bazılarının sonraları Paşa’ya gelip pişmanlıklarını anlattıklarına da şahit olduğunu ifade etmiştir. Toker, kurultay sonucu ile ilgili Paşanın kötü bir şey söylemediğini ayrıca yeni hayatına heyecan ve şevkle başlama alışkanlığını Paşanın şu sözleriyle ifade etmiştir.”*Ben her devre yeni bir hayat başında gibi başlarım.*”³¹⁸

Kurultayın bittiği gece geç saatlerde Parti Meclisi üyesi ve Muş Milletvekili Nermin Neftçi, İnönü’nün güvenmediği bir kurulda çalışmayı “şerefsizlik” saydığını belirterek Parti Meclisinden istifa ettiğini Genel Başkana telgrafla bildirmiştir. Bazı CHP yetkilileri İnönü’nün de istifa edeceğini söylerken bazıları onun “*kararı sükûnetle bekleyeceğim*” sözünü hatırlatmıştır. Satırcıların durumu konusunda da, partiden ayrılacakları ya da 21. Kurultayda bir kez daha şans deneyecekleri yolunda iki görüş oluşmuştur.³¹⁹

³¹⁵ Kili, *Cumhuriyet Halk Parti’nde Gelişmeler*, s. 328.

³¹⁶ *Tercüman*, 8 Mayıs 1972.

³¹⁷ Cılızoğlu, *a.g.e.* s. 93.

³¹⁸ *Özden İnönü Toker ile Görüşme*, Ankara, 19.09.2013.

Kemal Satır, olağanüstü kurultayda alınan sonuç üzerine istifa edecekleri yolundaki haberleri yalanlamış “ *hepimiz parti içinde kalarak mücadelemize devam etmek kararındayız. Ecevit ve arkadaşlarının parlayıp sönmeleri birbirine çok yakın olacaktır*” demiştir.³²⁰

Ecevit, 8 Mayıs 1972 tarihinde illerden gelen delegelere yaptığı teşekkür konuşmasında sonucu şöyle değerlendirmiştir. “*Şimdi CHP ne olacak diye kuşku duymanın hiç gereği yok. CHP, her zamankinden daha çok var olacaktır. Daha güçlü olacaktır... Partide bazılarının kaygı duyduğu gibi bir bölünme olmayacaktır... CHP artık bölünmeler dönemini geride bırakmıştır. Olsa olsa çatıdan birkaç kiremit uçar, fakat yapının kendisinden tek bir tuğla, temelinden tek bir taş sökülemez. Kimsenin ayrılmasını dilemem. Fakat ayrılan birkaç kişi olsa bile örgütün sapaşağlam kalacağına güveniyorum... Beraber çalışabilmenin bence yalnız iki koşulu vardır: Doğrultuda birlik ve tutumda doğruluk.*”³²¹

2.3.1 İsmet İnönü'nün Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlığı'ndan İstifası

Genel Başkan İsmet İnönü, kurultaydan çıkacak olumsuz karara göre istifa edeceğini söylemişti ve öyle de olmuştur. 8 Mayıs 1972 günü saat 15.00 sularında CHP tarihinde yeni bir dönemin başladığını ilan eden mektup, genel merkezde İlyas Seçkin'e İnönü'nün şoförü tarafından verilmiştir. Genel sekreter Kamil Kırkoğlu tarafından ise bu soğuk ve kısa istifa mektubu okunmuştur.³²²

³¹⁹ **Cumhuriyet**, 8 Mayıs 1972. Nermin Neftçi, istifası ile ilgili duygularını anılarında şu sözlerle anlatmaktadır. “*Kurultayı izlerken sinirlerim iyice yıpranmıştı. Bütün parti çalışmalarım, kendime göre başarılarım, hatta inandıklarım hepsi, her şey geçmişte kaldı gibi geliyordu. Gazetelerin birinde, Paşa nereye Neftçi oraya diye çıkmıştı. İçimdeki beni teselli eden aydınlık ve erdem dolu bir noktayı bu...*” Nermin Neftçi, **Demokrasinin Kilit Taşı**, Belgeler.com, s.166.

Nermin Neftçi'nin dışında Ecevitçilerden İzmir milletvekili Talat Orhon da Parti Meclisi üyeliğinden istifa etmiştir. **Akşam**, 9 Mayıs 1972.

³²⁰ **Akşam**, 9 Mayıs 1972.

³²¹ Ecevit, **Kurultaylar ve Sonrası**, s. 60-62.

³²² **Bila**, a.g.e. s, 542.

İsmet Paşa defterine 7 Mayıs'ta “*V. Olağanüstü Kurultay. Merkez Yönetim Kurulu güvenoyu aldı*” 8 Mayıs'ta ise “*Kurultay sonucunda Genel başkanlıktan çekildim, Merkez Yönetim Kuruluna yazdım. Senatörler geldiler*” diye yazmıştır. İsmet İnönü, **Defterler 1919 – 1973**, s. 1191.

“CHP Merkez Yönetim Kurulu Başkanlığı’na

CHP Beşinci Olağanüstü Kurultayının 7 Mayıs 1972 toplantısında verdiği karar sonucu olarak CHP genel başkanlığından çekildim. Tüzüğü 28. Maddesinin gerektirdiği işlemin kurulunuzca yapılması için saygılarımla arz ederim.”

İsmet İnönü”³²³

CHP tarihinde bir yaprak kapanmıştır. Milli Mücadele ve Lozan kahramanı İsmet Paşa, CHP Genel Başkanlığına I. Olağanüstü kurultay ile getirilmişti. V. Olağanüstü Kurultay ile görevinden çekilmiştir. İnönü ile görüşmeye giden Ecevitçiler, Pembe Köşkte 4 dakika kalabilmişlerdir.³²⁴

İnönü istifa ettiğinden, Siyasi Partiler Kanununun 13. Maddesi hükmüne göre yeni genel başkan seçilinceye kadar kendisinin yerine Genel Sekreter Kamil Kırıkoğlu vekâlet etmiştir. İstifası üzerine İsmet İnönü ile görüşen Kemal Satır, görüşmenin sonunda gazetecilere “*Parti ciddi olarak bir buhran halinde bulunuyor. O hayatta iken İnönüsüz bir CHP nasıl olacak? Önümüzdeki günlerin problemi budur*” demiştir. Satır, gazetecilerin yeni genel başkan kim olacak sorusunu cevaplandıramamış, bu konuda düşüncelerini “Birleştirici, sözüne inanılır, yalan söylemekten, iftira etmekten çekinen biri olması gerekir” şeklinde ifade etmiştir. İsmet İnönü’nün istifası dış basında da geniş yankı uyandırmıştır. Milliyet gazetesine yansıyan bu haberlerden Fransız Le Monde gazetesi İsmet İnönü’yü “*Elli yıldan beri Türk siyaset sahnesinde başta gelen şahsiyet*” olarak belirtmiştir. Amerikan AP ajansı ise *Türk siyaset hayatının dev siması İsmet İnönü, demokratik, sosyalist bir grubun kendisine başarıyla meydan okumasından sonra CHP Genel Başkanlığından çekilmiştir.*” şeklinde haber yapmıştır.³²⁵

8 Mayıs günü Genel Merkezde basın toplantısı düzenleyen Genel Sekreter Kamil Kırıkoğlu, “*Türkiye siyasi hayatında yeni bir devir açıldı*” demiştir. *Sayın genel başkanımızın gücü yetiyorsa bu gücünü kurultay delegeleri üzerinde*

³²³ **CHP Tüzüğü 1972**, 28. Madde: “*Parti Genel Başkanı, kurultay tarafından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile seçilir. Boşalma halinde, Merkez yönetim Kurulu, Genel Başkanı seçmek üzere otuz gün içinde Kurultayı toplantıya çağırır. Bu süre içinde Genel Başkanlık görevleri Genel Sekreter tarafından yürütülür.*”s. 42 Kili, **Cumhuriyet Halk Partisi’nde Gelişmeler**, s. 328, **Bila, a.g.e.**, s. 542, **Milliyet**, 9 Mayıs 1972.

³²⁴ **Akşam**, 9 Mayıs 1972.

³²⁵ **Milliyet**, 9 Mayıs 1972.

göstereceğine, CHP'yi 26 yıldır her seçimde yenen rakiplerimize gösterseydi” diye konuşan Kırıkoğlu, hükümet konusunda da Genel Başkan Vekili olarak şunları söylemiştir. “ Şu anda Ürgüplü'ye yardımcı olmak kararındayım. İnancım odur ki Ürgüplü, Prof. Erim'in düştüğü yanlışa düşmez. Sorumsuzlar Koalisyonu ile istişareye girmez. Ürgüplü, benimle görüşmesi olursa ilk işim Sayın Ürgüplü'nün isteklerini Yönetim Kuruluna iletme olacaktır. Ben de padişah değilim” demiştir.³²⁶

V. Olağanüstü CHP kurultayı devam ederken hükümet kurma çalışmaları yapan Suat Hayri Ürgüplü'nün, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın kabineye alınmasını istediği kişilere bakanlık vermemesinden dolayı Sunay tarafından Bakanlar kurulu listesi onaylanmamıştır. 12 Mart Muhtırası sonrası üçüncü kabine, Ferit Melen tarafından kurulmuştur. Melen Hükümetinin toplumsal ve ekonomik sorunlara karşı yaklaşımı “geleneğe- liberal”dir. Fakat üyesi bulunduğu ve artık halk desteğini kaybetmiş olan Güven Partisinin yönetsel yaklaşımı tepeden inmecektir. Melen'in başbakan olmasıyla 12 Mart'ın hiç olmazsa dış görünüş bakımından korunmakta olan yansızlığı ve devrimciliği de sona ermiştir. Melen kabinesinin kurulmasıyla Halk partisindeki önder değişikliği hemen hemen aynı döneme rastlamıştır.³²⁷

Genel Başkan İsmet İnönü'nün istifası üzerine CHP grup odalarında özel bir toplantı yapan muhalif senatör ve milletvekilleri 102 imza ile Paşa'ya bağlılık bildirisi yayınlamışlardır. İsmail Hakkı Birler'e göre kurultayın sonuçları beklemediklerinden ağır olmuştur. Paşa'nın 10 Mayıs sabahı Yalova'ya hareketi öncesinde kendisini uğurlamak için Pembe Köşk'e giden Kırıkoğlu ve bazı MYK üyeleri Satır taraftarlarının fiili saldırısına uğramıştır. Sırf bu bile yeni dönemin ne denli sert geçeceğinin göstergesi olmuştur. Birler'e göre Paşa'nın yeniden genel başkanlığa aday olmayacağı açıktır. Satır ve ekibi ise son bir gayretle kurultay sonuçlarını geçersiz kılmak için mahkemeye başvurmuş ama başvuru mahkemeden dönmüştür. Paşa'yı bekleyen 102 parlamenter ise mahkemeden olumsuz karar çıkınca yeni kurultaya katılmama kararı almışlardır.³²⁸

³²⁶ **Milliyet**, 9 Mayıs 1972.

³²⁷ Emre Kongar, **21. Yüzyılda Türkiye**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999, **a.g.e.** s. 178.

³²⁸ Hristidiz- Ergüz, **a.g.e.** s. 421.

Necip Mirkelamoğlu, İsmet Paşa'nın istifasının ardından onunla birlikte hareket eden parlamenterlerin birçoğunun kesin ihraç talebi ile Yüksek Disiplin kuruluna verildiğini ifade etmiştir. Bunun üzerine bu parlamenterlerin büyük bir bölümü bir araya gelerek İlhami Sancar'ın imzasını taşıyan ortak bir istifa metni hazırlamışlardır. Bu metinde CHP'den, bir baba ocağını terk etmenin yürek acısı ile ayrıldıklarını, ideolojik yolda kendileri ile beraber olmadıkları bir kadronun yönetimi altında ve aynı partide bulunmayı, siyasi ahlak anlayışlarına aykırı bulduklarını dile getirmişlerdir. Böylece Ecevit'in CHP'sinden ayrılırken kendilerini Atatürk'ün ve İnönü'nün partisinin ayrılmaz mensupları ve yılmaz savaşçıları sayacaklarını ve bunu bir şeref mirası halinde çocuklarına bırakacaklarını yazmışlardır.³²⁹ Mirkelamoğlu ayrıca Paşanın istifası üzerine Ecevit'e karşı İnönü'ye manzume yazmıştır.³³⁰

İsmet İnönü'nün 26 Aralık 1938'de başlayan CHP genel başkanlığı 33 yıl 4 ay 11 gün sonra kendisinin koyduğu nokta ile sona ermiştir. İnönü'nün istifası hakkında düşüncelerini açıklayan Ecevit, onun CHP genel başkanlığındaki üstün yerinin başkaları tarafından doldurulamayacağını belirtmiş ancak kendisinin de içinde yer aldığı kadronun, İnönü'nün önderliğini yaptığı devrimci ve demokratik düşüncelerle yetiştiğini anımsatarak bu kadronun, CHP'yi eşsiz önderleri Atatürk'e ve İnönü'ye layık bir parti olarak yaşatacaklarını söylemiştir. Bundan sonra İnönü dinlenmek için Yalova'ya çekilmiştir.³³¹

İsmet İnönü doktoru Zafer Paykoç'a *“Yalova'ya gideyim de politikaya şöyle bir uzaktan bakayım. Bakalım o mesafeden nasıl görünüyor. Etrafı göreyim, dinleneyim”* demiştir. İsmet İnönü'nün istifasını değerlendiren köşe yazarlarından Hasan Pulur, *“Dünya durdukça, devran döndükçe”* adlı yazısında İsmet Paşasız bir politikanın pek çok kişinin yüreğinde eziklik yapacağını yazmıştır. Bu konuda *“Hatası yok mudur? Bu sorunun cevabını kendisi bile “Vardır” diye cevaplandırır. Ama sevabı? Bunun da cevabını bırakın en sert muhalifleri versin.”* diyecektir. Pulur, Kurultay ve sonrasında Bülent Ecevit ve Kamil

³²⁹ Mirkelamoğlu, a.g.e. s. 145-148.

³³⁰ Manzume için bkz Ek. 12.

³³¹ Turan, **İsmet İnönü Yaşamı**, s. 486-487.

Kırıkoğlu'nun İnönü'ye söyledikleri sert sözleri eleştirmiş ve onları vefasız bir politika anlayışı izlemekle suçlamıştır.³³²

Burhan Felek ise “*İnönü ve CHP*” adlı yazısında zaten CHP'nin bir gün İnönüsüz kalacağını hatta bu durumun onun hayatta iken olmasını daha iyi karşılamıştır. Felek, Paşanın himayesinden kurtulmak isteyen yeni akımın ne yapacağını zamanın göstereceğini ifade etmiştir. Ona göre İnönü, tekrar politikaya girmektense partiyi kime bırakacağını görmeli ve ona ders-i ibret vermelidir. Felek, “*Paşanın, İnönü ve Lozan zaferlerinin patronu olarak başımızda yeri vardır ama artık ötekinin berikinin kırık dökük laflarına, tarzlerine maruz kalıp cevap vermek için kalp krizi geçirmesin*” demiştir.³³³

Genel Sekreter Kamil Kırıkoğlu ise yaptığı basın toplantısında yeri boşalan genel başkanı seçmek için 14 Mayıs Pazar günü kurultayın toplantıya çağrıldığını açıklamıştır.³³⁴

2.3.2 Bülent Ecevit'in Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Seçilmesi

14 Mayıs 1972 günü toplanan CHP Kurultayı, statü bakımından diğer CHP kurultaylarından farklı bir nitelik taşımaktadır. Çünkü Kurultaylar ya olağan ya da olağanüstü şeklinde toplanırken bu kurultay yalnızca Genel Başkanı seçmek amacıyla toplandığından “Özel Kurultay” olarak tabir edilmektedir.

Özel kurultayda Bülent Ecevit'i Genel Başkan Adaylığı'na öneren iki önerge okunmuştur. Bunlardan birincisi Genel Sekreter Kamil Kırıkoğlu, ikinci önerge ise 54 İl Başkanı ve temsilcileri, Gençlik Kolları Genel Başkanı ve de Kadın Kolları Genel Başkanı'nın imzasıyla sunulmuştur.³³⁵

³³² **Milliyet**, 11 Mayıs 1972.

³³³ **Milliyet**, 11 Mayıs 1972.

³³⁴ **Milliyet**, 11 Mayıs 1972, Gazetede ki ilanda bu özel kurultayın yeri, zamanı ve gündem maddeleri verilmiştir. Buna göre 14 Mayıs 1972 saat 10'da Yaşar Doğu Spor Salonunda yapılacak kurultayın gündeminde şunlara yer verilmiştir. Yoklama, Açış, Kurultay başkanlık divanı seçimi, Atatürk ve şehitlerimiz için saygı duruşu, Genel başkan seçimi, kapanış.

³³⁵ **Milliyet**, 15 Mayıs 1972.

CHP Zonguldak Milletvekili Bülent Ecevit, 14 Mayıs 1972 günü Ankara Yaşar Doğu Spor Salonunda toplanan özel kurultayda 826 oyla partisinin genel başkanlığına seçilmiştir. Böylece başkan seçilebilmek için gerekli 709 oydan 117 oy fazla alarak CHP'nin 3. Genel Başkanı olmuştur. Kürsüde CHP Genel Başkanlığına seçilmekle İsmet İnönü'nün yerini almadığını, İnönü'nün Türkiye Cumhuriyeti'ndeki ve CHP'deki yerinin değişmez ve erişilmez olduğunu vurgulamıştır. CHP'nin kuracağı düzenin, komünizmi de faşizmi de önleyeceğini, yoksulluk ve sömürüyü ortadan kaldıran bir düzeni gerçekleştireceklerini ifade etmiştir.³³⁶

14 Mayıs 1972 tarihli kurultaya Satır ve grubundan çoğu ile üçüncü dünyacılar katılmamışlardır. İl Başkanları ve Kırıkoğlu'nun önerdiği Ecevit, tek aday olarak Genel Başkan seçilirken partideki kırınlıkların giderilmesi için gösterilecek her iyi niyet belirtisine fazlasıyla karşılıklıta bulunacağını, partide birliğin mutlaka sağlanacağını bildirmiştir. Ecevit genel başkan seçildikten sonra ilk işi, adaşı CHP'nin kurucusu Atatürk'ü ve devrim şehitlerini ziyaret etmek olmuştur. Üç Genel Başkanın da ilk adları aynı idi. Mustafa Kemal, Mustafa İsmet ve Mustafa Bülent....³³⁷

1957'de İnönü'nün isteği ile kontenjan milletvekili olarak parlamentoya giren ve hızla yükselen Bülent Ecevit Genel Başkan olmuştur. Ecevit demokratik seçimden gelen bir lider olarak göreve başlamıştır. Arkasında, Atatürk'te, İnönü'de olduğu gibi bir "Milli Kurtuluş Savaşı yaratıcılığı", "Milli Kahramanlık", "Devlet Kuruculuğu", bir "tarihten gelmelik" yoktur. CHP için de Ecevit için de zor bir sınav dönemidir. CHP örgütü, demokratik, modern bir parti olmanın gereklerine uymanın zor koşullarını dikkate alarak bir tercih yapmıştır.³³⁸

Ecevit ayrıca, Cumhuriyeti kurmuş olan partiye, Atatürk'ün ve İnönü'nün kurmuş ve yönetmiş olduğu partiye, genel başkan seçilmenin insana yüklediği sorumluluğun taşınamayacak kadar ağır olduğunu, bu ağır sorumluluğu ancak CHP örgütü ile paylaşarak taşıyabileceğini belirtmiştir.³³⁹

³³⁶ **Cumhuriyet**, 15 Mayıs 1972.

³³⁷ **Yankı**, Sayı. 62, s. 8-10.

³³⁸ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler**, s. 332-333.

³³⁹ **Milliyet**, 15 Mayıs 1972.

Ecevit'e göre önlerinde ivedilik taşıyan iki ödev vardır. Birincisi Türkiye'nin bir an önce tam demokrasiye dönüşünü gerçekleştirmek, ikincisi, CHP içindeki son kavgaların, çatışmaların açtığı yaraları iyileştirerek kapatmak ve barış içinde uyumlu çalışmayı sağlamaktır.³⁴⁰

Bülent Ecevit kurultayda yaptığı konuşmada CHP'de yaşanan bunalımları değerlendirmiş ve bu bunalımdan parti örgütünün desteği ile çıktıklarını şu sözlerle ifade etmiştir.

“CHP devrimcidir. Devrimci bir parti, özellikle Türk toplumu kadar hızla değişen bir toplumda, kendi kendini sık sık yenilemek durumunda kalabilir. Her kendi kendini yenileme evresinde iç bunalımlarla karşılaşabilir.

Şimdi de CHP böyle bir bunalım içinden geçmektedir. Partimizin, kısa zamanda bunalımdan kurtulup esenliğe çıkabileceğine, son yıllardaki ileri atılımlarıyla ulaştığı yeni aşamada bütünlüğünü sağlayıp büyük ölçüde güçlenebileceğine inanıyorum. Son bunalım sırasındaki davranışıyla, CHP örgütü, demokrasiye bağlılıktaki ve halkla bütünlüşmedeki içtenliğini gösterdi.

Büyük sıkıntılardan bugüne geldik, fakat bu sıkıntılar içinde halk bizi sınamadı. Halk bizi çilelerde, dar geçitlerde, zor dönemeçlerde, çetin sınavlarda sınamadı. Türk halkı, Cumhuriyet Halk Partisini, artık kendi çilesini de sona erdirmenin ve daha mutlu bir düzene erişmenin en güvenilir aracı olarak benimseyecektir. Halk, bizimle iktidara geleceğini bilecektir.³⁴¹

Koloğlu'nun ifadesiyle Ecevit, Genel Başkanlığa başladığında her şeyi çözümlenmiş, nereye yöneleceğini bilen bir yapının başına geçmemiş, aksine inanılmaz karmaşık sorunlarla dolu bir kurumla mücadeleye girmiştir. Ecevit, elli yıl sürmüş bir itaat anlayışından sonra kendisini liderliğe getiren parti içi özgürleşmenin sonuçlarına katlanmak zorunda kalmıştır.³⁴²

Bu durumdan da anlaşılacağı üzere CHP'de yeni bir dönem başlamıştır. Bülent Ecevit, 18 Mayıs 1972 tarihindeki PM toplantısına ilk kez Genel Başkan sıfatıyla katılmıştır. Kendisinin sorusu üzerine toplanan komisyon, hem genel başkan

³⁴⁰ Ecevit, **Kurultaylar ve Sonrası**, s. 67.

³⁴¹ **Milliyet**, 15 Mayıs 1972.

³⁴² Koloğlu, **a.g.e.** s. 354.

hem de PM üyesi olamayacağına karar vermiş, seçim yapmasını istemiştir. Ecevit seçimini Genel Başkanlıktan yana kullanmıştır. PM toplantısında Melen hükümeti konusu görüşülmüş 19 Mayıs'ta yapılan CHP ortak grup toplantısında Melen Hükümetine katılma kararı alınmıştır. CHP'den 5 bakanın katıldığı kabine 5 Haziran'da güvenoyu almıştır.³⁴³

CHP'de Ecevit ve Satır gruplarında 14 Mayıs 1972 tarihli genel başkanlık kurultayından sonra da çalışmalar, kulisler durmamıştır. Satır kanadından 15- 20 Senatör, Ecevit'in genel başkanlığından sonra ne yapacaklarını kararlaştırmak için toplanmışlar istifa etmeyi ve yeni parti kurmayı düşünmüşlerdir. Toplantıdan "İnönü'ye bağlılık ahdi" çıkmıştır. Ayrıca İnönü, taraftarlarının yeni parti kurmasına izin vermemiştir. Parlamentoda çoğunlukta olan muhalifler Ecevit'e göz açtırmama kararı vermişlerdir. Necdet Uğur'un istifası, Kemal Demir'in de bakan olması üzerine CHP'de Grup başkan vekili kalmamıştır. Grup Başkan vekilliğine; Satırcılar, Ali İhsan Göğüş'ü, Ecevitçiler, Kemal Okyay'ı, Üçüncü Dünyacılar ise Hüdayi Oral'ı aday olarak göstermiştir. Göğüş'ün adaylıktan feragat etmesi üzerine iki aday kalmıştır. Grup Yönetim Kurulu üyeliği için Ahmet Şener'den boşalan yere İlyas Kılıç seçilmiş, Ecevitçilerin adayı Ömer Buyrukçu seçimi kaybetmiştir. Grup toplantıları yer yer sert tartışmalarla geçmiştir.³⁴⁴

Aslında Ecevit, buzları eritmeye kırgınlıkları gidermeye karardır. İnönü rahatça gelip çalışsın diye meclisteki grup başkan odasının aynen korunmasını emretmiştir. Ayrıca Satırcı olarak tanınan Grup Yönetim kuruluna başkanlık etmiştir. Toplantı sırasında, bazı satırcı milletvekilleri Ecevit'i tebrik ederken bazıları soğuk ifadelerini korumuşlardır³⁴⁵

³⁴³ Hristidiz- Ergüz, **a.g.e.** s. 427- 431 .

Aynı zamanda Satırcı olarak bilinen bu bakanlar İsmail Arar, Mukadder Öztekin, Kemal Demir, Ali Rıza Uzuner, Nuri Kodamanoğlu'dur. Partiden çok Melen'in güdümüne giren bu bakanlar ve çalışmaları nedeniyle CHP, reform adı altında halkın sırtına vurulan her yükün sorumluluğunu üzerine almak zorunda kalmıştır. Bila, **a.g.e.** s. 561- 562.

³⁴⁴ **Yankı**, Sayı. 63, s. 9.

Satırcılar ellerindeki grup çoğunluğunu kullanarak 1 Haziran'da yapılan Grup seçimlerinde kendi adayları olan Hüdayi Oral ve Orhan Kabibay'ı Grup başkanvekilliklerine seçmişlerdir. Senato'da Ecevitçi Fikret Gündoğan'ı da düşüren Satırcılar, yerine Mehmet Hazer'i getirmişlerdir. Bila, **a.g.e.** s. 549-550.

³⁴⁵ **Yankı**, Sayı. 62, s. 8-10.

Kili' ye göre iç çekişmenin kısa sürede sona ermesi için Genel Başkanın da ifade ettiği üzere sabırlı davranışları etkilidir. Kili, **Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler**, s. 333.

Bülent Ecevit'in girişimleri ile 1 Haziran 1972'de yayın hayatına başlayan "Özgür İnsan Dergisi", onun kaleme aldığı başyazıları ile yeni CHP'yi anlatan bir dergi olmuştur. Bülent Ecevit'e göre özgürlük ve demokrasi tam işlemelidir ki halkın sesi yükselbilsin, halkın gücü birleşip devlet yönetimine ağırlığını duyurabilsin. Ona göre Türk toplumu o hedeflenen düzenin eşiğindedir ve o düzenin sancısını çekmektedir.³⁴⁶

CHP'de fikir çatışmalarının yaşandığı o dönemde Yalova'dan dönen İnönü, seçim bölgesi olan Malatya'ya gideceğini açıklamasıyla Satırcıları yeniden umutlandırmıştır. İnönü, orada siyasetten çekilmeyeceğini, yaşanan görev değişikliğine rağmen Malatyalılar destekledikçe siyasete devam edeceğini açıklamıştır. Fakat Paşa, beklendiği gibi cihat açmamıştır. Ecevit'i genel başkan olarak tanımayan "bizim başkanımız hala İnönü'dür" diyenler Malatya kongresinin ertesi günü İnönü'nün ağzından Ecevit'in Genel Başkan olduğunu öğrenmişlerdir.³⁴⁷

Turan Güneş, kurultay sonucunu değerlendirirken paşanın yapması muhtemel bir manevrasından korktuğunu dile getirme gereği duymuştur. Buna göre eğer kurultayda İnönü, Ecevit'e zor zamanda kendisini yalnız bıraktığı için dargın olduğunu söyleseydi, örgütün onu yeniden genel sekreter seçmesini, seçtikten sonra da Ecevit'ten yanındaki bazı isimleri temizlenmesini isteseydi (Orhan Birgit, Turan Güneş vb.) sonuç daha farklı olabilirdi. Çünkü Turan'ın deyimiyle Paşa işi buraya götürseydi, kurultay; " *Paşam yaşa, sağol. Hem sen kalacaksın, hem de Ecevit*" der ve bu durum İnönü'ye puan kazandırabilirdi. Sonuçta Turan, Paşayı devirdikleri için pişmanlık ya da üzüntü duymadıklarını, İsmet Paşa'nın büyüklüğüne rağmen CHP'nin yeni bir bünyeye ihtiyacı olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir.³⁴⁸

³⁴⁶ Özgür İnsan Dergisi'nin sahibi ve müdürü Önder Sav'dır. Dergi, Türkiye'de özgürlüğü, demokrasiyi, sosyal adaleti, hızlı ve sağlıklı gelişmeyi Atatürk Devrimciliği doğrultusunda bir arada gerçekleştirmeye çalışanların yayın organı olmuştur. **Özgür İnsan Dergisi**, Sayı 1, s. 1-6.

³⁴⁷ Bila, **a.g.e.** s. 550-551.

³⁴⁸ Güneş, **a.g.e.** s. 281-282.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CUMHURİYET HALK ARTİSİ'NİN BEŞİNCİ OLAĞANÜSTÜ KURULTAYI SONRASI GELİŞMELER

3.1 Cumhuriyet Halk Partisi'nin XXI. Kurultayı ve Sonuçları

Bülent Ecevit'in CHP Genel Başkanı olmasından sonra Ekim 1973 Genel Seçimlerine kadar geçen dönemde, CHP yönünden üzerinde durulması gereken siyasal olaylar şu şekilde sıralanabilir: CHP XXI. Kurultayının toplanması, CHP'nin Bakanlar Kurulundaki üyelerini çekme kararı alması, İnönü'nün CHP'den istifası, emekli Orgeneral Faruk Gürler'in Cumhurbaşkanlığına adaylığını koyması ve bunun CHP'de yeni bir çatışmaya yol açması, Cumhurbaşkanlığı seçimi ve bu seçimde CHP'nin yürüttüğü politikadır.³⁴⁹

Ayrıca 1973 Seçimleri ve yeni hükümetin kurulma sürecinin CHP açısından değerlendirilmesi, İsmet İnönü'nün ölümü yer almaktadır

CHP Parti Meclisi, 18 Mayıs 1972 günü Genel Başkan Bülent Ecevit'in başkanlığında gerçekleştirdiği ilk toplantısında XXI. Olağan Kurultay'ın 30 Haziran'da toplanmasını kararlaştırmıştır. Bülent Ecevit, 23 Mayıs 1972'de CHP örgütüne gönderdiği "ilk genelge"de bu konuyla ilgili açıklamada bulunmuştur.³⁵⁰

Parti içinde tam hâkimiyet kurmaya kararlı olan Ecevitçiler, Parti Meclisi'nde hazırladıkları raporda bu sorunları da kapsayan geniş çaplı bir tüzük değişikliğini öngörmüşlerdir. XXI. Kurultay'a sunulacak olan Parti Meclisi raporunda tüzük değişikliğine ilişkin olarak özetle CHP örgütünün parti politikasının saptanmasına bundan sonra daha çok söz sahibi olacağını belirtmişlerdir. Kurultaydan sonra partinin en yüksek merkez karar organı olan Parti Meclisi'nin yetkilerinin genişletileceği, parti program ve Kurultay kararlarına uygun olarak parti politikasını saptamaya, hükümet kurmaya, hükümete katılmaya veya çekilmeye Parti Meclisinin yetkili kılınacağı açıklanmıştır. Partinin TBMM gruplarının da yasama çalışmalarını,

³⁴⁹ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler**, s. 334.

³⁵⁰ Ecevit, **Kurultaylar ve Sonrası**, s. 87 -89.

Parti Meclisi'nin saptayacağı politikaya uygun olarak yürütecekleri tüzüğün ilgili maddesine eklenen yeni bir fıkra ile belirtilmiştir.”³⁵¹

Bunun üzerine toplanan CHP XXI. Kurultayı son yıllardaki mücadelesiz geçen tek kurultay olmuştur. Parti örgütü, olağanüstü kurultaydan sonra ilçe ve il kongrelerini tamamlayarak, kurultaya delegelerini göndermiş, lider değişikliğinin “rüşünü ispat” etmiş olmanın rahatlığı içinde yeni ekibi içtenlikle destekleyen bir kurultay oluşturmuştur.³⁵²

Necip Mirkelamoğlu, bu olağan kurultayda genel merkezin yetkilerini arttırmak amacıyla yapılacak tüzük değişikliği haberinin gelmesi üzerine İsmet Paşa'nın sert bir konuşma metni hazırladığını belirtmiştir. Bunu duyan genel merkezdekiler, İnönü ile konuşarak onun hassas bulunduğu noktalar üzerinde tüzük değişikliği yapmaktan vazgeçtiklerini ifade etmiştir. Mirkelamoğlu'na göre İsmet Paşa verdikleri teminata güvenerek hazırladığı konuşmadan vazgeçmiş fakat tasarlanan değişiklikler yine de yapılmıştır.³⁵³

CHP'nin XXI. Olağan Kurultayında genel başkan Ecevit açılış konuşmasında “*CHP'nin halklarıyla iktidara gelebilmesine artık dışımızda bir engel kalmamıştır. İçimizdeki engelleri de aştıkça yolumuz açılacaktır*” diye İnönü'nün çekilmesine karşın Kemal Satır ve arkadaşlarını hala bir engel olarak gördüğünü belirtmiştir. Kurultayda İnönü'nün Ecevit'e yanıt vermesi beklenirken o söz aldığı anda, Ecevit'in kendisine güven duyulması için gereken bütün niteliklere sahip olduğunu söyleyerek hep birlikte ona yardım edilmesini istemiştir. Ecevit 1085 delegeden 1032'sinin oyuyla yeniden genel başkan seçilmiştir.³⁵⁴

³⁵¹ **Cumhuriyet**, 30 Haziran 1972.

³⁵² Kili, **Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler**, s. 337.

³⁵³ Mirkelamoğlu, **a.g.e.** s. 172-173. İsmet İnönü'nün XXI. Kurultay'da yapmayı düşündüğü fakat daha sonra vazgeçtiği konuşma için bkz. **Aynı eser**, s. 173 -177.

³⁵⁴ Turan, **İsmet İnönü Yaşamı**, s. 486-487.

XXI. Kurultayda CHP Tüzüğü'nün 34 maddesi birden değiştirilmiş en önemlisi PM'nin yetkileri artırılmıştır. Buna göre hükümet kurmaya, hükümete katılmaya, hükümetten çekilmeye, parti politikasını saptamaya PM yetkili kılınmıştır. Hristidiz- Ergüz, **a.g.e.** s. 433-435. İsmet İnönü, olağan kurultay ile ilgili defterine 30 Haziran 1972 tarihinde “*Ecevit'le selamlaşma. Öğleden sonra konuşmalar. Delegeler hararetle Ecevitçi. Erzurum İl başkanı Ecevitçiliği kabul etmiyorum dedi, dövdüler. Sükûnet bozuldu*” diye yazmıştır. İsmet İnönü, **Defterler(1919 -1973)** s.1200.

Ecevit kürsüye gelerek yaptığı konuşmada; “21. Kurultay, tüzükte yaptığı değişikliklerle CHP’ye çağdaş partilerin demokratik disiplini ve dinamizmi içinde çalışma olanağını kazandırdı. Bundan sonra parti yönetiminde ve çalışmalarında örgütün halk eğilimlerini yansıtan ağırlığı kendini daha çok duyuracaktır. CHP, programının ve kurultay kararlarının doğrultusunda daha tutarlı olacaktır. Halka daha çok güven veren bir parti görünümü kazanacaktır. Gerek kürsüden belirtilen düşüncelerle, gerek benimsediğimiz bildiriyle CHP’nin halka inancını, Türk toplumunun muhtaç bulunduğu reformların ve devrimci atılımların ancak halktan alınacak demokratik güçle başarılacağı yolundaki inancını bütün açıklığıyla belirtiniz” demiştir.³⁵⁵

XXI. Kurultayda CHP’nin yeni kadrosu başka bir deyişle seçimi yenilenen Parti Meclisi oluşturulmuştur.³⁵⁶

İlginçtir ki yeniden Genel Sekreter seçilen Kamil Kırıkoglu, kurultayın sonucu ile ilgili değil ama Ecevit ile ilgili kuşkuları olduğunu anılarında anlatma gereği hissetmiştir. Kırıkoglu, yıllardır İnönü’nün siyasal sentez ve devlet anlayışı ile yürüyen CHP’nin yeni bir kulvara girdiğini ve bu kulvarın parti ve tabanda tanınmadığından yakınmıştır. Ayrıca eşi Rahşan Hanımın Ecevit üzerinde engin etkisi hatta egemenliğinin partiye nasıl yansıtacağını düşünmekte ve onun değişken ruh hali nedeniyle kaygılar yaşamaktadır.³⁵⁷

XXI. Kurultayda dile getirilen “ CHP sınıf partisi oluyor” şikâyetleri üzerine Bülent Ecevit, CHP’nin Marksist olmadığını, partiye yapılan hücumların ortanın solu hareketini sindirme amaçlı kapılan kasıtlı hareketler olduğunu, kendisi için devletçiliğin amaç değil halkçılığı gerçekleştirmek için araç olduğunu dile

³⁵⁵ Cumhuriyet, 3 Temmuz 1972.

³⁵⁶ Hristidiz- Ergüz, a.g.e. s. 435. CHP’nin yeni kadrosu şu isimlerden oluşmuştur. Hasan Çetinkaya, Kenan Mümtaz Akışık, Turgut Artaç, Kemal Okyay, Doğan Barutçuoğlu, Selçuk Elverdi, Orhan Eyüboğlu, Cevat Sayın, Mustafa Üstündağ, Fikret Gündoğan, İsmail Hakkı Birler, Mehmet Ali Pestilci, Cahit Angın, İbrahim Cüceoğlu, İlyas Seçkin, Mehmet Aslantürk, Ferda Güley, Halil Goral, Çetin Yılmaz, Şeref Bakşık, Bahir Ersoy, Mustafa Ok, Mehmet Aytuğ, İbrahim Öktem, Nazif Aslan, Muslihittin Yılmaz Mete, Nadir Yavuzkan, Turan Güneş, Kamil Kırıkoglu, Zihni Betil, Osman Soğukpınar, Murat Öner, Yılmaz Alpaslan, Mustafa Aksoy, Hasan Güven, Süleyman Genç, Ahmet İsvan, Abdullah Emre İleri, Orhan Birgit, Yaşar Akal, Kadın Kolları Temsilcisi Mukadder Gül, Gençlik Kolları Temsilcisi Mustafa Tuna.

³⁵⁷ Cılızoğlu, a.g.e. s. 183-186.

getirmiştir. Ayrıca devletçiliği solculukla eş görmediğini ve gereken yerde ve ölçüde devletçiliğin zorunlu olabileceğini ifade etmiştir.³⁵⁸

3.1.1 Cumhuriyet Halk Partisi'nde Yaşanan Ayrılıklar ve Birleşmeler

XXI. Kurultay, partinin politika ve anlayışını daha kesin hatlarla ortaya koyması üzerine bazıları için partide yerlerinin kalmadığı gerçeği ortaya çıkmış ve Ecevit'in deyimiyle çatıdan kiremitler uçmaya başlamıştır. Eski İstanbul İl başkanı ve aynı zamanda İnönü'nün dünürü olan Ali Sohtorik, "*CHP, Atatürk ve İnönü'nün kurduğu parti olmaktan çıktı*" diyerek istifasını vermiştir. Onu İstanbul senatörleri, Mebrure Aksoley, Ekrem Özden, İstanbul milletvekilleri İlhami Sancar, Sezai Orkunt, Seyfi Sadi Pencap takip etmiştir.³⁵⁹

18 Temmuz 1972 tarihine gelindiğinde yapılan Parti Meclisi toplantısında parti içindeki muhaliflerin durumu görüşülmüş Ecevit, özellikle XXI. Kurultay sonrası suç işlemeye devam edenler hakkında kesin karar alınmasını istemiştir. 19 Temmuz tarihli PM bildirisine göre, kesin çıkarma istemiyle ve tedbirli olarak Yüksek Disiplin Kuruluna verilmesi kararlaştırılan sekiz üyenin adları şunlardır: Mualla Akarca, Ali İhsan Göğüş, İbrahim Sıtkı Hatipoğlu, Orhan Kabibay, Necip Mirkelamoğlu, Nurettin Özdemir, Kemal Satır, Celal Sungur. Bu sekiz isim birer birer istifasını vermiştir.³⁶⁰

Ali İhsan Göğüş, Ecevit'e gönderdiği istifa mektubunda ideolojik bir azınlık tarafından işgal edilmiş olan CHP'nin yalnız tarihi temellerinden koparılmadığını aynı zamanda demokratik geleneklerden, hak hukuk ilkelerinden ve devlete-milllete karşı taşınması zorunlu olan sorumluluk bilincinden de yoksun bırakıldığını yazmıştır. Göğüş, Milli Mücadele hakkında "*Milli Kurtuluş Savaşını yürüten ittifak, asker- sivil aydınlarla Anadolu'nun eşraf ve mütegalibesi arasında idi ve milliyetçi halk toplulukları bu ittifaka ister istemez boyun eğmişlerdi.*" diyenleri reddettiğini ve merkez komitesinin diktası altına girmeyeceğini belirtmiştir. Göğüş, aslında

³⁵⁸ Hristidiz- Ergüz, **a.g.e.** s. 435, **Barış**, 10 Temmuz 1972.

³⁵⁹ Bila, **a.g.e.** s. 559.

³⁶⁰ Hristidiz- Ergüz, **a.g.e.** s. 438-439.

CHP'den ayrılmadığını, devleti kuran, bağımsızlık savaşını veren, Atatürk'ün CHP'sini inkâr eden işgalci azınlıktan ayrıldığını ifade etmiştir.³⁶¹

Hakkında ihraç kararı verileceği gün (22 Temmuz 1972) istifa eden Necip Mirkelamoğlu, istifa mektubunu hala lideri olarak gördüğü İsmet Paşa'ya göndermiştir. Mektubunda Paşaya bağlılığından ve tüzük değişikliklerine istifasıyla gösterdiği tepkiden bahsetmiştir. Mirkelamoğlu bu tepkisini, “*Aslında ayrıldığım, devlet kuran kahramanların, yani Atatürklerin, İnönülerin partisi değildir. İnönü'ye ve Atatürk'e ve onların koyduğu ilkelere bağlı olmayı bir suç haline getirmiş bulunan partidir*” sözleriyle dile getirmiştir.³⁶²

Böylece XXI. Kurultay, CHP'de Ecevit dönemini pekiştirirken, son kurultaylarda istedikleri sonucu alamayanlar ise birbiri ardına partiden kopmaya başlamışlardır. 28 Temmuz'da Kemal Satır ve arkadaşları CHP'den ayrılmış, 4 Eylül 1972'de Cumhuriyetçi Partiyi (CP) kurmuşlardır. Fakat bu umulan gelişmeyi sağlayamayınca Turhan Feyzioğlu başkanlığında Güven Partisine katılmışlardır (3 Mart 1973). Böylece eski CHP'liler Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP) adı altında birleşmişlerdir.³⁶³

3.1.2 İsmet İnönü'nün Cumhuriyet Halk Partisi'nden İstifası

CHP'nin ileri atılımlar tasarlayan yeni kadrosu bir taraftan iç temizlik hareketini sürdürürken bir yandan da 12 Mart hükümetlerine karşı mücadelesini yürütmüştür. Melen Hükümetinde görev alan CHP'li ama Satırcı olan bakanların Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'na olumlu oy vermesi, halk için zararlı bulan parti yönetim kurulu ve tabanından hükümetten çekilme yolunda bir baskıya neden olmuştur. Yine de Genel Başkan yaklaşan genel seçimler nedeniyle hükümeti savunmuşsa da Ferit Melen'in meydan okurcasına konuşması bardağı taşırmıştır. Melen plan görüşmeleri sırasında, “*Bugün Sayın Ecevit'i memnun edecek bir reform*

³⁶¹ Göğüş, a.g.e. s. 160-163.

³⁶² Mirkelamoğlu, a.g.e. s.181.

³⁶³ Turan, **İsmet İnönü Yaşamı**, s. 487.

taahhüdünde ne bulundum ne de bulunabilirim. Çünkü ben onu memnun etmeye kalkışırsam, ülkeye hayırlı işler yapan insan durumundan çıkarım” diyecektir.³⁶⁴

Turan Güneş, 12 Mart’tan sonra meydana gelen “partiler üstü hükümet” oluşumunda partilerin hükümetten sorumlu olmadıklarını söylemelerini ciddiyetsizlik olarak ele almaktadır. Turan’a göre parlamento çoğunluğunun siyasal doğrultusu dışında partiler üstü bir hükümet, parlamenter rejimde mümkün değildir. Olsa olsa bir slogandan ibarettir. Turan için Türkiye’de Melen hükümeti bir koalisyon hükümetidir ve meclis çoğunluğunun politikasını uygulamaktadır. Bu açıdan mevcut siyasal hayat açıklıktan ve demokratik sorumluluk kurallarından uzaklaşmaktadır.³⁶⁵

Şeref Bakşık’ın deyimiyle hükümet kurma görevi verilen Ferit Melen aslında CHP için en itici isimdir. İyi bir maliyeci olan Ferit Melen belirgin bir sağ görüştedir ve sola karşı şaşılacak bir saplantısı vardır. Böyle sandığı arkadaşlarına incitici tavır takınması ve kırıcı karalamalarda bulunmasıyla tanınmaktadır. Hatta Bakşık, Ecevit için, Melen’in Erim’den daha korkulu rüya olacağını düşünmektedir. Buna rağmen Ecevit’in Satırcı bakanlarla hükümete evet demesini ve ilk fırsatta bu hükümete tekme vurmaya tasarlamasını bir çelişki ve içtensizlik olarak da değerlendirmektedir.³⁶⁶

Birler, Melen Hükümeti’nin Anayasayı değiştirme ve Devlet Güvenlik Mahkemelerini (DGM) kurma girişimini CHP tabanında büyük rahatsızlığa neden olduğunu belirtmiştir. Çekilme yönündeki baskıya, sırf seçimler zamanında yapılsın diye bir süre direndiklerini yazmıştır. Fakat artan işkence iddiaları, reformların yozlaştırılması, dar gelirli, köylü ve esnafı ezen politikaların sabırlarını taşırdığını ifade etmiştir.³⁶⁷

Nitekim 4 Kasım 1972’de toplanan CHP Parti Meclisi, “ *hükümetin CHP önerilerine hiç değer vermediği, sosyal adalet ve hakları daha da geri götürdüğü, 12*

³⁶⁴ Bila, **a.g.e.** s. 561-562;

Muhsin Batur’a göre Melen, deneyimli bir siyaset adamı ve nazik bir insandır ancak her güven partili gibi, ayrıldığı eski partisinin(CHP) yöneticilerine karşı bir kompleksi vardır. Ayrıca statükoculuğu reformculuğuna ağır basmaktadır. Batur, **a.g.e.** s. 359

³⁶⁵ Güneş, **a.g.e.** s. 116-118.

³⁶⁶ Bakşık, **a.g.e.** s. 385- 387.

³⁶⁷ Hristidiz- Ergüz, **a.g.e.** s. 459.

*Mart'tan bu yana uygulanmaya çalışılan partiler üstü hükümet türünün kuvvetli ve inandırıcı olmadığı” gerekçesiyle hükümetteki bakanlarını geri çekmiştir. Buna ilk tepki İnönü'den gelmiştir.*³⁶⁸

İsmet İnönü, 4 Kasım 1972 tarihinde geç saatlerde CHP'den istifa etmiştir. Milletvekilliğinden de çekilen İnönü, bundan sonra Senatoda politika hayatını sürdürmüştür. Bazı CHP ileri gelenleri İnönü'nün istifasını önlemek için bir hayli çaba harcamışlarsa da İnönü ile görüşme imkânı bulamamışlardır. Açıklanması beklenen istifa nedeninin, CHP Parti Meclisinin, bakanları hükümetten çekmiş olması gösterilmiştir. Çünkü aynı gün CHP, partiler üstü hükümet fikrinden vazgeçerek protokole dayalı koalisyonla gidilmesinin yararlı olduğunu belirtmiştir.³⁶⁹

İnönü'ye göre öncelikli sorun hükümet bunalımı yaratmak değil, ordunun kışlasına dönmesini sağlamaktır. Bu nedenle var olan durumu Genel Başkana gönderdiği istifa mektubunda “ *12 Mart şartlarının nazik mahiyetini ciddiyetle muhafaza ettiği bir zamanda, parti politikasının memleket için sakıncalı gördüğüm şekil ve istikamette değiştirilmesi sebebiyle CHP'den ayrılmış olduğumu bilgilerinize saygılarımla sunarım*” diye açıklamıştır. 1961 Anayasasına göre eski cumhurbaşkanlarına tabii senatörlük hakkı tanındığından İnönü, 16 Kasım 1972'de yemin ederek Cumhuriyet Senatosunun tabii senatörler grubuna katılmıştır.³⁷⁰

Özetle Bülent Ecevit'in CHP Genel Başkanı seçilmesiyle birlikte parti içindeki yetkilerin tamamen Ecevitçilerin eline geçtiği ifade edilebilir. İsmet İnönü'nün karşı çıkmasına rağmen XXI. Olağan Kurultay'da kabul edilen tüzük değişiklikleriyle birlikte Bülent Ecevit ve arkadaşları parti içindeki hâkimiyetlerini pekiştirme imkânı bulmuşlardır. Bu yüzden XXI. Olağan Kurultay, İnönü – Ecevit Mücadelesi'nde önemli aşamalardan birisidir. Ayrıca Bülent Ecevit'in XXI. Olağan Kurultay'da elde ettiği hakları kullanarak CHP'yi hükümetten çekmesi, İsmet İnönü'nün CHP'den istifa etmesine neden olduğu görülmektedir.

³⁶⁸ Tefik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi**, İmge Kitabevi, Ankara, 2008, s. 218-219.

Ali Turgan, “1961 Anayasası Döneminde CHP”, **Sosyal Demokrat Değişim Dergisi**, S. 16, İstanbul, 2000, s. 75-76.

³⁶⁹ **Milliyet**, 5 Kasım 1972. Paşa'dan bir gün önce de politikaya tamamen veda eden eski bakan Sadi Koçuş istifasını vermiştir. Bknz. Koçuş, **a.g.e.** s. 604.

³⁷⁰ Turan, **Türk Devrim Tarihi V**, s. 268; İsmet İnönü'nün sözü geçen istifa metnini gazetecilere Pembe Köşkte torunu Gülsün Toker okumuştur. İlgili resim Pembe Köşk'ten alınmıştır. Bknz. Ek – 13.

İnönü'nün CHP'den ayrılması ve onu izleyen kopmaların sürdüğü günler Türkiye için gergin günler olmuştur. Partiden ayrılanların izlediği ortak tema şudur. Solcular ve Sosyalistler CHP'yi ele geçirmişlerdir. Partiyi ve ülkeyi sosyalizme ve anarşiye sürükleyeceklerdir. Bu söylentiler içerisinde CHP'nin kapatılacağı bile söylenmiştir. Cumhurbaşkanı, Başbakan, hükümet vb hep bir ağızdan yeni CHP'ye saldırmıştır. Bu koşullar altında yeni CHP ve Ecevit'in işi gerçekten güç gibidir.³⁷¹

Şeref Bakşık anılarında Ecevit'in sosyalist olduğuna inanmadığını çünkü onun duygusal ve romantik yapısını tanıdığını ifade etmiştir. Onun 1960'ların Türkiye'sinde esen sosyalist rüzgârların esintisine kapıldığını ve çevreleri okşayıcı tavırlar takındığını ama Ecevit'in halka söylediklerini, Bakşık genelde gerçekleşmeyecek taahhütler olarak değerlendirmektedir. Entelektüel birikimi vardır, okuma öğrenme tutkusu kesindir fakat bu birikim değerli bir perspektif verirken siyasal alan için onu yetersiz kılmıştır.³⁷²

3.2 1973 Cumhurbaşkanlığı Seçimi

3.2.1 Cumhurbaşkanlığı Seçiminin Cumhuriyet Halk Partisi'nde Yarattığı Görüş Ayrılıkları

İnönü'nün istifasından sonra CHP'yi yeniden bunaltan olay, Melen hükümeti zamanında, süresi dolan Cevdet Sunay'ın yerine yeni Cumhurbaşkanının seçilmesidir. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın süresi 28 Mart 1973'de sona erecektir. Anayasanın 101. Maddesine göre bu tarihten 15 gün önce 13 Mart'ta seçim yapılması gerekirken ortada belirgin bir aday yoktur. Mecliste sandalye sayısı bakımından ağırlığı olan AP'nin de henüz bir adayı bulunmamaktadır. Partiler arasında asıl kuşku yaratan ise Sunay'dan sonra yeniden bir Genelkurmay

³⁷¹ Bila, **a.g.e.** s, 565-566.

³⁷² Bakşık, **a.g.e.** s. 388.

Başkanının göreve getirilmesinin demokratik rejim ve parlamento için yara alacağıdır.³⁷³

Askerlerin etkisinden kurtulmak isteyen AP ile 12 Mart Muhtırasının getirdiklerinden rahatsız olan CHP böyle bir geleneğin yerleştirilmesine karşı çıkmışlardır.³⁷⁴ Genelkurmay Başkanı olan General Faruk Gürler görevinden ayrılmış ve süresi dolmakta olan Sunay tarafından “Kontenjan Senatörlüğüne” atanmıştır. Süreç, yedi yıl önce Sunay’ın seçilişini andırmasına rağmen meclis, kendisine muhtıra yönelten Gürler’e oy vermemiştir.³⁷⁵

Gürler’e oy vermemek ve bunu belgelemek isteyen Ecevit ve ortak grup, meclis toplantısına katılmama kararı almış fakat anayasaya aykırı olacağı gerekçesi ile Genel Sekreter Kamil Kırkoğlu ve bazı partililer tarafından reddedilmişlerdir. Kırkoğlu ve arkadaşlarını önce görevden istifa ardından parti yönetiminden tasfiyeye kadar götürecek süreç böylece başlamıştır. Bu açıdan Cumhurbaşkanlığı seçimi, Ecevit için başarısız bir sınav ve parti için yeni bir iç çekişmenin ilk adımı olduğu ifade edilebilir.³⁷⁶

Genel Sekreter Kamil Kırkoğlu, Gürler’in desteklenmesini, böylece ordu ile CHP arasında buzların çözülmesinin sağlanmasını isterken Genel Başkan Ecevit ise, Gürler’in adaylığının demokratik olmadığını, “Genelkurmay başkanları sonunda cumhurbaşkanı olur” teamülünün demokrasiyi zedeleyeceğini öne sürmüştür.³⁷⁷

3.2.2 Fahri Korutürk’ün Cumhurbaşkanı Seçilmesi

1973 Cumhurbaşkanlığı seçimi, Türkiye’de müdahale yanlısı kesim ile sivil rejimi kurallarına uygun sürdürmek isteyen kesimin mücadelesine sahne olmuştur.

³⁷³ Kili, *Cumhuriyet Halk Partisi’nde Gelişmeler*, s. 341-342. Kili, Gözübüyük, *a.g.e.* s. 203.

³⁷⁴ Bila, *a.g.e.* s. 568.

³⁷⁵ Kongar, *a.g.e.* s. 178.

³⁷⁶ Kili, *Cumhuriyet Halk Partisi’nde Gelişmeler*, s. 344-346.

³⁷⁷ Simav, *a.g.e.* s. 211.

Bu seçim ayrıca 12 Martçılar'ın yenilgilerini ve ordunun kışlaya dönüşünü simgelemiştir.³⁷⁸

Cumhurbaşkanlığı seçiminde CHP aday göstermezken, AP emekli Orgeneral Tekin Arıburun'u aday göstermiştir. Demokratik Parti ise kendi genel başkanı Ferruh Bozbeyli'yi desteklemiştir. Faruk Gürler'i kontenjan senatörleri ile CGP aday göstermiştir. Cumhurbaşkanlığı için yapılan ilk tur oylamada Gürler'in Cumhurbaşkanı seçilemeyeceği anlaşılmıştır.³⁷⁹

Muhsin Batur anılarında Gürler'in, az oy alması üzerine Ecevit ile görüştüğünü, millet ve ordunun saygınlığını korumak için Sunay'ın süresinin uzatılması için destek aldığını belirtmiştir. Fakat teklif meclisten geçmemiştir.³⁸⁰

Cüneyt Arcayürek, Cumhurbaşkanlığı seçiminin siviller açısından değerlendirildiğinde sıradan bir seçim olarak nitelenmemesi gerektiğini belirtmiştir. Ona göre bu bir ulusal irade savaşıdır. Parlamento, ya özgür oylarıyla Cumhurbaşkanı seçecek ya da baskıya boyun eğip Gürler'i Çankaya'ya gönderecektir.³⁸¹

Birgit, ise askerlerin geri çekilirken Çankaya'da bir eski Genelkurmay Başkanı'nı Cumhurbaşkanı olarak oturtmayı, olup bitecekleri kontrol altında bulundurmaya istediğini belirtmiştir. 450 kişilik parlamentoda; Ecevit ile az sayıdaki yol arkadaşı bu oyunu bozmak için gece gündüz uğraş vermiş ve başarıya da ulaşmıştır. Bizzat zamanın Komuta kademesinin TBMM'de yapılan cumhurbaşkanlığı seçimini gözlemlemek için tribünleri, hatta koridorları doldurduğu o günlerde, Birgit, bir tuğgeneralin Ecevit'e telefonda “*Ya gelir Gürlere oy verirsiniz. Ya da Meclisi fesheder sizleri alıp götürürüz*” uyarısını yaptığı zaman yanında olduğunu yazmıştır. Bu uyarıya Ecevit'in yanıtı tok ve kısa olmuştur.

³⁷⁸ Hikmet Özdemir, “*Siyasal Tarih(1960-1980)*”, **Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1989, s. 234

³⁷⁹ Uyar, **CHP Tarihçesi**, s. 114.

Cüneyt Arcayürek, bazı çevrelerde Faruk Gürler'in adaylığının karşısına İsmet İnönü'nün de adaylığının konuşulduğunu belirtmiştir. Cüneyt Arcayürek, **Çankaya'ya Giden Yol**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985, s. 438 – 442.

³⁸⁰ Batur, **a.g.e.** s.416-417. Batur, Gürler'in, kendisinin Cumhurbaşkanı seçilmemesine değil fakat daha sonraları senatörlüğünün uzatılmamasına üzüldüğünü yazmıştır. Batur, **a.g.e.** s.366.

³⁸¹ Cüneyt Arcayürek, **Çankaya'ya Giden Yol**, s. 378.

“Bana iki ölümden birisini seçmemi öneriyorsunuz. Ben onurlu olanı yapmayı sürdüreceğim gelin, Genel Başkanlık odasından beni alıp götürün “ demiştir.³⁸²

Partililer arasında yeni bir aday arayışı yaşanırken, gözler mevcut kontenjan senatörlerine çevrilmiş, askerleri de memnun edecek aday olarak Fahri Korutürk bulunmuş, o da 15. turda salt çoğunlukla seçilebilmiştir. Korutürk, 635 üyenin 365’inin oyunu almıştır. Türkiye’de yeni kırılmalara ve kırgınlıklara yol açan Cumhurbaşkanlığı bunalımı böylece sona ermiştir.³⁸³

10 Nisan 1973’te yeni Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk’ün görevini kutlamak için ziyarete giden Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur, Korutürk’e seçim öncesinde 12 Mart Muhtırasını imzalayan bir komutan olarak göreve devamının doğru olup olmadığını sormuştur. Batur’un ifadesiyle Korutürk, 12 Mart Muhtırasını benimsediğini, muhtırayı imzalayanların görevden ayrılmamasını fakat orduyu politikadan çekmelerini ve kuvvetlerine hâkim olmalarını istediğini belirtmiştir.³⁸⁴

Fahri Korutürk’ün Cumhurbaşkanı seçildiği 6 Nisan 1973 tarihinden 2 gün önce de Kamil Kırkoğlu, Faruk Gürler’e oy vermekle suçlandığından MYK görevinden istifa etmiş, yerine yeni CHP Genel Sekreteri olarak Orhan Eyüboğlu seçilmiştir.³⁸⁵

Kırkoğlu, anılarında Ecevit’in Genel Başkan olmasından sonra üst yönetim ile hoş olmayan sürtüşmelerin yaşanmasından yakınmıştır. Ona göre Ecevit, bütün konularda Paşanın aksine hemen taraf olmuş, Kırkoğlu’nun deyiimiyle “*oluşturma*” “*üzerine konuşma*” aşamalarını hiç dikkate almamıştır. Genel sekreterden başlayarak

³⁸² Birgit, **a.g.e.** Koloğlu, **a.g.e.** s. 379-380.

³⁸³ Turan, **Türk Devrim Tarihi V**, s. 272-273.

Türkiye'nin 6. Cumhurbaşkanı olan Fahri Korutürk, 6 Nisan 1973 ile 6 Nisan 1980 yılları arasında görev yaptı. 1903 yılında İstanbul'da doğdu. 1916 yılında Bahriye Mektebi'ne girdi. 1923 yılında Deniz Harp Akademisini bitirdi. Deniz Kuvvetleri'nin çeşitli kademelerinde görev yaptıktan sonra Roma, Berlin ve Stokholm'de Deniz Ataşesi olarak hizmet verdi. 1936'da Montreux Boğazlar Konferansı'na askeri uzman olarak katıldı. 1950 yılında amiralliğe yükseldi. Oramiralliğe kadar çeşitli rütbelerde komuta görevleri yapan Korutürk, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı görevinden 1960 yılında emekli olduktan sonra, sırası ile Moskova Büyükelçiliğine atandı. Ardından Madrid Büyükelçiliğine getirildi. 1965'te istifa ederek Türkiye'ye döndü. 1968 yılında Cumhuriyet Senatosu Üyesi oldu. 1973 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce Türkiye Cumhuriyeti'nin 6. Cumhurbaşkanı seçildi. 1980 yılında, yedi yıllık hizmet süresi tamamlandığından, cumhurbaşkanlığı görevinden ayrıldı ve 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine kadar Cumhuriyet Senatosu tabii üyeliği sürdü. Fahri Korutürk, 12 Ekim 1987 tarihinde vefat etti. **tccb.gov.tr**

³⁸⁴ Batur, **a.g.e.** s. 441.

³⁸⁵ Bakşık, **a.g.e.** s. 402.

tüm yetkililere komut vermeye başlamıştır. Devlet işlerinde küsen tavrının olduğunu, her şeyin kendi kurduğu gibi işlemlerini beklediğinden bahsetmiştir.³⁸⁶

Muhtıra döneminin son hükümetini ise eski Merkez Bankası Başkanı Naim Talu kurmuştur.³⁸⁷ İsmail Hakkı Birler, Talu hükümetinin diğer 12 Mart hükümetlerine göre daha parlamentoya dayalı olduğunu fakat koyu sağ bir koalisyon olduğundan PM olarak sert bir politika izleme kararı aldıklarını ifade etmiştir.³⁸⁸

1973 yılında yaşanan ve Türkiye'nin ara rejimden çıktığına inanılan Cumhurbaşkanlığı Seçimi sürecinin, adayların belirlenmesi ve seçilmesi açısından Türkiye için olduğu kadar CHP için de zorlu bir dönem olduğu ifade edilebilir. CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in, 12 Mart Muhtırasının imzacılarından Faruk Gürler'in adaylığını demokratik bulmaması, V. Olağanüstü CHP Kurultayı ve Genel Başkanlık seçimlerinde Ecevit'in hep yanında yer alan ve onu destekleyen parti genel sekreteri Kamil Kırkoğlu ile görüş ayrılığına düşmesine ve ardından yollarının ayrılmasına sebep olduğu görülmektedir.

3.3 1973 Seçimleri

12 Mart muhtırası sonrasında, taban tabana zıt bile olsa bütün sol düşünceler cezalandırılmıştır. İlginç olan nokta, muhtıradan sonraki dönemin oldukça kısa sürede bitmiş olmasıdır. Sola karşı gösterilen tepkiler ve solun ezilerek bastırılması sürekli bir nitelik kazanamamıştır. Askerlerin duruma el koymasından iki buçuk yıl sonra serbest seçimler yapılabilmiş ve seçim sonuçları sol eğilimli olduğunu öne süren bir partinin(CHP) başarısını göstermiştir. Kongar'a göre bu durumun nedeni; gerek şiddet eylemlerinin gerekse onlara karşı gösterilen tepkinin yani 12 Mart muhtırasının doğrudan doğruya Türk toplumsal ekonomik değişmesinin doğal

³⁸⁶ Cılızoğlu, **a.g.e.** s. 191-197.

³⁸⁷ Naim Talu hükümetini AP, CGP ve bağımsızlar oluşturmuştur. Bu hükümet döneminde Devlet Güvenlik Mahkemesi(DGM) kurulmuştur. Amacı devlete karşı işlenen suçları süratle görüp sonuçlandıracak, sıkıyönetim dönemleri dışında da sürekli görev yapacak özel mahkemelere olan ihtiyacı karşılamaktır. Turan, **Türk Devrim Tarihi V**, s. 272-273.

³⁸⁸ Hristidis, Ergüz, **a.g.e.** s. 510.

ürünleri olmayışıdır. İç ve dış güçler tarafından yapılan yapay güdümlmelerin sonuçlarıdır.³⁸⁹

Ekim 1973 seçimlerine gelindiğinde 12 Mart 1971 sonrası girilen ara rejim sonlanmış, parlamento yenilenmiştir. Seçimlerden önce yaşanan propaganda döneminde artık başında İnönü'nün yerine Ecevit'in bulunduğu CHP, seçmenlere bir düzen değişikliği yapacaklarını vaat etmiştir. AP ise başlattıkları kalkınma hamlesinin 12 Mart Muhtırası ile kesintiye uğradığını, bu hamlenin sürdürülebilmesi için kendilerine fırsat verilmesini istemiştir.³⁹⁰

CHP Sözcüsü Orhan Birgit, seçim öncesinde yaptığı basın toplantısında seçimlerde CHP'den aday aday olmak için 812 kişinin başvurduğunu, bu sayının 1969 seçimlerinde 607 olduğunu, CHP tarihinde ilk kez bu kadar çok aday adaylığı talebiyle karşılaştıklarını ifade etmiştir.³⁹¹ 1973 seçimleri sürecinde yeni CHP, halkın partisi olmayı başarmıştır. 1950'lerde DP'yi belli bir süre de AP'yi kendine yakın gören halk artık CHP'yi kendine yakın görmeye başlamıştır. Bir zamanlar "Umudumuz Menderes" iken bu dönemde "Umudumuz Ecevit" olmuştur.³⁹²

3.3.1 Bülent Ecevit'in Seçim Çalışmaları

1973 seçimlerine Adalet Partisi(AP), Cumhuriyet Halk Partisi(CHP), Cumhuriyetçi Güven Partisi(CGP), Demokratik Parti(DP), Milliyetçi Hareket Partisi(MHP), Millet Partisi(MP), Milliyetçi Hareket Partisi(MSP), Türkiye Birlik Partisi(TBP) katılmıştır. Seçim AP, CHP mücadelesi içinde geçse de seçimin kampanya döneminin en başarılı ismi Bülent Ecevit olmuştur. 12 Mart'ın kara düzenine karşı çıkan, bu düzen değişmelidir yaklaşımını savunan Ecevit, halkın deyimiyle bir yiğit "Karaoğlan"dır. Mavi gömleği, mitinglerde uçurduğu ak güvercinlerle, hürriyet kahramanı gibi algılanmıştır. Dağlara, yollara, her yüksek yere "Umudumuz Ecevit" sloganı yazılmıştır. Bu seçimde üzerinde durulması

³⁸⁹ Kongar, a.g.e. s. 174 - 175.

³⁹⁰ Cumhuriyet Ansiklopedisi, C.3, s. 320-321.

³⁹¹ Cumhuriyet, 11 Ağustos 1973.

³⁹² Fedayi, a.g.m. s. 173.

gereken nokta CHP'nin bizzat Ecevit tarafından kaleme alınan “ Ak Günlere” adıyla anılan seçim bildirgesidir. Bu belge sorunlara getirdiği teşhisler ve önerdiği çözüm yolları ile önemli bir yapıttır. 234 sayfa olan bu bildirgenin önemli bazı bölümlerin başlıkları şöyledir:

- ✓ Ülkenin sağa kayışı
- ✓ Kasıtlı yaratılan pahalılık
- ✓ Ekonomi ve Demokrasi
- ✓ Özgürce ve hakça kalkınma
- ✓ Köy Kentler
- ✓ Doğu ve Güneydoğu Anadolu
- ✓ Küçük ve Orta boy işletmeler
- ✓ Demokrasi üzerine
- ✓ İç Güvenlik³⁹³

Akgünlere Seçim bildirgesinde ağırlık, 12 Mart rejimiyle toplum düzeni ve ekonominin tamamen sağa kaydırılmış olması üzerine yöneltilmiştir. Yurtdışından gelen işçi dövizleri ve uluslar arası durum sebebiyle ekonomide bir gelişme ve açılma olduğu onaylanmakla birlikte bunun çağdışı ve adaletsiz politikalarla halka yansımadağı ve AP ile CGP'nin desteklediği sermaye çevrelerine aktarıldığı belirtilmiştir. AP'nin ekonomi anlayışındaki olumsuzluklardan birinin Türkiye’de tarım kesiminin güçlendirilmesine gereken önem verilmeden sanayileşmenin hızlandırabileceğini sanması olduğu ilave edilmiş böylece asıl rakibin AP olduğu vurgulanmıştır.³⁹⁴

Bülent Ecevit, seçim öncesinde Gültepe Açık hava toplantısında yaptığı konuşmada Türkiye'nin geleceğinden, gençlerin getireceğinden AP'nin korktuğunu dile getirmiştir. “Halkçı Ecevit” sloganı ile karşılanan Ecevit, “zamlar üstüne zamlar geliyor” “bir günlük emek, bir kilo pirinç” “Akgünler yakındır” yazılarının asıldığı alanda 12 Mart sonrasını anlatmıştır. Bütün anayasa değişikliklerini destekleyen AP'nin demokratik âlemde Türkiye'nin itibarını zedelediğini ifade etmiştir.³⁹⁵

³⁹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Çavdar, a.g.e. s. 226-230.

³⁹⁴ Koloğlu, a.g.e. s. 431. **Ak Günlere CHP 1973 Seçim Bildirgesi**, www.tbmm.gov.tr, s. 8 -12.

³⁹⁵ **Cumhuriyet**, 2 Temmuz 1973.

Bülent Ecevit'e göre CHP'nin öngördüğü düzende esnaf ve sanatkârların güçlü örgütler kurarak büyük araçlara bağımlılıktan kurtulmaları sağlanacaktır. Bir yandan üreticiler bir yandan satıcılar örgütlenecektir. Sürüm artacağı, iç pazar genişleyeceği için sanayi de daha hızlı gelişecektir. Böylece kurulacak daha verimli ve adaletli ticaret düzeninde hem somun daha çok ve daha çabuk büyüyecek hem de daha adaletle bölüşülecektir. CHP'nin halkçı iktidarında kalkınma köylüden başlayacaktır. Köylü kalkındıkça ekonomi canlanacak, iç pazar genişleyecek ve Türkiye yalnız tarımda değil, sanayide de daha hızlı kalkınabilecektir. Köylünün sağladığı dövizle, köylünün yarattığı kaynakla ve olanaklarla, köylüyü ezen bir devlet politikası, sosyal adalete de insanlığa da, dengeli ve sıhhatli gelişmeye de aykırıdır.³⁹⁶

Bu açıdan “Akgünlere Seçim bildirgesi”, CHP için yeni bir görüntüdür ama reddi miras değildir. Bu CHP'nin geçmişini cesaretle eleştirme ve bu eleştirilerin içinden değerlendirme yaparak devrimciliğe yönelmedir. Bu, Atatürk'ün ilkeleri doğrultusunda CHP'nin yeniden doğuşu olarak nitelendirilmiştir.³⁹⁷

Bülent Ecevit, Atatürk Devrimciliğinin Atatürk dönemi koşullarına göre değil değişen dönemin koşullarına ve sorunlarına göre değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Ecevit'in modelinde aydınlar “halka giderek” devrimin gerekliliğini halka anlatmalıdır. Ecevit'e göre cumhuriyet devrinde halkın devrimlere ilgisiz kalması aydınların öncülük ödevini yapamamasından kaynaklanmaktadır. “*Halk sektörü, toprak reformu, köylüden başlayacak kalkınma*” Ecevit'in 1973 seçim zaferini sağlayan sloganlar arasında yer almaktadır.³⁹⁸

Aslında Ecevit'in seçmene ulaşacak yeterli zamanı olmamıştır. Seçimden 3 hafta öncesine kadar sıkıyönetim kaldırılmadığı için kampanyalar katı sınırlamalara bağlı ve daha kısadır. Yine de yalın ve doğrudan stili, seçmenin nabzını yakalamıştır.

³⁹⁶ **CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit Diyor ki**, CHP Genel Merkezi Tanıtma Komitesi, Ankara, (Kitabın basım yılı bilinmiyor fakat Genel Başkanın bir yıl içinde yaptığı konuşmalardan derlendiğini yazmaktadır) s. 19- 20.

³⁹⁷ Kili, **a.g.e.** s. 350.

³⁹⁸ Hamit Bozarslan, “Bülent Ecevit”, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Kemalizm) C. 2**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 460.

Gittiği her yerde büyük kalabalıklar tarafından “Halkçı Ecevit” sloganlarıyla karşılanmıştır.³⁹⁹

Bülent Ecevit’in 1973 seçimlerindeki bazı konuşmaları slogan halini almıştır.

Örneğin:

- Ne yoksulluk, ne baskı, ne ezilen, ne ezen, insanca hakça bir düzen.
- Sağın da söz hakkını savunacağım.
- Servet de halkın, devlet de halkın.
- Zenginlerden başlayan kalkınmayı, tersine çevireceğiz.
- Millet şahlandı, sel gibi CHP’ye akıyor.
- AP, helal oylarla iktidara geldi, haram yiyenlerin iktidarı oldu.
- Köylünün yaşama çabası işgal değil.
- Komünizmi özgürlükle önleyeceğiz⁴⁰⁰

CHP, 1973 seçimlerinde, 1969 seçimlerindeki stratejisinin aksine dinsel konulara daha çok eğilme ihtiyacını duymuştur. Ak günlere seçim bildirgesinde dine bir bölüm ayrılmıştır. Bu bölümde inanç özgürlüğünün, demokrasinin, düşünce özgürlüğü kadar vazgeçilmez unsuru olduğu belirtilmiştir.⁴⁰¹

İsmet İnönü, 1973 seçimlerinde de çok partili hayata geçildiğinden beri görülen din istismarının yine yapıldığını, bunun bir takım siyasi parti ve adamları için geçerli bir usul sayıldığını söylemiştir. İnönü, bu istismarın bazı faydalar sağlasa da diğer partilerin rahatsız ve şikâyetçi olduğundan yakınmıştır.⁴⁰²

3.3.2 Cumhuriyet Halk Partisi’nin Yeniden Yükselişi

14 Ekim 1973 seçimleri sonucunda CHP birinci parti olmuş ve 185 milletvekili çıkarmıştır. AP 149, MSP 48, DP 45, CGP 13, MHP 3, TBP 1

³⁹⁹ Ahmad, **a.g.e.** s.402.

⁴⁰⁰ Ahmad, **a.g.e.** s.403.

⁴⁰¹ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisi’nde Gelişmeler**, s. 363.

⁴⁰² Mirkelamoğlu, **a.g.e.** s.192.

bağımsızlar 6 milletvekili çıkarmıştır. Siirt bağımsız milletvekili Abdülkadir Zilan'ın CHP'ye geçmesi üzerine CGP'nin milletvekili sayısı 186'ya yükselmiştir.⁴⁰³

14 Ekim 1973 genel seçimlerine ülkede katılma oranı çok yüksek olmuş, Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerde CHP, AP'yi mağlup etmiştir. Adalet Partisinin oyları Milli Selamet Partisi ve Demokratik Parti tarafından parçalanmış ve ilk sonuçlara göre tek parti iktidarı güçleşmiştir.⁴⁰⁴

Seçim sonuçlarına göre sağ oylarında iki bölünme yaşanmıştır. Arcayürek'in ifadesiyle AP'den kopan ve Celal Bayar'ın desteklediği Demokratik Parti ile Milli Selamet Partisi'nin AP oylarını bölmesi AP'yi olası iktidardan uzaklaştırmıştır.⁴⁰⁵

CHP ise arkasına halk desteğini almıştır. Karaoğlan adıyla Ecevit'i bağrına basan halk bütün umutlarını ona bağlamıştır. Bu destek sayesinde Ecevit'in "Ak Günleri" gerçekleştirme zamanı gelmiştir. 1973 seçimlerini izlemek için gelen İngiliz gazetecinin gazetesine " *Türk seçimlerini Ecevit adında bir parti kazandı*" diye yazması Bülent Ecevit'in seçimlerdeki etkisini göstermesi açısından önemlidir.⁴⁰⁶

Bu durumdan da anlaşılacağı üzere seçime yenilenmiş bir parti görünümüyle giren ve kullandığı sloganlarla geniş kitleleri etkilemeyi başaran CHP, seçimlerden birinci parti olarak çıkmasına ve oyların %33,3 almasına rağmen nispi temsil yöntemi sonucu mecliste 185 sandalye kazanmış ama meclisteki çoğunluk için gerekli 226 sayısını yakalayamamıştır.⁴⁰⁷

⁴⁰³ Sedef Bulut, **Muhtıra Sonrası Demokratikleşme Hareketine Örnek Model Olarak 1973 Genel Seçimleri, Yayınlanmış Doktora Tezi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Ankara 2006, 302.

⁴⁰⁴ **Hürriyet**, 15 Ekim 1973; Milli Selamet Partisi, Anayasaya aykırılığı nedeniyle kapatılan İslamcı parti Milli Nizam Partisinin yerine kurulmuştur. Necmettin Erbakan başkanlığında 48 milletvekili çıkaran MSP'nin böyle bir başarı kazanmasını toplum da beklemiyordu. Hiç yoktan ortaya çıkmış ve üstelik kilit parti olmuştur. Karavelioğlu, **a.g.e.** s. 259.

⁴⁰⁵ Cüneyt Arcayürek, **Çankaya'ya Giden Yol**, s. 537.

⁴⁰⁶ Bulut, **a.g.e.** s. 300.

⁴⁰⁷ **Cumhuriyet Ansiklopedisi, C.3**, s. 320-321.

Seçimin Sayısal Sonucu

Parti	Oy sayısı	Oy oranı	Milletvekili sayısı
CHP	3.570.583	33.3	185
AP	3.197.897	29.8	149
MSP	1.265.771	11.8	48
DP	1.275.502	11.9	45
CGP	564.343	5.3	13
MHP	362.208	3.4	3
TPB	121.759	1.1	1
Bağımsız	303.218	2.8	6

1973 seçimleri her bakımdan CHP için başarılı sonuçlar doğurmuştur. Tarihinde belki de ilk defa CHP ve onun liderleri yığınlarla böylesine yakın bir ilişki kurmuşlardır. Çok akıllı ve halkla ilişkiler açısından bir başarı örneği sayılabilecek bir kampanya yürütülmüş, sonuçta düzen değişikliği sloganı ve ak günlere seçim bildirgesi halk tarafından desteklenmiştir.⁴⁰⁸

CHP'nin oy sayısının artışında aritmetik bir faktörün de etkisi olmuştur. Seçimlerde uygulanmış olan nispi d'honte sistemi, çoğunluk sistemine nazaran adaleti sağlayıcı olsa da daha çok oy almış partilere, özellikle en çok oyu kazanmış olan birinci partiye prim vermektedir. Bu aritmetik özellik, CHP'ye edindiği oy yüzdesinin üzerinde milletvekili sayısı sağlamıştır.⁴⁰⁹

Kili'ye göre CHP'deki lider değişikliği partiye zarar vermemiştir. Yeni lider çalışması, sözleri, davranışları, halkla, seçmenle bütünleşmesi yönünden kendini topluma kabul ettirmiş, güven sağlamıştır. Böylece seçimde yeni umutlar doğmasına yol açmıştır. Hele 14 Ekim seçimlerinden kısa süre sonra yapılan il genel

⁴⁰⁸ Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, s. 2035.

⁴⁰⁹ Bakşık, a.g.e., s. 409.

meclisi seçimlerinde CHP'nin %33,3 olan oy oranının %37,1'e yükselmesi partinin hızlı bir gelişme sürecine girdiğini kanıtlamaktadır.⁴¹⁰

Ali İhsan Göğüş, Ecevit'in başarısının nedenini, toplumdaki değişim ihtiyacını kullanması olarak görmüştür. Ona göre toplum değişim istiyordu ve Ecevit'i de değişimin sembolü olarak görüyordu. Göğüş'e göre Ecevit, basını da yanına alarak kamuoyu oluşturmada başarılı olmuştur.⁴¹¹

CHP'nin 1973 seçimlerindeki başarısını yorumlayan Ayşe Ayata'ya göre böyle bir artışın 1965 ve 1969 seçimlerinin kaybedilmesinde ortanın solu ideolojisinin neden olmadığını göstermektedir. Çünkü o dönemde seçmenlerin reddettiği partinin yapısı, tutumları, kitlelere seslenme şekli, imajı ve liderlik kadrosudur.⁴¹²

Şeref Bakşık için Ecevit, seçmenin gözünde yeni ve genç bir yüzdür. Dinamik bir CHP örgütünü arkasına almış, genel sekreterliğinden beri yoksul halk kesimleriyle iyi ilişkiler kurduğu için seçmene kendini sevdirmiştir. “Ülkedeki bozuk düzen değişmelidir ve bunu yeni CHP gerçekleştirecektir” gibi parlak vaatlerle donatılmış olan seçim bildirgesi ve “Umudumuz Ecevit” sloganı da tutmuştur. Ayrıca tarihsel kişi İsmet Paşa'yı deviren adam propagandası, ona karizmatik hava da vermiştir. Yıpranmış bir Demirel'e karşı parlak taahhütlerde bulunan Ecevit, bir alternatif olabilmiştir. Yine Bakşık aritmetik olarak, DP ve MSP'nin milletvekillerinin AP'den koparılan oylarla arttığı düşünüldüğünde bu kopmalar olmasaydı CHP'nin ikinci parti olma olasılığının yüksekliğinden bahsetmektedir.⁴¹³

3.3.3 Cumhuriyet Halk Partisi'nin Hükümeti Kurma Çalışmaları

Ne yazık ki Ekim genel seçimlerinin Türkiye'ye siyasi istikrar getireceğini ve ülkenin bazı temel ekonomik sorunlarını, özellikle enflasyon ve işsizliği çözebilecek bir hükümet çıkaracağını umanlar büyük bir düş kırıklığına uğramışlardır. Çünkü

⁴¹⁰ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler.** s. 367.

⁴¹¹ Göğüş, **a.g.e.** s. 159.

⁴¹² Ayata, **a.g.m.** s. 84.

⁴¹³ Bakşık, **a.g.e.** s. 409-410.

seçimi kazanan parti CHP, güçlü bir hükümet kurmaya yeterli çoğunluğa sahip olmadığından bir süre sonra birbirini istemeyen partiler arası bir koalisyon hükümeti sürecini yaşamıştır.⁴¹⁴

Bu ortamda 25 Aralık 1973 gününe gelindiğinde Türkiye'nin ikinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü hayattan ayrılmıştır.⁴¹⁵ İsmet İnönü'nün vefatı bir sonraki başlıkta daha geniş ele alınmıştır.

1973 Seçimlerinin sonucunu değerlendiren Metin Toker'e göre hükümetin kurulmasında normal olan, oyları nedeniyle AP – CHP koalisyonudur. Fakat buna iki horoz, Ecevit ve Demirel'den hiçbiri yanaşmamıştır. Nitekim 12 Eylül 1980'e kadar da yanaşmamışlardır. Çünkü ikisi de kendi ötsün istemiş, bu da Erbakan'ın MSP'sini kilit parti haline getirmiştir.⁴¹⁶

Bu sürecin sonunda CHP ve MSP, uyumlu oldukları için değil fakat çok istedikleri için koalisyon kurmuşlardır. İdeolojisini “Milli Görüş” olarak ifade eden Necmettin Erbakan'ın hükümete katılması partisine meşruiyet sağlamıştır. Üstelik Ecevit'in kanatları altında... Böylece en çok iktidar isteyen iki parti anlaşmıştır. Ecevit, başbakan, Erbakan ise başbakan yardımcısı olmuştur. Hükümette 7 bakan MSP'lidir. Bunlar; Oğuzhan Asiltürk, Şevket Kazan, Fehim Adak, Korkut Özal gibi daha sonra partinin devamlı görevlisi olacak isimlerdir. CHP'de de Hasan Esat Işık, Turan Güneş, Deniz Baykal, Mustafa Üstündağ, Erol Çevikçe, Önder Sav, Ali Topuz gibi önde gelen isimler bakan olmuşlardır.⁴¹⁷

Kurulan hükümete güven oylamasının yapıldığı gün, oylama sırasında dinleyicilerin tezahüratta bulunmaları üzerine mecliste tartışma çıkmış daha sonra muhalefet partileri AP, DP, CGP ve MHP salonu terk etmişlerdir. CHP ve MSP'nin kaldığı mecliste güven oylamasına devam edilmiş ve sonuçta 235 oyla CHP – MSP koalisyon Hükümeti güvenoyu almıştır.⁴¹⁸ CHP-MSP Koalisyonu ile kurulan I. Ecevit Hükümet programında dikkat çekici konular şöyledir: Düşünce ve orman suçlarını da kapsayan bir genel af çıkarılacaktır. Daha eşit bir vergi sistemi kurulacaktır. Ağır

⁴¹⁴ Ahmad, **a.g.e.** s.399-400.

⁴¹⁵ Bakşık, **a.g.e.**, s. 414.

⁴¹⁶ Toker, **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları(1965-1973)** . s. 330.

⁴¹⁷ Karavelioğlu, **a.g.e.** s, 259-262.

⁴¹⁸ **Tercüman**, 8 Şubat 1974.

sanayiye geliştirmek için bir sanayi politikası oluşturulacak ve milli bir sanayi kurulacak, boraks da dâhil yeraltı maden kaynaklarının işletilmesi devletin denetimine alınacak ve petrol kanunu da gözden geçirilerek ulusal çıkarılara aykırı maddeleri değiştirilecektir. Amerikan üs ve tesislerinin devlet denetimine alınacağından söz edilmektedir.⁴¹⁹

Orhan Koloğlu, Milli Selamet Partisi ile koalisyonun gerçekleşmesinde Deniz Baykal'ın aktif rol oynadığını belirtmiştir. Bu konuda dinci bir parti ile uzlaşmayı laik Atatürk'ün partisine yakıştıramayanlar çok olmuştur. Bunun yanıtı hükümet programında “ *Tarihi yanılığın yarattığı suni ayrılıklara son veren, yeni bir dönem aan girişim*” olarak açıklanmıştır.⁴²⁰

Yeni Başbakan Bülent Ecevit'in, bu hükümetin kurulmasını “*tarihsel bir yanılığın son bulması*” olarak nitelemesinde Cumhuriyetin tek partili döneminde Atatürk devrimcileriyle dindarlar arasında sözde yaşanmış olan çatışma belirtilmektedir.⁴²¹ Bakşık'ın ifadesine göre Ecevit din yolundan oy avcılığı peşinde koşmanın ipuçlarını genel sekreterliği zamanında da vermiş, o nedenle parti içinden ağır eleştiriler almıştır. “ *Bir CHP Genel Sekreteri Atatürk'ü ve devrimlerini eleştiremez*” denilmiştir.⁴²²

Orhan Koloğlu “tarihi yanılığı” ifadesini iki taraflı değerlendirmektedir. O'na göre bu durum MSP için “*dindar olmak gericilik değildir*” in onayı anlamına gelmekteyken aynı zamanda da “*Laik olmak dinsizlik ve din duişmanlığı anlamına gelmez*” şeklindeki içeriğiyle CHP'ye bolca yöneltilen komünistlik suçlamasının dinci çevrelerce reddi demektir. Dolayısıyla demokratik uzlaşma anlayışı bakımından önemli bir adımdır.⁴²³

İnönü, Ecevit'in başarılarından bahsedenlere “ *Bir macera başarılı sonuç verebilir. Bu macera onu ancak başarıya ulaşmış bir macera yapar. Ondaki macera*

⁴¹⁹ www.tbmm.gov.tr, I. Ecevit Hükümeti Programı (26.01.1974-17.11.1974).

⁴²⁰ Koloğlu, **a.g.e.** s. 431.

⁴²¹ Bakşık, **a.g.e.**, s. 416.

⁴²² Bakşık şöyle devam ediyor: “İsmet İnönü, bu konuda böylesine yanılışlardan Ecevit'i korumak isterdi. Bir kez İsmet Paşa, “İrtica ile oynaşma Bülent” sözünü söylemişti. Ecevit'in atmak istediği adımların önü alınmıştı o zaman. CHP'ye genel başkan olduktan ve İnönü de bu dünyadan göç ettikten sonra Ecevit kendisini rahat hissetti.” **Aynı yer.**

⁴²³ Koloğlu, **a.g.e.**, s. 437.

tabiatını ortadan kaldırmaz. Hele bir ilk başarıdan sonra maceraya devam etmek, tam sergüzeştçiliktir” diyecektir.⁴²⁴

Muhsin Batur, demokratik ölçülerle değerlendirildiğinde 1974 yılında meclisin kendi içinden başbakan çıkarıp CHP – MSP koalisyonu kurmasını 12 Mart dönemini sona erdiren olay olarak göstermiştir. Hatta Batur’a göre partilerin kendi isteklerini gerçekleştirirken olayların sosyo – ekonomik kökenlerine inip bunları düzeltme yoluna girmemeleri asıl sorundur. Bu olguyu olayların nedeni için sebep saymamakta ısrar etmeleri sonraki senelerde de sürdürüldüğü için olaylar daha da hızlanmış ve 12 Mart ile kıyaslanmayacak boyutlara varmıştır. 12 Eylül 1980’de ve bu defa tam bir askeri müdahale ile Silahlı Kuvvetlerin yönetime tümü ile el koyması zorunluluğu doğmuştur.⁴²⁵

3.4 İsmet İnönü’nün Ölümü

İsmet Paşa, son yazını Yalova ve Kartal’daki yazlıklarında geçirmiştir. Elinde, Şevket Süreyya’nın yazdığı kendi hayat öyküsü “*İkinci Adam*” vardır. Yine denize girmiş ve defterini notsuz bırakmamıştır. İsmet Paşa, 14 Ekim 1973 seçimlerinde, her zamanki gibi erkenden Mevhibe Hanım’la sandık başına gidip, oyunu kullanmış, kime oy verdiğini soran bir gazeteciye o ünlü çıkışını yapmıştır. “*Hadi canım sende*”... 10 Kasım’da ise Ankara Arı Sinemasında Atatürk üzerine bir konuşma yapmıştır. Bu halk önünde yaptığı son konuşmadır. Atatürk’ü anlatırken, kendi yaşamının labirentlerini de gezmiştir sanki. Son nefesine kadar onu yalnız bırakmamıştır. Her 10 Kasım’da siyah takım elbiselerini giymiş, istiklal madalyasını göğsüne takmış, erkenden Anıtkabir’e koşmuştur.⁴²⁶

14 Aralık’ta her zaman yaptığı gibi Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası konserine giderek Elif - Bedii Aran çiftini izlemiştir. 16 Aralık 1973 Pazar günü akşamı Anadolu Kulübünde briç oynamış, yemekten sonra da çoğu kez yaptığı gibi eşi Mevhibe İnönü ile bir bezik partisi yapmıştır. Ertesi gün 17 Aralık Pazartesi

⁴²⁴ Mirkelamoğlu, a.g.e. s. 194.

⁴²⁵ Batur, a.g.e. s. 457 -458.

⁴²⁶ Dündar, Çaplı, a.g.e. s. 120 – 121.

sabahu kendini iyi hissetmeyen İnönü, kahvaltıdan sonra odasına çekilmiş, çağrılan özel doktoru Zafer Paykoç onun bir enfarktüs geçirdiğini belirtmiştir. Ailesinin isteğine uyularak hastane yerine tedavisinin evde yapılmasına karar verilmiştir.⁴²⁷

Çok önce başlayan hükümet kurma bunalımı hala bir çözüme kavuşturulamamıştır. İsmet Paşa hasta yatağında bunu da düşünmüştür. “ *Ne kurulmaz hükümetmiş!*” sözleri onun son sözlerinden biri olmuştur.⁴²⁸

Sonunda bir gece Mevhibe Hanım’la baş başa kaldıklarında Mevhibe Hanım baygın yatan paşasının elini avuçlarına almış ve ayılmasını beklemiştir. İnönü gözlerini açtığı anda eşine hayatı boyunca hitap ettiği deyimle seslenmiştir son kez: “*Hanımefendi*”, *elimde üç as var. Dördüncü as da gelecek ve oyun bitecek.*” Mevhibe Hanım’ın gözyaşları kucağına düşmüştür. Çünkü “dördüncü as” ölümü simgeleyen maça asıdır.⁴²⁹

İsmet İnönü, 25 Aralık 1973 Salı günü saat 16.15’te yaşama gözlerini yummuştur. Atatürk’ün en yakın mücadele arkadaşı, İnönü’de ülkenin kara yazgısını yenen komutan, Lozan kahramanı, Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk başbakanı, Milli Şef diye anılan İkinci Adam, çok partili siyasal düzene geçişin öncüsü İsmet İnönü’nün kaybı yurt genelinde büyük bir hüznü uyandırmıştır. Başbakan Naim Talu onun Anıtkabir’e Atatürk’ün yanı başına gömülmesini önermiştir. İnönü’nün ailesi de bunu kabul edince buna ilişkin Bakanlar Kurulu kararı çıkarılmıştır.⁴³⁰

Cenaze namazı, 28 Aralık 1973 Cuma günü Maltepe Camiinde kıldırılmıştır. Namazdan sonra tabut Harbiyeliler tarafından top arabasına konmuş ve Anıtkabir’e hareket etmiştir. Kaldırımlar, yollar, pencereler, balkonlar insan doludur. Bazı evlerin camlarında “*Sen ölmedin Paşam, kalbimizdesin*” yazıları okunmaktadır. Kortej Anıtkabir’e gelince tabut, söğüt mermerlerden bir gecede yapılan kabire, general, amiral ve Harp okulu öğrencileri tarafından konmuştur. Üzerine Malatya’dan, Akşehir’den, İnönü’den ve Kıbrıs’tan getirilen topraklar serpilmiştir. Paşanın ebedi istirahatgahının hazırlanmasında Dr. Kemal Satır’ın emeği geçmiştir.

⁴²⁷ Turan, **Türk Devrim Tarihi V**, s. 292.

⁴²⁸ Akbıykoğlu, **a.g.e.** s. 229 İsmet İnönü’nün ölüm raporu için bkz aynı eser s. 229.

⁴²⁹ Dündar, Çaplı, **a.g.e.** s. 123.

⁴³⁰ Turan, **Türk Devrim Tarihi V**, s. 292 – 293, **Hürriyet**, 26 Aralık 1973.

Artık İnönü, “*Her dar zamanımda Hızır gibi yetişirsin*” dediği şefi, silah, fikir ve ideal arkadaşı Atatürk ile aynı yerde ve karşı karşıya yatmaktadır.⁴³¹

Necip Mirkelamoğlu, Paşanın ölümünün ardından ona iki manzume yazmıştır.

PAŞAM’IN ARDINDAN

“Solgun bir yüz gibi “pembe”si köşkün

Ağaçlar perişan, dallar perişan.

O gamlı bahçeden belli öldüğün;

Bülbülleri susmuş, güller perişan...”⁴³²

İnönü’nün ölümü yurt içinde ve dışında geniş yankılar uyandırmıştır. Alman *Suddeutsche Zeitung* gazetesi verdiği haberde İnönü’den “*Ülkenin sınırlarını tayin eden ve koruyan adam*” diye söz etmiştir. Gazete “*ölümünden önce ölümsüzleşen adam*” tabirini kullanmıştır. Prof. Dr. Sadi Irmak “Devlete Adanmış Bir Kahraman Ömür” adlı yazısında İnönü için, “*Atatürk gibi etrafında fırtınalar estirecek bir doğuşta değildi; son derece dikkatli bir hesap ve mantık adamıydı. Hamleci ve fırtınalı Atatürk ile hesap adamı İnönü’nün bir devirde yaşamaları ve yurdun kaderini ellerine almaları en büyük talihimiz olmuştur*” diye yazmıştır.⁴³³

CHP’li Ali Rıza Akbıyık anılarını, İsmet Paşa’nın Atatürk’ün ölümü üzerine onun için söylediği “*Vatan sana minnettardır*” sözlerini hatırlatarak “*İsmet Paşa, Türk Demokrasisi Sana Minnettardır*” sözleriyle bitirmiştir.⁴³⁴

⁴³¹ Akbıyıkoglu, a.g.e. s. 231- 232.

⁴³² Ayrıntılı bilgi için bkz. Mirkelamoğlu, a.g.e. s. 194-195.

⁴³³ Akbıyıkoglu, a.g.e. s. 235 -238.

⁴³⁴ A.g.e. s. 258.

SONUÇ

20.yy başlarında, Osmanlı Devleti'nin üst üste yaşadığı savaşlar ve aldığı yenilgilerin ardından 1918'de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile Türk milleti için, farklı görüşlerin mücadelesinin yaşandığı yeni bir dönemin aralandığı görülmektedir.

Emperyalizme karşı bağımsızlık mücadelesi veren ülkelerde bu direnişi başlatan veya yürüten örgütün genellikle bir siyasal partiye dönüşmesi Türkiye için de geçerli olmuştur. Milli Mücadele döneminde yaşanan görüş ayrılıkları sonucu meclis içinde Birinci ve İkinci Grup ortaya çıkmış, 9 Eylül 1923'te Birinci Grup, Halk Fırkasının kurulması ile siyasal partiye dönüşmüştür. Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'tür. 1924'te "Cumhuriyet Halk Fırkası" adını alan parti; yeni Türk Devletinin ilk siyasal partisi olmuş, 1935'te "Cumhuriyet Halk Partisi" adını almıştır. Parti, bünyesinden Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Serbest Cumhuriyet Fırkası gibi muhalefet partileri çıkarmışsa da rejime yönelik tehditler nedeniyle uzun süreli olamamıştır.

1938 yılında Ebedi Şef Mustafa Kemal Atatürk'ün kaybedilmesinin ardından yapılan CHP'nin I. Olağanüstü Kurultayında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye değişmez genel başkanlık sıfatı verilmiştir. Böylece Türk siyasetinde "Milli Şef Dönemi" olarak adlandırılan bir dönem açılmıştır. CHP, 1946'ya kadar Türkiye'yi tek parti olarak yönetmeye devam etmiştir. 1946'da düzenlenen II. Olağanüstü CHP Kurultayı'nda ise İnönü'nün değişmez genel başkanlığı kaldırılmıştır. Aynı sene ilk kez çok partili seçimler yapılmış, seçimlerde CHP iktidarı değişmezken, 1950 seçimlerini Demokrat Parti kazanmıştır.

CHP'nin muhalefette olduğu 1950 ve sonrası parti için sivilleşme çabalarının başladığı yıllar olarak düşünülmektedir. Genel Sekreter Kasım Gülek ile başlayan bu süreçte zaman zaman İsmet İnönü ile çatışma yaşanmış, işçi ve köylüye yönelik somut adımlar atılarak CHP'de yeni bir anlayış önem kazanmaya başlamıştır.

1960'dan sonra Dünyada ve Türkiye'de önemini arttıran özgürlükçü demokrasi, ekonomik kalkınma, sosyal adalet ve sosyal güvenlik ihtiyacı, devlet kuran parti, CHP'yi hızlı ve radikal bir tedbir arayışına yönelttiği görülmektedir.

1965 sonrası İsmet İnönü ve Genel sekreter Bülent Ecevit ile başlayan “Ortanın Solu” olarak nitelendirilen bu değişim, Türkiye’nin modernleşmesi açısından özünü, Halkçılık, Devletçilik, İnkılâpçılık ilkelerinden almıştır. Ortanın solu fikrinin içte ve dışta yaşanan bazı gelişmeler üzerine CHP’yi muhalefetten kurtarmak, gençlik kesimini uyarmak ve yeniden partisine kazandırmak zorunluluğunun bir sonucu olarak gündeme getirildiği görülmüştür. Buna göre CHP partiler yelpazesinde aşırı sağa ve sola göre ortacı görünmekle birlikte merkezin soluna doğru gitmiştir. Fakat bu yeni politika, parti içinde Turhan Feyzioğlu, Kemal Satır, Ferit Melen gibi isimlerin kendileri ve temsil ettiği çevrelerin çıkarlarına aykırılığı sebebiyle bazı fikir çatışmalarına ve siyasi ayrılıklara sebep olmuştur. Bu ayrılıkların yaşanmasında ilerlemiş yaşı nedeniyle İsmet İnönü’nün yerini almak isteyenlerin yarışı da etkili olmuştur.

1957’de CHP’den Ankara milletvekili seçilen Bülent Ecevit önceleri gazeteciliği ardından koalisyon hükümetleri döneminde yaptığı Çalışma Bakanlığı faaliyetleri ile adından söz ettirmiştir. İsmet İnönü ile tanışmasında iyi İngilizcesi sayesinde yaptığı tercümelemler etkili olmuştur. Bülent Ecevit’in partisinin halka inmesini sağlaması ve ortanın solu hareketini sahiplenmesi haklı bir yükselişi beraberinde getirmiştir. 1966’da CHP Genel Sekreteri seçilen Bülent Ecevit, parti örgütü ile kurduğu sıcak temas ve halk kitlelerine sunduğu etkili hitabeti ile parti içinde güçlenmesiyle önceleri kendisine İsmet İnönü sahip çıkarken zamanla kitlelerin de sahip çıkmaya başladığı görülmüştür. Örneğin 1969 seçimlerinde “Toprak işleyenin, su kullananın” sloganı ile Ecevit’in halkın içinde şöhretinin artması üzerine CHP içinde Ecevit’e karşı muhalefetin daha fazla arttığı ifade edilebilir.

12 Mart 1971 Muhtırası, CHP için bu hizipleşme sürecinin yaşanmasında itici güç olmuştur. 1971 Muhtırası sonrası kurulan Nihat Erim hükümetine bakan verilmemesi için aldığı tavır, Bülent Ecevit’e parti içi ve dışında büyük bir prestij sağlarken aksini savunan İsmet İnönü ile yollarının ayrılmasına neden olan süreci de başlatmıştır. Bu süreçte Genel Sekreterlikten ayrılan Bülent Ecevit, kendisi ve arkadaşları vasıtasıyla örgüt ile olan bağlarını daha da güçlendirmiştir. Özellikle Kamil Kırıkoğlu’nun genel sekreterliğe seçilmesi, Ecevit ve grubuna güç vermesi, onların parti yönetiminde söz sahibi olmasını kolaylaştırdığı görülmektedir.

1972 yılı başlarında CHP’de gerginlikler devam ederken Türkiye’nin siyasi gündeminde de önemli olaylar yaşanmaktadır. İnönü verdiği demeçlerle sıkıyönetimin kaldırılmasını ve Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının davalarına atıfta bulunarak siyasi suçlardan dolayı idama karşı olduğunu belirtmiştir. Kurultayın toplanacağı günlerde ayrıca ciddi bir hükümet krizi de yaşanmaktaydı. 27 Mart 1972’de Nihat Erim başbakanlıktan istifa etmiş yerine Suat Hayri Ürgüplü atanmışsa da Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından hükümeti veto edilmiştir.

1972 Nisan ayı başlarında İnönü’nün üçüncü oğlum dediği Kemal Satır ve arkadaşları kurultayın olağanüstü toplantıya çağrılması için imza toplamaya başlamışlardır. İsmet İnönü ve Kemal Satır’ın yaklaşan olağan kurultaya rağmen V. Olağanüstü Kurultayı toplantıya çağırarak; XXI. Kurultay öncesi eski delegelerin desteğini almayı ve Bülent Ecevit yanlılarını yönetimden uzaklaştırmayı istediği düşünülmektedir.

Gerekçe olarak parti içi bunalım dile getirilmiş, partiyi Atatürkçü temellerden kaydırmak isteyenlerin oluşturduğu kuşku ve korkulardan arındırmak ve genel başkanın etrafında toplanmak dile getirilmiştir. Satırcılar gerekli olan 240 imzayı toplamışlardır. Dilekçeyi 18 Nisan 1972’de Parti Meclisi toplantısına bildiren İnönü ile Ecevitçiler arasında gergin anlar yaşanmıştır. Çünkü PM de seçimi yenilenen 15 ilin delegelerinin katılabileceği bir olağanüstü kurultay kararı aldıklarını bildirmiştir. Kurultayın PM’nin talebiyle mi Satırcıların talebiyle mi toplanacağı, delege olarak kimlerin kabul edileceği uzun uzun tartışılmıştır. İnönü, önerilen her iki tarihin ortası olan 5 Mayıs’ı seçmiş ve kurultaya sadece eski delegelerin katılacağını duyurmuştur. Kurultay hazırlıklarına da el koyan İnönü tüzüğü askıya aldığını bildirmiştir. Çünkü tüzüğe göre kurultay hazırlıklarını Merkez Yönetim Kurulu yürütmesi gerekirken İnönü 3 kişilik özel bir büro kurduğunu belirtmiş ve kurultaya sadece imzaladığı kartların katılabileceğini açıklamıştır. İnönü’nün bu katı tavırlarının parti içinde yeni huzursuzlukları gündeme getirdiği görülmüştür.

Parti içi gerginliklere Olağanüstü kurultaydan bir gün önce, İnönü’nün oğlu Ömer İnönü’nün içinde bulunduğu uçağın kaçırılması da eklenince 5 Mayıs Sabahı planlanan kurultay toplanamamıştır. Çünkü İnönü kalp spazmı geçirmiştir.

Bunun üzerine 6 Mayıs 1972’de toplanan V. Olağanüstü Kurultay, CHP’de İsmet İnönü ile partililer arasında yaşanan görüş ayrılıklarının bir yansıması olarak lider değişikliğine uzanan bir sürecin son halkası olarak değerlendirilmektedir. Aynı sabah İnönü ve Ecevit’in bir süredir devam eden itirazlarına rağmen Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan’ın idamı gerçekleşmiştir.

Kurultay, Parti Meclisini oylamış, İnönü ve Satır’ın beklentilerinin aksine, parti meclisine yani Ecevit’in ekibine güvenoyu vermiştir. Bu durum, 8 Mayıs 1972’de İsmet İnönü’nün 33 yıldır yürüttüğü parti genel başkanlığından ayrılmasına sebep olmuştur.

14 Mayıs 1972’de düzenlenen genel başkanlık seçiminde ise Bülent Ecevit, Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü’nün ardından CHP’nin üçüncü genel başkanı olmuştur. Bu sonuç üzerine İsmet İnönü, bir süre milletvekilliğine devam etmiş, eski cumhurbaşkanı olması nedeniyle kendi başvurusu üzerine ölümüne kadar tabii senatör olarak Cumhuriyet Senatosunda görev yapmıştır.

Haziran 1972’de toplanan XXI. Olağan Kurultay Bülent Ecevit’in genel başkanlığını pekiştirirken Kemal Satır ve grubu ise partiden ayrılarak Cumhuriyetçi Partiyi kurmuştur. Bu parti, bir süre sonra Turhan Feyzioğlu’nun kurduğu Güven Partisi ile birleşerek Cumhuriyetçi Güven Partisi adını almıştır. Böylece CHP’nin Cumhuriyetin ilk yıllarında olduğu gibi, yaşanan görüş ayrılıkları nedeniyle bölünmelerin ve birleşmelerin yaşandığı doğurgan bir parti özelliğini devam ettirdiği ifade edilebilir.

1973 yılında yaşanan Cumhurbaşkanlığı seçimi ise Bülent Ecevit’in en önemli destekçisi Genel Sekreter Kamil Kırıkoğlu ile yollarının ayrılmasında etkili olmuştur. Muhtıradan imzası olan komutanlardan Faruk Gürler’in adaylığına demokratik olmadığı gerekçesi ile Genel Başkan Ecevit destek verilmemesini isterken Kırıkoğlu ise CHP ile ordu arasında buzların çözülmesi için Ecevit’e karşı çıkmıştır. Bu seçimler parti içi yeni bir iç çekişmenin ilk adımı olmuştur denilebilir. Sonuçta taraflara daha ılımlı gelen isim Fahri Korutürk Türkiye’nin altıncı Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir.

V. Olağanüstü Kurultay, CHP içinde 1971 Muhtırasından sonra artan sert, güçlü ve CHP tarihinde ilk defa ortaya çıkmış bir büyük mücadelenin aslında liderlik

mücadelesinin sona erışı olarak değerlendirilebilir. Kurultay sonrası yaşanan süreç, 1973 seçimleri sonucu halk yığınlarının desteğini alan Bülent Ecevit'i ve CHP'yi iktidara taşımıştır. 1980'e kadar sürecek olan CHP'nin yeniden yükselişinin bu olağanüstü kurultayın sonuçları ile şekillendiği ifade edilebilir. Çünkü CHP'de uzun yıllardır devam eden değişim arayışının, ortanın solu düşüncesi ve Bülent Ecevit ile birlikte değer kazandığı görülmüştür. Burada Türkiye'nin değişmesiyle CHP'nin de değiştiği hatta buna öncülük ettiği ifade edilmelidir. Dünyada ve Türkiye'de daha çok taraftar bulmaya başlayan sol düşüncenin etkisiyle Türk halkının karşısına yeni bir kimlik ve yeni bir liderle çıkan CHP, uzun yıllardır iktidara gelme konusunda başarı şansı yakalayamamasına rağmen, 1973'te öne çıkan "Ak Günlere" seçim bildirgesi ile halkın umudu olmayı başarmış ve güçlü bir halk desteği de kazanabilmiştir. Seçimlerde %33.3 oy alan ve 185 milletvekili çıkaran CHP tek başına hükümeti kurmak için gerekli olan 226 sayısını yakalayamamıştır. CHP'nin koalisyon arayışına girdiği dönemde Atatürk'ün en yakın mücadele arkadaşı, Türkiye'nin ikinci Cumhurbaşkanı, İsmet İnönü vefat etmiştir. Onun ölümünden bir ay sonra 26 Ocak 1974'de CHP, Necmettin Erbakan'ın partisi MSP ile koalisyon hükümeti kurmuştur.

Sonuç olarak Bülent Ecevit'in deyimiyile CHP önder partisi olmaktan çıkmış, örgüt partisi haline gelmiştir. CHP halk partisi olmanın ötesinde halkın ta kendisi olmuştur. V. Olağanüstü CHP Kurultayı, CHP tarihinde delegelerin iradeleri ve serbest oylarıyla lider değişikliğini gerçekleştirdiği ilk kurultay olarak kabul edilmektedir.

KAYNAKÇA

ARŞİVLER

Emniyet Genel Müdürlüğü Arşivi

RESMİ YAYINLAR

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

TBMM Hükümet Programları

KİTAPLAR

Ahmad, Feroz; **Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945- 1980)**, Hil Yayın, İstanbul, 2010.

Aşırı Solun Geniş Cephe Faaliyeti ve CHP Genel Sekreteri Ecevit; Dünya Yayınları, İstanbul, 1970.

Akbıyıköğlü, Ali Rıza; **Demokrasi ve İsmet Paşa**, Filiz Matbaacılık, Ankara, 1986.

Arcayürek, Cüneyt; **Demokrasinin İlk Yılları (1947 – 1951)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1983.

_____;**Çankaya’ya Giden Yol**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985.

Atatürk, Mustafa Kemal; **Nutuk**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1998.

Atay, Falih Rıfki; **Çankaya**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2010.

Avcıoğlu, Doğan; **Devrim ve Demokrasi Üzerine**, Tekin Yayınevi, İstanbul 2001

Aydemir, Şevket Süreyya; **İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000.

_____;**İkinci Adam**, Remzi Kitabevi, Cilt III, İstanbul 1975.

_____;**Tek Adam**, Remzi Kitabevi, Ankara, 1966.

Armaoğlu, Fahir; **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkım Yayınevi, İstanbul

Batur, Muhsin; **Anılar ve Görüşler**, Milliyet Yayınları, 1985.

Bakşık, Şeref; **CHP İle Bir Ömür**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2009

Bila, Hikmet; **CHP Tarihi(1919 – 1979)**, DMS Doruk Matbaacılık, Ankara 1979

CHP Tüzüğü 1972; CHP Kütüphanesi

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit Diyor ki, CHP Genel Merkezi Tanıtma Komitesi, Ankara, Y.y.

Cılızoğlu, Tanju; **Anılarla Kamil Kırkoğlu**, Us kitapları, İstanbul 2000.

Çavdar, Tefvik; **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi**, İmge Kitabevi, Ankara, 2008.

Dündar, Can – Çaplı, Bülent; **İsmet Paşa**, İmge Kitabevi, Ankara 2006.

Ecevit, Bülent; **Kurultaylar ve Sonrası**, İleri yayınları, Ankara 1972.

_____; **Ortanın Solu**, Kim Yayınları, Ankara 1966.

_____; **Perdeyi Kaldırıyorum**, CHP Kütüphanesi

_____; **Devrimciliği Bulvardan Tarlaya Götürüyoruz**, Ulusal Basımevi, Ankara, 1971.

_____; **Bu Düzen Değişmelidir**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1978.

_____; **Atatürk ve Devrimcilik**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009.

_____; **Ak Günlere CHP 1973 Seçim Bildirgesi**, TBMM Kütüphanesi.

Ertan, Temuçin Faik; Aysal, Necdet; ERTAN, Temuçin Faik; (ed) **Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Ed. Siyasal Kitabevi, Ankara, 2012.

Erten, Muammer; **Topraktan Parlamento**, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2010

Erim, Nihat; **12 Mart Anıları**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007.

Göğüş, Ali İhsan; **Hep İsmet Paşa'nın Yanında**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2008

Güneş, Turan; **Türk Demokrasisinin Analizi**, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2009.

Giritlioğlu, Fahir; **Türk Siyasi Tarihinde CHP'nin Mevkii**, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1965.

Güngör, Süleyman; **Muhalefette CHP**, Alternatif yayınları, Ankara 2004.

Hristidis, Şengün Kılıç, Ergüz, Ersel; **İsmail Hakkı Birler'in Anılarında CHP'li Yıllar(1946 – 1992)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010

İsmet İnönü'nün TBMM'deki konuşmaları 1920- 1973; TBMM Yayınları, Ankara 1993.

İnönü, İsmet; **Defterler (1919 – 1973)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001,

_____; **Hatıralar**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2009.

Kapani, Münici; **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996.

Kocatürk, Utkan; **Atatürk**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987.

Koloğlu, Orhan; **Kim Bu Ecevit**, Boyut Kitapları, İstanbul, 2001.

- Koçaş, Sadi; **12 Mart Anıları**, Tomurcuk Matbaası, İstanbul, 1978.
- Koçak, Cemil; **Türkiye’de Milli Şef Dönemi 1938- 1945**, İletişim Yayınları, C. 1, Ankara 1986.
- Kongar, Emre; **21. Yüzyılda Türkiye**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999.
- Karavelioğlu, Kamil; **Bir Devrim İki Darbe**, Gürer Yayınları, İstanbul, 2007.
- Kili, Suna, **Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976.
- _____; **Atatürk Devrimi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1981
Ankara.
- Kili, Suna, Gözübüyük, Şeref, **Türk Anayasa Metinleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000.
- Löker, Erhan; **Ortanın Solu Cumhuriyet Halk Partisi ve Türkiye**, Tisa Matbaacılık, Ankara, 1969.
- Mirkelamoğlu, Necip; **İnönü Ecevit’i Anlatıyor**, Kervan Yayınları, İstanbul 1975
- Neftçi, Nermin; **Demokrasinin Kilit Taşı**, Belgeler.com
- Parla, Taha; **Türkiye’de Anayasalar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.
- Satır, Kemal; **CHP’de Bunalım**, Nüve Matbaası, Ankara 1972.
- Sayılgan, Aclan; **Türkiye’de Sol Hareketler(1871 – 1972)**, Hareket Yayınları, İstanbul, 1972.
- Simav, Akın; **Turan Güneş’in Siyasal Kavgaları**, Agora Kitaplığı, İstanbul 2009.
- Sorgun, Taylan; **İmparatorluktan Cumhuriyete**, Kum saati Yayınları, İstanbul 2004.
- Sökmen, Tayfur; **CHP Ortadadır, Ortanın Solu Moskova Yoludur**, Yayla Matbaacılık, 1966.
- Sükan, Faruk; **Türkiye’de Aşırı Sol Hareketler Üzerine**, Eroğlu Matbaası, Ankara, 1969.
- Timur, Taner; **Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş**, İletişim Yayınları, İstanbul 1991.
- Toker, Metin; **İnönü’nün Son Başbakanlığı (1961-1965)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1992.
- _____; **Solda ve Sağda Vuruşanlar**, Akis yayınları, Ankara, 1971.

_____; **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları(1965 – 1973)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1993.

_____; **Tek Partiden Çok Partiye**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1970.

Turan, Şerafettin; **Türk Devrim Tarihi V**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2002.

_____; **İsmet İnönü Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.

Uğur, Necdet; **İsmet İnönü**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.

Uyar, Hakkı; **CHP Tarihçesi(1923 – 2010)**, AnkaHa yayınları, Ankara, 2012.

_____; **1923'ten Günümüze CHP Tüzükleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme**, Tüses Yayınları, İstanbul, 2000.

_____; **Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi**, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2012.

Zürcher, Erik Jan; **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul 1995.

MAKALELER

Aral, Fahri; “*Sola Yönelişin Öncülüğünü CHP'nin Üstlenmesini istiyordum*” **Tarih ve Toplum Dergisi**, C.24, S.141, İstanbul, 1995.

Ayata, Güneş Ayşe; “*Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Ortanın Solu Hareketi*”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.50, No:3-4, Ankara, 1995.

Bozarıslan, Hamit; “Bülent Ecevit”, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Kemalizm)** C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

Fedayi, Cemal; “*Ortanın Solu Akımı*” **Liberal Düşünce Dergisi**, S. 33, Ankara, 2004.

Kayalı, Kurtuluş; “*Bülent Ecevit'i Anlamayı Denemek*” **Tarih ve Toplum Dergisi**, C.24, S.142, İstanbul, 1995.

Koloğlu, Orhan; “*Kemalizm'den Demokratik Sol'a Cumhuriyet Halk Partisi*”, **Tarih ve Toplum Dergisi**, C.24, S. 141, İstanbul, 1995.

Özdemir, Hikmet; “*Siyasal Tarih(1960-1980)*”, **Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1989.

Turgan, Ali; “1961 Anayasası Döneminde CHP”, **Sosyal Demokrat Değişim Dergisi**, S. 15, İstanbul, 2000.

Turgan, Ali; “1961 Anayasası Döneminde CHP”, **Sosyal Demokrat Değişim Dergisi**, s. 16, İstanbul, 2000.

Türköne, Mümtaz’er; “*CHP Nasıl Kurtulur*”, **Liberal Düşünce Dergisi**, S.36, İstanbul, 2004.

Uzun, Hakan; “*Tek Parti Döneminde Yapılan Cumhuriyet Halk Partisi Kongreleri Temelinde Değişmez Genel Başkanlık, Kemalizm ve Milli Şef Kavramları*” **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi (ÇTTAD)**, C. IX, Sa.20-21, İzmir, 2010.

Uzun, Hakan; “*Cumhuriyet Halk Partisi’nin 1946 Olağanüstü Kurultayı*” **ÇTTAD**, C. XIII, Sa. 26, İzmir, 2013.

Uzun, Hakan; “*İktidarını Sürdürmek İsteyen Bir Partinin Kimlik Arayışı: Cumhuriyet Halk Partisi’nin 1947 Olağan Kurultayı*” **ÇTTAD**, C.XII, Sa. 25, İzmir, 2012.

SÜRELİ YAYINLAR

Akşam

Barış

Cumhuriyet

Hürriyet

Milliyet

Özgür İnsan

Son Havadis

Tercüman

Ulus

Yankı

TEZLER

Bulut, Sedef; **Muhtıra Sonrası Demokratikleşme Hareketine Örnek Model Olarak 1973 Genel Seçimleri, Yayınlanmış Doktora Tezi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Ankara 2006.

Esmer, Gülsüm Tütüncü; **Türk Siyasal Yaşamında Ortanın Solu Politikası**, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Kahraman, Leyla; **Türkiye’de Devlet Adamlığı ve Politikacılık Demirel, Ecevit ve Özal Örnekleri**, Yayınlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara 2006.

SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİLER

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, 7- .8 İstanbul.

Cumhuriyet Ansiklopedisi, 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.

Cumhuriyet Ansiklopedisi, 3, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.

Ejder Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü**, Yetkin Basımevi, Ankara, 2005.

Türkçe Sözlük, Dil Derneği Yayınları, c. 2, Ankara 1999

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMALARI

Özden İnönü Toker’le Görüşme, Ankara 19.09.2013.

Şeref Bakşık ile Görüşme, İzmir 11.10.2013.

İNTERNET KAYNAKLARI

www.tccb.gov.tr

www.tbmm.gov.tr

www.guvernecinevi.net

EKLER LİSTESİ

- EK- 1 1919- 1950 CHP Kurultayları
EK- 2 1950- 1980 CHP Kurultayları
EK- 3 CHP 43 İl Başkanının Bildirisi
EK- 4 İsmet İnönü'nün V. Olağanüstü CHP Kurultayı Açılış Konuşması 1
EK -5 İsmet İnönü'nün V. Olağanüstü CHP Kurultayı Konuşması 2
EK- 6 Kemal Satır'ın V. Olağanüstü CHP Kurultayı Konuşması 1
EK -7 Kemal Satır'ın V. Olağanüstü CHP Kurultayı Konuşması 2
EK- 8 Kamil Kırıkoğlu'nun V. Olağanüstü CHP Kurultayı Konuşması
EK- 9 Ali İhsan Göğüş'ün V. Olağanüstü CHP Kurultayı Konuşması
EK- 10 Bülent Ecevit'in V. Olağanüstü CHP Kurultayı Konuşması
EK- 11 Şeref Bakşık'ın V. Olağanüstü CHP Kurultayı Hakkında Görüşleri
EK- 12 Necip Mirkelamoğlu'nun İsmet İnönü'nün İstifası Üzerine Yazdığı Şiiri
EK -13 Karikatürler ve Fotoğraflar

EK: 1 CHP KURULTAYLARI (1919-1950)

1. Kurultay	4 Eylül 1919	
2. Kurultay	15 Ekim 1927	Genel sekreter: Saffet Arıkan (1925-1931)
3. Kurultay	17 Mayıs 1931	Genel sekreter: Recep Peker (1931- 1935)
4. Kurultay	9 Mayıs 1935	
1.Üsnomal(Olağanüstü)	26 Aralık 1938	Genel sekreter: Refik Saydam (1938- 1939)
5. Kurultay	29 Mayıs 1939	Genel sekreter: Fikri Tüzer (1939- 1942)
6. Kurultay	10 Mayıs 1943	Genel sekreter: M. Şevket Esendal (1942- 1945)
2.Olağanüstü Kurultay	10 Mayıs 1946	Genel Sekreter: Hilmi Uran(1946-1947)
7. Kurultay	17 Kasım 1947	Genel Sekreter: Tevfik Fikret Sılay(1947-1950)
8. Kurultay	28 Haziran 1950	Genel sekreter: Kasım Gülek (1950- 1959)

EK: 2 CHP KURULTAYLARI (1950-1980)

8. Kurultay	28 Haziran 1950	Genel Sekreter: Kasım Gülek
9. Kurultay	26 Kasım 1951	
10. Kurultay	22 Haziran 1953	
3. Olağanüstü Kurultay	25 Şubat 1954	
11. Kurultay	26 Temmuz 1954	
12. Kurultay	21 Mayıs 1956	
13. Kurultay	9 Eylül 1957	
14. Kurultay	12 Ocak 1959	Genel Sekreter: İsmail Rüştü Aksal
15. Kurultay	24 Ağustos 1961	Genel Sekreter: Kemal Satır
16. Kurultay	14 Aralık 1962	
17. Kurultay	16 Ekim 1964	
18. Kurultay	18 Ekim 1966	Genel Sekreter: Bülent Ecevit
4. Olağanüstü Kurultay	28 Nisan 1967	
19. Kurultay	18 Ekim 1968	
20. Kurultay	3 Temmuz 1970	
5. Olağanüstü Kurultay	5 Mayıs 1972	Genel Sekreter: Kamil Kırıkoğlu (*)
Genel Başkanlık Kurultayı	14 Mayıs 1972	Genel Sekreter: Kamil Kırıkoğlu
21. Kurultay	30 Haziran 1972	
Tüzük Kurultayı	28 Haziran 1974	Genel Sekreter: Orhan Eyüpoğlu (**)
22. Kurultay	14 Aralık 1974	
23. Kurultay	26 Kasım 1976	

(*) Daha önce bir süre için Şeref Bakşık

(**) Daha sonra Mustafa Üstündağ

EK:3 43 İL BAŞKANI, 8 İL TEMSİLCİSİ VE 55 İL'İN GENÇLİK KOLU ÖRGÜTÜ ADINA DA 7 İL GENÇLİK KOLU BAŞKANI'NIN İMZALADIĞI BİLDİRİ:

“Bu bildiri de imzası bulunan biz C.H.P. İl Başkanları ve temsilcileri demokratik devlet düzeninden ve halkın desteğini sağlayarak iktidara gelme yolu dışında hiçbir politika yöntemi kabul etmeyeceğimizi XX. Kurultayında kamuoyuna açıklamış olan örgütümüzden güç alarak, V. Olağanüstü Kurultay toplanması konusunda karşılaştığımız durumu ve bununla ilgili görüşlerimizi kamuoyuna duyurmaya karar verdik.

1. CHP tarihinde olağanüstü kurultaylar vardır. Fakat bunlar tüzük hükümleri ve hukuk kuralları içinde, yani olağan yollarla toplanmış, olağanüstü kurultaylardır. V. Olağanüstü Kurultay ise, toplanma şekli bakımından da, bir hukuk partisi olma geleneğine sahip CHP'nin geçmişi ile çelişen önemli olağanüstü usullerle davet edilmiş bulunuyor.

Olağanüstü kurultayı toplamak için önergeye imza koyduğu söylenen kişilerin imza attıkları tarihte kurultay delegeliği sıfatını taşıyıp taşımadıklarının tetkik edilmemiş oluşu, kurultay hazırlıklarının, Sayın Genel Başkanımızın, anlayamadığımız ve kabul edemediğimiz tutumu ile, bizim seçtiğimiz Merkez Yöneticilerinin elinden alınıp, hukuk dışı, tüzük dışı bir organa devredilmesi, bağımsız Türk yargıçlarının yeni delegelerin geçerli olduğu yolundaki kararlarından dolayı, Yüksek Hâkimler Kurulu'na şikayete layık görülmeleri, Kurultayımızın taşıdığı hukuki olağanüstülüklerden sadece bir kaçıdır.

2. Olağanüstü Kurultaya öncülük eden Sayın Kemal Satır ve ona bağlı hareket edenler, 12 Mart sonrası ortaya çıkan durumdan yararlanarak XX. Kurultay kararlarımıza karşı isyan etmişlerdir. Meclis ve Senato gruplarımızda yürüttükleri fikri ve politik isyanı, giderek, son aylarda Genel Merkezin bütün otorite ve yetkilerine karşı açık bir isyan haline gelmiştir.

V. Olağanüstü Kurultaya katılacak ülkücü Kadın Kolları ve Gençlik Kolları temsilcileri olan delegeleri saf dışı etmek için A.P. ile karşılıklı bir pazarlık içine girip, T.B.M.M.'yi bir hizip faaliyetine alet etmek istemişlerdir. Kemal Satır ve

ortaklarının bu pazarlıkta CHP adına ne ödediklerinin ve ne ödemeye hazırladıklarının hesabı kurultayda sorulacaktır.

3. Sayın Genel Başkanımızın bu isyan hareketleri ile XX. Kurultayımızın kararları karşısına dikilenleri, bazen himaye edici, bazen hatta teşvik edici tutumlara girmiş olması, tarihi boyunca kendisine inanç ve saygı ile bağlı kalmış olan bizleri, partimize ve eserimize sahip olma bilincinde birleştirmiştir.

Kendisine olan saygımız nedeniyle, O'nun ve Sayın Ecevit'in önderliğinde ulaştığımız ve XX. Kurultay kararlarıyla belgelenen aşamayı, ne pahasına olursa olsun koruma kararındayız.

4. Bugün XX. Kurultay kararlarımıza ve Genel Merkezimize karşı isyan hareketini sürdürenler, C.H.P.'nin Atatürkçü doğrultudan saptırıldığı çirkin iddiasıyla ortaya çıkmakta ve bu yolla C.H.P.'nde çoğunluğu elde edeceklerini sanmaktadırlar. Oysa, XX. Kurultay C.H.P.'nin gerçek Atatürkçü politikasını açık ve seçik olarak saptamış ve bu politikanın yöneticilerini seçmiştir.

Kemal Satır ve ortakları tarafından gerçek Atatürkçü politikaya ve onu yönetenlere karşı sürdürülen mücadele, C.H.P.'ni sömürü düzenini devam ettirmek emelinde olan egemen çevrelerin arzuladığı bir örgüt durumuna düşürmek mücadelesidir. Çıkarıcı sağcılarla tepeden inme diktacıların koalisyonu halinde yürütülen bu isyan hareketi, V. Olağanüstü Kurultayın ülkücü ve yurtsever delegeleri tarafından kesin olarak bastırılacaktır.

XX. Kurultay aşamasının önüne çıkarılan bütün engeller ortadan kaldırılacak, C.H.P., Türk halkına güven ve umut veren bir örgüt halinde, 18. Kurultayda başlatılan, 4. Olağanüstü, 19. ve 20. Kurultaylarda geliştirilen eserine sahip çıkacaktır.”⁴³⁵

⁴³⁵ Kili, **Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, s. 307 -308.

EK- 4 İsmet İnönü'nün V. Olağanüstü CHP Kurultayı Açılış Konuşması 1

Genel Başkan İsmet İnönü, 5. Olağanüstü Kurultay'da aynen şu konuşmayı yapmıştır:

“Beşinci Olağanüstü Kurultayın Sayın Üyeleri,

Zahmet ettiniz, uzak – yakın illerimizden bir parti ve bilhassa bir memleket görevi yapmak için Ankara'ya geldiniz. ‘Memleket görevi’ derken hiçbir mübalağa etmiyorum. Memleketin kaderi her zaman CHP'nin kaderiyle ayrılmaz ilişki halinde olmuştur ve bu sizin yüksek anlayışınızla, olgunluğunuzla, olayları değerlendirmekteki eşsiz isabetinizle böyle olmakla devam edecektir. Daha büyük Atatürk'ün kurduğu günlerden itibaren partimiz Türkiye'de böyle bir kaderin sahibi olmuştur ve Parti her zaman, buna liyakatini ispat etmiştir.

Sizlere şimdi, içinde bulunduğumuz durumu anlatacağım. Ele alacağım zaman parçası son Olağan Kurultayımızdan bugünkü Beşinci Olağanüstü Kurultaya kadar geçen süre değildir. Daha önceye gideceğim. Çünkü meselelerin kökleri daha eskinin içindedir.

Ben Cumhuriyet Halk Partisi'nin, program ve çalışması itibariyle, Ortanın Solunda bir parti olduğunu, 1965 seçimlerinden önce ilan ettim. Ortanın Solu sloganıyla 1965 seçimlerini yaptık.

Bir kanaate göre; 1963 seçimlerinde iyi netice alamadık. Bunun sebebi olarak, Ortanın Solunun ilan edilmesi gösterildi. Bu tartışma özellikle Güven Partisi kuruluncaya kadar parti içinde devam etti.

Ancak, şurasını da söylemek isterim i Güven Partisi hareketine katılan eski arkadaşlarımızın çoğu ve özellikle onun başındakiler Ortanın Solu politikasına seçimden önce, seçim kampanyası sırasında ve seçim sloganlarının kararlaştırılması devrinde hiç karşı çıkmamışlardır. Bunları bizimle birlikte kararlaştırmışlardır. Bunu ilk sebepten hatırlıyorum. Birincisi, Ortanın Solu politikasının savunucusu diye geçinmekte fayda umanların ve karşı çıkmayı politika yatırım yapanların dilinde çeşitli ve tabii maksatlı tefsirlere uğratıldığını anlatmak için... İkincisi, CHP'nin bahsettiğim kaderini ve önemini, sadece seçim sonuçlarıyla değerlendirme yönünde bir temayülün varlığını sizlere belirtmek için... Ben, bütün bunlara karşı, o dönemde Ortanın Solunu açıkça anlattım. Ortanın Solunun, iyi maksat taşıyanlarca anlaşılacak tarafı yoktur.

Benim kanaatimece, Cumhuriyet Halk Partisi, kendi karakterindeki altı ok dediğimiz ilkelerini takip eder, bununla Ortanın Solunda bir mahiyet taşır. Bu, Sosyalist bir karakter değildir. Sosyalist Parti, Anayasamıza göre demokratik nitelikte meşru bir partidir. Biz Sosyalist partilerden, bazı görünüşte ayrı ve muhafazakâr; bazı görünüşlerde de ileri ve devrimci görünürüz. Herhalde ilkelerimiz, kendi ihtiyaçlarımızdan doğmuştur. Avrupa partilerinin her türlüşünün bünyelerinde olan ilkelerinden benzediklerimiz vardır, benzemediklerimiz vardır. Onun için, hiçbir Avrupa partisinin tamamen benzeri değiliz ve hiçbir zaman olmayacağız. Bunun gibi, her türlüşü kalıplaşmış Sosyalist partilerden hiçbirisi değiliz ve olmayacağız.

Bu kanaatimi, Ortanın Solu üzerinde türlü yorumlar ve türlü özentiler gösterilirken, daima ısrar ile tekrar ettim.

Güven Partisi'nin kurulmasına yol açan tartışmalarda, partinin içinde Sosyalistlik ithamları oluyordu. Bu ithamların sahipleri, özellikle ve yeni, genç, politika mazisi meçhul olduğundan dolayı kendilerine hedef diye Sayın Bülent Ecevit'i seçerlerdi, ithamlarını ona yöneltirlerdi. Hâlbuki o günler, benim anlattığım manasındaki Ortanın Solu çizgisi üstünde Sayın Ecevit'le kol kola ve Ortanın Solu'na güç vererek Sayın Nihat Erim, Sayın Kemal Satır var güçleriyle mücadele ediyorlardı. Dava, birbirini destekleyen böyle gayretlerin sonunda ve sayesinde kazanılmıştır.

1966 yılından itibaren Sayın Bülent Ecevit Genel Sekreterdi ve partinin sağlam güçlerine dayanıyordu. Hepimizin üstünde mutabık bulunduğumuz, demin anlattığım Ortanın Solu prensibini hararetle ve inanarak savunuyordu, yürütüyordu.

1969 seçimlerinde, bizce hakkımız olan sonucu gene alamadık. Ancak kamuoyu bizim oylarımızdan daha çok düşme olacağını sanmıştı. Tebrikler aldım ve cesaretimizi muhafaza ederek partiyi idare ettik.

O arada Bülent Ecevit'in birlikte çalıştığı arkadaşları arasında ayrılımlar belirdi ve bu belirti 1969 seçimlerinden sonra kesin ayrılığa vardı. Bir kısım arkadaşları Merkez Yönetim Kurulu'ndan istifa ettiler.

Sayın Satır'dan, Erim'den bahsetmiyorum. Onlar Ecevit'i dışarıdan ve tesirli şekilde desteklemişlerdi. Ortanın solu'nun o anlayışı içinde Genel Sekreterin yanında, militan olarak, fikren ve bedenen çalışmış, teşkilata yayılıp görüşlerimizi anlatmış, şimdi hepsi parti içinde olan arkadaşlardan bahsediyorum. Bunlar, Ortanın Solunu anlama ve çalışma tarzı itibariyle Sayın Ecevit ile beraber olamıyorlardı. Sayın Ecevit, buna karşılık, başkalarıyla beraber oluyordu.

Ecevit, 20. Kurultayda, ayrılan arkadaşlarını Parti Meclisine sokmamak için çaba gösterdi. Rahat çalışabilmesi için kendince yakın bulduğu arkadaşlarından başkalarının Parti Meclisine girmemesini istedi. Kendisini eleştirmek istidadı göstermiş olan ilk Bülent Ecevit'in, şahsına bağlı ve o tarz vefa gösteren arkadaşlarıyla geçinemediği, fikir platformundaki arkadaşları arasında ayrılık ikinci defa burada, kendini gösterdi. Buna rağmen, ayrılan arkadaşları Genel Sekreterlik için bir itirazda bulunmadılar. Benim davranışında Genel Sekreterin çalışmasını kolaylaştırmak, beyhude sanılan güçlüklerden kurtulmasını sağlamak için 20. Kurultayda özel bir dikkat ve yardım gösterdiğimi hepimiz hatırlarsınız.

Bülent Ecevit'in, Parti Meclisinde sağlam bir çokluğu elinde tutmaya ve parti yönetimini yakın tanıdığı arkadaşlarıyla yürütmeye ne kadar önem verdiğini ilk devrelerden beri fark etmişimdir. Bir büyük partiyi ve memleketi yönetebilmek için, kendi tecrübeme göre lüzumlu saydığım geniş ufku kendisine telkin edebilmek için çok gayret gösterdiğimi iyice hatırlarım. Bunda başarım, sınırlı kalmıştır.

12 Mart'a kadar, her şeye rağmen yakın ve emniyetli bir çalışma hayatı geçirdik ve birkaç önemli fırtınayı beraber atlattık. Eski Demokratlar'ın siyasi haklarının iadesi çabası gibi...

12 Mart'ta aramızda hiçbir ayrılık olmadan ve yalnız 20. Kurultayda, vaktiyle beraber çalışmış arkadaşlar arasında tartışmalar geçmiş olarak geldik. 20. Kurultay sonrası tartışmalarında, daha çok Bülent Ecevit'in yeni yakın arkadaşlarının gayretiyle, partililer arasında geçimsizlik, zaman zaman görünürdü. Bunların içinde bir tanesi, Sayın Kemal Satır'ın bir parti içi gezisi dolayısıyla Sayın Ecevit'le aralarında meydana gelen gerginliktir. Bu gerginliği Bülent Ecevit'in arzusuna göre düzeltmek için Kemal Satır üzerinde ısrarla ricada bulundum ve Satır'ın uysallık göstermesiyle ihtilaf ilerlemedi.

Sayın Ecevit sadece parti içi tutumu, davranışları dolayısıyla değil, ihtiyatsız şekilde ifade ettiği birtakım fikirlerinden dolayı partinin dışında da şüpheler uyandırıyor. Birçok defa bu ifadeleri 'Onun söylemek istediği budur' veya 'Bizim bu konudaki açık görüşümüz şöyledir' tarzında tavzih etmek mecburiyetini duyduğum herhalde gözünüzden kaçmamıştır ve hatırımdadır. Sayın Ecevit'in bilhassa bu yüzden, resmî davetlerde ve ordu ile ilişkilerinde yanlış saydığı tefsirlerden kurtulması için devamlı bir dikkat göstermeye de çalıştım. CHP Genel Başkanı sıfatıyla çağırıldığım davetlerde Sayın Ecevit'i göremediğim hallerde 'Genel Sekreterimizi de çağırılmazsınız bir daha ben de gelmem' diye mesele çıkardım.

12 Mart'a işte bu şartlar içinde geldik, Ecevit ile münasebetlerimi bozmadım. Ona kolaylık göstererek beraber çalıştım.

İkinci devir, 12 Mart'tan sonra başlar. Bizim parti için bu dönemin başlıca meselesi: Nihat Erim Hükümeti'nin kurulması ve partilerden yardım görmesi meselesidir.

Bu meseleyi nihayet Meclis Gruplarında parti kararı olarak çözümlenmeye mecbur idik. Onun için ilk kararımızı görüşmek üzere 21 Mart 1971 Pazar günü Mecliste toplu bir halde, Bülent Ecevit'le Merkez Yönetim Kurulu Üyelerini bekliyorduk. O sırada, Bülent Ecevit'in gazetecilerle evinde basın toplantısı yaptığını, Nihat Erim Hükümeti'ni desteklemek için CHP Ortak Grubunda verilecek karara ters düştüğünü ve bu sebeple Genel Sekreterlikten istifa ettiğini kamuoyuna açıkladığını; Merkez Yönetim Kurulu Üyelerinin de Ecevit'le birlikte istifa ettiklerini öğrendik. O gün öğleden sonra toplantı yaptık ve CHP Ortak Grubunda, Hükümeti desteklemeye karar verdik.

Merkez Yönetim Kurulu Üyelerinin istifaları birer birer bana geldi. Bundan sonra ilk işimiz, yeni Merkez Yönetim Kurulu'nu ve Genel Sekreteri seçmek oldu. Bülent Ecevit heyetinin çokluğu ile Sayın Şeref Bakşık'ı Genel Sekreter seçtik. Şeref Bakşık'ın Genel Sekreterliği zamanında, Genel Sekreterlikten ayrıldığı halde Sayın Ecevit'in parti içi faaliyeti başladı. Dolaşıyor, demeçler veriyordu. Parti içi toplantılarda kendisi ve arkadaşları görünmeye çalışıyorlar. Ortanın Solunu ancak kendi zihinlerinde ve sözlerinde mevcut bir hayali tehlikeye karşı savunuyorlardı.

Burada, bu davranışa itiraz sebepimi bir defa daha anlatayım. CHP'li her üye için dolaşmak, parti ilkelerin içinde demeçler vermek, parti içi toplantılarda bulunmak, bu ilkeleri her yerde savunmak benim gözümde bir haktan ileridir. Bir görevdir. Ancak, resmî sıfatı bulunmayan hiç kimse parti teşkilatına kumanda etmeye kalkışamaz. Size, biraz önce Satır hakkında Ecevit'in bana yaptığı bir şikâyeti ve benim nasıl hareket ettiğimi söyledim. Satır'ın aksine Ecevit, bu sefer kendisine ikaz yaptığında, ihtilafı söndürmedi. Genişletti.

Şeref Bakşık'ın Genel Sekreterliği dönemindeki çalışmalar; kongrelerde karşılıklı hizipler arasında tarafsız kalmaya çalışmak, Ecevit'in demeçlerine ve Partiyi fiilen idare etme gayretlerine karşı uzlaştırıcı çare aramak, Gençlik Kollarının her tarafta tahriklerine karşı ve illerdeki hizipçi faaliyetleri Ecevit taraftarı ya da karşı cereyanlar arasında selamete erdirmeye çabalarıyla geçmiştir. Hulus ile, parti ihtilaflar artmasın ve zehirlenmesin diye uğraşıyorduk. Bir taraftan da benim Merkez Yönetim Kurulu'nun dikkatini çekmem karşısında bunalarak nihayet Şeref Bakşık istifasını emrivaki

yapmıştır. Onun istifasını da aynı zamanda bütün Merkez Yönetim Kurulu Üyelerinin istifaları takip etti.

Bundan sonra Sayın Kamil Kırıkoğlu benim teklifimle Genel Sekreterliğe seçildi. Merkez Yönetim Kurulu Üyeleri için Sayın Kırıkoğlu'nun bir tercih ve hazırlık yapıp Parti Meclisine öneride bulunmasını istiyordum. Çünkü artık Yönetim Kurullarının kendi istiklalleriyle bir yönetim yapmaları, imkânsız hale gelmişti, Sayın Kırıkoğlu bir aday listesi göstermekten çekindi. Liste önerirse çalışabilecek bir Merkez Yönetim Kurulu meydana getirilebileceğine emin bulunduğunu ısrarla savundu. Kendisi liste yapmazsa, başka bir liste çıkmayacağını kesin olarak söylüyordu. Dediğine uydum, muvafakat ettim. Parti Meclisinde bu şartlar içinde yeni seçim yapıldı. Ecevit'in yakın bir arkadaşı tarafından, şahsî bir listeymiş gibi, göz göre göre bir hizip listesi teklif edildi ve bir kişi dahi değişmeden aynen kabul olundu. Yeni listenin eskisinden farkı şu idi: Merkez Yönetim Kurulunda kesin Ecevit taraftarı görünen 12 kişi aynen teklif olunuyor ve son zamanlarda arzu edilmemeye başlanan 3 kişi değiştiriliyordu.

Sayın Kırıkoğlu'na kendisi liste çıkarmazsa karşı liste de çıkmayacağı sözünün gerçekleşmediğini söylediğim zaman, müteessir görünerek, böyle bir hareketi tahmin etmemiş olduğunu bildirdi. Bu şartlar içinde Kamil Kırıkoğlu'nun Genel Sekreterliği dönemi başladı.

Sayın Bülent Ecevit'in usul dışı bir debdebe ile ters düşmesi ve istifa şekliyle, teşkilat içinde dikkate değer iki önemli olay oldu. İstifanın esası kara şekli, daima hüznle hatırlanacak bir mahiyettedir. Her türlü usulün dışında, ters düşmeyi ilan etmek için hareket edilmiştir. Bu hâl, ilk günden itibaren, bir vazifeden ayrılmaya tahrik edici bir karakter vermek için özel bir gayretin ifadesi sayılabilir.

İstanbul İl Yönetim Kurulu toptan bir bildiri yayınladı, Bülent Ecevit'in istifasından üzüntülerini ve onu gerçek önder tanıdıklarını ilan ettiler. Ve Ankara'da Sosyal Demokratlar Bülent Ecevit lehine ve şahsen benim aleyhime gürültülü bir gösteriş yaptılar.

Ecevit'in bu faaliyet devri, istifa ettiği halde, partiyi bizzat idare etmek arzusu şeklindedir. İstifası, ters düşmesi, münasebetlerimiz içinde ansızın, yalnız kendi kararı ile olduğu halde, istifa etmemiş gibi Merkez Yönetim Kurullarını etkisi altında bulundurmaya arzu etmiş; gerçekleştirmeye çalışmış; Bakışık zamanında buna imkân bulamamışken, Kırıkoğlu ile her hususta aynı yolda buldukları intibamı vermişlerdir. Kongrelerde konuşmalar ve sonuçlar beraberlikle takip olunur, illerde politikalar

beraber yürütülür, özellikle Ankara ve İstanbul gibi illerin politikaları, Ecevit zamanında olduğu gibi ve onu gerçek lider tanıyan bir titizlikle gösterilir.

Yine bunun gibi Ecevit zamanında Mecliste yaratılmış olan muarızlarıyla da Merkez Yönetim Kurulu aynı istikamette uğraşır. Merkez Yönetim Kurulu, Grup toplantılarına katılıp katılmamayı bir karar konusu yapabilir. TBMM'ndeki bir toplantıya, partinin bir toplantısına, Parti içi bir ihtilafın müzakeresi olsun; bunlara katılmamayı karara bağlayabilirler. Meclis Grubu ile beraber görüşecekleri bir ihtilafı meselenin müzakeresine görmeyeceklerini ilan edebilirler. Merkez Yönetim Kurulu, kendi Parlamenterlerinin halktan kopmuş olduğunu ilan edebilir.

Bir defa bunların hepsi, Meclis çalışmasını bir Parti Yönetim Kurulunun baltalanması olarak, kötü emsali görülmemiş hareketlerdir. Davranışların kendi Meclis Gruplarını itham ederek yapılması ise; Merkez Yönetim Kurulu'nun, Meclis Gruplarını tamamıyla emirleri altında çalışır duruma getirmek istediğini gösterir ki, yetkisi dışında olduğu kadar, Anayasa müessesesi olan Meclis Gruplarının çalışmasına müdahale bakımından Anayasa dışıdır, kendi partisinin grubunu çalıştırmamak bakımından, kamuoyunda, her türlü parti beraberliğine aykırı bir usuldür.

Bugünkü durumumuz budur.

Genel Başkanın Parti teşkilatını ve Meclis Gruplarını ahenk içinde çalıştırmak gibi 40 yıldan beri tecrübe edilmiş bir vazife anlayışı tamamıyla hükümsüz bırakılmış; Meclis içinde ve dışında Parti beraberliği, vatandaş gözünde değersiz ilan edilmiştir.

Genel Sekreterlikten istifa eden bir insanın, istifa etmemiş gibi parti idaresini yürütebilmesi, Parti Meclisindeki çokluk sayesinde mümkün olmaktadır.

Kanunların ve yetkilerin devlet yönetiminde iyi niyetten çıkararak kullanılması, er geç toplumu büyük karışıklığa ya da ihtilale götürmüştür, götürecektir.

Tarihte İttihad – ı Terakki Merkezi Umumî idaresi, Meclisleri vazifelerini göremez bir hale girmişti. Demokrat Parti iktidarı zamanında, 'Hiçbir kanun Anayasaya aykırı olmaz' ilkesi, şu şekilde işlenirdi: Bir kanunun Anayasaya aykırı olup olmadığına Meclis karar verirdi. Onun için, Anayasaya aykırı bir kanun göz göre göre çıkarılır ve şikâyet olursa, ertesi gün Meclis toplanır, çıkan kanunun Anayasaya uygun olduğunu bildirirdi. Bu usulle millet, Anayasaya aykırı kanunlarla idare olunmaya başladı ve nihayet 27 Mayıs 1960 hareketi oldu.

12 Mart'tan önce yine böyle usullere uygun manzara altında bütün şikâyetleri üzerinde toplayan bir idare, 12 Mart'ı getirdi.

Bütün bu hadiseler, demokratik rejimin geçirdiği tekâmül safhaları sayılmalıdır. Ancak, bunların dersi de alınmalıdır.

Gene bunun gibi, demokratik rejimden ayrı düşen bir idarenin bir türlü değişmese bir de ruhî sebebi vardır. İktidarda bulunanlar, marifetli tertipler veya usullerle ya da marifetli seçimlerle iktidarda kalırlarsa, artık bir daha iktidardan ayrılmaktan ürkek hale gelirler ve bu ürküntülerinden, bir ihtilale kadar kurtulamazlar. Parti içinde bir görevden istifa ettikten sonra, istifa etmemiş gibi o partiyi idareye özenmek de, tabii tedbirine tevessül olunmazsa, er geç bir karışıklığa sebep olacağından şüphe edilmemelidir.

5. Olağanüstü Kurultay, tüzüğü imkân verdiği bir usulle, partililer tarafından ve Genel Başkan olarak benim de lüzum görmem üzerine toplanmıştır. Parti içinde ciddi bir ihtilaf vardır. Bu ihtilaf, dış görünüşün aksine bir tüzük ihlalinin, yetki aşmasının çok ötesindedir. Denetlenebileceğini reddeden Parti Meclisi ile onun içindeki bir çoğunluk tarafından dışarıdan alınan emirle kurulan Merkez Yönetim Kurulu, bir hizip halinde, CHP'yi olduğundan ve olması gerekenden başka bir teşekkül haline getirmek çabasındadırlar. Benimle ihtilafları bu konudadır. Yoksa iş ne bir şahıs meselesidir, ne benim için bir makam ve komuta yetkisi meselesidir. Zaten, işe o rengi vermek maksadıyla 'Genel Başkanla bir ihtilafımız yoktur' deyip durmaktadırlar.

Cumhuriyet Halk Partisi'ni, bir Parti Meclisinin hizip çoğunluğu elinde hem teşkilata, hem Meclis Gruplarına hâkim duruma getirmek isteyen bir idare tarzı ile ciddi ihtilafım vardır.

Bu vaziyetten Parti behemehal kurtarılmalıdır. Bugün teşkilat idaresini elinde tutan organ ile Meclis Grupları ve Genel Başkan birbirlerinden tamamıyla ayrılmış durumdadır. Burada yapacağımız görüşmelerin sonunda sizler, Cumhuriyet Halk Partisi'nin gerçek sahibi partililerin temsilcisi delegeler, doğruyu ve eğriyi seçeceksiniz. Olağanüstü Kurultay, Merkezin ve Meclisin, Genel Başkan ile birlikte, Cumhuriyet Halk Partisi'nin tarih içinden gelen, ona memlekette kudretini ve kuvvetini, sağlamlığını veren ilkelerine sadık halde çalışabileceği Parti Meclisini kuracaktır. Genel Başkan olarak samimi kanaatim, 5. Olağanüstü Kurultayın Partinin içinde bulunduğu ciddi tehlikeyi, memleket açısından da değerlendirerek kavrayacağı ve en iyi kararı vereceğidir. Genel Başkan olarak, Partiyi bir çıkmazdan ve muhakkak bir tehlikeden kurtarmak için fikrimi apaçık söyledim. Hepinize saygılar sunarım."

EK -5 İsmet İnönü'nün V. Olağanüstü CHP Kurultayı Konuşması 2

12/13

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İNÖNÜ'nün
6.MAYIS.1972 günü 5 nci Olağanüstü Kurultayını
Kısa Açık Konuşması.

Olağanüstü Kurultayın Saygı Değer Üyeleri, Sizi selamlamakla şeref duyuyorum. Kurultayımız memleketin iç siyasi durumu bakımından nazik bir zamanda toplanmaktadır. Bir seneden beri anarşiye karşı devam eden mücadele, yeni bir anlama safhasındadır. O günlere rast geldik. Onun için Kurultayımız toplanmasında iç ve dış dikkatli tedbirler alındı. Ve tedbirlerin başında Kurultayımızın içine kontrözü güç olan sızmalar, kaahabalıklar girmesi mülahazası ki bize hâkim oldu. Sıkıyönetim dikkatimizi celpetti. Bu mülahazayı dikkatinize arz ediyorum. Sayın delegelere ikinci olarak söyleyeğim söz - Kurultaya verilen delegelerde birçok şüpheli hareketler olduğudur. Bundan çok şikâyetler oldu. Ve ilk gün delegelere karşı bin üç yüz delegeye karşı 1750 kart basılmış, daha ne kadar basıldığını kimse bilmiyor. Merkez Yönetim Kurulu bana ciddi şüphe söyledi. Merkez Yönetim Kurulunda Genel Sekreter Yardımcıları ile benim yanımda kart işleri ile delege kartı işleri ile çalışan arkadaşlarımı beraber teklife davet ettim. Karşı karşıya hesap yaptılar. Delege kartı basılmasında hesabıyla dağıtılması da tam bir titizlik, tam bir doğruluk bulunduğuna iki taraf kanaat getirdi, yani Merkez Yönetim Kurulunun itiraz eden şüphe söyleyen arkadaşları onlar teslim ettiler. Tamamiyle dürüst bir delege kartı seçimi yapılmıştır. dediler. Bu hür propaganda konusudur, mütamadiyen size söylenecektir, zihninizi işgal edecektir. Müsrehi olasınız diye başlarken dikkatinize arz ediyorum. Dikkatinize arzedeğim bir üçüncü konu - Eski delege ve yeni delege münakaşasının devam etmekte olmasıdır ve şimdi olağanüstü Kurultayı toplarken nasıl delege geleceğini uzun boylu dikkatle düşündük. Kanunu vaziyet ne olduğunu aradık. 20x nci Kurultay üyelerinin çağırılmasını usulünü bulduk. Yani 20 nci Kurultay üyelerini bulup, 5 nci olağanüstü kurultaya getirmeye çalıştık. Bunun üzerine münakaşalar olacaktır. Takip ettiğimiz hareket tarzı tüzüğümüze kanunlara tamamiyle mutabıktır. Bunun üzerine yapılacak propagandalara inanmayınız, bunu bahane ederek Kurultaya başka bir Kurultay rengi vermek mümkün değildir. Kurultayı ben davet ettim. Kurultay partili beşler tarafından davet olunmuştur, otomatik işleyen bir karardır. Bunun üzerine çağırılıyor ayrıca, bu Kurultayı bugün toplanmasına selahiyetim dahilinde bende lüzüm gördüm. Busebeple toplanmış bulunuyoruz. Üçüncü mesele, üçüncü dikkatinize arz edilecek - nokta, tamamiyle kurultayın içinde mahsun vatandaşlarımıza müteveccih bir propagandayı tashih etmek içindir. Güya Parti içindeki bulunan derin ihtilâfı halletmek için Sayın Bülent ECEVİT'i bulunduğu yerde vazifede bırakmak ve çok saygı gösterildiği, mütamadiyen ilân olunan Genel Başkan da beraber yanında çalıştırmak, aramızda ihtilâf ciddi- dir. Bir seneden beri karşılıklı hen şekli tecrübe olunmuştur. Kurultayın toplanmasına sebep olan Parti Meclisi ve Merkez Yönetim Kurulunun değişmesi ihtilâfı hem benim hem Bülent'in vazifede muhafazası ile hallonulamaz. Bunu biliniz. Siyasi hayatta vazifeliler beraber çalışmak zamanı gelince olduğu müddetçe çalışırlar, ayrılacak zamanı olduğu vakitte vazife ayrılığıdır dostluklarına halâlgelmek için karşı karşıya vazife yaparlar. Müsterih olunuz Cumhuriyet Halk Partisi bütün hayatında geçirdiği bunalımlardan büyük bunalımlardan birini geçirmektedir.

Kürsat ÇELİK MILDIZ

ASLI GIBİDİR

12 OCAK 1972

24/14

Partililerin sağ duyusu ile ve sukunetle buna bir hâl çaresi bulacağız. Saygı değer arkadaşlarım - Şimdi gündeme geçiyorum.Yoklama yaptıracam.

İŞHET İNÖNÜ (Kurultayı açış konuşması)

Sevgili arkadaşlarım zahmet ettiniz uzaklardan geldiniz önemli bir vazife yapacaksınız olağanüstü kurultayı toplamaya hakikaten ihtiyacımız vardı partimiz ciddi bir ihtilaf içindedir bugün müşkil hal deyiz bunun için merkezde akıllı iş başında bulunan insanlar arasında aradığımız tedbirler faydalarla deyil nihayet CHP sinin asıl sahibi olan sade partili vatanşahların üyeler onlar bizim meselemizi ihtilafımızı halletsinler diye olağanüstü kurultayı topladık sizi neşe içinde enerji ile çalışır görüyorum iftihar ediyorum dertlerimi size huzur içinde anlatacağım CHP si 2 cihan harbinden çıkmıştır. CHP si 2 cihan harbinde kendisine düşen siyasi vazifeyi başarmıştır. Büyük Atatürk'ün büyük emanetidir.Bizim partimizin programı vardır. 6 ok deriz biz buna. Bizim programımız rakiplerimiz tarafından daima aşırı olarak,bugün bütün memlekete daima aşılannmaya çalışılmıştır. Bizim partimizin okları prensipleri memlekete faydalı olduğu kadar geleceğimizin de teminatıdır. 20 seneden beri iktidarda değiliz. Partimizin ciddi bir ihtilaf içinde bulunduğu anlaşıldığından beri, rakiplerimizi olan partiler, siyasi partilere mensup olmayan vatandaşlar siyasetten anlayan herkes CHP nin başına bir kaza gelecek diye, samimi olarak endişe içindedirler. Tabii rakiplerimiz içerisinde de CHP si denilen bir kuvvet kalkarsa kendileri için fayda olacaktır. zannedenler vardır. Onlar CHP sinin yokluğunu düşündükleri kadar ondan sonra memleketin siyasi hayatının başına ne gelir onu düşünmek herkesi telaşa derin bir korkuya düşürmektedir. CHP si bu büyük kuvveti demokratik rejime geçtikten sonra bulmuştur.Yani emsali olan devletlerde onlarda olduğu gibi, iktidarda bulunuyordu, tek partiydi muvaffakiyetlerinin en yüksek derecesinde idi. Düşünün 945-946 yıllarının o senelerde Avrupa'nın yarısı yeniden Cihan Harbi ile esarete düşmüşler CHP sinin politikası sayesinde Türkiye selâmete çıktı.Bu selâmetin bedeli olarak CHP sinin yaptığı tek dereceli seçim ve demokratik rejimdir. O zaman yakın arkadaşlarımdan çoğu tek dereceli seçim tek partiden vaz geçme demokratik seçim bunu göze alıyorsun başına neler geleceğini bilirmisin derlerdi. Bana. Bırak memleketi senin kendi başına neler gelecektir tasavvur edebiliyormusun ? derlerdi. Dinleyin arkadaşlar f Başına düşüyür dediğim şeylerden çok daha fazlası geldi. Ama hepsini yurduma aldım, hiçbir tek parti memleketidir yapamadığı şey yoktur. İktidarı bırakmayı göze aldık, demokratik rejimi vatandaş teşekkül ettik ama iktidarı değiştik. İlk gördüğüm ilk uğradığım muamele ailemden başlayarak bana hepimize partimize düşmanlık ilân oldu.Böyle bir politika ile on sene sürdü. Bu on sene nihayet bir ihtilalle neticelendi. Bütün hesaplarını vermiş olarak aynanın aklı ile bütün partilerin üstünde bir manevi kudrette memleketimizin siyasi hayatında yer tuttu. Şimdi bütün CHP si içinde yaptığımız işlerden birisi bir evvelki programımızda zamana göre ilelemleri sağlamamızdır. Ve uzun boylu anlatırsam bildiğiniz şeyleri tekrar etmiş olurum. Yorarım diye korkarım ama bildiğiniz ki yaptığınız CHP sinin medeni bir siyasi parti olarak tekâmülünü adım adım takip ettim.Meselâ , Çalışma Bakanlığını biz icat ettik,Çalışma Bakanlığı yoktu. Ve işçi çalışma hakkı bu memlekette bulunmuyordu

ASLI KURULTAYI

./...

12 OCAK 1946

24/2

Bizde şarttır Görüyorsunuz ki ortanın solu sözüyle, inkılâpçı, devletçi bin mahiyet taşıyarak sosyalistler kendilerine benzetebilirlerse onlardan esas noktalarda farklıyız. Ve bir araya galeyiz. Bizde kâim gösteriş olsun diyerek sosyalistlik sosyalist olacağız diye çalım yaparsa biz kesin olarak onun karşısındayız. Ortanın solu tabirini bu kayıtlar altında 965 seçiminden evvel söyledim. 965 seçimlerine gittik. Tabii netice almadık. Arkadaşlarımız memleket zaten seçim esnasında aleyhimizde çok istismar etmişlerdir. Memleket ortanın solu üzerinde arkadaşlar arasında münakaşa çıktı. 65 seçimlerinden sonra çıktı. Nihayet 68 de Güven Partisi ayrılana kadar devam etti. Bu müddet esnasında şimdi ~~20 nci~~ 965 seçiminden sonrapartice ortanın solu mücadelesi yaptık. Burada beraber bulunan arkadaşlarımız ortanın solu mücadelesini memleket anlatmak için var kuvvetleri ile çalıştılar. Bu arkadaşlarımız hep beraber elbirliği ile çalıştılar ve Güven Partisi ayrılancaya kadar omuz omuza neticeyi aldılar. Bu arkadaşlarımız Bülent Ecevit, Kemal Satır, Nihat Erim bunların içindedir. Beraber omuz omuza Güven Partisi ayrılancaya kadar mücadeleyi devam ettirdik. 69 seçimlerine böyle gittik. 69 seçimlerinden sonra Sayın Bülent Ecevit Genel Sekreter oldu ve Parti Meclisinde ona göre vazifeler aldı. Arkadaşlarla bir müddet beraber çalıştılar. Ve nihayet oda arkadaşlarımızın onun arkadaşları arasında da ihtilâf oldu ve arkadaşları istifa ettiler. O istifa üzerine Bülent Ecevit 20 nci Kurultayda toplandı. Orada Yeni bir Parti Meclisi seçmek için teğebbüs ettik. Bir Parti Meclisi seçeceğiz, orada güçlüğü uğramadan ortanın solu politikasını takip edecektir. Bu arzuyu bekliyordum, bu arzu da ona yardımcı oldum. Kendisi ile ihtilâfa düşmüş arkadaşları dışarda bırakarak 969 dan sonra 20 nci Kurultayda bu günkü parti meclisini çokluğu ~~iki~~ ile Bülent Ecevit le samimi olarak çalışacak bir heyet seçtik. Seçim de 20 nci kurultayda beraber mücadele ettik. Ve nihayet Parti meclisi seçilirken Bülent Ecevit'in Genel Sekreter olacağını ve istediği gibi çalışabilmesi için kendisi ile iyi arkadaşlık edecek bir Parti Meclisi seçilmesini ihtidam ettim. temin ettim. 20 nci Kurultayda bulunan arkadaşlar bunu tekrar hatırlayacaklardır. Bülent Ecevit kendi Merkez Yönetim kurulunda bulunan arkadaşları da istifa etmiş olanlardan kendisi ile ortanın solundan dolayı değil. Aralarındaki iş ihtilaflarından dolayı istifa etmiş arkadaşlarımızdan hiç birini almaksızın yeni bir Parti Meclisi kurduk. Bende, bunu destekledim, vasıta oldum. Şimdi ondan sonra 69 dan sonra, parti içinde ihtilaflar büyümeye başladı. Arkadaşlar daha dün beraber omuz omuza çalışarak rakiplere herkese karşı mücadele etmeye alışmışken şimdi birbirimizi itham ederek bir birlerinden uzaktır. Bir takım köşeler halinde hükümeye başladılar. Bu suretle 971 e kadar geldik. Adalet Partisi ile mücadele ettik. Ve nihayet 12 Mart geldi. 12 mart evveli olan günler Sayın Bülent Ecevit'le her meselede her teşekkilde teşkilatda beraber bulunduk muvaffak olabilmesi için canla başla çalıştık. Ve kendisi canla başla benimle beraberdi. 12 Mart muhtırasıyla bir askeri müdahale karşısında kaldık. Onda evvelde bazı meselelerde hatta... diğer partilerle iktidarda bulunanlara ihtilâfa düştüğümüz olurdu. Şimdi Adalet Partisi ilkinden beri bize karşı seçim propagandası olarak düşmüş olan demokratları kurtarmayı dava olarak ilân ediyorlardı. Üçte ikisi çoğunluğu olmadığı için mağdur olan demokratları kurtarmıyorum dediş. Ve bunda bize karşı olan bir düşmanlığı demokratlara gördüklerine talihsizlikleri bizim hıncımıza yükleyerek, memleket karşısında bizi zalim mevkiinde gösterirlerdi. Buna son vermek için yine beraber demokratların haklarını iadesini meselesini prensip olarak ilân ettik. Herkes parti içinden ilân etti. Parti dışından itiraz etti

./.....

07 Sebhat 2013
Kürat Çiğdem YILDIZ

2403

Ordudan itiraz etti. Herkes bizim aleyhimizdeydi. Rakiplerimiz itiraz etti. Bizi itham edenler de itiraz etti. Esasen kurtulmasını onlara rakip olarak işbaşına gelmesini istemiyorlarmış, ama sorumluluk ve yeni imtahnını bizim omuzumuzda kalsın istiyorlardı. Sorumluluğu bizim omuzumuzda kalmak şartıyla onlar demoktabların haklarını iade etmeyi seçim manzumesi olarak kullanırlardı. Bir gün kalktı üçte iki çokluğu beklemeye lüzum yoktur. Hakları biz hazırız. Yarından tezi yok bundan haklarını iade edecek anayasa değişikliğini yaparız. diye iddia ettik. Herkes arka üstü yıkıldı. Oyun bozanlık ettik biz. Bize demek istediler ki bunu yapmayacaktınız siz, biz onların talihsizliklerini size yüklüyorduk. İstifade ediyorduk ve zaten ve daha meydana çıkmak istemediğimiz için de rahatlaşıyorduk. Böyle dediler. Anayasaya karşı bütün itirazlara karşı, içimizden ordu'dan itirazlara karşı bunu temin ettim. Anayasa'dan geçirdik. Yine bunların hakları iade olunmadı. O günkü Meclis Başkanı bu günkü Demokratik Partinin Başkanı idi. Oya konuyordu, meclis oya konuluyordu. Anayasa değişikliği olduğu için her maddesinde üçte iki çokluğu sağlamak lâzımdı. Halbuki maddeleri işari cıylarla reyeye koydu. Bizim arkadaşlar Anayasa'ya uygun olması için uyarıyordu. O da ben bilirim diyordu. Yapmadı. Nihayet Anayasa Mahkemesi kurtarılmış olan hakları bozdu. Halâ yapılamadı. Bozbeyle bugün Demokratik Partiyi yani demokratların hâlefi olmak paralelinde olan partinin başkanıdır. Ben, sayın Celal Bayar'la bir defa görüştüğüm zaman kendi haklarının iadesinde üstü ek-sikliği bulunduğu bizim grüp, haber verdiğimiz söyledi. Biliyordu Bozbeyle'nin iyi niyetle öyle olduğunu zannetti ve kendisinin bil-hassa iktidar ettiği partinin başkanı olarak onu tutmaktadır. Size şunun için anlatıyorum. - İyi niyetle ne iş yapıysak karşılığı olarak teşekkür aşmayız. Benim talihim budur ve partinin talihi de budur. Şimdi 12 Mart geldi. Bülent Ecevit'le ayrıldık. Hükümete girip girmeme meselesidir. 26 Mart 21 Mart'tan evveli Hükümet'e girip girmeme meselesini konuşuyorduk. 12 Mart Muhtırası ile girecekmiyiz girmeyecekmiyiz diye konuşurken, bir partilerüstü bir hükümet teşkil olunarak demokratik rejimi kurtarmak ihtimali belirli. Buna karar verdik Mecliste. Mecliste toplandık. Merkez Yönetim Kurulunu bekliyoruz. Genel Sekreterimiz Bülent Ecevit onu bekliyoruz. Bekledik bekledik nihayet bana haber getirdiler ki, Sayın Bülent Ecevit evde gazetecilerle konuşuyor, gazetecileri Genel Sekreterlikten istifa ettiğini, Hükümete iştirak etme kararında ters düştüğünü tebliğ ediyordu. Ters düştüm Hükümete iştirak etme kararında değilim. Onun için Genel Sekreterlikten istifa ediyorum dedi. Ve bütün arkadaşları ile beraber istifa etmiş oldu. 12 Mart 971 den sonra, 21 Mart'ta bu hadise oldu. 21 Mart'tan beri Bülent Ecevit'le karşı karşıya durmuyoruz. Birbirimize çok saygımız vardır. Tamamiyle bir memleket meselesinde ihtilaftan dolayı o benden ayrılmıştır. Ertesi günü görüştüğüm zaman, yüz yüze gelmekten istifayı bana yüz yüze gelerek söylemekten çekindiğini söyledi. Çünkü yüz yüze konuşursak istifa etmekten vaz geçmekten korkuyordu dedi. Söylediklerini istifa ediyormusunuz arkadaşlarım. Bir seneden beri karşı karşıya bulunuyoruz. İstifa etmiştir. Parti Meclisi çoklukla onunla beraberdir. Ve Parti Politikasını yürütür, ben bir iki defa şikâyet ettim. İstifa ettiği halde, partiyi idare etmekten vaz geçmiyor. Bu nasıl iştir dedi. Partiyi idare etmek değil, fikrini söylemek hakkıdır dediler. Evet fikrini söylemek hakkıdır dedi. Ondan sonra bir seneden beri mücadele ederiz. Bakınız nasıl mücadele ederiz. Bir defa bunu hepimiz bilirsiniz. Partide bir yaygın haber ortamının solu terk olunmuştur.

/.....

07 Şubat 2013

2404

E..Arkadaşlar insaf ile düşünün. Ayrılık Bülent'in ters düşmesi ortanın solunda ayrılma var. Aramızda ihtilaf çıktıda ondan dolayı oldu. Doğrudan doğruya Nihat ERİM Ecevit Başkanlığında partilerüstü bir Hükümet teşkil edilüyordu. O Hükümete iştirak etmemek için ters düştüğünü ilân etti. Fakat parti içinde ortanın solu, tehlikeye giriyormuş gibi bir hava yaratıldı. Bülent istifa edip, ayrılır ayrılmaz İstanbul İl İdare Kurulu tebliğ yaptı. Bizim hakiki liderimiz Bülent Ecevit'tir dedi. Resmi bülteni dinleyin.- Bülent Ecevit bizden ayrıldı. Ters düştü,istifa etti, benim kabahatim var. Kendisi ters düştüm dedi. Ayırıldı ve ortanın solu, tehlikeye düşüyor diye yayıldı. Ondan sonra, bir Hükümet teşkil olundu. Onda bizim var, Memleket bir uçtan bir uca ümitsiz ve amansız bir anarşi içinde, bizim teşkilât mütemadiyen Nihat Erim hükümetinin aleyhinde bulunmuş, niçin ? Çünkü biz onu tutarız, Bülent Ecevit onu tutmamıştır. Bundan dolayı ihtilaf olmuştur. Sevgili arkadaşlarım. 21 Mart birinci Erim Hükümetindenberi bu memleket idare olmuyor. Bir defa iç vaziyet geçtinde ehemmiyetsiz zannediliyor. İç vaziyet ümitsiz vaziyette, anarşi içindeydi. Bu anarşiye hâkim olmuşlardı.Bu anarşiye hakim olurken kökünü bulmaya çalışmışlardır. ve nihayet Nihat Erim Hükümeti tükenmiştir ve her taraftan gördüğü yardımsızlıkla çekilmiştir. Ama bizim parti içinde ihtilaf ortanın solu, ortanın solu taraftarlarıyla ortanın soluna taraftar olmayanlar arasında mücadele halinde devam etti. Seçimler belli oldu. ve zorla CHP si içinde, ortanın solu politikasının taraftarları var, ve aleyhtarları vardır havası beslendi halâ beâleniyor. İnsaf edin, ihtilaf bundan mı çıktı ? İhtilaf anarşiyi korumamaktan mı çıktı ? Hülâsa bir seneden beri CHP si içinde arkadaşların birbirleri ile ihtilafa düşmeleri, önlenmez çaresi bulunmaz hâldedir.Şimdi halimizi size söyleyim. Sayın Ecevit'in istifasından sonra, Şeref Baksık başkanlığında bir hükümet kurduk. Yine çoğunluğu Bülent Ecevit'in etrafında olan Merkez Yönetim Kurulu azaları Şeref Baksık yönetiminde bir Merkez Yönetim Kurulu kuruldu. Bu zamanda Bülent Ecevit'im koruyacak onun dolaşmalarına, onun müdahaleleriniÇokluğun Parti Meclisinin çokluğu Hep Sayın Bülent Ecevit'in getirdiği insanlar ve onunla beraber olan insanlar onlardan yeni bir Merkez Yönetim Kurulu Sayın Kâmil Kırıkoğlu Genel Sekreter seçti. Kamil Kırıkoğlu ilk geldiği günden beri, tüzük lere riayet olunacak partitiler arasında ihtilaf olmayacaktı diye başladı. Nihayet kendisine itimadım olmadığını söylüyerek parti meclisine gidecek kadar ondan şikayetçi oldum. Bana yanlış haber veriyorlar,yanlış söylüyorlar.Bana çok saygı vardır.Çok severler beni dillerde destandır ama, her muamelenin altında CHP sini istifa etmiş Genel Sekreter ,Eske genel sekreter Bülent Ecevit'in parti içinde çalışmasına onun koyduğu sloganları yürüterek memlekette gene muhafaza edilmesine tahsis etmişlerdir. Parti yapıyoruz, seçim yapıyoruz. Ne için yapıyoruz bunları,nihayet benim sözlerim Milletvekili olarak Ya memleketi idare etmek ya memleketi iyiliği ve doğru, isabetli bir muhalefet kurmak. Yani siyasi parti,siyasi hayat gayesi Mecliste memleketi idare etmektir. Parti Meclisinin Meclis gurupları üzerinde hakimiyeti yoktur. Olamaz. Parti Meclisinin Merkez Yönetim kurulunun meclis gurupları üzerinde hakimiyeti yoktur. Anayasa'ya aykırıdır, her türlü kanuna aykırıdır.Meclis guruplarının Teşkilat için Merkez Yönetim Kuruluna hakimiyetleri yoktu. Çaptırmayız. O zaman Meclis Gurupları Güven partisi bu volda bir gayetinden dolayı bizden ayrıldı. Genel Başkan muvazaneyi muhafaza etmeye çalışıyor. Benim başımdan geçen şudur.Bir insan mebus olarak Mecliste bulunur.

./.....

07 Sebhat, 2013

24/5

Milletvekili olarak o zaman Parti Meclisi vardır. İsterse Parti Meclisine hükmetsin. Kendisine meclis dışında parti teşkilatının hükmetmek hakkı olmadığını ben söyledim. Bu sefer Parti meclisi mecliste bulunan guruplara hükmetmeye çalışıyor. Tekrar söylerizki sen, Meclis Gurubunun faaliyetine âmir vaziyette değilsin. Eütün iştigare mahiyetindedir. Şimdi düşünün Bizim Merkez Yönetim Kurulu Parti Meclisi Meclis Gurubunun toplantısına iştirak etmez. Nasıl iştirak etmez, karar verecek toplantıya iştirak etmez. Bu merkez yönetim kurulunda Meclis çalışmasına karşı bir saygı ve bir yardım cısı varmıdır? Böyle bir idare böyle bir parti bir gün kanın karşı şına çıkarsa doğrudan doğruya Anayasa Mahkemesi Anayasa müesseseleri ile Meclis guruplarının halktan kopmuşlardır. Onlarla çalışılmaz. Bu tarzda kötü muameleye maruz bıraktığından dolayı, bu parti mahkum olmaz mı? Bunu anlatamıyorum. Şimdi arkadaşlarım. Parti içi meselesini ciddi olarak ihtilaf halindedir. Parti Meclisi Merkez Yönetim kurullarını Bülent beyin arzusuna hitab edecek ve onun arzusunda düşünülecek, ve onun arzu ettiğini yerine temsil edecek, tarzda Bülent Ecevit etrafında çokluktur. CHP sinin hayatı bukesmeğe içinde teşkilâtı idare edenler Mecliste bulunanlar, birbirleri ile ahenk içinde asla çalışamaz hale düşmüş iken, CHP sinin hiç bir istikbâli yoktur. 5 nci Kurultayın sayı üyeleri sizi bu meseleyi halletmek için çağırırım. Teşkilât ile meclis gurupları bir arada çalışmıyorlar. Çalışamazlar. Ve bunun sebebi parti meclisinin Bülent Ecevit arkadaşlarımızın çokluğu elinde olması, ve Bülent Ecevit'in istifa etmiş Genel Sekreter olarak partiyi idare etmekte ısrar etmesidir. Artadaşlar istifa etmek bir vazifeden ayrılmak insanın kadir naz etmez. Fakat bizim siyasi hayatımızda hiç kimse bir defa iktidara geldimi ondan ayrılmaya tahammül edemez. Ve bundan dolayı kendisine baht olur ve vazifesini memleketi bedbaht etmek yoluna götürür. Şimdi sizden istediğim siz bu parti meclisini değiştireceksiniz. Bunu size apaçık söylüyorum. Siz bu parti meclisini değiştireceksiniz. Merkez Yönetim Kurulu değişecek. Herkes bütün yeni parti meclisini öyle seçeceksiniz ki, teşkilâtı idare etmekte meclis guruplarında çalışmak vazifeleri ahenk içinde arkadaşça, yürüyebilsin. Bunu sağlayabilmeniz CHP sinin kurtaracaksınız. Bunu sağlayamazsanız, hissiyata kapılırsanız, kurtarmak istediğiniz arkadaşları kurtaramazsınız. Veya az zamanda CHP sinin büyük olduğunu görürsünüz. Bunun hoşuna gidecek arkadaşlarıma gitmeyecek arkadaşlarıma benim vazifem hoşuna giderleri ve gitmeyenleri düşünmeye davet etmek. Ve partiyi kurtarmak için birbirine yardım etmeye çağırmaaktır. Onu yapıyorum size düşüneceksiniz. Omuzlarımızda CHP sinin kaderi vardır. Eğer düşünürsünüz ki, bir karar alırız parti meclisi devam eder. Bülent Ecevit arzu ettiği gibi, aradan teşkilâtı idare eder. Merkez Yönetim Kurulu isteği gibi meclis guruplarını kötüler. Meclisile münasebetini tamamen kesmiş olur, Bunlar bir marifetmiş bir kudretmiş bir mana taşırsa CHP sinin geleceği ciddi bir tehlike içindedir. Bunu size söylemeyi vazife sayıyorum. Çareye söylüyorum. Parti meclisini değiştireceksiniz Merkez Yönetim Kurulu değişecek iki parti teşkilâtı arasında ahenk içinde çalışmayı temin edecek, akli başında bir Parti Meclisi seçeceksiniz ondan sonra gözünüz açık olarak davet edeceksiniz. Söylüklerim bundan ibarettir. Zayıf ve hatalı hareketleri ne olsa sabredelim. Hoş görürüm. Tahammül ederim, dersiniz benim sabrım sonsuzdur hebapsizdir. Ama nihayet insan sabırdır biter. Sizi tekrar uyarıyorum Parti meclisini değiştireceksiniz. Yeni bir Merkez Yönetim Kurulu kuracağız. Mecliste tekilât can cana çalışsınlar. Saygılar sunarım. diyerek konuşmasını bitirdiler.

07 Sebhat 2013

- Sahife 1 -

KEMAL SATIR (Birinci Konuşması)

2 246

Sayın Başkan, Yüce Kurultayın çok değerli üyeleri..

Uzun yıllardan beri, tevaccühümüze mashaer olmuş naçiz arkadaşınız olarak sizleri yürekten sevgilerle saygılarla selamlarım Kurultayımızı olağanüstü toplantıya çağırmanın esas nedenlerine girmeden evvel oratalıkta doluşturılmaya çalışılan ve kurultay toplama nedenini başka istikametlerde gösterme çabaları hakkında yüksek heyetinize biraz malumat arz etmek isterim kurultayımızı biz her hangi bir mevkiî mücadelesi için toplamış bulunmamaktayız. Kurultayı partinin yüce menfaatlarını sağlamak partinin gerçek sahipleri önünde bir hesaplaşma için toplantıya rica etmiş bulunmaktayız naçiz arkadaşınız 943 senesinden beri daima kurultaylara gelen ve hiçbir kurultayda hiç bir delege arkadaşımızdan herhangi bir mevkiî için oy istememiş olan bir eski emektar arkadaşımızın partimizin yeni hayata girdiği 18. kurultayda da yine genel sekreterdim o zaman huzuru- nuza çıkarak artık genel sekreter olmayacağım hiç bir şey istemeden sade bir partili olarakta CHP ne nasıl hizmet edileceğinin örneğini vermek istediğimi beyan etmiştim. gerçekte böyle oldu arkadaşlarımız beni hazırlamış oldukları parti meclisine almak lutfunda bulundular ve beni yüce heyetinizde parti meclisine seçtiniz Parti meclisinin genel sekreteri seçme toplantısından bir gün evvel gazetelere vermiş olduğum beyanda artık ben genel sekreter adayı deyilim dedim sayın genel başkanımız beni çağırıldılar tekrar genel sekreterlik için adaylığımı koymamda ısrar ettiler o zaman içten gelen arzumuzla sayın Ecevitin genel sekreter olmasını isteyenlerin başında da ben vardım genel başkanımıza artık faal hizmet almıyacağım partinin daha genç daha dinamik bir arkadaşına ihtiyacı bulunduğunu ısrarla ifade ettim ve kesinlikle adaylığımı koymıyacağımı söyledim o kurultayın seçtiği parti meclisi 17.10.1966 pazartesi günü toplanacaklardı o zaman henüz Güven Partisi teşekkül etmemişti Kurultayda benimre içinde bulunduğum Ecevit ve arkadaşları da içinde bulunduğu bir topluluğun karşısında bulunana o zaman ki Güven Partisine girmemiş olan partililer bizi mecliste gurup odasında toplantıya çağırıldılar ısrar ile benim genel sekreter olmamı istediler hayır dedim ben oyumu arkadaşımız Ecevit'e vereceğim Bundan sonra sayın Erime müracaat ettiler hiç olmasa sen genel sekreter ol dediler oda benim gibi Kemal gibi düşünüyorum ona vereceğim dedi ve arkadaşımızı seçtik sayın genel başkanımızın o münasebetle bana yazdığı mektubu ilk defa okuyorum. bunu niçin vaktiyle okumadım hep hatırlarsınız parti içinde hükümet te vazife alanlar vazifelerinin hitamından sonra mensup oldukları partinin liderine veya hükümet başkanına teşekkür ederler onlarda mukabele eder cevap verir bakınız genel başkanımız İnönü 26.10.1966 tarihinde bana yazdığı mektipte ne demektedir "Aziz kardeşim Kemal Satır genel sekreterliğe tekrar adaylığınızı koymadığınız için ne kadar üzüldüğümü bilirsiniz sizi bu karar sevkeden sebeplerin kuvvetini samimi olarak takdir ediyorum yeni idare için aldığınız yüksekle anlayışlı ve memleket yararına çalışmaya kolaylaştıran ve destekliyen tutumunuzu minnetle karşılamaktayım siyasi hayatımızda gelecek günlerin sizden büyük hizmetler beklediğine yürekten inanıyorum her zaman siyasi vazifelerinizle başarı kazanacaksınız buna eminim vatanımızın sizin gibi iyi yetişmiş müstesna bir evladının hizmetine lüzum göstereceğini bilmekteyim size sarsılmaz arkadaşlık duygularımı sevgilerimle saygılarımla tekrar etmekten bahtiyarlık duyuyorum aziz kardeşim Kemal Satır.".....

Kurultay Yürütme Kurulu
 T.C. KURULTAYI
 GENEL BAŞKANLIĞI
 ANKARA
 07.10.1966

2407

Çok sevgili arkadaşlarım, bir CHP li için hayatımda manevi mükafatların en büyüğünü bu şekilde talâk eden bir arkadaşınız 966 senesinde kendisine yazılmış olan bu mektubu basına umumi efkâra ve en yakın arkadaşlarıma söylemekten kaçındım. Çünkü, ben düşünüyordum, yürekte istiyordum ki Bülent Ecevit arkadaşım, kendi gücü ile gelmiş olarak görünsün, . Otorite olarak gelmiş görünsün. Ve memleketi hizmetin en iyisini kendi günü ile yaptığını ispat etsin istiyordum. Bunu huzurunuzda okuyuşumun sebebi, kulaktan kulağa fısıldanan ve bu olağanüstü kurultayın neden normal kurultayın beklenmeden alel acele toplantısının nedeninin, küçük bir parti içi iktidar meselesi meselesi gösterme çabalarına karşı, kendi iç duygumu samimi inanışlarımı ifade etmek için açıklamaktayım. Simâi, Yüce Kurultayın çok sayın üyeleri henüz sözlerimin başında, ve hiç kimseyi rendice edecek bir tek kelime sarfetmeden dahi, bir kısım sevgili arkadaşlarımla zın alehhte tezahürlerini CHP sinin içinde bulunduğu ağır hunalımı göstermesi bakımından bir misâl olarak göstermekte fayda vardır. ve CHP si olarak bu olağanüstü toplantıya çağırılmamızın da isabetini göstermesi bakımından ciddi dikkate alınması ittiza eden bir husustur. Şimdi bu Kurultayı biz, Ahmet bey gitsin Mehmet bey gelsin diyerekten herhangi bir maksatla toplamadık. Ve bahusus benim üzerinde düğümlenen plânın yerini alacak veya falan mevkiye aday olacak diyerekten yayılmaya çalışılan bir konunun gerçekte ilgili olmadığını yüksek huzurunuzda duyurmak için bu sözleri sarfetmiş bulunmaktayım. Sevgili arkadaşlarım yine bu meyanda, partinin içinde bulunduğu temel nedenlere dayanmadan evvel, bizlere reva görülen bir değer konuya da kısaca işaret etmek isterim. Bu konu çıkar çevrelerin adamı olma konusudur. CHPlilerin hiçbirisinin hele parti değiştirmeden, imtihana tabii olmuş, 50, 60 arasının en buhranlı günlerini ekmeğe muhtaç olmak suretiyle dahi olsa, herhangi bir iktidara herhangi bir çıkar çevresine yanaşmamış olan insanlara çıkar çevresinin adamı diye hitap etmenin ağırlığını ifade etmek istiyorum. CHP si tarihi boyunca kendisi mensuplarının hiçbirisi bu mukaddes davaya bu Atatürk'ün partisine, bu İnönü'nün partisine, bu ismi cismi belli olmayan sizlerin partinize menfaat için girmiş insanlar değildirler. Halk Partililere bu tecavüzü bu isnadı yapanlara da zerrece haysiyet varsa, misâl göstermek suretiyle ortaya çıkarlar. Uzun siyasi hayatı boyunca hiçkimseye ajet olmamış, vicdanının sesinden başka hiçbir kötü işin temsilcisi bulunmamış bir adama karşınızda bulunan 35 senelik Halk Partili Kemal SATIR'a söz söyleyenlerin hiç olmazsa ahlâkını bilmiyorum ama, aklından zoru olduklarını ifade etmek isterim. Çıkar çevrelerin adamı imişiz, yolda görüükleri, birbirlerinin kulaklarına fısıldadıkları, seyler var, çantalarını göstermek suretiyle bunun içinde neler var, biliyormusunuz. Kemal SATIR'ın ihale yolsuzlukları var. Buradadır arkadaşlar buraya gelsinler yüzleşsinler, insanların haysiyet ve şerefi ile oynamakla kazanılan mevkiilerin ve ... olamaz arkadaşlar. Hizmet yarışına çıkan insanların heşeyden evvel parti ahlâkına, medeni ahlâkına uymalara iktifa etmektedir. Perde arkadasından kapı arkasından fısıldanan sözler insanlık haysiyetine yaraşmaz. Meydan okuyorum buraya hangisi arkadaş varsa buyursun açık söylesin. İspat hakkı da tanıyorum. Söylesin yeter ki söylesen söylesin de be o kara yüzlü adamın o olduğunu milllete göstermiş oluyum. Hayatının hiç bir safhasında hesap vermeden çekinmeyen bir arkadaşınızım. Ve bununla yıllar yılı hiçbir şey istemedim açık söylüyorum Yüce Kurultayın huzurunda Eskişah beri Kurultaya gelmiş arkadaşlarım vardır, ben hanginizden hanginizin veya ter-tiplenmiş bir listeyi için oy istedim. Lütfen söylemişsiniz. Daima

Kurultay Genel YILDIZ

ASLI GİBİDİR
21 Mart 1963

2408

hiçbir şey talep etmeden teveccühünüze maruz kalmış bir arkadaşını-
zım.Ve bundansonra da hiç bir şey istemeden eğer tevecdüh göstere-
cek fikrimden tecrübemden faydalanmak isteyecekseniz o sizin takdi-
rinize kalmış bir şeydir. Ben, hiç bir şey talep etmiyeceğim.Son gü-
len iyi gelecektir.Ben hayatımda her mevkiye geldim.Görmediğim iki
mevkii var, oturmadığım bir Cumhurbaşkanlığı, bir de Başbakanlık.
Onun dışında yıllar yılı eski bir politikacı olarak her mevkiide
şerefle hizmet görmüş ve hesap veremeyeceği hayatının hiçbir saf-
hası bulunmayan bir arkadaşınızım. Üzülüyorum aranızda kendini sanki
savunuyor durumuna düşmüş olmaktan dolayı. Ama esef ediyorum ki, bu
kurultayın Yüce Üyeleri arasından bazı bahtı kara insanlar kulaktan
kulağa fısıldamak suretiyle birtakım dedidokudu tertiplemektedirler.
Onları açığa çıkarmak istiyorum.Cesaretleri varsa meydana gelsinler
söylesinler isteyelim.Bundan dolayı bunları söylemek durumundayım.
Çıkar çevrelerinin adamıyız.Adana'da Antalya'da Samsun'da hem de bu
masada oturan değerli arkadaşlarımdan bazıları çıkmışlar gittikleri
yerlerde Vehbi Koç'un milyonları, Anadol arabaları Kemal Satır için
çalışıyor demek suretiyle gerçek dışı ve kendilerine ve nede mevki-
ilerine yakışmayan sözler sarfetmişlerdir.Sayın arkadaşlar, sayın
delegeler ~~xxxxxxx~~ bir insanın çıkar çevrelerinin adam
olması için her şeyden evvel iktidarda olmasıdır.Tesir sahasının
geniş bulunması hizmet başındabulunması lâzım gelir.Şimdi size bir
mektup daha okumak isterim. Bu mektup sayın Bülent Ecevit'e aittir.
Sözlerimin başında ifade ettiğim gibi,ben bedevimle beraber o zaman
bütün arkadaşlarımız sayın Ecevit'in başarıya ulaşması için elimizder
gelen bütün gayreti sarfettik. Yalnız biz değil, ailelerimiz de bu
gayretin içine girdi. İstanbul'da kızıyla damadım, sayın Ecevit Ge-
nel Sekreter olur olmaz, sevinçlerini ifade eden bir tebrik telgrafı
çekmişlerdi.Sayın Ecevit'te bu telgrafa bakınız nasıl bir cevap verdi
"Sayın Beirüt ve Güngör Tabakçioğlu , Beni çok duygulandıran teliniz
ve iyi dilekeleriniz için yürekten teşekkür ederim. Babanız Sayın
Kemal Satır'ın gösterdiği güvene ve ülkücü bir insan olarak yaptığı
yardımlara minnettarım.Kendisinin bu güven ve yardımına layık olmaya
çalışacağım. Eşimle beraber sevgiler." Sevgili arkadaşlarım, ben bu
mektubu kendim için bir olarak kullanmıyorum.Benim buna ihtiya-
cım yok.Benim ihtiyacım kendi vicdanımadır, vicdanıma.Ben başını yas-
lığa koyduğu zaman o günlük hadiseleri ve geçmişi vicdanım ~~zodondax~~
sızlamadan rahat bir uyku ile karşılayabiliyor bu vicdanına karşı
bugün de uyuyorsa benim en büyük inancım ve güvencim odur.Ne Bülent
arkadaşımın ne onun büyüğünün, ne onun küçüğünün mektupları beni ken-
di kendime karşı tatmin edemez.Ve bundan uzaktır.Ama demek istiyorum
ki, şimdi başka çeşit yorumlayanlara ve hatta kendisine demek istiyο-
rum ki, iktidar elinde iken ülkücü olan ve her çeşit meziyetlerin sa-
hibi olan bir insan iktidardan ayrıldıktan bütün silahlarından tecrit
edildikten sonra nasıl çıkar çevrelerin adamı olabilir.Çıkar çevrele-
rine hizmet mevkiide iken yapılır.Bütün geçmiş genel sekreterlikler
Başbakan yardımcılıkları,genel sekreter yardımcılıkları, Ulaştırma
Bakanları geride kalmış hep o devrin o iktidarda olan Kemal Satır dev-
rinin ilk ikiliği devam etmişse iktidardan ayrıldıktan sonra çıkar
çevrelerin satılmış adamı olacak. Ellerinizi vicdanınıza koyarak işin
muhasebesini yapmanızı istirhan ediyorum.

Kemal Satır

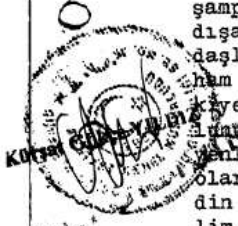
07 Sebhat 2013

./....

12 OCAK 1983

249

Bu günü dışın bana 970 kurultayından öncedir. Biz onun mahasebesini yüce kurultayın huzurunda yaptım ve mahkemeye düştüm. 970 evvel Parti meclisine getirilen Kartal'daki bir olay vardı. Hatırlayacaksınız. Kemal Satır, Vehbi Koç Rahmetli Falih Rifki ve dediği tarihle beraber ortanın solunu dejenere etmek için çalışıyor. Ve Kemal Satır onların parti içindeki casusudur. Bu açıktan söylendi ve ben Kurultayda bir hakaret kasdıyla söylemedim ama, söylediğim bir sözü tekrar ediyim. Ben- Falih Rifki ile yolu ayrılmış biriyim, insanım. Görsem dahi selâm vermem demiştim. Hakaret olsun diye söylemişim. Ama Bedii Faik Bey bunu bir hakaret olarak ele aldı. Evvelâ bu isnadın bir ahlâksızlık olduğunu söyledi. Yâni onların üçü ile benim beraber çalıştığım isnadının bir ahlâksızlık olduğunu yazdı. Arkasından da bana şimdi tıpkı çıkar çevrelerinin adamı diyenler gibi arsami satarak İstanbul'da satın aldığım yelken makinasının nerelerden elde edildiğini, ne şekilde ithâl edildiğini söylemek gibi bir itham altında bırakıcı bir yazı yazdı. Kendim değilde bir başka Vekil arkadaşımın menfaat sağlamışım diye yazdı. Mahkemeye verdim. İspat hakkı taahhüdüm. Dava kesinleşti. Bedii Faik on binlâraya mahkûm oldu. Aylardan beri parası icra dairesinde yatmaktadır. Ortalık düzelir düzelmez o on bin lirayı milli gücümüzü artırıcı bir teşekküle bilhassa devredeceğimi huzurunuzda ifade etmek isterim. Bizi nasıl itham ediyorlar, biraz da eğlenesiniz diyerekten Adana kongresinden bahsetmek isterim. Sayın Genel Sekreter Yardımcısı o zaman ki arkadaşım Profesör Turan Güneş kürsüye çıktı, kendisine mahsus espirileri ile Bizi şu şekilde tasvir buyurdular. - Bilirmisiniz muhterem arkadaşlar diyor şimdi Güneş -"İstanbul'da bir Moda Kulübü var. İçerisinde oturanlar, buzlu viskiler içerler, oyun oynarlar, giyinirler, Ama birde onun dışında insanlar vardır. O kulübe giremeyen, ayağı yalın insanlar. İşte bunlar yâni biz, o kulübün içinde, viski içen, şampanya içen insanların yanındayız, kendileri de o kulübe giremeyen dışarıda yalın ayak başı kabak insanların yanındalar." Şimdi arkadaşlarım rica ediyorum lütfedin. Ne kınayın ne de tasvip buyurun istihham ediyorum. Eğlenceli bir toplantıda değiliz. CHP sinin, Hatta Türkiye'de rejimin kaderi ile ilgili olan hayati bir toplantı içinde bulunuyoruz. Arkadaşlarım istihham ediyorum. Beni beğenenlerde beğenmeyenler de benden sonra konuşan arkadaşım, benim fikrimin karşısında olarak buraya geldiği zaman, onu beğenenlerde, beğenmeyenlerde lütfedin sükunetle dinleyelim. Ellerimizi vicdanımıza koyarak karar verelim. Bu tarihi partiyi, bu Atatürk'ün partisini, bu milletin tek ümit kaynağı olan demokratik rejimi tek yaşatacak olan bu büyük varlığı birbirimize karşı hüsümetlerimizle sözlerimizi dejenere etmek suretiyle karşılamayalım, bunu ciddi bir mücadele içinde bir memleket, bir millet vazifesi olarak ele alalım. Ve öyle müteasala edelim. Sizden bunu istihham ediyorum. Meselenin bir başka kötüleme yolu tabana inip, inmeme meselesi. Ben ve benim gibi bulunan arkadaşlarım tabana inmeyenler, halkın derdi ile meşgûl olmayanlar, vabiatıyla çıkar çevrelerin in adamı, ama bizim karşılığında bulunan Sayın Ecevit ve arkadaşları halkı inen tabana iner. Şimdi tabana inmek ne demektir inmek ne demektir evvelâ bunun ölçüsünü ele almak lazımdır. Eğer tabana inmek, halkı tahrik etmek, anarşik bir ortam yaratmak gibi bir şeyse, böyle tabana inmeyi ben kabul etmiyorum. Ama tabana inmek, halkın derdine derman olmak, onun sosyal ve ekonomik sorunlarının çözümünü bulmaksa hep beraber Halk Partili olarak zaten müşterek vassfımız bu.

07 Şubat 2013

./.....

26/110

Halkın derdine derman olmak, onun dertlerini çözüm yoluna bağlamak onu daha iyi bir hayata kavuşturmak. Ben arkadaşlarım gibi gezmiyorum. İki defa geziye çıktım. Büyük geziye. Birisi Sayın Ecevit, Genel Sekreter olduktan sonra, tam 27 Vilâyette tutunalım diyerekten. Ama bu mesele mühim meseledir şöyledir, böyledir. Ortanın solu memleketin kurtuluş yolu, her şeyi söyledi. İkincisi 20 nci Kurultaydan sonra bir geziye çıktım. Bursa'dan başladım, Antalya Afyon üzerinden Ankara'ya döndüm. O zamanki gezimde, bir takım arkadaşlarım huyları ve Sayın Genel Başkanımıza, - Kemal Satır partiyi teftiş ediyor, yetkisi yoktur, teftiş etmek ancak Merkez Yönetim Kuruluna verilmiş bir vazifedir. Kendisi vazifesini tecavüz ediyor, dikkatinizi çekerek şikâyet ederiz ederiz dediler. Sayın Genel Başkanımız Bursa'ya nasıl takip edeyim, belki de şöyle samimi olarak ifade edeyim ki, yâni azarlayıcı diyeceğim gelen bir telgraf çekti. Herkesin vazifesi ayrıdır. Partide Genel merkezde bulununların vazifesi vardır. Onun dışında olanların vazifesi vardır. Vazifeler birbirine karışarsa tüzük faaliyete geçer dediler. Cevap verip, vermemekte çok tereddüt ettim. Ama nihayet bir büyüğümüz, tecrübeli bir liderimiz, gider kendisine izah ederim dedim. Ondan sonra bir büyük geziye çıkmadım. Kendi dairemde arkadaşlarımla meşgul oldum. Kazalarına gittim, köylerine gittim. Ve burada meşgul oldum. Benim anladığım maânadâk tabana iniş sosyal ve ekonomik sorunlara çare bulmak. Kanunla çare bulmak. Birtakım meseleleri çözmek. Şaşarsınız, işçiler bana müracaat eder, toplu sözleşmelerinde aracılık yapayım diye, yapmışımdır. Hem de 70 den sonra. Kooperatifler kendi ihtiyaçlarının karşılanması için, gübrelerinin, tohumlarının, kredilerinin artırılması ve ayarlanması bakımından bana gelirler. Küçük çiftçiler ya borçlarının ertelenmesi veya 300-500 lira gibi, küçük bir para daha kredilerine eklenebilmesi sağlamak amacı ile bendenizi gelirler bulurlar en çok. Esnaf kefalet kooperatifleri de öyle. Halka inmek, onların derdi ile meşgul bu. Sevgi Arkadaşlarım, sayın başkan, bu şimdiye kadar ifade etmeye çalıştığım konular, bizim arkadaşlarımızla beraber 20 nci kurultayı toplamak nedenlerimizi bir başka istikamette gösterme çabalarının cevabıydı. Şimdi sizlere sabırlarınızı suistimal etme pahasına da olsa, içinde bulunduğumuz buhalımın nedenlerini ve hangi sebeplere dayandıklarını yüksek heyetinize sonsuz saygım dolayısıyla okuyarak ifade etmek isterim. Aziz kardeşlerim, hepimizin bildiği gibi, parti sadece merkez gücünü eline geçirmiş bir organdan veya belirli bir hizipten ibaret değildir. Parti partililerin bütünüdür. Biz CHP sinde bu bütüne her zaman inandık, onu siyasal yapısı, ülküsü, tarihinin aynasında yansıtan eğilimleri ve sorumlulukları ile ele alarak yüce kurultayımızın hakemliğine baş vurduk. Bu keskin dönemeçte artık parti içi kampaşma ve kişisel gelişmeler geride kalmış, CHP sinin en büyük organı durumuna el koymuş ~~xxx~~ bulunmaktadır. Sayın üyeler 5 nci Dilağanüstü Kurultay tay isteminde olan bizler, CHP si örgütünün her güçlüğün üstesinden geleceğine kesinlikle inandığımız içindir ki yüce heyetimize sizlerin oyları ile seçilmiş, bir merkez organından şikâyetlerimizi sunmak cesaretini ve haklılığını kendimizde buluyor, en doğru yolu seçmenin huzuru içinde bulunuyoruz. Gücünü büyük milletinden Atatürk'ten İnönü'den alan bir örgütüz. Baskı kabul etmez, istemesine olan inancımızda en acı gerçekleri ortaya koymaya çekinmiyoruz ve tarihin temelilerine tek kelime ile partisine sahip çıkacağından emin bulunduğumuz partimizin gerçek sahipleri olan, Yüce heyetinizi tüzüğümüzün imza sahiplerine verdiği yetki ile toplamış bulunmaktayız. Arkamızın

./.....

ASLI

07 Şubat 2013

112 Ocak

29/11

ve partimizin içinde bulunduğu bunalımın zaman zaman kaybolduğunu görmesine rağmen, açık ve kapalı tahriplerin devamını sezmış olmamız., bizleri olağanüstü kurultayı toplamamızı mecbur bıraktı. Bir yünden parti yöneticilerinin, tüzüğü tanımayan haksız tasarrufları diğer yünden de Sayın Genel Başkanımızın dedikleri gibi, parti içinde meçhül memleket içinde meçhül bir politikanın yürütülmeye çalışılması bizleri mümkün olan süratle yüce heyetimize başvurmaya zorladı. Akla gelen bir soruya hemen cevap vermek isterim.-Normal Kurultaya çok kısa bir süre varken, bu teşebbüs erken olmadı. Hayır arkadaşlarım, konuyu bütün açıklığı ile ortaya koyduğumuz zaman, inanıyorum ki bizleri neden bu kadar geciktiniz diyerekten, suçlamalar da yapılacaktır. Huzurunuzda imza sahiplerinin en kıdemlisi olan inancı Atatürkçü, ilerici, halkçı ve reformcu çizgiden bir an için olsun inançlarını yititerek, sapmamış bir arkadaşınız olarak sizlere görüşlerimizi kendi açımdan, duyurmaya çalışacağım. Partim bana en şerefli mevkii verdi. Naçiz arkadaşınızda Allah'a bin şükürler olsun ki, geçmiş uzun hizmet yıllarımda, bilerek bir hata işlemedim. Gözüm ne geçmişteki işgal etmiş olduğum mevkiiilerde, ne de gelecek için tedavisi mümkün olmayan hırsla mevkii peşindeyim. Arkadaşlarımla başlattığım mücadelenin özelliği işte burada bulunmaktadır. Bizler bu mücadeleyi kısır bir parti içi iktidar mücadelesi olarak yapmıyoruz. Bizler partiyi temel ilkelerine kavuşturarak tekrar CHP si haline getirmek istiyoruz. Partimiz şerefli mazisinde bugüne kadar ciddi ve ağır bir bunalıma sürüklenmemiştir. Bunalımın nedenlerini bütün çıplaklığı ile partinin gerçek sahiplerine arz etmeye çalışacağız. Bukurultaya partimizin varlığının koruma ve onu yükseltme imkânlarına sahip, en son çare olarak başvurmuş bulunmaktayız. Sayın üyeler değerli arkadaşlarım, toplumlara siyasal kuruluşları, belirli bir çizgide tutmak, elbette mümkün değildir. Her parti bünyesinde bazan anlaşmazlıklar başgösterecek farklı görüşler tartışılıp, savunulacaktır. Ancak buradaki sınır, ortak fikrine zarar vermemek, çekişmeleri tahripkâr bir düzeye kaydırmamaktır. Bununla beraber siyasal kuruluşların yaşamında bazanda bu sınırları aşan dar boğazlar tahihsel bir süre içinde akıp giderler. Bunun önde gelen nedeni partilerin toplumsal görüşlerini dikkate almak ve kendilerini sosyal uyanış gereklerine uygun biçimde yenilemek zorunda olmalarıdır. İşte bu ihtiyaç, parti içi mücadeleleri körüklemekte ve parti bünyelerinde başgösteren tutucu direnmeleri tahrip etmektedir. Nâtekim CHP si kuruluşundan bu yana zaman zaman sert tartışmalara hatta kopmalara sahne olmuş bir partidir. Belki de bu devrimci bir örgüt olmanın kaçınılmaz kaderidir. Fakat bugünkü anlaşmazlık farklı bir nitelik taşımakta ve CHP si tutucu direnmeleri değil aksine kendisini ilerici ve ülkücü çevrelerden koparmak isteyen bir hareketin sancılıları içinde bunalmaktadır. Parti içinde yeni tarihi akım adı altında yürütülmek istenilen bu hareketin amacı, parti politikasını toplumsal gelişmeler yönünden etkilemek, yenileşmek değildir. Amaç dayandığımız temelleri çökerterek yeni bir parti yaratmaktır. İşte anlaşmazlığın temeli şikayetçi olduğumuz şakâiz işlem ve eylemlerin gerçek nedeni budur. Parti meclisinde çoğunluğa sahip olan belirli bir hizbir kontrolü altında bulunan Merkez Yönetişim temellerimizi kemiren bir hareketin uygulayıcısı olarak görülmektedir. Ve ne pahasına olursa olsun, partiye el konmak istenilmektedir. Sayın Genel Başkanımızın tüm çabalarına rağmen parti yönetimindeki sorumsuz, ve ters politikalar devam etmekte hak ve insaf dışı yürütülen bir mücadelenin en parlak örnekleri verilmektedir.

./.....

ASLİGİLE
07 Şubat 2013

2402

Ne varki kullanılmakta olan araç,artık amacı aşmış kendi tarihimizi kendi içimizde mahkum eden iddilar, parti dışı kamu oyunda da eski-lerini göstermeye başlamıştır. Bu durum CHP sinin siyasal kuruluş- ların yaşamında az görülen derin bir anlaşmazlık içinde bulunduğunu yeterince ortaya koymaktadır. 5 nci olağanüstü kurultayın değerli üyeleri. CHP si acaba, böylesine bir ağır bunalıma nasıl sürüklen- miş, anlaşmazlık nasıl başlayıp, nasıl gelişmiş ve kimler tarafın- dan körüklenmiştir. İşte bizi en yüksek organımıza başvurmak zorunda bırakan,acı gerçekleri anlatabilmek için.bu sorunun cevabını öncelik- le vermek, Kurultay ve tarih önünde kimlerin sorumlu olduğunu yüce hakemliğinize sormak isterim.Bilindiği gibi 2nci Dünyaşavaşından yangınından uzak kalabilmek için,alınan olağanüstü tedbirler çok par- tili dönemin Hukuk devleti mücadelesi, bir ölçüde de olsa, CHP si ilkelerini zedeleyen bazı sapmalara yol açmıştır. Sayın İnönü'nün başlattığı ortanın solu hareketi özellikle halkçılık ve devletçilik ilkelerimize ilişkin uzatmaları gidermek isteyen bir taze tam hare- keti olarak doğmuş ve CHP si örgütünce de istenlikle benimsenmiştir. Sayın Genel Başkanımızın öncülüğünde başlatılan bu hareket Anayasa doğrultusunda bir hamle olarak el birliği ile yürütülmüştü. Bunun içindir ki parti için ortanın soluna hareketinin yozlaştırılmadan yani yeni tarihi akıma bölüştürülmeden önce parti içinde birlik ve beraberlik hâkim olmuştur. Nitekim bugün,yeni bir akıma karşı olan arkadaşlarımızın hemen hepsi ortanın solu hareketinde beraber olmuş- lar,sayın eceviti içtenlikle desteklemişlerdir.Ne varki zamanla par- ti içinde ortanın solu hareketini yozlaştırmak isteyen eğilimler or- taya çıkmış,eski genel sekreterin tutum ve görüşlerinde önemli değiş- meler başgöstermiştir. Artık Ecevit en ufak eleştirilere tahammül edemez hale gelmişti ve kendisine omuz veren arkadaşlarından korkmak hatta onları bertaraf etmek isteyen hırçın bir tavır takınmaya başla- mıştır. Özellikle büyük iddialarla girilen 69 seçimlerinden sonra eski genel sekreter hayret verici bir sinirlilikten kendisini kurta- ramamıştır.Belki de beklenmeyen oy kaybının içimizde bunalımı içinde müteceviz olmak gereğini düşünmüş.Sanki kendi dışımızda bir sorumlu aramak gerekircesine sanki seçim sonuçlarından onlar sorumlu imişce- sine aydıllara haksız suçlamalarda bulunmuştur. Bu suçlamalara haklı- götürecek dayahakları bulmak,ve yaratmak ihtiyacını duyan Sayın Ecevit, Belki de bu nedenle Cumhuriyet dönemini ve devrimlerini ele- tirmek zorunda kalmış, tehlikeli bir tartışmaya sürüklenerek kendi- sini ve partisini inkâr eden, görüşler savunmaya başlamıştır. İşte Sayın Genel Sekreterin fikir düzeyindeki aşaması böylece baş göster- miştir. Muhtemelen büyük iddialarının, bilinç altı etkisiyle yeni tarihi akımın tohumları serpilip, düşünsel temellere atılmış ve bunun ilk belirtileri 20 nci kurultay öncesi meydana çıkmıştır.İşte bu ilk belirtiler, bir ~~saxxi~~ yönden parti yöneticilerinin uyarılma- sı, kaçınılmaz kılarken, bir yönden de eleştiriler padeniyle sayın Ecevit'in hırçınlaşmasına yol açmıştır. Bu gelişimin sonucu olarak içinde bulunduğumuz tutarsızlaklar zinciri gittikçe genişlemiş,par- ti içinde alışılmamış polinikler yapılarak hep ve hep karşı yön- teri uygulanmaya başlanmıştır. Örneğin 20 nci kurultay öncesinde Parti Meclisindeki Atatürk ve aydın güçler konusunda yapılan eleş- tiriler, kamu oyuna sanki ortanın solu fikrine karşı imişçesine gösterilmiş ve yüce heyetimize de böyle sunulmuştur.20 nci Kurul- tay da yapılan uyarılar dikkate alınması şöyle dursun, aksine san- ki tutucu bir müdahale gibi gösterilmek suretiyle hedefinden sap- tırılmıştır.

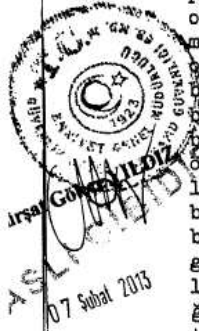
07 Şubat 2013

./.....

2403

Mesela, kanunsuz işlemlerin devrimci yöntemden kabul edilmesinden doğacak sakıncalara işaret eden, bir uyarım toprak reformu ile hiçbir ilgisi olmadı. Tartışmanın özünü devlet nizamına sahip çıkmak veya çıkmamak tercihi teşkil ettiği halde, sanki toprak reformuna karşı imişim gibi gösterilmeye çalışılmıştır. Ne varki o zaman hafife alınan bu yoldaki endişe ve uyarının haklılığı kısa bir süre sonra hepimizi üzecek şekilde kendisini göstermiş, ve de okratik rejim uçurumun kenarına kadar yitilmişti. Fakat buna rağmen son bir yıl içinde dahi. Sayın Genel Başkanın önleyici müdahalelerine rağmen, ortanın solunu yozlaştırma, CHP sini tarihin temellerinden koparma çabaları son bulmamış, ve yeni tarihi akım adı altında daha da yoğun hale gelmiştir. Fakat asıl önemlisi artık içinde bulunduğumuz durumun bir parti içi sorunu olmaktan çıkıp, bir başka anlam kazanmış olmaya başlamış olmasıdır. Gerek yasalara olan geleneksel saygımızla, bağdaşmayan görüş ve davranışlar, gerek kendi içimizde kendi tarihimizi mahkûm ve inkâr eden iddialar parti dışında da etkilerini göstermeye başlamış, bunun sonucu olarak partimize yöneltilen ithamlar kritik bir noktaya ulaşmış iktidarda veya muhalefette bulunduğumuz dönemler de, izlediğimiz politikalar üzücü tartışmalara ortam hazırlamıştır. Bu durum siyasal partilerin yaşamında az görünen ağır bir bunalım içinde olduğumuzu göstermekte ve anlaşmazlığın parti sınırlarını aşan büyük önemini ortaya koymaktadır. Türkiye Cumhuriyeti ile CHP sinin dayandığı temeller arasındaki ilke benzerliği gözönünde tutulacak olursa içinde bulunduğumuz huzursuzluğun ağırlığı daha da belirgin hale gelecek kendi tarihimizi kemiren inkârcı çabaların aynı inanç çizgisinde birleştiğimiz, aydın uyanık çevrede kişileri hatta diğer partileri tedirgin edeceğini kabul etmek gerekecektir. Artık yapılacak olan dışarıdan gelen suçlamaların kendi bünyemizdeki nedenlerini aramak ve gerçeklerin üzerine yürüyerek yeni tarihi akımın iç yüzünü ortaya koyarak köklerini bağımsızlık savaşından alan devlet kurmuş bir parti olarak tarihi temellerimize sahip çıkmaktır. Sayın üyeler, bu amaçladır ki, yeni akımın inkârcı muhtavasını ve gerçek amacını belirtmek istiyorum. Artık bunun zamanı gelmiştir. Bu akımın başlıca özellikleri parti tarihini reddetmektir. Cumhuriyet devrinde yapılanları ve devrimleri küçümsemek aydın yöneticileri halk patronları kabul ederek aydın halk k ikiliği yaratmak, rejimin kaderini etkiliyebilecek tehlikeli duruş ve suzce devrimci yöntemler önermektir. Bu gün kara dediğini yarın halk veya ak dediğine de kara demek suretiyle siyasal oportünizmin Ancak parlak örneklerini vermektir. Arzedeceğim açt gerçekleri, kişiseler yorumlara veya çirkin yakıştırmaya ve iftiralara değil, yeni tarihi akım temsilcilerinin kamu oyuyla açıklanmış beyan ve yayınlarına dayanarak ortaya koyacağım. Demokratik soğ düşünce formunun açış konuşmasında bakınız Sayın Ecevit ne demektedir hataları ve akısaayan yöhleriyle ortaya koymak başka şey ama onu topyekün mahkûm ederek sorunlarımıza cevap vermediğini aksine bütün ağırlaştırdığını iddia etmek bir başka şeydir yine aynı forumda yapılan bir diğer konuşma, Sayın Genel Sekreter yardımcısı Çiğneş arkadaşlarımız bakınız ne demektedir. - Tüzüğünde ister ebedi Genel Başkan ister hiç ölmez Genel Başkan, yahut gabit genel başkan değiliz. Parti Divanında Sayın Vehbî Koç'un bulunduğu bir siyasi örgütün gelin vergisini kabullenmede ne derecede zorunluklar karşılayacağı bir vadedir. Bu konuşmada olan önemli olan genel sekreter yardımcısı arkadaşımızın, büyük iş adamlarının Parti Divanında kendini hissettiren ağırlığının bir baskı gurubu olarak kabul ettirmesi değildir.

./.....

24664

Önemli olan Partimizin Genel Başkanından ister ebedi genel başkan ister hiç ölmez genel başkan yahutta sabit genel başkan diye bahsedilmiş olmasıdır. Yine bu formun başka bir konuşmacısı bakınız ne diyor - Yılların Türkiye'nin çıkmazdan kurtarılması için, verdiğimiz uğraşların hep kopyacılık, taklitçilik ve adepte olarak yürütüldüğü bir gerçektir., iddiasını ortaya atmaktadır. Bu güne kadar yapılan mücadelelerin Türkiye'ye çıkmazdan kurtamadığını söylemek elbette mümkündür. Ama bu mücadelelerin hep kopyacılık, ve taklitçilikten ibaret kaldığını söylemek çirkin bir inkârcılık örneğidir daha da vahim olan bu sözlerin, Atatürk'ün Cumhuriyeti gençliğe ettiği bir temsilcisi tarafından hemde CHP si Gençlik Kolları Genel Başkanı tarafından söylenmiş olmasıdır. Reddi miras çabalarının bir diğer parlak örneği ise, Cumhuriyet dönemi yöneticilerinin eski genel sekreter tarafından yapılan ağır suçlamalarıdır. Gerçek aydın halkçı tipinin Türk toplumunda ilk kez ortaya çıktığını ileri süren Ecevit, kendinise göre Cumhuriyet devrinde halk yöneticileri kendinden saymamış, onlara güvenmemiştir. Buna karşılık yönetici aydınlar da halka daima tepeden bakmışlar ve hülkâ güdülmesi gereken insanlar gibi görmüşlerdir. Parti döneminin bazı sakıncalarından bahsetmek mümkündür. Ancak, Cumhuriyet döneminde halkın yöneticileri kendinden saymadığını, onlara güvenmediğini ve yönetici aydınların da halka tepeden bakarak onu güdülmesi gereken insanlar olduklarını iddia etmek, gerek Türk halkına gerek Türk aydınlarına yapılan çirkin bir iftiradır. Bunun yanı sıra aydınların halkla daha çok bütünleşmesinin istenmesi bir başka şey. Ancak, gerçek halkçı aydın tipinin Türk toplumunda ilk kez şimdi ortaya çıktığını söylemek suretiyle daha önceki dönem aydınlarını top yekûn mahkum etmenin de bir başka şey olduğum. Sayın Ecevit'in yeni tarihi akımanın inkârıcı muhtevasını ortaya koyan, bir diğer iddiası ise, aynen şöyledir, - CHPsi bazı kimselerin gönlüne göre bir iktidar alternatifi olmaktan çıkmıştır. CHP si artık halkı ezip, sömürme veya halka tepeden bakmaya alışmış kimselerin gönlüne göre bir iktidar alternatifi olmaktan çıkarak halkın gönlüne göre bir iktidar alternatifi olmuştur. CHP sinin halkı ezip, sömüründen yana değil, halktan yana olmasını istemek, artık ülkümüz ve kuruluş nedenimizdir. Ama Ecevit öncesi CHP sinin halkı sömürmeye veya halka tepeden bakmaya alışmış kimselerin gönlüne göre bir iktidar alternatifi olduğunu iddia etmek esefle karşılanması gereken bir olaydır. Muhterem arkadaşlarım, bu iddia ve görüşler acaba devrimci bir partide yapılması gereken öz eleştiriler midir ? Yoksa Cumhuriyet dönemini karalayıp yapılanları küçümseme yolunda sarfedilen maksatlı gayretler midir ? Ancak, bir an için bu haksız iddiaların gerçeği kabul edilse dahi, Ecevit'in halkla ilişki kurma yolunda önerdiği yöntemi hatırlamak yeni akımanın öz eleştirinin ötesinde bir anlâm taşıdığını ortaya koyacaktır. 19 Nisan 970 günü Sosyal Demokrasi Derneklerindeki yaptığı konuşmasında Sayın Ecevit şöyle demektedir. - Belki yadırgayacaksınız ama, Bençe, halkla ilişki kurarken reklâm sanatından bile yararlanmak gerekir. Reklâm sanatının bir özelliği vardır. Reklâm oluşturma hitap etmek istenilen halkın ve alıcılardan alışkanlıklarına üzerine yürünmez. Şimdiye kadar aldıkların, yaptıkların, yiyip içtiklerinin kötü idi, demeden daha iyi şeyler yapma, daha iyi şeyler alma, özlemi uyandırılmalıdır. Somut bazı örnekler vereyim. Örneğin bir radyo reklâmı yapılacak. Şimdiye kadar kullandığınız radyolar berbatı. Haber işe yaramazdı. İlk defa iyi bir radyo getiriyorum diyen bir Reklâm herhalde görmemişsinizdir. Şimdiye kadar kullandığınız dış macunları ile dişlerinizi çürüttünüz. Size asıl dış macununu biz getiriyoruz diye

./.....

07 Şubat 2013

2401

hiçbir kapitalist, hiçbir hakkın karşısına çıkmaz. Halkla ilişki kurmak konusunda bir radyo ve diş macunu firması için dahi, bu kadar hassas olan Ecevit'in kendi partisinin geçmişini inkâr ve ısrarla kötülemesinin özel bir maksat taşıdığı bir aşıkârdır. Bu asırların getirdiği bir bozuk düzeni eleştirmek değil, geçmişi bütünüyle mahkûm etmek suretiyle partiyi başka bir yönüğe oturtmak çabasıdır. Nitekim bu yargıyı doğrulayan bir diğer husus, Cumhuriyet devrimleri ve halkçılık konusunda ileri sürülen iddialardır. 10 Kasım 1969 gibi Atatürk'ün aramızdan ayrıldığı anlamlı bir günde onun kurucusu olduğu ve onun miras bıraktığı makinalarla basılmış bir gazetede, yani Ulus gazetesinin baş yazısında, Atatürk döneminin biçimsel bir devrimcilik ve Halk patronluğu devri olmaktan öteye gidemediği iddia edilmektedir. Bu iddiaları çeşitli konuşmaları ile eski genel sekreter de paylaşmış. Ve Cumhuriyet devrinin, devriminin davranışla, yaşam ve zevkle ilgili devrimler olduğunu söylemekle sakınca görmemiştir. Yine Ecevit'e göre gerçek devrim olan halk devrimleri bu güne kadar gerçekleştirilemiş, yönetici aydın bürokratar yüzüysel bir gelişme ve biçimsel bir çağdaşma ile yetinmiş. Ekonomik ve sosyal yapıda, bir değişiklik özlemi duymamış. Hatta bundan sakınmışlardır. Geçmiş ve devrimleri küçümsemenin en parlak örneklerini veren Ecevit, aslında Türk halkı Cumhuriyet devrinde yapılan devrimlere karşı değildir. Fakat o devrimlerden yana da değildir demekle, ve şunu sormaktadır. Örneğin bir şapka devrimini getirmiştir köylüye. Ekonomik bakımdan, sosyal bakımdan ne getirmiştir. Hatta biçimsel olarak ne getirmiştir. Ben halâ CHP sinin içinde, şapka devrimine doğru diyecek bir insanın bulunduğuna inanmak istemiyorum. Herhalde oradan doğru diyen arkadaşım, sözümlü yanlış anlayarak doğrulamıştır. Muhterem arkadaşlarım, Devrimlere değinmişken Atatürk konusunda bir yanlışlığa daha işaret etmek isterim. Atatürk ebbette sürekli bir devrimciliktir. Atatürk'çülük bir devrim türbedarlığı değil, onun doğrultusunda en iyiyi, en yararlıyı aramak ve yapmaktır. Ancak Atatürk'çülük onun yapamadıklarını sıralamak bir yandan ona bağlı görünüp, bir yandan da devrimleri küçümsemek değildir. Atatürk'ün yaptıkları ve yapamadıkları yolunda yapılacak bir ayırım, bir zamanlar Demokrat "arti Devrinde Atatürk devrimleri" ni milletçe kabul edilenler, milletçe kabul edilmeyenler yolunda yapılmış, bir başka ayırımı hatırlatmaktadır. Bu tartışmayı açmak suretiyle, Atatürk devrimlerini bölmek isteyenlere fırsat veren bir yanlış politakanın zararlı sonuçları ve sonunda Atatürk'ü korumak için, kanun çıkarmak zorunda kalınmış olduğunu unutmamak gerekir. Atatürk devrimlerinin alt yapı veya üst yapı olup, olmadığı yokundaki yapılan bir tartışmanın veya Atatürk'ün yaptıkları veya yapamadıkları şeklindeki bir ayırımın da benzer sonuçlar vermesi mümkündür. Ayrıca alt yapı devrimlerinin bu güne kadar gerçekleştirmediğini iddia eden Ecevit, gerçek devrimciliğin alt yapı devrimciği olduğunu söylemektedir. Bu suretle Ecevit biçimsel devrimler dediği Atatürk devrimlerinin gerçek devrim olmadığını ifade ettiğine göre, o devrim devrimcilerini de gerçek devrimci saymamış olmaktadır. Bu iddia bir çok yönü ile, maksatlı ve sakat bir görüş ortaya koymaktadır. Önce gerçeklere aykırıdır. Zira o dönemde daha tüm imkânsızlıklara rağmen alt yapıyı değiştirecek tedbirler alınıyor, ve devletçilik fikri bu nedenle kabul edilmiş bulunuyordu. Ancak tüm çabalara rağmen, alt yapı değişikliği yeterince gerçekleştirilememişse, bunun nedeni devrimcilerin yetersizliği değil, ülkenin asırlarca ihmal edilmiş bulunmasıdır. Sermaya elemanı yetersizliği proje ve teşebbüs fikri yokluğuna rağmen yine de büyük işler yapılıyor, İmparatorluk kalıntısı borçların tasviyesi 1944 yılına kadar, sürdü-

ASLI GÖRÜLMEK ÜZERE
07 Şubat 2013

24 DZ

kazma kürekle kayalar yarılıp, binlerce kilometre demiryolu yapılıırken yabancı şirketler millileştiriliyor, fabrika bacaları tütmeğe başlıyordu. Fakat asırların yatattığı boğazlar, öylesine dar yapısal koşulların direnci öylesine güçlüydüki yapılanlar yeterli olamıyordu. Sorunlar bütünüyle çözümlenemiyordu. Ecevit'in bu konudaki yanlılığı o dönemde alt yapıyı değiştirmek amacı güden bu çabaları unutmaması değil. Atatürk devrimlerini yaşam ve zevkle ilgili biçimsel devrimler olarak küçümsemeye bilmésidir. Oysa, Türkiye'nin kendisine özgü şartları dikkate alındığı takdirde, bu devrimlerin yüzüysel bir takım değişikliklerden ibaret olmadığı, aksine bir kalkınma, bağımsızlık sentezi içinde alt yapı değişikliğini de kapsayan köklü tedbirler olduğu muhakkaktır. Kalkınmanın ilk şartı bağımsızlık olduğu içindir ki Türk Ulusunu yabancı bilginlerden kurtarmak ve kendi öz benliğine kavuşturmak gerekiyordu biçimsel gibi gösterilen Atatürk devrimlerinin asıl amacı Türk'e kendi dilini ve milliyetçiliğini kazandırmak ona insanlık tarihindeki yerini aldırması bu gerçekleri bir an için bir yana bıraksak dahi redd-i miras konusunda asıl önemli olan Atatürk devrimlerinin Atatürk'ün kurduğu bir partinin genel sekreteri tarafından gerçek devrim kabul edilmediği en azından küçümsenmiştir. Sayın başkan muhterem arkadaşlarım yeni tarihi akımın kendisinden önceki Halk Partini onun büyük kurucularını ve devrimleri kötüleme ve küçümseme gayretleri aydınlar ve yönetici bürokratlara yapılan suçlamalarla bütünleşmektedir yeni akım temsilcilerine göre Cumhuriyet döneminde devrimcilik nasıl bir biçimsel devrimcilikten ibarettir kalmışsa halkçılıkta bir halk patronluğu olmaktan öteğe gidememiştir. Üst yapı devrimleri ile yetinen ve alt yapı devrimciliğinden sakınan bükrat yöneticiler halka inanmamış, halkı güdülmesi gereken insanlar olarak görmüşlerdir. Onun içindir ke yapılacak olan, müşteri değiştirmek halka tepeden bakan, onu ezen, halk patronlarından yanı sıra asker, sivil bükrat aydınlardan arınmaktır. Yeni tadhî akımın gençek amacı işte bu noktada düğümlemekte, ve yapılan suçlamalar sadece yönetici bükratları değil, tüm aydınları kapsamakta, ve Ecevit şöyle demektedir. Anadolu'nun her kasabasında en tutucu kasabasında bile devrimleri benimsemiş aydınlık yöneticiler vardır. Onların kaç, yılda kaç günlerini, kaç saatlerini halkla beraber geçirirler. Hemen hepsi, ya evlerine ya kulüplerine, yada lokallerinde derneklerine kapanırlar, Tıpkı bir kolonide olduğu gibi, halktan kopup kendi yaşamlarını sürdürürler. O yaşamın dışında kalanlara dışında bıraktıklarına bazan acıyarak, bazen da kızarak bakarlar. Yâne yeni tarihi akıma göre, Türk aydınları işgal edilmiş bir sömürgecinin toprakları üzerinde yaşayan bir yabancı milletin kolonisi gibi halka tepeden bakmakta ve onun hakim bir devletin mağrur temsilcileri işiçesine kendi yaşamlarının dışında tutmaktadır muhterem arkadaşlarım ancak yeni akımın böyle ne tezif ettiği bazan gururlarını sürtmek istediği bazanda aracı ve tefeci gibi devrim düşmanları arasında ilan ettiği Türk aydınları tarihinin hiç bir döneminde başka ülkelerde olduğu gibi halktan kopmamış ona aristokratdivanlarının arkasından asık suratla bakmamış ondar gelmiş ve onunla daima beraber olmuştur. Aslında bu haklı suçlamaların nedeni belki de sözde yeni akım temsilcilerinin aydın kişi konusunda bir kavram kargaşalığı içinde bulunmaları ve Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki aydın halk ... bahsederken seriattan ankan çıkarması orta çağ ulamasını veya kapukulu cünelasını yahtı beyoğlu limanentlerini Türk aydını sanmalarındır gerçekte Türk aydınları bu kapınlık ve dışında ve üstündedir acaba Türk aydını kimdir Türk aydını ne düyumu umumiye muhafızıdır ne de sivil konsolosluk paşası Türk aydını

KURUMSAL KOPYA
ASLİ KOPYA
07 Şubat 2013

2403

köyden kentten gelen harbiye Tıbbiye Mülkiye Öğretmen okullarında yetişip milliyetçilik şuurunu yüreğinde duyan Çanakkale de ve kurtuluş savaşında halkıyla birlikte omuz omuza dövüştürülen çelik kan dökendir yine Türk aydını canını milletine adayıp adını Cumhuriyetin temelinde yazın Mustafa Kemallerdir onlar önünler Çakmaklar Kubilaylardır bu yüce kurultayın dahi halkına yürekten inanmış ona yürekten bağlı onunla içtenlikle kaynaşmış bir aydınlar ve bir önderler topluluğu olması meydana deyildir şayet milliyetçi Türk aydını halka halkala yeterli ilgiyi istediği ölçüde kuramamışsa bunun nedeni halktan kopuk olmasından deyil kendisini halka götürecektir örgütlenme olanaklarından yoksun bulunmasındandır. eğer onun halkla daha da bütünleşmesi arzu ediliyorsa yapılacak olan onu yalnızlık ve yetersizlik olmakla kınayıp suçlamak ve ona bir mehdî edasıyla neden halka gitmiyorsun sorusunu sormak deyil aksine halk evleri ve köy enstitülerinde olduğu gibi onu halkla daha çok kaynaştıracak yollar ve köprüler kurmaktır ecevitin bu konuda bir başka yanlıgısı ve geçmişi inkar etme gayretlerinin bir somut örneği ise aydın halk kopukluğuna geleneğinden söz ederken Türk toplumunda gerçek halkçı aydın tipinin ilk defa ortaya çıkmakta olduğunu iddia etmiş olmasıdır demekki Atatürk devrindeki devrimciler gerçek halkçı önderler deyildirler Ulub gazetesindeki reddi miras yazısında belirtildiği üzere halka tepeden bakan halk patronlarıdır bu iddianın ortaya atıldığı konuşmanın bir başka yerinde aynen eğer bir halk kendilerini halktar üstün gören aydın önderler sayesinde kurtarılmaya razı olursa o halk onursuz halk demektir yargısına varılmaktadır görülmüştür ecevitin tutarsızlıkları sadece reddi mirasla kalmamakta Türk halkı içinde ağır ithamlar taşımaktadır zira bu mantık gerçek halkçı aydın tipinin henüz ortaya çıkmadığı ecevit öncesi dönemde halk patronları tarafından yapılan devrimleri kabul edenleri onursuz devrimlere direnenleri onurlu halk kabul etmek gerekecektir bu vesileyle belirtmek isterimki halkın dışında ve üstünde ona inanmadan ona başvurmadan bir düzen kurmak mümkün deyildir özellikle halk kitlelerinin etkin biçimde tarih sahnesine çıktığı çağdaş demokrasilerde artık 972 Türkiyesinde halka rağmen iktidar özelemlerinin düşünlümiyeğine yürekten inanıyor ve özellikle CHP si adını halkından almış ilkelerini onun bağrında oluşturmuş bir parti de halka karşı olanların aradıkları ortamı bulamıyacaklarını kesinlikle söylüyorum ancak gerçek halkçılık ne sandık çıkabilmek uğruna halkı geçim sıkıntılarını veya manevi duyguların sömürüp gerçekleri tersine çevirmek nede halkın oyunu alabilmek için inançlarını yitirmektir yeni akım temsilcileri bu gerçeği farketmedikleri içindirki halkla aydınları karşı karşıya getirmek isteyen bir politikanın savunucusu görünmekte ve Türk aydınlarını devrimleri dondurmaya suçlarken sözde halk devrimciliği adı altında tehlikeli yöntemler oluşturmaya çalışmak tadırlar örneğin 19.7.1970 tarihinde sökeki konuşmasında sayın ecevit söyle diyor bir ata sözü vardır hak verilmez alınır der biz aydın bir okla da hep hak verelim istemişiz oysa halk ilk defa hakını almak istiyor buna saygı duyalım devrimci köylümüzle övünmeliyiz ayrıca toprak işgalleri aydınların deyil köylünün kendi girişimleriyle anayasa doğrultusunda yürütülen devrimci eylem olarak kabul edilmekte ve buna halk devrimciliği denilmektedir bu akımın bir başka sözcüsüne göre de Türkiye de ilk adım çalışan halk yığınlarını kendi sıhif balıncıyla kuşatmak örgütlemek kendi iktidarları uğruna eyleme geçirmektedir. ~~İnteraktif~~ ~~arkadaş~~ ~~daşlarım~~ bu gibi tahriklerin ve sorumsuzca beyanları devletimizin sarsabilecek anarşik gelişmeleri tahrik edebileceği yolundaki endişelerimi 20.kurultayda belirtmeye çalışmış ve sayın genel başkanımın bu konunun yani kanunsuz işgallerin devrimci eylem kabul edilip edilmiyeceğinin açıklığa kavuşturulmasını istemiştım. Bu konudaki görüşlerimi

2404

11.7.1971 tarihinde açıklıyan sayın genel başkan aynen mevcut kanunların dışına çıkarak emrivaki olan her teşebbüs kanun önünde hesap vermeye mecburdur demek suretiyle kanunsuz davranışların tasvip olunamayacağını kesin şekilde belirtmişler bunun yanı sıra devrimci eylem sözünden ihtilaf çıkarmamak gerektiğini ilave etmek suretiyle meseleyi tartışma konusu olmaktan çıkarmak istemişlerdir ne varki sayın genel başkanımızın kendi yönümüzden saygıyla karşıladığımız bu uyarısına rağmen sayın ecevit devrimci yöntem tezinix oluşturmaya devam ederek 19.7.1970 tarihinde yani genel başkanın uyarısından bir hafta sonra hak verilmez alınır diyebilmiş bunun yanı sıra benimle olan bu konudaki tartışmayı yürüncesinden saptırmakta özel yarar görmüştür oyasa ecevit arkadaşımızla 20.kurultayda aramızda beliren çok önemli bir görüş ayrılığının kanunsuz işgaller sorununda düğümlendiğini arkadaşlarımız hatırlamaktadırlar hatırlıyacaktırlar sayın ecevitin o günlerde yayınlanan kitabının halk devrimciliğini taşıyan bölümünde bazı yönlerdeki toprak işgalleri devrimci eylem olarak anlatılıyor ve kendisinde bunu açıkca ifade ediyordu insafsız bir sömürü altında ezilen insanların zaman zaman yasa dışına çıkmak zorunda kaçıkları bir vakadır ancak burada önemli olan devlet kurmuş bir partinin genel sekreter olan bir arkadaşımızın bu gerçeği dile getirmiş olması deyil kanunsuz toprak işgallerini bir devrim yöntemi olarak kabul ve teşvik etmekte olduğudur o zaman böyle bir yöntemin doğuracağı sakıncaları ifade etmeye çalışmış ve bu gibi eylemlerin toplumu bütünüyle huzursuz kılacak sonuçlar vereceğini belirtmeye gayret etmişim arkadaşımız tartışmayı bir başka mindere kaydırarak toprak işleyenindir kullanandır sözüne sarılmakta öze yarar görmüştür oysa bunu ne toprak kullananın su işleyenin sözü ne de toprak reformuna ilişkin bulunmaktadır konu toprak işgallerinin devrimci yöntem veya halk devrimciliği sayılıp sayılmıyacağı idi devrim sebece siyasal bir tercih deyil aynı zamanda bir eylem yani icraat olduğuna göre halk devrimciliği hukuk devletinde düğünlmemesi gereken anlamı sınırı ve ne olduğu kesinlikle anlaşılamayan bir yoldur özellikle Türkiye gibi halkın bir çok ihtiyaçlarını karşılayacak ekonomik güce sahip bulunmayan bir ülkede bu yolun nerede başlayıp nerede biteceği kestirilemez su yol tasvip gördüğü taktirde gücü yetene kadar genişliyerek toplumun güvenliğini bütünüyle tehdit eden kanunsuzluklara kadar uzayacaktır bunun içindirki kanunsuz işgallerle reformun karıştırılmaması gerekmekte de toprak reformu bir doğa yasası olmayıp bir uygarlık yasası olduğu içirki Şilide marksist Allende bile köylülerin kanunsuz toprak işgallerine karşı cephe almışve sorunlara bu şekilde bir çözüm yolu bulmanın imkanı olmadığını belirterek toprak reformunun halk devrimciliği ile deyil kanun yoluyla gerçekleştirileceğini söylemiştir demekki başkan Allende bile halk devrimciliği yerine kanun devrimciliğini savunmaktadır ve devlet nizamına sahip çıkmaktadır.Muhterem arkadaşlarımız bu akımın bir diger sakıncalı yönünde kendine göre teşkilat yaratma gayretlerinde düğümlenmektedir belirli bir hizip militan güçler münfesih heyetler tek taraflı kimliği meçul üye kayıtları ve çeşitli tertiplerle örgüte ne pahasına olursa olsun sahip olmak istemekte geniş partili kitleleri iterek kazanan kongreler halkın zaferi olarak ilan edilmekte ve buna halkın ve haktan yana olmak denilebilmektedir ne varki bu tutum CHP sını kamu oyunda yanlış bir görüntünün içine itmekte partiyi bütünüyle beşer alan, istismarlara fırsat veren sorumsuz davranışlar eksik olmamaktadır örneğin üye olaylarına bir iki halk partilinin adının karıştığı İddiası sahi kolayca istismar konusu yapılabilmektedir Türkiyenin bütün illerinde teşkilatlanmış olup yüzbinlerce üyesi bulunan bir örgüte çeşitli sazmalar yapılabileceği ve bunun hiç partinin önlüyemeyeceği aşıkardır gerçek bu iken bir müferit olayın kolayca mübala edilebilip bizi müşkül durumunda bırakabilmesinin nedeni

ARZU ÇELİK

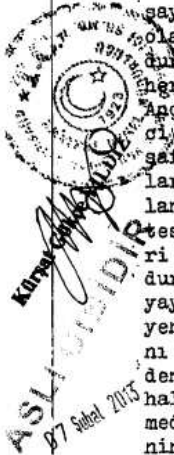

07.08.2013.

2405

aslında CHP sinin ilişkisiz bu olayda deyil Yukarıda belirttiğim yönetim usullerinde aranmalı Ayrıca merkez yöneticilerinin tüzük hükümlerinde aşan hukuk dışı davranışları da eksik olmamakta örneğin güvenlik kuvvetlerince aranan bir şahıs sebebiyle parti gençlik kolları yöneticilerinin parti merkezinde takındıkları sorumsuz tavır CHP.sini bütünüyle hedef alan suçlamalara ortam hazırlamaktadır.Bu konuda bir başka örnek ise CHP.si kolarınca düzenlenen topraksızlar kurultayıdır.Herhangi kurulmuş bir devlet mevcut olmadığı halde sanki devlet varmışcasına onun büyük kongresini toplamak ve hukukten mevcut bulunmayan bir kuruluşa delega tayin etmek hemde bunu CHP.e adına yapmak ve parti genel sekreteri olarak açış konuşmasını yapmak için yola çıkmak hayret verici ve hukuk dışı bir tutumdur.Ve bu kürsüde açıklığa kavuşturulması gereken bir önem taşımaktadır.bütün bunların yanı sıra yeni tarihi akımın önerdiği sözde bazı devrimci yöntemlerde CHP.sini suçlamak istemelere yardımcı olmakta kimi kendilerine partimize hucum cüvati verilmekte dir.üzüntüm iyi niyetli bazı arkadaşlarımla bu sözde yeni akım temsilcilerine hala inanmakta oluşlarıdır.fakat kesin inanca gerek halk partili arkadaşlarımla bir gün perde arkasında değil perde önünde ustaca oynanan bir oyunu fark edecekleri ve şu anda hangi safta olurlarsa olsunlar ergeç partiye ve rejime sahip çıkacaklarıdır.parti içi yenileşme iddiasının gerçek amacını ortaya koymak bu yorundan olacak buraya kadar belirttiğim inkarcı gayretlerin gerçek yüzünü aydınlığa kavuşmuş olaçaktır. Sayın başkan kurultayın yüce üyeleri yeni akımın temsilcilerine göre CHP.sindeki yenileşme hepimizin kişiliğini aşan bir gelişmedir.bunu durdurmak saptırmak veya yerine döndürmek tarihi tersine akıtmak kadar olanaksızdır. hiç şüphe yoktur ki toplum hayatında yaşayan organizmalar olan siyasal partiler devamlı bir gelişme içinde olacaklardır.Toplumsal hayatı belirli bir çizgide durdurmak veya döndürmek olarağı mevcut bulunmadığı gibi kendini yenilemesini bilmeyen bir örgüt sonunda eriyip kayboyma durumuyla karşı kalacaktır. Ancak burada partimiz yönünden önemli olan soru CHP.sinin içindeki ilerici hareketleri kimlerin desteklemek istedikleri ve yeni akımın parti safaları dışına kimlerin itmek cabasında olduğunu işte değerli arkadaşlarımla bu soruların cevabını parti bünyesinde gerçekleştirilmeye çalışılan yeni hareketin ortaya attığı idialarda bulmak mümkündür.Bu gerçeği tesbit edebilmek için bu akımın muhtevasını ortaya koyan bazı görüşleri öncelikle dile getirmek yararlı olacaktır bu akımın baş temsilcisi durumunda olan eski genel sekreter perdeyi kaldırıyorum adı altında yayınladığı son konuşmalarında şöyle demektedir Düzen değişikliği isteyen bir parti elbette sömürden kurtarmaya çalıştığı halk topluluklarını sömüren zümrelerle bir tutamaz bu anlamdadır ki CHP.si herkesi birden tatmin eden bir kitle partisi olamaz köylüyle işçisiyle geniş halk topluluklarında büyük bir şuurlanma başlamıştır. İşte bu bilinçlenme medirki bir tarih akımı ortaya çıkarmıştır.Bundan on yirmi yıl öncesi nin herkesi her zümreyi birden ibare etmeye çalışan topraksız köylü ile on bin dönüm topraklı ağayı üretici ile büyük aracı ve tefeciye işçi ile büyük iş adamını geniş ölçüde bir arada tutabilen bir CHP.yi özleyenler o günlerin CHP.sine o günlerin tutumuna kadrosuna dönüşü özleyenler bulunabilir 12 Mart sonrasında bazı kimseler CHP.sine bu tarihi akımla ters düşen bir yön vermek istemişlerdir halada istemektedirler perdeyi kaldırdığımızda ortaya çıkan oyunun işte özü budur Sayın Ecevit bunları söylüyor ve bunları yazıyor.Muhterem arkadaşlarım acaba Ecevit arkadaşımız bu konuşmaları ile nasıl geriye dönüşü kastetmektedir. VE CHP.sinin ona göre eski tutum ve kadrosu nedir.Bu sorunun cevabı Ecevitin daha öncede belirttiğim konuşmalarında yoruma ihtiyacı bırakmayacakları açık ve seçik biçimde belirtilmişti eski genel sekreterin idiaları.

..../...

M.D.6

şu ana nontalarda toplanmaktadır 1-CHP si kısa bir süre öncesine kadar halkı sömürenlerle halka tepeden bakanların gönlüne göre bir iktidar alternatifini idi 2-ancak Türkiye bugün gelişmekte sömürülen ve sömüreni bir anda idare etmek olanağı kalmamış bulunmaktadır işçi esnaf köylüsüyle geniş halk topluluklarında büyük bir şuurlanma başlamış aracı ve tefeci üreticiyi işçiyle büyük iş adamını köylüyle toprak ağasını bir arada tutmak isteyen kitle partisi dönemi kapanmış ve sınıf ilişkileri ön plana geçmiştir 3-Bu buluşlanma yeni bir tarihi akım yaratmış ve CHP sinin bundan böyle ezilip sömürülen halk yığınlarından yana olması zorunlu hale gelmiştir 4-Ancak Halk partisininde bir istepne olarak el altında tutmak isteyen ve son yıllarda oluşturduğu ortanın solu tutumundan hoşnut olmayan egemen güçler CHP sini eski durumuna itmek istemektedirler CHP side 20.kurultay ile yatışan fakat 12 marttan sonra yeniden alevlenen ilk çatışmanın nedeni budur 5-Bunun içindirki parti içinde bazı kimseler 12 Marttan sonra harekete geçmişler ve onu tekrar eski haline yani halkı sömürenlerle halka tepeden bakanların tutum ve kardosuna döndürmek istemişlerdir Muhterem arkadaşlarımız şimdi ecevitin perde arkasından oynadığını söylediği bu oyunun nasıl bir çirkin iftira olduğunu ortaya koymamızın zamanı gelmiştir artık sabır kuyusu taşmıştır ancak daha önce kendisinin bilimsel ve tarihi yanlışlarına işaret etmemiz bu sözde yeni hareketin içyüzünü anlamak bakımından yararlı olacaktır günümüzde sınıf ilişkilerini büyük önem taşıdığı bir gerçektir ancak eski genel sekreterin buradaki yanlışlığı kitle parti döneminin sona erdiğini sanması ve sınıf ilişkilerinin çağdaş değişimlerinden habersiz bulunmasıdır son yüzyıllık oluşum içinde halk topluluklarının bilgilendirilmiş ve sınıf ilişkilerinin ön plana geçmesi onun dediği gibi kitle partileri dönemine son vermemiş aksine belirli bir azınlığın çıkarlarını savunan kadro ve egraf partileri dönemini sona erdirmiştir siyasal partilerin geniş halk kitlelelerini temsil edip onların çıkarlarını savunan kuruluşlar haline gelmesinden sonradırki demokrasilerde yeni bir muhteva kazanarak sosyal devlet dönemine geçmiştir sosyal ve ekonomik ilişkilerin son derece kaynaşmış bir hal aldığı modern devlette politik kararları toplumu bütünüyle etkilemekte olduğu siyasal partileri sınıf çıkarları arasındaki tezatı imkan ölçüsünde gidererek çözümler aramaya zorlamaktadır sosyal demokrasi işte bu sen tezatı dayanmakta ve sınıf ilişkileri sömürüyü önleyecek biçimde düzenlenmek istenmektedir örneğin işçilerin işveren tarafından sömürülmesini önlemek amacıyla toplu sözleşme ve grev hakkı kabul edilirken aşırı ücret taleplerini önlemek amacıyla işverene lokavt hakkı tanınmaktadır. sosyal devletin denge kurmak istediği çıkarlar arasındaki bu tezat toplumun her kısmında hatta işçiyle köylü arasında dahi kendini göstermektedir örneğin işçiler ücretlerine zam yapılmasını köylüler ise mamül fiyatların düşürülmesini istiyecilerdir bunun gibi köylüler mahsûl fiyatlarının yükselmesinden yararlanırlarken işçiler pahalılıktan şikayet edeceklerdir. bir sınıfın yararına olan diğer sınıfın zararına olabileceği içindirki sosyal demokrasi toplumu bir bütün olarak ele almakta bir sınıfı hakim kılmak yerine sınıf çıkarlarını imkan ölçüsünde uzlaştırmaya çalışmaktadır bu durum elbette iktidara gelebilmek için seçmen çoğunluğunu kazanmak zorunda olan partileride çeşitli sınıfların çıkarlarını temsil ve uzlaştırıcı çözümler bulmaya zorlamaktadır muhterem arkadaşlarımız çağdaş gerçekler bir yana bırakılsa dahi CHP sinin bir kitle partisi olduğu tartışmaya ihtiyacı bırakmayacak kadar ortadadır CHP si Türk milletinin çıkarlarını bütünüyle savunan ve karşıt çıkarları denge içinde tutmak isteyen bir bütünleşme partisidir onun bu vasfı bizzat kurucusu tarafından tesbit edilmiştir Atatürk'ün CHP sinin kuruluş nedenini açıklarken söylediği şu dur halkımızın ortak menfaat ve sahabetini temin etmek için bir fırka teşkil ettiğini belirtmiş ve bu teşekkülden maksadın bazı sınıfları menfaattini

...../..

ASL
07 Şubat 2013
Kürşat Çelebi

2407

temin etmek olmadığını aksine birbirinden ayrı ve hariç olmayan halk namı altında birleşmiş umum milleti müşterek refaha ulaşmak için harekete geçirtmek olduğunu ifade etmiştir yine Atatürk bu husustaki görüşlerini 1931 yılında yaptığı konuşmada açıklamış CHP nin mahtut maksatlı bir sınıf partisi olmadığını söyleyerek isterlerse tüccarlar yalnız kendi menfaatları için bir parti yapabilirler yahut yalnız çiftçilerden ibaret bir partide olabilir halbuki bizim partiniz her sınıf halkın menfaatinı bir diğerini zarara uğratmadan temin etmeye çalışan bir teşekküldür demıştır muhterem arkadaşlarımız Atatürk bunları söylerken CHP sinin halkı ezip sömüren tefeciden aracından yana olmasını istemiştir yoksa orta çağ kalıntısı bir feodal düzenin muhafazasından yanamı dlmuştur yahut halkı sömürülenlerle sömürülen halkı bir arda idare etmek gibi bir tutarsızlık için demi bulunmuştur elbetteki Atatürk tutarsızlığa düşmemiştir ama o her konuda olduğu gibi bu konudaki ön sezisiyle de batı dünyasında dahi yıllarca sonra kesin biçimde ortaya çıkacak olan yukarıda belirttiğimiz sosyal devlet gerçeğini tesbit ederek CHP sini bu muhtevaya uygun bir ve sıf tayin etmiş ona Hlk Partisi demıştır. Atatürkün bu direktifi programımızda aynen yer almaktadır demekki yeni tarihi akım temsilcileri çağdaş gerçeklerden uzaklaşmakla kalmamakta Atatürke bir kez daha ters düşerek partimiz tarihi temellerinden kaydırma çabasının bir başka örneğini vermektedirler muhterem arkadaşlarımız CHP si her devrimci parti gibi elbette zaman zaman tutucu direnmelerle karşılaşmış ama halkçı ilerici niteliğini yitirmeden güçlükleri her zaman yenebilmiştir CHP si Atatürkün çizdiği doğruda bulunduğuna yine onun belirttiği üzere bir sınıfın çıkarını diğerini zarara uğratmaksızın umum menfaati sağlamak istediğine göre acaba bu sözde yeni akım nasıl bir yenilik getirecektir bugün CHP si olarak halkın sömürülmesine ve onu sömürünlere karşı olduğumuza geniş halk kitlelerinin çıkarlarını savunduğumuza göre acaba yeni akımın kastettiği gerici kimlerdir CHP sini halkla karşı karşıya getirmek özlemini kimler taşımaktadır Ecevitin kuşkusu büyük işverenler ise şayet ecevitin kuşkusu büyük işverenler ise grev hakının yanında işverenede lokavt hakkını getirir bir kanunun altına Çalışma Bakanı olarak nasıl imza atabilmiştir. bugün halk Partisi içinde mütegalibenin soyguncunun sömürücünün çıkarlarını savunanlar varmıdırki ecevit ve arkadaşları yeni ve halktan yana ~~bir parti~~ bir parti oluşturmaları sözde gayreti içindedirler işte bunların gerçek amaçları bu sorunun cevapsız kalışında dağılmekte aslında arınmak istedikleri kitlenin az evvel belirttiğim gibi ağır şekilde suçla dıkları asker sivil aydın bürokratlar olduğu kesin şekilde ortaya çıkmış bulunmaktadır. Müşteri değiştirmek iddiasında nedeni budur neden bu böyledir çünkü Atatürkün ve İnönüsiyle Türk aydınlarına kurtuluş savaşına kadar uzanan suçlamalar yapılmadı devrimler küçümsenmedi geçmiş inkar edilip kötülenmediği sürece partiyi tarihi temellerinden kaldırmanın mümkün olamayacağı aşıkardır perdenin önündeki çıplak gerçek işte budur fakat inancım odurki CHP si tarihi yörüngesinde kalacak partiyi ve rejimi yıkmaya gayretleri başarıya ulaşamayacaktır Yüce kurultayın sayın üyeleri uzun açıklamalarımla sanırım sabrınızı tüketmek pahasına olsa içinde bulunduğumuz koşulların ağırlığını ve anlaşmazlığın derin özünü ortaya koymuş bulunuyorum bugün CHP si siyasal partinin yaşamında az görülen bir büyük dalganın sancıları içinde bulunmaktadır. ~~bu dalganın~~ bu dalga ne bir yenileşme ne bir hizip nede bir parti kavgasıdır bu kavga CHP sinin dayandığı temelleri yıkmak isteyenlerle ~~temellere~~ temellere sahip olanların kavgasıdır bu kavga sanki kaybedilmiş ilkeyi yeniden keşfedemigcesine bir mehdî edasıyla halkçılıktan söz edip ~~sonrada~~ sonrada onun demokratik hakları üzerinde

...../.....

ASLI
07 Nisan 2013

12 Ocak

2408

kumar oynayanlarla gerçekten halkçı olan gerçekten halktan yana olanların kavgasıdır Bu kavga ortanın solu hareketini yeni tarihi akım altında yozlaştırıp bilinmeyen bir yöne sürükleyenlerle onun halkçı ve ilerici muhtevasında birleşenlerin kavgasıdır bu kavga oy kaygılarıyla en dar boğazda görevden kaçıp ateşle oynayanlarla muhalefette iken dahi iktidar sorumluluğunu taşıyanları kavgasıdır Aziz ve muhterem arkadaşlarım uzun konuşmalarla sizi yormuş bulunmamın üzüntüsü ve izdiracı içindeyim ancak 35 senelik bir CHP li olarak ve hayatında hiç bir mevkiye illada oraya geleceğim diye bir ısrarın içinde bulunmayan namuslu faziletli hayatının her devrinde kolayca hesap veren bir eski Halk Partili olarak vazifemi ve sizlere olan borcumu ödemek için huza nuza gelmiş bulunuyorum azizCHP li arkadaşlarımın partiilerine sahip çıkarak partiyi yörüngesinden çıkararak uzaklaştırmak isteyenlerle mücadele ederek partiyi gerçek Halk Partisi Olarak muhafaza edeceklerine inanıyor ve o inaçla sizleri yürekten saygılarla selamlıyorum sizlerin bu asil varlığınız sizlerin davaya olan bu bağlılığınızdaki içimdeki inancı içimdeki gücü bir kat daha artırdı bir nefer olarak dahi daima bu partinin emrinde olmanın hazzını ve şerefini taşıyacağım sağolunuz.

ASLI GİBİDİR
Kürşat Gökçe YILDIZ

MİKRO FİLMİNE
ÇEKİMİ YAPILDI
12 OCAK 1988

Sayfa : 31

(KEMAL SATIR : (İkinci konuşması)

Sayın başkan sayın delege arkadaşlarım.Sayın başkana şunu ifade etmek istiyorum sayın başkan bana soruşunda hangi hususta söz istediğimi ifade etmemi arzu buyurdular bunlardan birisi söylediğim sözlerin tahrip edilmesi bu 20.nci kurultayda geçen sayın Ecevit'le aramızdaki esaslı anlaşmazlığı ilişkin toprak işgalleri meselesi ikincisi devlet devrimciliği konusunda ki benim sözlerimi kendi acılarından değerlendirilmesi üçüncüsü 1968 senesinde bir takım hareketlere girişen gençlerin afı konusundaki kanuna imza koyuşum.Resmakamlara ihbar keyfiyeti.Radyo konusu ,askerlerle ilişki ve seçimi erteleyen bir arkadaşımın ait mevzuu beni ileriye sürerek kurultay üyesi arkadaşlarım nezninde zihinlerde şüphe yaratması gibi konular hakkında söz almak istiyorum.

Sayın başkan kurultayın çok değerli üyeleri kurultay başkanımız fuzuli olarak bir inzibati sağlamak amacı ile fuzuli olarak telaş göstermektedir.Ben buraya muharebe etmek için gelmiyorum.Biz imza sahipleri olarak kurultayı toplayan üyeler olarak bu kudultayı mızın tarihi önemini göz önünden ayırmayarak partiye zarar vermeme endişesi ile huzurunuzda bulunuyorum.Sayın Ecevit'inde biraz evvel ifade ettiği gibi 969 senesine kadar kendisini desteklediğimi ve bundan dolayıda kendisinin müteşekir olduğunu ifade ettiler hakikaten sayın Ecevit'i 969 seçimleri sonuna kadar desteklemiştir.969 seçimlerinde Adanadan aday görülürken parti merkezinin arzusu üzeri ne Ankara'ya geldim hem radyo konuşması yaptım hemde Ankara'dan Erzurum'a Erzurum'dan Ağrı'ya Muşa Van'a Bingöl'e Elazığa Malatya'ya,Maras'a,Urfaya Antepe,Hataya,Mersine uğramak suretiyle CHP'nin o dönemde seçimlerde iyi netice almasını sağlamak için bende kendi hissemiz düşen çalışmada kusur etmedim.969 secimlerine CHP.si olarak şimdiye kadar girdiğimiz seçimlerden hemen hepsinden daha müteşekir daha mütesanit olarak girdik.Şimdiye kadar yapmadığımız vaatlerde bulduk muhtarlarımıza maaş bağladık,Banka borçlarını ödemeyi vaat ettik buna rağmen yönetimdeki tutum yönetimin vatdışa emniyet sağlama tutumu yüzünden ondan evvelki seçimlerden daha az netice almada suretiyle partimiz başarısız bir netice elde etti.970 kurultayda daha evvel parti meclisinde meydana gelen fikir anlaşmazlıklarla Atatürk'ü küçümseme inkılaplarını küçümseme Atatürk devrimi alt yapı yapılmadığını asıl devrimciliğin alt yapı olduğunu ifade eden sayın Ecevit ve arkadaşlarının beyanından sonra aramızda ciddi olarak bir tartışma başladı.Ve bu nihayet sayın üyelerin müşahede etikleri gibi 20 nci kurultayda daha bariz bir şekilde ortaya çıktı.Sayın Ecevit 20 nci kurultaydaki konuşmasında Anayasamız toprak reformunu emrediyor Adalet Partisi iktidarı toprak reformunu yapmıyor toprağa ihtiyacı olan vatandaş Kendisi toprağı işgal ediyor bu devrimci yöntemdir dedi Bende bunun üzerine sayın genel başkana sordum kanunsuz olarak toprak işgalleri devrimci eylemdir bende tapki ecevit gibi toprak reformunu istiyorum.Bu iktidarın toprak reformunu yapmadığını görüyorum.ama toprak reformunu yapmak için benim kanatime göre vatandaşın oy almamız iktidara gelmemiz ve devlet eliyle toprak reformunu yapmamız lazımdır.Bu devlet devrimciliğidir değil Sayın ecevit ise devrimin halk devrimciliğini olduğunu söylüyor halk devrimciliği demek esasen devrim demek bir işlemler bir eylem demek olduğuna göre halk devrimciliği bu icraatın kanun yoluyla değil halk eliyle yapılmasını öngörme demektir.Aramızdaki büyük ihtilafın nedeni işte bu temele dayanmaktadır.Halk isteyecek benim toprağı ihtiyacım var diyecek gidecek toprak işgal edecek ben bunun karşısındayım ve nihayet bugünkü yaptığım konuşmada da bunun için gücü yetene bir işleme bir eyleme meydan vereceğini söyledim ve bunun yanlışlığını söyledim şimdi sayın Ecevit arkadaşım vaktiyle söylediği bu sözlerden dönmüş görünmektedir.Oysa yine birinci konuşmada cevap vermesini istiyerek söylemiştim Sayın İnönü devrimci eylem lafının kullanılmaması bu yüzden ihtilaf çıkmamasını istedi ancak kanunsuz olarak toprak işgallerinin kanun karşısında mahkemeler karşısında cevap verilmesi lazım gelen

2467

bir eylem olduğunda ifade etmişti Ecevit bu noktaların hiç birisine temas etmedi Sayın Ecevit'e partinin kurucusu olan Atatürk'ü küçümse-
diğini söylediler Atatürk'ün alt yapı yapmadığını idda ediyor dedim
Asıl devrimciliğin alt yapı devrimciliği olduğunu söyledim.Ecevit
buraya gelip konuşmasında bu noktaya cevap vermedi oysa bu kurultayın
üyelerinin tahmin ediyorumki tahmin etmiyorum inanıyorum ki partiyi
kuran Atatürk'ün alt yapı devrimi yapmadığı iddiasını kabul etmiyorlar
ve etmeyeceklerdir.Binlerce kilometre demiryolu ~~binlerce~~ sayısız fab-
rikalar hep alt yapıdır milileştirilen iktisadi teşekküller alt yapı
nın yeniden yeniden yapılması değil yapılanını milileştirilmiş şeklidir.
bunlar Ecevit'in nazarında alt yapı olarak görülmeyen kuruluşlardır.
Ve Atatürk'ü küçümsemez,Atatürk Partiyi kurduğu zaman bu sınıf par-
tisi değildir ve olmayacaktır dedi sayın Ecevit Bu noktaya hiç temas
etmedi partiyi sınıf partine mi çekmek istiyor yoksa Atatürk'ün kur-
duğu gibi sınıfların birinin diğerine zarar vermeyeceği şekilde den-
geli bir muvazene halinde işleyip yaşamasını Türk Milletinin imtiyaza-
sız sınıfsız diyerekten söylediği o günkü sözüyle birbiriyle kaynaş-
mış olarak birbirine bağlı olarak birbirine zarar vermeden yaşamasını
mi istiyor yoksa sınıf dengesinin bozularak sınıflara dayanan bir par-
ti olarak halk partisini böyle bir partiye dönüştürmek mi istiyor bu
noktalar açıkta kaldı.986 senesinin o günkü iktidarına karşı direnen
bir çok gençleri sürtüşlemişler ve işledikleri suçlar dolayısıyla yar-
gılanmakta bulunuyorlardı öğretmenler bir takım eylemlere geçmiş bu-
lunuyorlardı biz o zaman bunların bir kısım arkadaşları ile beraber
af edilmesi konusunda bir meclise kanun teklifinde bulunduk aynı adam-
lardan bir kısmı bilahere devlet düzenini yıkacak devletin varlığını
kökünden söküp atacak ve silah zoruyla Türk Anayasasını değiştirerek
başka bir rejimi getirmek isteyenler olarak meydana çıktılar ve ben
onların idamına oy vermiş olarak meydana bulunuyorum bunu sayın ku-
rultay üyeleri eğer bir suç teşkil edecek diye düşünüyorlarsa ben o
suçlu ~~arkadaşlarım~~ şerefle taşımaya her zaman haykıran bir arkadaşınızım.
Devletin nizamını yıkmayı isteyen onu başka bir rejime dönüştürmek
için çabalayan ~~insanlar~~ insanlara elbette acıyamaz eğer bu arkadaşlar bu
zararlı ifal edilmiş yanlış yollara saptırılmış insanlar 12 Mart'tan
sonra artık bizim davamız bitti bu anayasayı işletmeyen bu anayasanın
kötü işlenmesine sebep olan bir iktidar ortadan kalktı ve bizimde dav-
amız sonlandı diyerekten silahlarını bırakıp milli nizama uyarak devlet
işine itaat ederek ortaya çıkmış olsalardı yine onların suçlarının
cezasız kalması için ilk imzayı atacak olanlardan birisi ben olacaktım ar-
kadaşlar ?Bunu ben suç olarak değil bir şeref olarak taşıdığımı söyle-
mek için huzuruza gelmiş bulunuyorum.Sayın Ecevit benim resmi makam-
lara ihbar yaptığımı söyledi bu yalanın daniskasıdır,ben gurupta ko-
nuştum ve gurupta konuştuğum konuşmalarım meydandadır.Ve bu konuşma-
rımın kendisini şimdi burada ifade ettiği gibi suçlu gösterecek aşır-
ı akımlarla ilgili gösterecek bir beyanda bulunmadım ancak o zamanki
gurup konuşmalarını Orfi idare istedi Orfi idarenin bu isteğini ben
o zaman İstanbul'da bulunuyordum sayın genel başkanım banada bir yazı
ile bildirdi bende guruptaki konuşmaları aynen matbu halde genel baş-
kana taktim ettim genel başkan bunu arzu eden makama göndermiştir.
Yoksa sayın Ecevit'in dediği gibi ben hiç bir yere ihbarda bulunmadım
bulunmadığım gibi benim konuşmalarım içinde kendisinin derh ettiği k-
konulardan hiç biriside yoktur.O halde oy kazanmak için kurultay dele-
gelerini bir maksatla bir kısım insanların aleyhine oy kullanmaya
teşvik etme için burada bu çeşit demogojik yalan söylemenin bir eski
genel sekretere yakışmayacağını ifade etmek isterim.Kemal Satır'ın hiç
bir askeri makamla ilgisi yoktur.Kemal Satır yedi sekiz yıldan beri
hiç bir oteriter askeri ve onlar vasıtasıyla benimle temas edecek hiç
kimseyi ne görmüş nede konuşmuş.Kemal Satır demokratik rejime 946
dan beri aralıksız olarak inanmış ve onun uğrunda mahkemelerde git-
mek suretiyle her türlü meşakkate maruz kalan bir demokrasi aşığı
arkadaşıydım,binanali eski genel sekreter ecevitin bu konudaki sözle-
rine hiçbir gerçeğe uymamaktadır.Siz burada demogojik beyanda ~~arkadaş~~
bulunmaktan öteye bir kıymette taşımamaktadır.Radyoyla ilişkim aynı
şeyi sayın genel sekreter Kırıkoğlu'da söylediler sayın arkadaşlarım

07 Sebhat 2015

Kursun Çiğdem Yıldız

2468

radyonun ve Türk basınının bizim eyleme geçtiğimiz günden beşi benimle ve arkadaşlarımla özel bir şekilde alakadar oldukları doğrudur çünkü biz artık bu kurultayın sonuna kadar bir müesseseyiz kurultayı toplayan müesseseyiz tüzüğün bize verdi i yetkiyi kullanmaktayız ve bu yetkiyi kullandığımızdan dolayıdır ki basında radyo da özel şekilde ilgilenmektedir. sayın genel sekreter ve eski genel sekreter arzu etmektedirlerki yalnız kendilerinin beyanları radyoda televizyonda görünsün onun karşısında bu topluluğu sağlayan imza sahiplerinin hiç sesi çıkmasın tek taraflı olarak kendileri konuşsunlar arkadaşlarımız bu Türkiye yi ilgilendiren bir konu değil dünyanın ilgilendiği bir konu bu gün burada Danimarka televizyonunun temsil eden insanlarda var onlarda geldiler benden randevu istediler benimle konuşacaklar onlarda mı sayın Kırakoğlu'nun dediği gibi vatan cephesini yansıtmıyorlar onlardaki Satırın radyosu haline gelmektedirler. Bir insan bir isnadı yaparken ölçüyü kaçırmaması iktiza eder vatan cephesinden ve partiden bahsettiğim zaman sayın Kırakoğlunun mahcup olacağı ümit ederek o bahse temas etmek istemiyorum. Sayın Ecevit her topluluğun nabzına göre konuşmakla elhak ustadır itiraz etmiyorum, halkla iyi konuşur ilişkiler kurar ve kendisinin de dinletir aynı zamanda alkışlatır. Ama oy alamaz bu zihniyetiyle oy alamaz, alamayacaktır da. Alamayacaktır. Siz Ecevit olmak Adanaya gideceksiniz toprak reformunun aşığı insansınız size Adanalılar diyeceklerki aman burada toprak reformunu idare et çıkacaksınız 2500 le 5.000 bin dönüm arasında toprak sizin olacaktır diyebileceksiniz sizin toprak reformuna samimi olarak inindiğinize kim inanır arkadaşlar kim inanır size siz kendinizi aldatmaktan öteye geçemessiniz. Sayın Ecevit benim demokratik rejimi istemediğime misal olarak sayın Mirkelam oğlunun guruba getirdiği bir öneriden bahsetmektedir her koyun kendi bacağından asılır. Arkadaşım böyle bir teklifte bulunabilir şahsını ilgilendirir o beni hiç ilgilendirmez ben seçimsiz iktidar düşünmeyen ilk fırsatta seçimin yapılmasını isteyen bir arkadaşınızım şimdi gelelim Ecevit'e senin 970 Adalet Partisine haklı haksız yapılan çeşitli isnatlar çeşitli iftiralar var anarşik ortam adkağa yayılmış talebeler birbirini öldürüyor nalar babalar ızdırıp içinde AP iktidarı paranın değerini düşürmüş develiasyon yapmış bizde muhalefet partisiyiz bir muhalefet partisinin eline böyle bir imkan yüz senede bir geçmez iken sayın ecevit 970 kısmı senato seçimlerinin değiştirilmesi için önderlik yapıyor Anayasanın değişmesi için imza topladı ve Anayasayı değiştirdi . seçimin kaçan benimiyim Ecevit mi sayın Ecevit Örgütten bahsediyor doğrudur bir teşekkülün örgüt kadar dayanacağı başka bir güç yoktur tek güç örgütüdür örgüte saygı göstermek örgüte kayıtlı üyelerin oylarına saygı göstermek örgütte hile yapmamak birtakım uydurma isimleri kaydetmemek örgütün gücünü teşkil eder ama bunların dışında bir takım tertipler yaparsanız uydurma imzalarla birtakım isimler kaydederek orada seçim kazandığınızı ilan ederseniz işte o örgüte saygısızlığın ta kendisidir. Şimdi evet örgüt hepimiz ona bağlıyız ve onadan güç alırız ve partinin genel gücü örgütüdür uydurma imzalarla bahsettim Bakırköy ilçesine bir takım isimler yazılmış Bakırköy ilçesinin bir kısım üyeleri mahkemeye müracaat etmişler burada böyle adam yok diye İstanbul Bakırköy Sulh Hukuk Mahkemesine Bakırköy örgütümüz Ecevitin örgütü biz bu imzaları evrakları veremeyiz diyerek ten cevap vermiş şimdi örgütün nasıl idare edildiğine bu neticeden anlamak mümkündür. Şimdi sayın Ecevitin beyanları arasında Ankara Belediye reisliği meselesi var bunu bundan evvelki bir gurup konuşmamda bir misal olarak söyledim ve bunu söylerkende aday arkadaşımıza aday arkadaşımızı küçük düşürecek hiç bir düşüncenin de sahibi deyildim mesele bu adaylığın isabetli olup olmaması meselesi idi sayın Soğukpınar arkadaşımız belediyeye reis adayı seçildi ve çok ısrarıyla Bülent Ecevit ve arkadaşlarının ısrarı ile parti meclisi bunu seçti biz dokuz arkadaş sayın Soğukpınara oy vermedik başka kimseyede oy vermedik sonradan bu oyları ben kullandım demesinler diye boş kağıt verdik Adana Belediyesi Ankara Belediyesi sınırları içinde 2000 oyla kaybettik .

07 Sebhat 73

ASLİ

Kürşat Çelebi

2469

Bir sene sonra yapılan, Milletvekili seçimlerinde aynı belediye bınrları içinde 17.500 oy fazla aldık. Şimdi bu Sayın Ecevit ve arkadaşlarının parti idaresindeki isabetli davranıp, davranmayışlarının tipik bir misali olduğu için söylüyorum. Sayın Ecevit, için tuhafı bir taraftan haklı görülür, bir taraftan örgüte saygılı görül ve insan hak ve hasy setlerine de saygılı olduğunu zannederim. Ama buruda Kurultay huzurunda Kemal Satır ve arkadaşları ile bağdaşmaz halde olduğunu, ve binaleyh bizim kalkıp gitmemizi tavsiye eder. A Sayın Ecevit bu sizin babanızın malı mı ? Size bu hakkı kim tanıdı Sizin haddinize mi düşmüş beni partiden çıkarmak? Sayın Ecevit'in hi zaya gelmesini istiyorum. Ve bir dahana gizmeden yukarıya çıkması nı tavsiye ederim. Bu parti hepimizin partisidir. Bu parti bu partin ilkelerine Atatürk'e inanan sosyal adalete, sosyal güvenliğe, fırsat eşitliğine can verircesine inananların partisidir. Sevgili arkadaşlarım, Aziz Delegeler - Ecevit, elinde bir terazi terazinin ibresi ve küçük parmağı ile de hangi tarafa isterse siklet ağıdırmakta epeyce marifetli. Ama sayın başkanı, Sayın Ecevit derki, Arkadaşı Erim ne kadar devrimci ise, Kemal Satır'da o kadar devrimcidir. Dedi mi b nu, Muhterem arkadaşlarım, Sabahtan beri gerçekten yorulduk. Hele b epeyce yorulmuş bulunmaktayım. Ama, Sayın ecevit'in huzurunuzda söylediği, gerçeklerle ilgisi olmayan kendi mahayyilesinden uydurduğu bir takım sözlere cevap vermek için gelmiş bulunmatayım. Sayın kendisine müracaat ettiğim zaman, hangi konuları konuşacaksınız dedi ve bende, Alel acele şunları konuşacağım dedim. Ve onlara temas ettikten sonra, tuttuğum notların arasında bazı hususlarında mevcut olduğunu görüp, arasına kaçmalarda yaptım. doğrudur. Şimdi eğer başkan müsaade ederse devam edeyim. Etmiyecek olursa, kendise vaktiyle söylediğim sözlere sadık kalarak huzurunuzdan ayrılacağım. Arkadaşları bu kadarına cevap verdim, bir imkân daha elime geçecek olursa, bunde sonrakileride cevap vermek ve Sayın Ecevit'in sözlerinin ne kadar mesnetsiz, ne kadar nalıncı keseri gibi kendisine yontular sözler olduğunu sizlere inşaallah söyleme fırsatını bulacağım. Saygılarla selamlarım teşekkür ederim. diyerek sözlerini tamamlamıştır.

Kürsü Başkanı V. DİZ

07 Sebret 2013

YILDIZ FİSİT
MİLLİ EĞİTİM
12 Ocak 1989

EK- 8 Kamil Kırkoğlu'nun V. Olağanüstü CHP Kurultayı Konuşması

CHP GENEL SEKRETLERİ KAMİL KIRIKOĞLU'NUN 5.OLAĞANÜSTÜ KURULTAYINDA YAPTIĞI KONUŞMA

5.Olağanüstü kurultayının sayın delegeleri
5 ay 7 günlük görev süresinden sonra huzurunuzdayım.Ölçsüz sıkıntılar içinden geliyorum.Bu sıkıntılar hizmet gereği olsaydı,elbette seve seve katlanırdım.Amma başka nedenlerden,partide yaratılan sun'i,sun'î olduğu kadar ciddi bunalımdan doğdu

Sayın genel başkanımızı ve sayın Satırı dinlediniz.Sıra bende şimdi...Da- ha seçildiğimiz gün birlikte çalışacağım merkez yönetim kurulunu,sayın genel baş kan hepimizin hatırlayacağı,o günkü gazetelerde okuduğunuz en ağır biçimde suçla dı o suçlamalar onu izleyen çeşitli olaylar bu olağanüstü kurultayın hazırlayıcı sı habercisi imiş meyer.İsmet Paşa sıradan bir genel başkan deyildir.Tarihten ge len büyük liderdir Türkiyenin içinde bulunduğu fırtınalı dönemde onun bütün çekişmelerin dışında ve üstünde olarak bize yardımcı olması büyük güç kaz andıracaktı.İçim yana yana söylüyorum genel başkanımız bizi bundan yoksun bıraktı

Olanları sırası ile anlatacağım, arar elbette en son sizin olacaktır.Genel başkanımız dahil parti meclisinin ittifaka yakın çoğunluğu ile hizmete geçirildik- tan sonra yaptığım ilk konuşmada hrogram ve tüzük içinde tarafsız bir yönetimin ancak partiye yarar sağlayacağını inanıyorum dedim.Bu bir açık vaad idi buna sadık kaldığımı kalmadığımı tartışmalar sonunda meydana çıkacak.

Bütün dünyada ve CHPsinde yetki çalışmalarını devamlı çekişme konusu olmuştur Bende de ilk ihtilaf bu yüzden çıktı Sayın Erim,ikinci hükümetini kuruyordu.Bu hükümette birincisi gibi partilerüstü olacaktır denildi.Bu konuda yeni merkez yö netim kuruluna hakim olan görüş benimde dahil bulunduğum bir önceki kurulun görüş ünün aynı idi.Partilerüstü bir hükümet parlemontada mevcut herhangi bir partinin üyesi tarafından kurulmamalı idi kır yıllık Hk Partili bir Nihat Erim hemde ken- di partisi içinde bir hizbin öncüleri arasında bulunan ve partisi kurultayınca yönetim dışı bırakılan bir Nihat Erimin kuracağı hükümetle partiler üstü tarafsız hükümet ilkesi bağdaşmazdı.Bu yüzden memleket zarar gördü,parti zarar gördü ... Memleket zarar gördü,çünkü olağanüstü koşullardan tarafsız,partiler üstü bir hü- kümet kurulması gereği kabul edildiğine göre,kendi partisi içinde ve parlemonto daki partiler arasında siyasi kişiliği çok tartışmalı bir başbakan,tarafsız ve partiler üstü bir yönetim getirmezdi.Partisinden istifa etmesi onun zihniyetini değiştiremezdi.en azından kamu oyunu buna inandırmak imkansızdı sayın Başbakanız mız Erim'in başbakanlığı söz konusu olunca açıkca fikrimi söyledim.Kendisi "keh- dibi istedi muallakta kalabilir."

Bu teşhise yürekten katılan biz olduk amma ne garip tecellidirki,sonunda biz yalnız kaldık o kadar ki genel başkanımız bile kendi fikirlerini savunan biz leri yalnız bıraktı.Fakat geçen zaman ve olaylar böyle düşünmekte nedenli haklı olduğumuzu göstermiştir.Parlemonto içi ve dışı bunalımlı aşamalar sonunda Nihat bey çekildi.Ve bugün sayın Ürgüplünün hükümeti kurmakla görevlendirilmesi hemen herkes tarafından memnurlukla karşılanmaktadır.

Sayın Erimin kurduğu hükümetlerden CHP si sayısız zararlar gördü.Karşımız daki bütün partiler Erim Hükümetlerinin beyenilmeyen icraatlarını Halk Partisinin sırtına yüklemeye,böyle bir yakıştırmanın haksızlığını bile bile,bütün güçleriyle çalıştılar dış görünüşü ile bu propogandalar tutarlıdır.Öğütümüz bu propogandalar karşısında bunalımda sırtımızdaki kambur çare bulamaz hale geldi dik hele hele Erim Hükümetine Halk Partili bakanların seçilmesi tarzı çok yadır- ganacak biçimdeydi.

Parti yönetiminde tek görevi olmadığı halde sayın Satır sayın başbakanın gölgesiymiş gibi,sanki bakanları o tayin etmiş gibi hükümetle ilgili olan partimiz üyelerinin aracılığını yapıyor rolünde idi tek tük te olsa bakanlardan bazı sı tam bir ikili davranış içinde,bakanlık nüfuzlarını ve bakanlarını Satır hizbi- nin çıkarları doğrultusunda kullanıyor,

4110

Parti içi bir hizbin maksatlarına hizmet ediyordu.

Münferit olayları bir yana bırakarak bu davranışların tipik bir kaç örneğini v receğim:

Adana içi kongresinde bazı bakanlar çeşitli bahanelerle, hatta bahane-siz Adanada karargah kurdular. Bu bakanların tam Adana CHP si içi kongresi sıra-sında toplu olarak Adanada bulunmadaki müstesna tesadüfe kaç kişi inandı aca-ba Bunun tipik örneklerden bir başkası, Radyo bakanı Ali İhsanın marifetleridi-ayın Göğüş CHP ortak gurubundaki çekışmeler sırasındaki kendi partisini rad-yo ve televizyondan Türk Kamu oyuna ve adliyesine jurnal etti üstelik konuș-macının gurubtaki beyanını talif ederek yaptı, bu jjournalını.. gereken cevabıda merkez yönetim kurulumuzdan aldı. Sırası gelmişken söyleyeyim parti meclisi ta-rafından Ali İhsan ve işbirlikçisi Orkunntun yüksek disiplin kuruluna sevkler- hakkındaki parti meclisi kararını sayın genel başkanımız hala disiplin kurulu-na havale etmemiştir. Sayın Göğüşün yaptıkları bununla bitmez. Kendi başkanlığına bağlı bulunan Anayasanın tarafsız radyo ve televizyon yayınlarını sabah akşam partinin hiçbir yönetim kademesinde görevi olmayan sayın Satıra geniş yer ayı-rarak, vatan cephesinden beter Satır cephesinin propoganda aracı haline getirdi.

Bir başka örnekte, siyasi partiler kanunu ile Halk Partisi tüzüğünün bir çıkarları doğrultusunda değiştirilmek isteğidir. Bu oyuna CHP gurubu ve onun başkan vekili de karıştırıldı millet meclisine henüz sevk edilmemiş gençlik ve kadın kollarının kendi partilerinde oy vermek hakkından yoksun bırakan madda-leri kapsıyan siyasi partiler kanunun desteklenmesi hakkında gurubtan yangın-dan mal kaçırır gibi bağlayıcı karar alındı ve gurub başkan vekili aksi yönde hareket edenler için haysiyet divanının işletileceği tehdidi ile milletvekilere-gine göz dağı verildi. ~~Merkizimiz~~ Parti meclisi tarafından alınan karar gere-ğince ~~ç~~ kurultaylarımız kararlarına ve tüzüğümüz hükümlerine uygun davranış- içinde kalınması hususundaki genel başkan imzası ile gurub başkan vekillerine gönderilen yazıyı ve bu kararı kamu oyuna açıklayan bildiriği hatırlatmamız üzerine sayın genel başkanımız bizi ittihat ve terakkinin Merkez-i umumiyesi ile mukayese ederek bir imparatorluğu batırdığını kamu oyuna duyurdu CHP si merkez yönetim kurulu ve memleketini seven insanlar olarak bu iddiayı redde-diyoruz. CHP si kurultay kararlarının ve parti tüzüğünün bekçisi olmakta de-vam edeceğiz.

Sevgili arkadaşlarım, hükümetin kurulma biçimine karşı olmamız yüzünden sayın Erimi kışkandırdığımız varsayımından hareket edilerek yarıldık. Oysa biz kiş-ler üzerinde deyil, izlenen politika ve bu politikayı etkilecek kişilikler du-ruyorduk. Gurub içinde ve gurub dışında düşüncelerimize deyer verilmemesi ne kelime, düşüncelerimizin sorulmaması husunda her türlü çaba harcandı. CHP sinde ve rejimi yakından ilgilendiren hayati konularındikkatle dışında tutulduk. Düşüncelerimizin, şahıslarımızın ve CHP sinin sorumlu kurullarının ulu orta suçlanması parti içi politikada gelenek haline getirildi. Okadarki bu durum parti politikası olarak kamu oyuna ve partililere ilağ edildi.

deyerli arkadaşlarım. İkinci Erim Hükümetinin Kuruluşu sırasında merkez yönetim kurulumuz toplandı. uzun uzun durum muhakemesi yapıldı. İkinci Erim hü-kümetinin kuruluşundaki parti içi sıkıntıları arttırmamak ve genel başkanla bi-kez daha karışı karşıya gelmemek için en ilimli yolu tercih etmeye Gurub top-lantisına katılmaya karar verdik. Sayın Genel Başkanı durumu arz ettik. Tutumumu-zu; bizim hiç düşünmediğimiz aklımızın uçundan geçmeyen bir açıdan değerlendirdi. Ve 11 Aralık 1971 günü Meclis Guruplarımız ortak toplantısında yaptığı ko-nuşma ile bizi yerden yere çaldı. Bizim için sayın genel Başkan durumu meçhülle göstermekle bugün bu gurubu toplamamak için sarfettikleri gayretler, anarşik ve Kanun dışı gayretler içinde şerbest çalışmalarına göz yummamak fikrinde değı-iz değilim, Şimdi bu kararları alacağız. Kısa bir zamanda Cumhuriyet Halk Partisi nin Kannn içinde memleket sorumluluğunu nu bilen bir parti haline bir an evv-

Kurucu YILDIZ

SLİGİBİDİ
07.04.1971

24011

getirmek için bütün tedbirleri almak kararındayız" dedi ve devam etti."CHP sini tekrar ciddi olarak görevini bilir bir siyasi parti haline getirmeyi de hedef tutmaktayız"... Hemen söyliyecek uzakta yakından gurubun toplanmasını engellemek hususunda ne niyetimiz ne de kararımız vardır.Bunu defalarca kendilerine arz ettik ve aynı gün bir demeçle merkez yönetim kurulunun düşüncelerini kısaca açıkladım:"Takakıyla dışımızda gelişen olaylara,oylarımızla katkıda bulunmayı gerekli saydık bu davranışımız parti içi demokratik bir hakın kullanılışıdır, parti disiplinineve meclis gurubumuzun kararlarına elbette saygılı kalacağız" dedim.Öylede yaptık.Gurubun aldığı karar istikametinde ikinci Erim Hükümetine mecliste olumlu oy verdik.Ankara kongresinde de genel politika görüşümüzü "CHP, 12 Mart'ın Türkiye tarihindeki yerini ve önemini bütün dikkatiyle değerlendirmekte ve geleceğe bakarken, rejim bunalımı açısından payıha düşen sorumluluğu ağırlığını gözden uzak tutmamaktadır" diye ilan ettim.

(Durumu meghüle götürmek), (Anarjik ve kanun dışı gayret) bunun neresinde CHP tarihinde, eşine rastlanmayan bir sinirlilik ve sorumlu kurulların bu derece ağır suçlandığı görülmemiştir.

Bu ağır suçlamaların arkası kesilmedi, Sayın genel Başkan (EŞKİYA) diye ilan ettiği meşru merkez yönetim kurulunu, mücerret kendi iradesiyle bertaraf etme kararı vermiş görünüyordu. Biz kongrelere (Partililer aynı ailenin bireyleri gibi birbirini sevmeli) diye mesajlar gönderirken 22 Ocak 1972 Ankara il kongresinde (İç sorunlarımızı doğal ölçüsü ötesinde önemsemeden, dışa dönük çalışmalarımız hızlandırılmalı derken aynı kongrede sayın genel başkan Ecevitin partiyi CHP yönetimini bizzat idare ettiğini ve onun aşırı taraflarının merkez yönetim kurulu nun da her tertibe girdiğini Ecevitin arzusuna göre kongreleri idare ettiğini söyledikten sonra "merkez yönetim kurulu bir dengeli kontrol yapacak kudrette değildir. Tam bir darbe zihniyetinin elinde parti meclisi çalışmaktadır" diyordu. Bu ağır ithamlar karşısında merkez yönetim kurulu toplandı. Büyük bir sorumluluk duygusu içinde kendimizi en ılımlı şekilde savunmaya çalıştık. Verdiğimiz demecin sonunda (Merkez yönetim kurulu genel başkanımızın tarihi kişiliğine ve yetkilene saygılıdır, saygılı kalacaktır) dedim.

Olaylar durmadı... Öğrendik ki önerge verilmiş CHP si Türkiye Büyük Millet Meclisi ortak gurubunda merkez yönetim kurulunun tutumu denetlenecemmiş. Önce inamadık. Fakat 6 Şubatta guruplar toplandı önerge kabul edildi merkez yönetim kurulu nu suçlamalar arka arkaya sıralandı. Suçlayıcılar gerçekten çok emek vermişler. Uzun konuşmalar hazırlamışlardı. Neler neler söylenmedi.

Merkez Yönetim kurulu olarak topluca tartışmalara katılmadık. Buna rağmen, aidını vermeyeceğim bir milletvekili merkez yönetim kurulumuzu namuslu olmaya davet etti. Bir başkası parti meclisindeki seçimler için "Genel sekreter kalacak, merkez yönetim kurulu tam seçilecek, böyle hokkabazlık görülmemiştir." dedi.

CHP si kurultayının sizin seçtiğiniz meşru kurullara doya doya küfredildi, hakaret edildi. Oturuma başkanlık eden zatın kılı kırkırdamadı, urumu zabıtlara geçirtmekle yetindim.

Bu toplantılar devam ederken, parti meclisi toplandı. Gripten ateşle yatıyordum sayın genel başkanım bir mektupla, parti meclisine geleceğini bildirdiler sanırım CHP tarihinde Genel başkanın mazeretsiz katıldığı bu ilk part meclisidir. Kendi başımıza toplandık merkez yönetim kurulu enine boyuna eleştirildi. Toplantılar devam ediyordu sonunda sayın İnönü de parti meclisine iştirak ettiler daha önce gurubta "Merkez yönetim kurulu, tamamıyla taraflı olarak işledi karıştırmacı bir yönde yürütüyor" ve "Parti meclisi ve merkez yönetim kurulu oralardaki bir çoğunluk vasıtasıyla bu işi yapanların emrinde çalıştırılmak" isteniyor diye genel başkanımız,

Kürat Çelebi

LİGİBİRE

12 OCAK

24012

Nihayet, partimeclisinde açıkca fikrini bildirdi. "Merkez yönetim kuruluna itimadım yok" parti meclisine gönderdiğim bir mesajda kendimizi savundum.

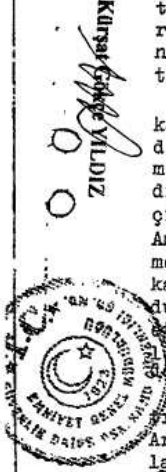
Bu mesajda "Yaptıklarımızın kanunlar ve tüzüğümüz doğrultusunda olduğundan zerrece kuşkunuz yoktur. Partinin meşru kurallarını dedikodu pazarının metahı haline getirmekle kim, nasıl bir fayda sağlamayı ummaktadır, anlamıyoruz sayın genel başkanımızdan "eleştirilerini yaparken alıştığımız kendine özgü üslup ve ölçüler içinde kalmasını istihham ediyoruz. Bütün partililer ve yetkili kurullar kendi yetki ve sorumlulukları dışına taşmamam fedakarlığını ve tgvazunu gösterirlerse, çözüm kendiliğinden gelir". "Yetkilerimizi hiç bir kurul yada kişi ile paylaşmadan kullanmakta kararlıyız", "merkez yönetim kurulu-nuz, parti meclisinin güveni devam ettiği sürece görevi başında kalmayı partinin yüksek menfaatları açısından zorunlu görmektedir" dedim.

Deyarli arkadaşlarım, huzurunuzda herşeyi olduğu gibi açık konuşmak kararındayım. Bu mesajımdan sonra anlaşmazlık son haddine varmıştı, Kendisinin de hazır bulunduğu parti meclisi toplantısında bir kez daha bütün içtenliğimizle sayın genel başkanımızdan kusurlarımızdan örnek ve delil vermesini istedik. "Ankara Kongresinde kongre başkanlığına merkez yönetim kurulu üyesi seçilmiş" Kusurumuz bu imiş. "unu tüzüğümüz gereğince kusur saymaya imkan yoktu. Ama, zaten merkez yönetim kurulu üyelerinin kongre başkanlıklarını kabul etmeleri için kendi aramızda temayül bulunduğunu ifade ettim. Sayın genel başkanımız bununla tatmin oldu ve "Benim merkez yönetim kurulu ile ihtilaflı olduğum tek konu, ihtilaflı kongreye merkez yönetim kurulu üyelerinin başkanlık memesidir. Şimdiden sonra istihhamım ihtilaflı kongrelere merkez yönetim kurulan dan bir üyenin başkan olarak seçilmemesidir. genel sekreter bu konuda vafed bulunduğuna göre mesele kalmamıştır" dediler. Hep sevindik.

Trakya ve marmaranın Anadolu kıyısında bir çok ilçeleri ile il il dolaşım. İzmirde, ege nin il ve ilçe yönetim kurulları ile bölge toplantısı yaptım. Artık parti içinde ihtilafların hallonulduğunu, genel başkanımız "trafında toplanarak el birliği ile parti çalışmalarına başlanmasını önerdim.

Seyahat dönüşü sayın genel başkan bazı milletvekili arkadaşların bizden şikayetle bir olağanüstü kurultayın toplanma isteklerinden kendisine bahsettiğini söylediler. Olağan üstü kurultayın tabiatı gereği bir kavga kurultayı olacağını, oysa olağan kurultayımızın erkene almanızın uygun olacağını dilimin döndüğü ölçüde tekrar tekrar anlatmaya çalıştım.

Ok yaydan fırlamıştı. "una rağmen karışımızdakilerin en sert demeci, yerine karşıt bir mesajımda "Serinkanlılıkla bekliyor ve karşılık vermeme için kendimizi zorluyoruz." Denekle yetindim. Dördümlü anlatamadım. Sayın Satır'ın Konuşmalarından bazı pasalar okuyacağım; örneğin, seyahat dönüşü partililerimiz arasında Hükümetten Bakanlarımızı çekmek temayülü olduğunu, basın ve ajans muhabirlerinin soruları üzerine söylemişim. Sayın Satır'ın mukabelesi "Hükümetten çekilmek Partimize yöneltilen ithamlara haklılık kazandırır. Gerçek Cumhuriyet halk Partili böyle bir ortamda Memleketi buhrana sürüklemez oldu. Bu sözlerin neresinden tutacaksınız. Fikir benden değil Örgütten geliyordu. Bir eski Genel Sekreter, nasıl içi elverirde Partilileri gerçek Partili gerçek olmayan partili ayırımına tabi tutabilir. Onları masum bir temayül izhar ettiler diye bu biçimde töhmet altında tutar, bunu aklınız alıyormu" Partimize yöneltilen ithamlar" dediği, kendisinin ısrarla üzerinde durduğu Ünye olaylarına halk Partililerin karışmış olmasıydı. Rakip Partiler çok daha insafli davranarak sadece Sayın Satır'ın iddialarını tekrarla yetindiler. Eski Genel Sekreter daha da ileri giderek "yeni akım parti içi tesanüdü bozmanın ötesinde, demokratik rejimi tehlikeye düşürecek bir istikamete yönelmiştir." diyor, Atatürk çizgisinden ayrılmamız yüzünden CHP. si türk seçmenin itibarını kaybetmiş, bunu çetiharla savunuyor. Bizden olmayanlar Sayın Satır'dan çok daha insafli eleştiriyorlar...

07 Nisan 2015

24013

Son olağanüstü Kurultay dolayısıyla, yakın geçmişte cereyan eden olaylardan , hafızalarda izlemeyi taze olduğu için bahsetmiyeceğim. Daha önce anlattıklarım da Parti içindeki başıbozukluğun hangi düzeye ulaştığını gösterebilmek içindi.

Sevgili arkadaşlarım, bise refa görülen suçlamaları üç grupta toplayabiliriz; 1-Örgütte bazı iller tarafından yapılan tasarrufların ya da Merkez yönetim kurulu tasarruflarının tüzük dışı oluşu.

2-Parti meclisinde Ecevi'in emrinde başta Genel Sekreter bir emir kulu çoğunluğun bulunuşu,

3-Parti içindeki zararlı yeni akım "...

Bunları teker teker tartışalım:

Açıktan meydan okuyorum, yaptığımız tasarruflardan bir tekini tüzük dışı olduğunu gösterebilir diyorum. Bu iddialar boşlukta kalmaya mahkûm, eski deyimle kavmi mücerretten ibarettir, diyorum, Bunlar delilsizdir. İsnatsızdır, maksatlardır diyorum. yetkilerimizi hiç bir zaman aşmadık. Genel Başkan'a saygıda kusur etmedik. Tersine zaman zaman Genel Başkan'a saygımızdan, organlar ve sorumlu kişiler arasındaki ilişkilerin ahenkle yürütmesi için sonuna dek ılımlı, dengeli ve bütün kabrislerden arınmış bir davranış içinde kaldık. Kanunların, Tüzükün medeni bir Partide yürürlükte kalması, keyfilige ön verilmesi için İnsan üstü caba harcadık. Partiyi bir şef Partisi, Partilileri emir kulu robotlar olmak bahtsızlığından kurturmak için sonuna dek direndik. Sorumlusunun gerektirdiği vakarın, ciddiyeti ve onun yanında müsamaha ve sublesi birlikte yürütmenin denge kurmanın güç imtihanını verdik. Sayın Genel Başkan, Parti dışındaki sorumsuz büroya parti evraklarımızı göndermemizi, yetkisiz hatta partili olmayan birisi vasıtası ile istemiş, bu durumu bana tecrübesi ile tanınmış memurumuz söylediği zaman kesinlikle hayır cevabını vermişizdir. Böyle davranmayı sizden aldığımız yetkiye ve yeknini verdiği gücü dayanarak tüzüğe ve kanunlara saygının bir gereği saydım. Sayın Genel Başkan aynı gün gederek arzularını bana, partinin Genel Sekretärine bildirmesini rica ettim. ve arzularını tüzüğün son haddine kadar zorlanmasını pahasına yerine getirdim. Genel Başkan'ın bütün gayretine rağmen, yerine getiremediğim istekleri de oldu. Bu arada bazı il Yönetim Kurullarının feshini iller tarafından ilçeler için alınan kararları durdurmamı istemiştir. Bunlara hayır dedim. Tüzük haricine çıkmayacağımı illerin tüzük içi tasarruflarına hiç bir suretle karışmayacağımı söyledim. Kendi yetkilerime ne kadar saygılı isem, örgütün yetkilerine de aynı görüşte saygılı kalmakta ki kararımı ısrarla savundum. Bu davranışım Genel Başkanımıza saygısızlık şeklinde tanımlanmıştır. Benim anlayışım bu davranışın ömrü boyu meşruiyeti savunmuş Genel Başkanımıza saygısızlık değil tam onun aksine siyaset idare ve hukuk felsefesine saygının ta kendisidir. Medeni bir partinin emir kulu olmayar hukuk içindeki anlayışımızdır bu... Tek cümle ile bunu, bir basın toplantısında dile getirdim. " Genel Başkan'a saygımız büyüktür, amma kanunlara ve tüzüğe saygımız daha büyüktür."

Evet, Sevgili arkadaşlarım, CHP si ancak, böylesine haysiyetli idare ile şeref kazanır. İnönü'ye saygı onun yetkilerine saygılı olmak demektir. Bunun ötesi orta çağ köleliği, müraillik, dalvakulluktur. 20. Yüz yılın ikinci yarısında partinin alınna böylesine karanlık bir danganın varulmasına müsaade etmiyeceğimizi Genel Başkanın da bunu kabul etmeyeceğini anlamayana vakarlar olsun.

CHP si Genel Sekreteri olarak kimseden kanun ve tüzük dışı emir almayı kabul etmedim. ve etmeyeceğim. CHP il ve ilçe yönetim kurullarına da kendime reva görmediğim küçüklüğü reva görmedim, görmeyeceğim. Bu partinin içinde herkes kendi yetkisinden fazlasını istemeyecektir. Senatür yada Milletvekili gelecek diz dize mırıl mırıl kendi seçim bölgesinden şikâyet edecek.

./.....

Kırsal Çelebi
07 Mart 1963

12 Ocak 1963

24014

ve ben teşkilâi çiğneyerek onu hiçe sayarak senatör yada milletvekilinin dediğini yapacağım. Partinin tabanından kopmuşların sorumsuzlar koalisyonunun emrine örgütü vereceğim. Olacak şey mi ?

Benden şikâyet edenler seçim bölgelerinde şanslarını kaybetmiş, kaderlerini parti merkezlerinde çevirecekleri entrikalara bağlanmış olan, güya üstür akıllılalardır, Bütün bunlara hayır diyorum. Sizlerden aldığımız güçü T.C. Kanunlarına güvenerek hepsine birden karşı çıkıyorum. Bana Bülent Ecevit'den emir alıyor, iftirası da yapıldı, Parti Meclisi Ecevit'in uygulama makinası olarak gösterildi. Evet, Bülent Ecevit'le müşterek noktalarımız çok, bunu huzurumuzda ilân ediyorum, Bu yüzden beni suçlamak Anayasaya, düşünce özgürlüğüne ters düşmektir. Şunun yada bunun gibi, düşünmek zorundayım ? Eğer Sayın Ecevit benim gibi düşünüyorsa elbette beraber olacağız. Ecevit benim gibi düşünüyor diye bir kez de onu mu suçlayacağız ? Bir büyük Partinin eski ve Yeni Genel Sekreterini bu ilkel biçimde karalamaya kimin hakkı vardır. ? Hangi insaf ölçüsü ile bağdaşır bu ? Hele Sayın Ecevit'i ve beni yakından hatta uzaktan tanıyanlar kötü maksatlı göğillerke böyle iddiaya ancak gülerler. Ka nun ve tüzük dışı, isteklerine bana pekiyi dedirtmeyenlerin kimsenin emir kulu olmayacağını kendi tecrübeleri ile öğrenmiş olmaları lâzımdır. Bu Partinin şahıs partisi olmayacağını, kimsenin siyaset çiftliği olmayacağını her kesin bilmesi zamanı gelmiştir. Emir kulu olmayı politik çıkar gereği bütün ömür boyunca meslek edinenlere bunu anlatmanın zorluğunu bilirim, 20 yıllık siyaset hayatımdan neye mal olursa olsun kendimin emrinde fikirlerimin, inancılarımın emrinde yaşadım. Ömürümün geri kalan yıllarında bu kafa ile sürdürmek kararındayım. Atatürk'ün en yakın dostu Başbakanı İsmet Paşa'yı hizmet münaşebetleri dışında Atatürk'ün emrinde suçlamak kasdıyla göstermek kimin haddidir ? Ahh ! Şunu öğrenmelidir ne çok isterdim : İnançlı insanlar yılmazlar, yıldırılmazlar. Sanıyorlarmı ki örgüt, bizim yanımızda ise çıkarı uğruna bu böyledir. Bu insanlar bizim emrimizdedir. Onlar kendi fikirlerinin emrinde dirler. Ben giderim Ecevit gider, Ahmet, mehmet gider ama fikir yaşar, CHP sinin üyeleri ne İnönü'cü nede Ecevit'oidir. Bu ikiliği çıkaranlar kısa görüşlü küçük insanlardır. Bu partinin politikasına yürekte inanlarla halâ hasretini çektikleri eski günlerin gelceği, kendi çıkar yıldızlarının parlamaya güne rin hasretini ile yanan, Halk Partisindeki yeni akım yozlaştıracağına güvenen insanlarbu olağanüstü kurultayda karşı karşıya dırlar. Yoksul Türk toplu munun refahı uğruna imanla, cesaretle ve akılla çarpananlarla oturdukları yer de Bizans politikaları ile çıkar çevrelerinin yardımlarını da yanlarına alan lar karşı karışadılar. Halk Partisindeki yeni akımdan bu telaş niçin ? Tüzüğümüz programımız Kurultay kararlarımız ve seçim bildirgemiz meydana, devrim ce bir partidir. Bu politikayı hazmetmek zorundadırlar. Yoksul topluwan Anaya samız çerçevesinde demokratik yollardan sosyal adalet ilkelerine uygun bir yaşantıya kavuşması gereğini akıllarına ve yüreklerine sindirmeleri lâzım. Bu güç için keyfi yaşama felsefesi ile bağdaştırmak güç olsa bile... yeni akım Türkiye'yi gelir dağılımı adaletsizliğinde Dünya'da birinci olmak bahtsızlı ğından kurtarmak azmindedir. Türkiye'yi sanayileştirmek, yer altı ve yer üstü servetimizik sömürmeden değerlendirmek kararındadır. Bu zor bir iştir. Çıkar ları bozulanlara karşı dayanıklık isteyen bir iştir. Enerjisini yitirmiş ken disinden başkasını düşünmek erdemini yitirmişlerin işi değildir elbette. İste selerde istemeselerde, yeni akım maya tutmuştur. Kırılmıştır. Bu akım yozlaştırmak, durdurmak çegitli hünerelele CHP sine, bu değıstirtmek artık kimsenin gücü içinde değildir. Bu partinin dindik hayatta şerefle inanchata gönül vermiş bir örgütü vardır, Kuruıtaya vardır, sağ duyusuna yurtseverliği vardır.

./.....

12 OCAK 1975

ASLİ GÖZÜMÜZ

ASLİ GÖZÜMÜZ
12.01.1975

- Sahife 7 -

Dünya değişti, Türkiye değişti, CHP değişti. CHP örgütü kişiliği olan, yetkilerine sahipdeğişünün toplanan, konuşan, özgürce oyunu kullanan bir örgüttür.

Türkiye, bütün dünya vax tarih bizi gözlüyor. Bu sınıvdan şerefle akilla çıkacağımıza inancım sonsuzdur. Kurultay iradesi hangi yönde olursa olsun ona saygımızın sınırı yoktur. Ona itaatımız vardır. Son söz sizindir sevgili arkadaşlarım.

Saygılar sunarım..

ASLİ GİBİDİR

07 Ocak 1989

Kürsat ÖZKAYA YILDIZ

12 Ocak 1989

- Sahife 2 -

Bu cevaplar karşısında şerefli bir insanın tutacağı yol, adli mercilere başvuruydu. Ama CHP si etiketi altına sığan, Atatürk inkarcısı kendilerini yeni akım adı altında Millete yutturmaya çalışan sınırları belirsiz bir sosyalizm savunucuları suçlu kalmışlar, iftira ve şantaj yoluna devam etmişlerdir. Bu yolun o biçim sosyalistlerin dünyanın her tarafında kullandıkları metoddür. Sözlerime son verirken içinde görev yapmaktan şeref duyduğum, Erim Hükümetine ve onun şerefli ve mümtaz başı Sayın Profesör Erim'e karşı kullandıkları dilin Kırıköğlü'nün necabetini ortaya koyduğunu belirtmek isterim. 12 Mart düşmanlarının Sayın Erime yönelttiği iddiaların Kırıköğlü'nden dinlemek şaşkırtıcı olmamıştır. CHP sinin ender günlerinde o karanlık silahlı Aydemir ayaklanması günlerinde Kırıköğlü Partiden kaçmıştır. Size istifanamesini okuyorum. 19 Aralık 1962 Ne zaman istifa ediyor biliyorsunuz. Bu gün Demokrasi dersi verdiği Büyük İnönü ve Sayın Ecevit'in de içinde bulunduğu Hükümetin başında Başbakan olarak bulunan Sayın İsmet İnönü Demokrasiyi kurtarmak için tertiplere göğüs gererken silahla ayaklanma hazırlıklarının olduğu bir zamanda 22 Şubat'tan evvel 19 Aralıkta partiden kaçıyordu. Size istifasını okuyorum. İstifadenamenin metni şu - Tarih 19 Aralık 1962 Halktan Halktan devrimcilikten kopan ve bu hali ile memleketi karanlığa yönelttiğine kâni oldum, CHP sinden ayrılıyorum. Değerli arkadaşlarım, benim anlamda en dar zamanlarda CHP sini terk etmek lekesi yoktur. Ben Partinin en dar günlerinde idam talebiyle Yozgat Cezaevinde yatmış bir insanım. Ne talihsizliktir ki, ömrümüzü verdiğimiz Atatürk'ün kurduğu Büyük İnönü'nün başında bulunduğu, CHP sinin bu gün Genel Sekreterlik görevi bu zat'a verilmiştir. Değerli arkadaşlarım, en dar gündünde, ve demokrasi tehlikeye girdiği bir zamanda silahla ayaklanmaya vasıta olurcasına Partiyi bırakıp kaçıp giden, Kırıköğlü Sayın Ecevit'e mübarek olsun. diyerek sözlerini bitirmiştir.

07 Ocak 1969

12 OCAK 1969

Sayfa: I

-/-

CUMHURİYET HALK PARTİSİ 5. OLAĞANÜSTÜ KURULTAYINDA YAPILAN
KONUŞMALAR

BÜLENT ECEVİT: Sayın Başkan, sayın Genel Başkanım. Cumhuriyet Halk Partisi 5. Olağanüstü kurultayının değerli üyeleri, sayın gazeteci arkadaşlarım hepinizi içten saygılarla selamlarım. Cumhuriyet Halk Partisini kurtarmak iddiası hakkında aylardan beri yürütülen bir kampanyayı izliyorsunuz. Ve hiç şüphesiz kamu oyuyla birlikte birçoğunuzda kabul ediyorsunuzdur ki bu bir kurtarma kampanyası değil, bir yıpratma kampanyası kendi içinden kendi partisini suçlama kampanyası haline gelmiştir. Tarih boyunca kendi tarihi boyunca en inşafsız hasımlarından bile bu partiye gelmemiş ağırlıkta iddialar suçlamalar hatta ihbarlar kendi içimizden bazı kimselerden gelmektedir. Bazı parti üyeleri bir zamanlar bu partide yüksek mevkiler tutmuş kimseler hepsi değil fakat bazıları 20. kurultay kararlarını açıktan karşılarına aldılar. 20.

kurultayın görev vermiş olduğu parti meclisine onun seçtiği genel sekretere ve merkez yönetim kuruluna baş kaptırdılar. Öyle umarım ki bu kurultay bu kanunsuzluklar döneminin sonu olsun. Bazı arkadaşlarımız önce asılsız iftiralarla jurnallarla Cumhuriyet Halk Partisinin yönetimini ve tüzel kişiliğini karalıyorlar iftiralarını jurnallarını kamu oyuna bir ölçüde yayıyorlar ondan sonrada bize dönüp, yöneticilere dönüp, bakın Cumhuriyet Halk Partisi hakkında sizin yüzünüzden ne laflar ediliyor. diyorlar, Bunun en son örneklerinden biri Sayın Kemal SATIR'ın bugün burada dinlediğiniz konuşmasında yer alıyordu. Sayın Satır bu konuşmasında şöyle diyordu: Merkez yönetim kurulunun Parti Meclisindeki tutumu için, bu tutum CHP'ni kamu oyunda ters bir görüntü içine itmekte, Örneğin: Kızıldere olaylarına bir iki Halk Partilinin isminin karışmış olması dahi kolayca istismar konusu yapılabilmektedir. Türkiye'nin bütün illerinde teşkilatlanmış olup, yüzbinlerce üyesi bulunan bir örgüte, çeşitli sımsalar olabileceği ve bunun hiçbir partinin önleyemeyeceği aşıkardır. Devam ediyor Sayın Satır; Gerçek bu iken CHP ile ilgisi olmayan bu münferit olayın kolayca abartılıp, bizi müşkül durumda bırakabilmesinin nedeni aslında bu olayda değil, yukarıda belirttiğim yönetim usullerinde aranması lazım diyor sayın Satır

Peki CHP'nin Ünye'de Kızıldere olayları ile ilgisini Türk Kamu oyuna ilk kez duyuran kimdir? Sayın Satır ve arkadaşları, ayrıca kendisi ve arkadaşları bir takım iftiraları jurnalleri kendi partileri hakkında yalan yayıyorlar, bunların aslı olmadığı kamu oyunda görüldükten sonrada, bakın sizin tutumunuz yüzünden CHP'de neyin neler söylemiyor? diyorlar. Birçok delege arkadaşlarımız koridorlarda bir yaşlı ve gözleride yaşlı bir partilimizi gördüler. Cebinde 30-35 yıllık CHP üyeliği kartı, birçoklarının, birçok kimselerin bazı Adalet Partililerin AP Milletvekillerininin dahi başına gelen bir üzücü olay, bu değerli Partilimizde başına gelmiş, kendi oğlu kendi iradesi dışında kendisine büyük üzüntüler vermek pahasına birtakım tedhişçi

Kürsat Göktepe

07 Şubat 2013

karışmış vede gözleri yaşlı burada dolaşıyor, 30-35 Yıllık CHP li gözlerinin yaşı yalnız oğlunun saptığı yolğan ve kaybindan değil, Satır ve onun gibilerinin iftiralarından. Bereket versin tarafsız TRT dışında hiçbir makam veya vatandaş kendi içimden gelen bu gibi jurnallere artık önem ve ciddiyet vermiyor.

Değerli arkadaşlarım, tek tek suçlamaları, eleştirileri ele alarak bunlara ayrıntılı ve susturucu cevaplar vererek sorun çözümlenmiş olmaz, bunlar çok söylendi, cevaplandı. Bence herşeyden önce bunların nedenlerine kaynaklarına inmeliyiz. Bunların, CHP'deki bunalımın gerçek kaynağını ve yapısını ortaya çıkarmaya çalışmalıyız.

Değerli arkadaşlarım, bana göre CHP deki bunalımı, iç ihtilafı ve saflaşmayı tek bir nedene bağlamak mümkün değildir. Saflaşmayı akla kara olarak da görmek mümkün değildir. Bir iki somut örnek vereyim; burada ihtilafa parti içi bunalıma Sayın genel Başkanımız kendine özgü bir açıdan bakmaktadır. Nitekim kendisini ilgilendiren ihtilafı Ortanın Solu anlayışı bakımından bir görüş ayrılığının en küçük bir rolü olmadığını burada ifade etmişti dün. Sayın Genel Başkanımız. Sayın Kemal Satır veya bazı arkadaşları mesela Orkunt, Bunun tam tersi açıdan bakmaktadır. Aksine CHP yönetiminin ve şimdi yönetimde bulunmamakla beraber benim Ortanın solu çizgisinden CHP'sini saptırdığını söylemektedirler. Sayın Erten, diyebilirdim ki konuşma fırsatı bulsalar onun bazı arkadaşları da Ortanın solundan bir sapma olduğu kanısı veya iddiası ile değil, bambaşka sebeplerle bunalıma teşhis koymaya çalışmaktadırlar. Demekki bunalımı tekş bir nedene bağlama olanağı yoktur, CHP' deki saflaşmayı akla kara olarak görme olanağı yoktur. Bana göre çok kabataslak anlatmak gerekirse CHP deki saflaşma şu şekilde anlatılabilir. I- Bir yanda CHP'nin son beş altı yılda özellikle 18. kurultaydan bu yana oluşturulan benim tutumumu bilinçli olarak benimsiyenler, bu tutumun gereği olarak halkla bütünleşmeye çalışanlar ve bu tutumu tarihi bir kadro hareketi halinde yürütmeye çalışanlar. Saflaşmanın birinci unsuru ve çoğunlukta bulunan unsuru bu. 2. olarak CHP' deki yeni hareketi yeni olarak sıfatlandırmayı bile reddedecek kadar yozlaştırma hevesinde bulunanlar, bu yeni hareketle ilgili kadro hareketini önlemek isteyenler ve CHP sini daha çok bazı güçlü çevrelerin rahatlıkla alternatif olarak içlerine sindirebilecekleri bir parti haline getirmek isteyenler, Saflaşmanın 3. unsuru olarak, düşünce bakımından inaç bakımından birincilerden yani ortanın solu hareketini bilinçli olarak benimsiyenlerden ayrı düşmekle beraber, haklı veya haksız birtakım kişisel nedenlerle onlardan ayrı düşmüş ve sık sık kendi kendileriyle gelişmeye düşme pahasına ikincilerle yani ortanın solunu yozlaştırmaya çalışanlarla

Kürşat Gökçe YILDIZ

07 Şubat 2013

MEB

taktik işbirliğinde bulunanların safı. Bütün bu saflaşmaların dışın-
da olarak da müsahabelarına sığınarak teşhisini arz etmeye çalışaca-
ğım, Sayın Genel Başkanımız, Hepimizin üstünde olan kişiliğiyle, var-
lığı ile yer almaktadır. Sayın Genel başkanımız gerek bundan önceki
muhtelif konuşmalarında hem de bana en ağır hücumlarda bulunan ko-
nuşmalarında gerek dün burada yapmış oldukları konuşmalarda kendisi-
ni ilgilendiren ve üzen ihtilafı Ortanın solu anlayışı ile ilgili
bulunmadığını belirttiler. Tedhişçilere arka olup olmamakla ilgili
bulunmadığını da belirttiler. Bence de bu doğrudur, Öteden beri ay-
nı şeyi ifade etmeye çalışıyordum bir yıldan beri. Benim görüşüme
göre sayın genel başkanımızla temel politikada bu güne kadar bir
ayrılığımız olmadığı sanısında kanısında olduğumu bende Öteden beri
belirtiyorum. Ancak, Sayın Genel Başkanımız, Dün husurumuzda yaptı-
ğı ve bana ağır birtakım hücumlarında ıftira eden ve benim saygıyla
dinlediğim konuşmalarında ihtilafı kendilerini ilgilendiren yönüyle-
de çok ağır ve ciddi bulduklarını da söylemişlerdir. Buna konuşmamız
ileriki safhalarında geleceğim. Benim görüşüme göre bu ihtilaf daha
çok değerli genel başkanımızın Sayın İsmet İnönü'nün önderlik ve
yönetim anlayışı ile bizim anlayışımız arasındaki demiyecğim Tür-
kiye'nin bugün vardığı çağdaki aşamadaki yönetim anlayışı önderlik
anlayışı arasındaki bazı tesadüfî farklılıklardan ileri gelmektedir. Sa-
yın bütün kendi yönetim ve denge anlayışlarına, yönetim ve önderlik
anlayışlarına elbette gereken saygıyı besleyerek düşüncelerimi arza-
diyorum. Sayın Genel Başkanımızın benim müşahedeme göre önderlik
anlayışı bazı denge hesaplarına dayanmaktadır. Aslında saymış oldu-
ğum saflaşmalarda ikinci ve üçüncü saf olarak belirttiklerimin yani
Ortanın solunu içtenlikle benimsemeyenlerin veya benimsemekle bera-
ber kişisel nedenlerle esaskadrodan ayrı düşmüş olanların örgütte
fazla bir gücü olduğunu kendilerinden ötür dileyerek belirtiyim san-
mıyorum ancak sayın genel başkanımızın denge hesapları onlara ger-
çekte olduğundan bir ölçüde daha yüksek daha üstün bir ağırlık bir
güç kazandırmış olmasıdır. Bu denge hesapları benim naçiz görüşüme
göre CHP deki yeni düşünce ve kadro hareketidir. Aslında sayın İnö-
nü'nün en büyük eseri olan Yeni düşünce ve kadro hareketinin tutar-
lılığını ve inandırıcılığını azaltma sonucunu vermektedir. Eskiden
CHP içinde CHP nin benimde yetiştiğim bazı dönemlerinde bu denge he-
sapları kolay ve rahat yürürdü. Çünkü o dönemlerde yani sayın genel
başkanımızın başlattığı Ortanın solu hareketi başlayınca kadar
CHP deki ayrılıklar saflaşmalar derin düşünce farklılıklarına dayan-
mazdı. Daha çok bunlar kişisel rekabetlerden ibareti gelirdi. İhtilaf
ve çekişme konusu kişisel rekabetlerden ibaret olunca denge kur-
mak tabiatıyla kop kolay olurdu. Bu denge nasık kurulmuşdu? Evvela
grupla genel merkez parlamento grubumuzla genel merkez arasında bir

Karsat Çiğdem Yılmaz

ASLI GIBİDİR
07 Sebhat 2013

MEX

Denge kurulurdu, geleneksel olarak bu da yetmez ayrıca genel merkez in içinde yani parti meclisi içinde ayrıca merkez yönetim kurulu içinde ve mümkün oldukça da merkez yönetim kuruluyla genel sekreter arasında bir denge kurulmak suretiyle parti yönetilirdi. Bu konuda sayın genel başkanımızla 20. kurultay öncesinde aramda geçmiş olan kendilerinin şüphesiz hatırlıyacıkları bazı tartışmalar olmuştur. Sayın genel başkanımız dünkü konuşmalarının basına dağıtılmış olan basılı metninde metnin bir yerinde şöyle diyorlar. Genel Başkanın Parti teşkilatını ve meclis gruplarının ahenk içinde çalıştırmak gibi bir 40 yıldan beri tecrübe edilmiş bir vazife anlayışı tamamen hükümsüz bırakılmıştır. diyor sayın genel başkan. 40 yılın tamamı için bir söz söyleyecek değilim, Fakat CHP deki olayları yakından veya içinden izlediğim son 22 yıl içinde ösür dileyerek belirtmeye mecburum ben hiçbir zaman böyle bir ahenk görmedim. Yani parlemen-to gruplarımızda genel merkez arasında sayın genel başkanın dün burada bahsettikleri ahenki ben hiçbir zaman CHP de görmedim şimdiye kadar. Bizim dışımızdaki hemen her partide Genel merkezle grupları arasında iyi kötü bir ahenk olmuştur, fakat her ne hikmetse CHP içinde hiçbir zaman bu ahenk kurulmamıştır, veya kurulmamıştır Ben Genel sekreter olmadan öncede durum bu idi. Sayın Kırkoğlu Genel sekreter olmadan önce de, sayın Bakşık genel sekreter olmadan öncede CHP deki durum bu idi. Bunun elbette başka hiçbir partide bulunmayıp bizde bulunan bu geçimsizliğin ahenksizliğin CHP de yürütülen geleneksel yönetim ve önderlik anlayışıyla ilgili bazı nedenleri bulunsa gerektir. Buna bir örnek gösterayım arkadaşlarım. 12.MART Muhtırası verildikten sonra çok nazık kritik bir döneme girdik. Alışılmamış usullerle yeni bir hükümet kurulacak, bu hükümette CHP ninde katkıda bulunması isteniyor. Yalnız genel merkezde değil bütün grubumuzda ciddi bir takım endişeler var bu konuda. o sırada şimdi hepsi burada bulunan değerli grup yöneticilerimiz başta grup başkan vekilleri olmak üzere dedilerki sayın genel başkanımız huzurunda dediler ki: bu konu çok önemli bir konudur. Rejimin ve parti nin geleceğini ilgilendiren bir konudur. Onun için istişari nitelikte de olsa, Genel merkezin, merkez yönetim kurulunun parti meclisinin görüşlerine mutlak ihtiyaç duyuyoruz dediler. Bunu birkaç defa söylediler. Fakat grubumuz bu ihtiyacı belirtmiş olduğu halde sayın genel başkan bu ihtiyacın karşılanmasına izin vermediler. Grubumuzun bu isteği üzerine grup yönetim kurulunun bu isteği üzerine merkez yönetim kuruluna toplandı, istişari mütalaasını teahhit etti, Fakat sayın Genel başkanın ön mütalaayı dinlemeden ve grubada danışmadın kendi kararını vermiş olduğu için benim genel sekreter olarak benden istenmiş olan, merkez yönetim kurulu adına benden istenmiş olan mütalaayı meclis grubumuzun genel kuruluna sunmama izin vermedi. Benim istifamın tek nedeni şüphesiz ki fakat başlıca

Kürşat Gökçe YILDIZ

07 Sebhat 2013

2458

nedenlerinden de biri bu oldu. 12. MART'tan bu yana daha doğrusu 21.MART'tan bu yana CHP nin genel merkezi ile Parlamento arasındaki kopukluğun parti tarihinde rastgeleinmiyen bir nitelikte ölçü kazanmasının başlangıç noktası işte bence bu olaydır.

Sayın arkadaşlarım, ben inanıyorum ki kendilerine yapma güç, sun'i güç katılmasa bazı kimseler bugüne kadar çoktan CHP içinde bir sorun bir mesele olmaktan çıkmış bulunurlardı. Fakat CHP örgütü bir takım kimseleri yönetimde istemediğini belirtir, açıkça belirtir, cularıyla belirtir, ama o kimselere genede parti içinde zorla vazgeçilmez yetkili kişilerin görünümü süsü verilirse elbette parti içinde bu otorite bunalımı ortaya çıkar. CHP içinde sayın genel başkanımızın başlattığı ortanın solu hareketi kendilerinin dün burada ifade ettiği gibi ben kendilerinin bilhassa emrinde olarak genel sekreter sıfatıyla ikimizde canla başla çalışmak suretiyle yıllardır ve örgütünde gayretiyle öylesine kökleşti ve yardımlaştı ki son yıllarda artık bu yeni hareketi benimsiyenler CHP örgütü içinde ve yönetim kadroları içinde büyük ölçüde güç kazanmış oldular. İşte o zaman geleneksel denge CHP içinde kurulamaz hale geldi, ve sanırım ki sayın genel başkanımızda en çok bundan tedirgin oldu. Geleneksel denge sağlanamayıp parti meclisi ve merkez yönetim kurulu tüzük sınırları içinde kalmakla beraber sayın inönü'nün genel başkan olarak kabul etmeye alışık olduğundan daha büyük etkinlik kazanınca Sayın Genel başkan buna karşı kurulları fazla güçlendiği kanaatine vardığı kurulları fonksiyonsuz bırakma yoluna gitti. Öyleki artık bugün Parti meclisi ve hele son zamanlarda merkez yönetim kurulu Tıbbi deyimiyle Atroksiye olmuş, işlemez hale gelmiş, birer organ haline getirilmek istenmektedir Sayın Genel Başkanımız tarafından. Örgütte de aynı şekilde ve aynı nedenle bozulunca sayın genel başkanımız örgütü de bir yana itme yoluna gitti. Ne zaman yaptı bunu? CHP si 25 yılı aşkın demokratik bir eğitimin sonunda, hele son 5-6 yıllık özellikle demokratik tecrübenin, parti içi demokratik tecrübenin dışında kendi kişiliğinin çok bulduğu kendi yetkilerinin bilincine en çok vardığı bir sıradak değerli genel başkanımız örgütünde yetkilerini tanınamama kısma yoluna gitti ve kendi hukuki kullanmakta direnen örgüt birimlerine karşı tüzük dışı bir takım tedbirler istemeye başladı.

%

MİRO FİLM
ÇEKİMİ İAP N.
12 OCAK 1989

Kürşat Gökaydın

M 29

Şimdi Sayın Genel başkanım biliyorum ki benim politikadan her türlü faaliyetten çekilmeme işliyorlar. Eğer ben bilsem ki ben çekildiğim anda sayın genel başkanım tatmin olacaklar hiç tereddüt etmeden aktif politikadan çekilirim. Neden çekilirim? Sayın genel başkanımın isteğini yerine getirmiş olmak için değil, inandığım hareketin artık bu partide bensiz de yürüyeceğini bildiğim için. Ama ben biliyorum ki sayın genel başkanım bununla tatmin olmayacaktır. Neden biliyorum; Somut delillerinden biliyorum. Bir yıldan beri sayın genel başkanım İzmir İl Örgütünün feshini ister. İstanbul İl Örgütünün feshini ister, Ankara İl Örgütünün feshini ister, Gençlik kollarının feshini ister, kadın kollarının feshini ister ve öyle sanıyorum ki bunlar fesh edilemeyince hiç değilse gençlik ve kadın kolları etkinliğini kırsın diye Parlemantodan bu amaçla kanun çıkmasını ister. Demek ki benim çekilmem meseleyi halletmeyecek, onun için politikadan çekilmiyorum arkadaşlar. Sayın arkadaşlarım, benim bu bahsettiğim daha doğrusu tahmin ettiğim nedenlerle Sayın İnönü, değerli genel başkanımız Partinin yetkili, (evet sayın ÖRNEK) içte olarak değerli sözümlü söylüyorum, Ve onun demokratik inancına inandığım içindir ki: Ve eleştirilerimi cesaretle ve saygıyla belirtiyorum. Değerli genel başkanımız, Örgütün Örgütü ve partinin yetkiorganlarına n bahsettiğim veya tahmin ettiğim nedenlerle bir yana itince güçlü bir partinin genel başkandan aldığı daha doğrusu alabileceği ağırlıkla değil, Ancak kendi terihi ağırlığıyla siyaset alanında kaldı. Bu tarihi ağırlığın pek büyük olduğunu biliyorum. Yalnız Türkiye'de değil, Dünya'nın hiçbir ülkesinde bugün Sayın İnönü'nün kendi kişiliğine bağlı ağırlığa sahip olan bir ağırlığın başka hiçbir devlet adamında dünyanın hiçbir ülkesinde bulunmadığını biliyorum. Fakat Türkiye Demokratik hukuk devleti yolunda ÖYLE BİR aşamaya varmıştır ki çok şükür varmıştır ki artık Türkiye'de kurumlar kişilerden daha çok ağırlık taşır, duruma gelmişlerdir. Buna üzülme değil, buna memleketimiz adına devletimiz ve demokrasimiz adına sevinmek gerekir. Bu demokrasi bakımından son derece ve sağlıklı ve doğal bir gelişmedir. Ne oldu sayın genel başkanın Türk Politikasında en çok etkinliğine ihtiyaç duyulan bir dönemde sayın genel başkanım ve CHP'nin etkinliğine. ve ağırlığına en çok ihtiyaç duyulan bir dönemde sayın İnönü, bir yanda kaldı, sayın İnönü'nün partisi büyük ümitsizlikle geride itilmiş kaldı. Ve bu yüzden, memleketimiz ve rejimimiz dar geçitlerden geçilirken CHP si ağırlığını yeterince duyuramaz ve sayın İnönü'nün tarihi kişiliğinin ağırlığına ekliyemez oldu. Sayın Genel Başkanım son günlerde bu genel merkez yetkilerini kısma nedeni olarak Balkan Harbi zamanlarına, İttihat Terakki devirlerine ait merkez-i umumi

KURULUŞ GÖRÜŞMELERİ

SLİSİTÖR

07 Şubat 2013

2420

sorunu tehlikesi üzerine sık sık değiniyorlar, işte ittihat terakki devrinden, ittihat ve terakki'nin merkez-i Ü MUMİYESİNE tanınan büyük yetkiler yüzünden memleketin ne gibi felaket ve badirelere sürüklendiğini o devirleri yaşamış bir kimse olarak hatırlatıyorlar, ve CHP sinin genel merkezinin kendinin istediğini, aslında tüzükte yazılı olan yetkiler ona tam olarak yanındığı taktirde bir merkez umumi tehlikesinin yeniden ortaya çıkmış olacağını ifade bu yuruyorlar. Yüksek işinlerine müsaadelerine sığınarak, merkezi umuminin ittihat ve terakinin merkezi umumi devri ile ve tutumu ile bu günkü Türkiye arasındaki ve bugünkü CHP arasındaki bazı önemli ayrılıklarında değinmek isterim. Bildiğim kadar ittihat ve terakki devrinin merkezi umumisi orduya dayanarak politikaya, politoka yapmaya kalkışan kendi politikasına orduyu alet etmeye kalkışan bir merkez-i umumide bugünkü CHP si ise bunu Türk ordusuna saygısızlık ve ihanet sayar, bir anlayış içinde. Gene o devrin ittihat ve terakkinin merkezi umumisi halka değil halka kök salmış bir örgüte değil sivil ve asker eğik bir şümreye dayanırdı. Fakat bugünkü CHP genel merkezi ise bir mahdud kadroya bir eğit seçkinler kadrosuna değil demokrasiye inanmış geniş halk topluluklarına dayanıyor. gücünü böyle halk topluluklarından alan bir genel merkez istede kolay kolay merkezi umumi olamaz. Sayın genel başkanımız merkez yönetim kurulunun ve merkez yönetim kurulu ile beraber hareket eden bazı arkadaşların onlar arasında şüphesiz bende varım, grup toplantılarına bazı parlamento grubu toplantılarına katılmamamızdan şikayet ediyor, bunu grup disiplinine hatta anayasaya aykırı bulduklarını söylüyorlar.

Değerli arkadaşlarım, bizat sayın genel başkanın dünki konuşmasında da hatırlatıldığı gibi Güven Partisi ayrılmasının hemen öncesindeki günlerde sayın genel başkanımız grup yöneticilerinin ve üyelerinin genel merkez politikasına ve örgüt yönetimine müdahalelerinden şikayet eder, bunun kanunsuz olduğunu grupların teşkilat yönetimi ile ilgili görüşmeler yapamayacağını ifade ederdi. Bu konuya beyanlarda bulunamayacağını denetlemede bulunamayacağını bunun kanunsuz olduğunu ifade ederdi. işte sayın genel başkanımızın o günlerde belirtmiş olduğu bu anlayıştan hareket ederek ki merkez yönetim kurulu ve onunla beraber birçok arkadaşlarımız son grup toplantılarına katılmamışızdır. çünkü o toplantılar sayın genel başkanımızın bundan birkaç yıl önce belirtmiş oldukları anlayışa göre kanunsuz şekilde toplanıyorlardı, kendi yetkileri içinde olmayan konuları görüşmek içinde toplanıyorlardı.

ASLI CİBİRİK

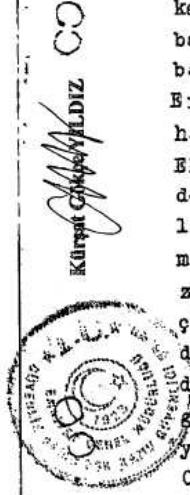
07 Şubat 2015

MILLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
12 Ocak 2015

26/11

üstelik bu grup görüşmelerinde CHP genel merkezine ve bu partinin tüzel kişiliğine yöneltilen iddialardan birçoğu ağır suç niteliğindeki hale özellikle parti suçu niteliğindeki bir takım iftiralarla hakaretlerdi. Herhalde anayasa bir partinin parlamento gruplarına o partinin genel merkezini iftiralarla kamu oyuna jurnal etme yetkisini tanıyor olmasa gerektir. Mademki grubumuzun parlamento grubumuzun yetkileri üzerinde bu kadar titizlikle durulmamız isteniyor, o halde neden bizim parlamento grubunun yetkilerine yeterince riayet edilmemesinden duyduğumuz üzüntü de bir isyan gibi kabul ediliyor.

Sayın arkadaşlarım, Birinci Erim Hükümetine girme kararı müzakeresiz alınmıştır grubumuzda. İkinci Erim hükümetine girme yani bakan verme kararı grubumuzda müzakere edilmeden çok önce genel başkanımız ve grup başkan vekillerimizden biri CHP sinin ikinci Erim Hükümetine bakan vermeyi kabul ettiklerini ilan etmiştir. Ve hatırlıyacaksınız Ortak parlamento grubumuz acaba yeni kurulacak ERİM Hükümetine bakan verelimmi vermeyelimmi diye müzakere halinde iken Bakan olmuş değerli arkadaşlarımız grup toplantısını izliyorlardı, ve dışarda devlet radyosu CHP li bakanların da katılımıyla ikinci Erim hükümetinin kurulduğunu ilan ediyordu. Hiçbir zaman genel merkezden Parlamento gruplarımızın yetkilerine bu ölçüde saygısızlık gelmiş değildir. Sayın arkadaşlarım grubumuz kendi iç tüzüğüne genel merkezden beklediği saygıyı önce doğrudan doğruya grup üyelerinden bekliyoruz. Grubumuzun iç tüzüğüne göre grup toplantıları kapalıdır, bu toplantılarda kimin ne konuştuğunu ya konuşan kimse yada angak görevli basın sözcüsü açıklıyabilir. Ona rağmen bundan birkaç ay önce hatırlıyacaksınız CHP sinin ortak grubunun bir toplantısından çıkan Devlet bakanı sayın Ali İhsan GÖĞÜŞ, bir başka Milletvekili arkadaşımızın sadece bir şüphe ve soru olarak ortaya attığı ileri sürdüğü bir iddiayı gerçek bir ithamı gibi yaymış devlet radyosunda da yayınlanmasını sağlamıştır. Neydi bu iddia? CHP Ankara il kongresinde Dev-Gençli dört kişinin delege olarak bulunduğu iddiası. Ve sonradan yalnız sayın GÖĞÜŞ'ün kendisi yalancı çıkmamış, Devlet Radyosunda onun yüzünden yalancı duruma düşmüştür. Ama sayın Ali İhsan GÖĞÜŞ, bugün burada bu konuyla ilgili olarak, kendisine yöneltilen eleştiriler karşısında gösterdiği cüretkarlığı göstermekte yerden göğe kadar haklıdır. Neden? Bu ağır parti suçunu işlemesi üzerine değerli grup başkan vekillerinden birine derhal telefon açtım, bu üye hakkında grup disiplin işlemi yapılmalıdır dedim yapılmadı. Konuyu parti meclisine getirdik kendisinin sadece kınanma cezasıyla yüksek disiplin kuruluna

SİCİLDİR

07 Sebhat 2013

22/12

verilmesini istedik karara bağladık ona bağmen bu karar bugüne kadar yüksek disiplin kuruluna sevk edilmedi bu durumda elbette arkadaşlarımız kendisini üstün imtiyazla bir kişi saymakta ve genel merkeze hakaret üstüne hakaret yağdıracak durumda görmekte haklıdır.

Değerli arkadaşlarımız, kısacası kendilerinde ifade buyurdıkları gibi sayın genel başkanımızla benimsediğim sosyal ve ekonomik görüşler bakımından herhangi bir ayrılık bulunduğunu sanmıyorum bugüne kadar bunu kendilerinden de işitmedim, Ancak burada yazılı konuşmalarında yazılı metinlerinde ifade ettikleri gibi zaman zaman benim üslubundan şikayetçi oldukları olmuştur fakat öзде bir itirazlarını temel politika konusunda bir itirazlarını hatırlamıyorum. Fakat önderlik ve parti yönetimi anlayışımız konusunda bazı görüş ayrılıklarımız bulunduğunu kendilerinden ösür dileyerek itiraf etmek durumundayım. Aslında sayın genel başkanımızdan biz hiçbir zaman davacı olmadık, fakat burada da görüldüğü vakit sayın genel başkanımız özellikle son bir yıl içinde benden ve CHP genel merkezinden davacı olmuşlardır ben bazı naçizane eleştirilerimi düşüncelerimi bu açıklığıyla ilk defa bugün huzurunuzda arz ediyorum.

Sayın arkadaşlarımız, sayın genel başkanımızın emirlerinde beraberlerinde genel sekreter olarak çalıştığım yıllarda olmuştur. Ondan önce çalışma bakanı olarak çalıştığım yıllar boyunca gösterdiği yakınlık için müteşekkirim bunun minnet duygularını daima içim de saklı tutacağım. yanlış anlamalara karşı dün burada ifade ettikleri gibi beni korumak üzere göstermiş oldukları alicenap çabalara karşıda daima minnettar kalacağım. Kendileride herhalde kabul buyururlar ki ençok İnönü'cü geçinenlerin kendisini en dar geçitlerde yapayalnız bıraktığı zamanlarda kendisi beni yanında bulmuştur, ama içtenlikle inandığın konularda. Benim genel sekreterlikten ayrılışımda sayın genel başkanına karşı baş kaldırma değildi aslında. ben ancak parti içi kararların demokratik yollardan alınmasını isteyen bir kimseyim, ve konular önem kazandıkça memlekette buhran arttıkça yoğunlaştıkça demokratik karar mekanizmalarından uzaklaşmayı değil, aslında onlara bütünü dört elbe sarılmayı gerekli gören bir anlayışa sahibim. Ve bu anlayışı bana veren örnekte Atatürk ün ve İnönü'nün kurtuluş savaşı sırasında izlemiş oldukları tutumdur. Kurtuluş savaşının en çetin günlerinde Ankara'dan top sesleri işitilirken Türkiye Büyük Millet Meclisinde en çetin müzakerelerin yapıldığını ve Atatürk'ün Başkumandan olarak Garp Cepheleeri kumandanı olarak İsmet Paşa'nın büyük bir sabırla ve tahammülle harbin en kritik devresinde bu demokratik parlamenter mekanizmanın işleyişine tahammül ettiklerini ve sygı gösterdiklerini okuyoruz. Bence müşkül anlarda demokratik karar mekanizmasına sınıksız sarıldıkça yönetimin başında bulunanların güçleri artar, çünkü dayandıkları tabanın dayandıkları kütlenin bütün ağırlığını bütün gücünü ancak o zaman arkalarında bulmak imkanına kavuşurlar.

33

Kürşat Çiğdem YILDIZ

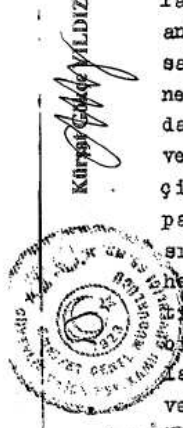
07 Sebtek 2013

24E13

Ben genel sekreterliğim süresince bu anlayışa bağlı kaldım. Taktir buyuracaktır örgütten genel değerli ülküdaşlarım ne zaman müşkül durumlarla karşılaştıysam ne zaman çetin sorunlarla çözmekte güçlük çektiğim sorunlarla karşı karşıya kaldıysam genel sekreter olarak derhal iller toplantısını Ankara'ya çağırmaşımdır meseleleri il başkanı temsilcilerimizle Ankara'da tartışmışızdır onların eleştirilerinden de onların desteklerinden de güç almışızdır. Sorunlar çözülmeyecek bir noktaya geldiğinde de hatırladığınız gibi birkaç ay önce topladığımız 20. kurultaya baş vurulmuştur. Fakat 12 Mart'tan sonra böyle olmadı arkadaşlar. 12 Mart'tan sonra sayın Cumhurbaşkanımız bildiğim kadar memleket sorunlarına çare ararken CHP dışında bütün partilerde yalnız genel başkanı değil, bütün parti örgütü partili yurttaşları karşısında muhatap olarak görme imkanı buldu fakat biz bu imkanı vermedik. Sayın genel başkanımız tek başına pilitika kararlarını benimser durumda kaldı. Örgüt bekli iştirak ediyordu bu kararlara belki etmiyordu. Ama bunu öğrenmek gerekliydi benim demokrasi anlayışına benim sayın İnönü'nün demokrasi okulunda yetişmiş bir insan olarak beslediğim demokrasi anlayışına göre bu kadar kritik dönemde bir parti örgütüne danışarak genel merkezine danışarak gruhuna danışarak kararlar almak zorundadır ancak o zaman kuvvet doğabilir ve ancak o zaman kendisinden destek isteyenlere gerçekten etkili biçimde destek olabilir. Öyle sanıyorum ki 12 Mart'tan sonra resmi parti tutumu olarak izlenen tutuma yönelmiş olduğum eleştiriler haksız çıkmadı. Olaylar beni haksız çıkarmadı. Fakat önemli olan benim haksız veya haksız çıkmam değil, önemli olan CHP de parti nasıl yönetilecek karar mekanizması nasıl işleyecek bunun üzerinde bir görüş birliğine varmamız. Sayın İnönü bir yıldan beri özellikle son zamanlarda ve dün burada genel sekreterlikten ayrıldıktan sonra görevsiz ve yetkisiz olarak benim partiyi yönetmemden merkez yönetim kuruluna parti meclisine ve parti örgütüne emir ve kumanda vermemden şikayetçi oldular.

Değerli arkadaşlarım, bir arkadaşımız doğru diyor sayın İnönü'nün yanında bir Bülent Ecevit kim oluyor da onun yeterince kumanda edemediği bir örgüte Bülent Ecevit kumanda edecek buna imkan yok. CHP örgütüne hemde genel başkanlık sıfatını taşıyarak bir İsmet İnönü gönderemiyekte ben verebileceğim hemde üstümde hiçbir resmi sıfat taşımamışım. Bunun benim aklıma mantığıma sığması tarafı yoktur.

Değerli arkadaşlarım, genel merkezi ve parti örgütünü bir yıldır benim yönettiğim iddiası öteden beri bazı kimselerin benim hak kumanda ileri sürdükleri bu arada sayın genel başkanımızda ileri sürdüğü bir başka iddia ile açık ve kesin çelişki halindedir.

KURULUŞ BAŞKANLIĞI

07 Ocak 2313

12 OCAK

MEY

Nedir o iddia? Öteden beri derlerdeki yakın zamana kadar hele ben genel sekreterken denirdi ki, birçoğunuzda işitmişsinizdir ki, Ecevit iyidir, hoştur ama zayıf insandır. Telkin altında kalır. etrafının etkisinde kalır, öyle denmedimi arkadaşlarım. Şimdi biliyorsunuz beşi kendi inadığım kadrodan yoksun bırakmak yalnızca laştırmak için ileri sürülen gerekçede bu idi. Bugün buradada dinlediniz bu gerekçeyi. Bülent Ecevit iyidir hoştur ama etrafı iyi değil, etrafının telkininde kalan zayıf karakterli zayıf iradedeli bir insan onun için ona iyi bir etraf vermek gerekir, denirdi. Şimdi şu gelişkiye bakın arkadaşlar. Üzerinde genel sekreterlik yetkisi varken etrafım beni idare edecekte o yetki üzerinden kalkınca ben etrafımı ben yöneteceğim.

Değerli arkadaşlarım, aslında ne genel sekreterken etrafım beni idare ettiği iddiası doğrudur, nede benim son bir yıldır her hangibir görev ve yetkim olmaksızın partiyi idare ettiğim iddiası doğrudur. Doğru olan şudur; ben demokratik yönetime inanırım ben danışmanınerdemine danışmanın faziletine inanırım, danışmanın yararına inanırım, onun için etrafımda yakınımnda her kim varsa ona danışırım ve uzağında Türkiye'nin en uzak köşesindeki örgüt birimlerine kadar danışmak ihtiyacını duyarım. kararlar vermeden önce. Fakat kendi yetkilerimi titizlikle korurum başkalarının hele kurumların yetkilerinde aynı titizlikle saygılı olurum ve önemli politika kararlarını arada ve güçsüz kalmaması için mutlaka tabandan oluşmasında yarar görürüm. Zaten Ortanın solu sloganı bugün bu kadar güç kazanmış olmasının nedenide doğru bir parti içi demokrasi anlayışı içinde oluşturulmuş olmasıdır.

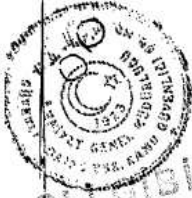
Sayın arkadaşlarım, ben Ankara'da oturuyorum, Türkiye'nin dört bir yanında bölge toplantıları bulurum bir tek merkez yönetim kurulu üyesi parti meclisi üyesi gitmiyor, bir tek milletvekili Senatör gitmiyor ben gitmiyorum Elazığ'da birkaç il toplanıyor Güneyde Adana'da toplanıyor, Konya'da toplanıyor, Yozgat'ta toplanıyor, Trakya'da toplanıyor, ve hepsinden aynı ses çıkıyor. Bu benim yetkilerimi aşarak örgüte kumanda etmemden değil, bütün CHP sinin tek bir doğrultuda düşünme bilincine ulaşmış olmasından.

Değerli arkadaşlarım, ben hele üzerimde hiçbir yetki olmaksızın istesem bile CHP örgütüne emir ve kumanda edebilecek durumda değilim, CHP de bugün beni çoktan aşmış bir durum var. Nereden belli bu? Örgüt benim kara kaşıma gözümeye veya benim ayakta kuvvet dolaşmama bağlı olduğu hayran olduğu için bana destekliyor değil, aynı düşünce doğrultusu doğduğu için destekliyor. Ama hep de o düşünce doğrultusunda en küçük bir sapma olduğu sanısına kapıldığı anda şimdi bana bu kadar bağlı davranmasından şikayet edilen CHP

249

Örgütü elbirliğiyle benim karşıma çıkıyor. Bunun örneklerinin verdiniz, dün sayın genel başkanımın burada hatırlattığı siyasi haklar konusunda sayın genel başkanımınla inanarak beraber oldum, bana o kadar bağlılığından şikayet edilen CHP örgütünün büyük bir kısmı bana karşı vasiyet aldı. Daha sonra siyasi partilere devlet bütçesinden yardımı kurtarabilmek için, diğer partilerle bir pazarlık zorunluluğu olarak milletvekili, senatör maaşlarına zam yapılabilmesi için anayasa değişikliğini de desteklemek zorunda kaldım, hepimiz karşıma çıktınız arkadaşlarım. Ama ben bunun için sizlere kıymadım sizlerle iftihar ettim.

Değerli arkadaşlarım, ben görevden ayrıldım görevden ayrıldıktan sonra benim faaliyetlerin üzerinde ne kadar büyük duyarlıklar uyandı parti içinde hissettim. O duyarlıkları tahrik etmemiş olmak için aylarca hiçbir geziye çıkmadım. Hiçbir görev gezisine çıkmadım. aylarca birtek Söke kongresine gittim, arkadaşlar hatırlarlar birde iki değerli milletvekili arkadaşımın düğünü için sayın Fikret Övet'in düğünü için Sinop'a, birde sayın Kemal Ataman'ın düğünü için de İçel'e gittim. Aylarca bütün siyasi faaliyetim bundan ibaret kaldı. Yalnız dolağımadan sarfı nazar etmedim, sakınmaktan kalmadım, gene parti içinde ortalığı bulandırmıyayım diye. Sayın genel başkanımın duyarlılığını biliyordum, duyuyordum kendisinin bu duyarlılığını arttırmıyayım diye aylarca yazı yazmadım., aylarca demeç vermedim. Ve ne oldu neticede arkadaşlarım, benim yurt dışına kaçtığım söylentileri yayıldı. Şimdi burada bulunan sayın Hayrettin Uysal arkadaşımı tanık gösteririm. O sırada kendisi merkez yönetim kurulunda henüz üye idi. Bir gün Sakarya'dan sanırım Karasu'dan dört beş partili arkadaşımın beni yakaladı, genel merkezde bir odaya götürdü bir düzmece kağıt üzerine iri harflerle o günkü tarihi yazdı, altınada Ankara diye yazdı, önünde partililerle birlikte benim isimimi resmimi çekti, o resmi kendilerine verdi, kendilerini Karasu'ya gönderdi, yurt dışına kaçmış olmadığımı bir delille bir vesika ile ispat edebilmeleri için. Sayın genel başkanımı kızdırmamak için böylesinin kendi kendimi aylarca eve hapis ettim. Neticede Anayasa değişikliği günleri geldi. Anayasada sayın Erim'in istediği değişikliklerden birçoğu hepimize ürküntü verdi, bu arada elbette sayın genel başkanımın da bildiğiniz gibi bunlardan birçoğunda kaygı duydu, Anayasa üzerindeki görüş birliği bizim yeniden bir soru için hiç değılâs bir araya gelebilmemiz olanağını bana şeref katarak sağladı, o sırada yaptığımız bir

07 Şubat 2015

görüşmede sayın genel başkanına benim hakkımda çıkan yurt dışına kaçtı gibi söylentileri naklettim, ve kendisinde elbette hem mecliste konuşacaksınız hemde dolaşacaksınız diye ifade buyurdular. Onun üzerine arkadaşlarım ancak onun üzerine ben bir ölçüde dolaşmaya başladım. Bu dolaşmalarımın bazılarında buradaki bazı değerli arkadaşlarım tanık olmuşlardır. Örneğin Antalya'da bir ölçüde dolaşım, dinlenmeye gittiğim sıralarda birkaç yakın ilçelerde dolaşım, Örneğin Trabzon Rize arasında dolaşım, Sinop Ankara arasında dolaşım, Ankara İçel Konya arasında dolaşım, bugün bazıları burada bulunan değerli partili arkadaşlarımdan bir kısmı bu gezilerde benimle beraber diler. Hatırlıyacaklardır gezilerde sohbet ederken bana yöneltilen sorulardan veya ağır eleştirilerden bir çoğu sayın genel başkanına yöneltilen hınca çok haksız eleştirilerdi. Ve sayın genel başkanımın ayrıca tanıdığım ve çok sevip saydığım bir oğluna karşı yöneltilen haksız eleştiriler onun hakkında yayılan dedikodulardı. Burda bulunan birçok arkadaşlarım tanık olmuşlardır, köy köy kahve kahve yaptığım sohbetlerde bu eleştirilerin bu söylenmelerin haksızlığını iftiralarını söylemek için dilimde tüp bitti fakat o sohbet dizilerinden döndüm ve hemen arkasından sayın genel başkanımın beni kovalayan ve bana ağır taviz ve ithamlarda bulunan ithamlarıyla karşılaştım. Bir Trabzon Rize arası gezimde bütün sohbetlerim zaruri olarak karşılaştığım muhatap olduğum soruların eleştirilerin yarattığı zorunlulukla bunları söylemekle Sayın İnönü için Sayın Erdal İnönü için bunları söylemekle geçti, Trabzon'a döndüm, kongrede sayın genel başkanımın beni ima ederek ağır şekilde kinayan bir mesajıyla karşılaştım.

Sayın arkadaşlarım ben eğer hafızam beni yanıltmıyorsa Adana'ya kırk yıldır uğrayamadım. Adana İl kongresi benim tarafımdan mı belli bir ekip yüzünden karşılandı kazanıldı. Bugün burada bizi dinleyici olarak dinleyen yeni Adana İl Başkanını ben il başkanı olamsından önce ayrıca ya bir ya iki defa ayak üstü görmüşümdür.

Sayın arkadaşlarım, bazı partili arkadaşlarımız aslında kendi güçleri kendi ihtiraslarına yetmeyen bazı arkadaşlarımız yapılan kongreler hakkında sayın İnönü'yü bile bile yanıltarak onu kongrelerde güç duruma düşürdüler. Şimdi de gene kendi güçsüzlüklerini örtmek için sayın genel başkanımızı yanıltma gayretleri yüzünden belkide bu kurultayın sonunda sayın genel başkanımın güç durumda bırakmış olacaklardır. Yönetim anlayışımızdaki ilişkiye bir örnek vermek isterim. Sayın genel başkanım burada da bahsettiler birkaç ay önce parti merkezinde bir merkez yönetim kurulu seçimi oldu. Ne diyor sayın İnönü? Burada bir hizbin listesi kasandı. Bu Ecevit'in bir tertibi idi, Nedir o hizip? kaç kişidir? Sayın genel Başkanımın bizzat söylediğine göre parti meclisindeki büyük çoğunluktur.

07 Şubat 2013

24F3

Arkadaşlarım, eğer parti meclisindeki büyük çoğunluğun eğilimini yansıtan bir liste değilse küçük bir azınlığın eğilimini yansıtan bir liste kazansaydı, o ancak hizip listesi olurdu, ve ancak o zaman o seçimde bir partiparanabilirdi. Fakat o seçimden sonra kendini huzurunda yapmış olan kanuni seçimden sonrasayın genel başkanımız bizlere karşı eşkiya sözünü bile kullanmaktan kaçınmadı sakınmadı. Oysa Parti meclisinde katı bir anlayışla davranmak şöyle dursun birara parti meclisindeki boşalmalar yedi'yi buldu, bu sayıya varmasının bir nedeni beni etki altında bıraktığı iddia edilen bazı bilim adamlarını parti meclisinden uzaklaştırabilmek için sırf bu maksatla yapılmış bir anayasa değişikliği idi o şekilde parti meclisindeki boşalmalar yediye ulaştı o yedi üyeliğe seçim yapacağımız zaman sayın genel başkanımızın bir listesi bize geldi. İçinde bizi desteklemeyen bazı değerli arkadaşlarımızın da bulunmasına rağmen aynen sayın genel başkanımızın isteğine uygun başka hiçbir aday göstermeksizin o listeyi seçtik. Ne zaman bahsettiğim ve sayın genel başkanın bir tertip olarak damgaladığı bir eşkiyalık olarak damgaladığı merkez yönetim kurulu seçimi parti meclisinde yapılmadan önce.

Sayın arkadaşlarım, sayın Kırkoğlu'nun benden kumanda aldığını iddia ediyor sayın genel başkanım. Sayın Kırkoğlu'nun kişiliği kumanda olarak hele sıfatsız kişilerden kumanda olarak eğilip bükülecek kişilikte değildir arkadaşlarım. Ve bizim Ortanın solu hareketini ancak kendi zihnimizde ve sözlerimizde mevcut bir hayali tehlikeye karşı savunduğumuzu beyan ettikler. Konuşmalarının yazılı metninde yani CHP içinde Ortanın solu tutumuna karşı yönelen tehlike bizim varlığını iddia ettiğimiz tehlike yoktur. Aslında, ciddi değildir, bizim hayalimizdedir. Oysa bizzat Satır'ın bugün burada yaptığı konuşma hemde belli bir grubun bir hizbin adına yaptığı konuşma Ortanın Solu anlayışımızda ne kadar derin ayrılıklar bulunduğunu ortaya çıkarttı.

Değerli arkadaşlarım, sayın genel başkanımın kuvvetli hafızası vardır, hatırlıyacaklar genel sekreterlikten ayrılışımdan bir süre sonra lütfedip imkan verdikleri bir görüşmemizde bana tariflerini haklı tariflerini acı tariflerini yaptıktan sonra bana dedi ki, hata ettin görevden ayrılmakla göreceksin bunca yıl emek verdiğin hareket kısa zamanda yüzde elli geriliyecektir. Ve ben o zaman siz bırakmazsanız ~~genilemesek~~ Paşam dedim. Demek böyle bir tehlikeyi sayın İnönü görüyordu, ve o tehlike maalesef bugün gerçekleşmiştir. Sayın İnönü dünkü konuşmasının genel yazılı metninde şöyle diyordu; Kanunların ve yetkilerin devlet yönetiminde iyi niyetten çıkararak kullanılması ergeç toplumu büyük karışıklığa yada ihtilale götürür.

%

Kürsat Çelikkaya DİZ

07 Eylül 2013

M.F.

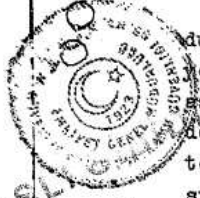
Bunu özellikle benim için ve ayrıca merkez yönetim kurulu ve parti meclisi çoğunluğu için, söyledi.

Sayın arkadaşlarım, ben hiçbir zaman kanun dışına çıkmadım. Parti yönetimindeki arkadaşlarımda kanun dışına çıktıklarına şahit olmadım. Eğer kanun dışına çıktı ise bunun hesabı bizden kâniçinde sorulmalıdır. Bugüne kadar yapılmadı. Ama genel sekreterlikten kendi hür iradesiyle ayrılmış bir kimsenin yurt içinde geziler yapması parti meclisi ve parti meclis üyesi ve milletvekili olarak yetkilerini kullanması kanun dışına çıkmak sayılırsa bu varsayımı ortadan kaldırma inkanı gücü tahfiatıyla benim elimde değil, buna karşılık CHP de bazı ciddi kanunsuzluklar olmuştur. Mesela bu kurultayı toplayan çağrının gerekçesinde ileri sürülen iddialar bugün burada ileri sürülen bazı iddialar son on onbeş gün içersin de partililerimiz tarafından ileri sürülen ve bir kısmı radyo ile televizyonda yayınlanan iddialar, başka partilerden vatandaşlar tarafından CHP ye karşı onun tüzel kişiliğine veya yöneticilerine karşı ileri sürülmüş olsaydı çoktan onları dava ederdik ve sanırım hepsinde kazanırdık. Ayrıca kanuni yetkiler birtakım organların elinden alınmaktadır CHP de. CHP de daha bu kurultayda Mahkemelerin kanuna göre verdiği kararlar dinlenmemektedir, işte kanunsuzluk bunlardır arkadaşlarım. Buna rağmen o kadar kanuna nizama saygılı bir CHP örgütü var ki isyan duygusuna taş basıyor, ve bu gibi kanunsuzluklar karşısında hukuk sınırları içinde haklarını aramakla yetiniyor.

Sayın arkadaşlarım, CHP de beni aşan bir hareketin bir durumun olduğunu söylemişim. Aslında CHP de beni aşan bir durum yok, bütün tarihi kişiliğine rağmen bir ölçüde sayın İnönü'ye karşı aşan bir durum var. Hatta bu hareket CHP deki bu hareket doğrudan doğruya CHP yi aşıyor. Çünkü bu hareket Ortanın solu hareketi Türk toplumundan tabandan gelen yeni bir takım eğilimleri akımları yansıtmaktadır CHP içinde. Bizim yaptığımız bu tabandan gelen itişî halktan toplumdaki gelen akımı meşru sıhhatli bir takım kanalların içine sokarak onların patlamalara taşmalara yol açmasını önlemekten ibarettir. Bu kanalları açarken de altı okumuzun bize çizdiği sınırlar içinde. Anayasamızın gösterdiği yön içinde kalmaktayız.

Sayın arkadaşlarım, CHP artık kabul etmek gerekir ki bir önder partisi olmaktan çıkmış, bir örgüt partisi haline gelmiştir. Artık bu parti Sayın İnönü'ye saygımız ve inancımız ne kadar sınırsız olursa olsun, elbette İsmet Paşa'nın bir bildiği var sayımına göre değil, kendi bildiğine göre kararlar verecektir. Tabii hiçşüphesiz hepimizin en çok saydığı insan olan sayın İnönü'ye

%

07 Şubat 2013

MKS

karşı bir saygısızlık değildir. Bu sayın İnönü'nün Türkiye'ye getirdiği demokrasiyi içkere sindirmiş olmanın kaçınılmaz doğal ve sağlıklı bir sonucudur.

Değerli arkadaşlarım, sayın İnönü bu devletinde bu Partinin de kurucularından, tarih önderin çok fazla ağırlık taşıdığı devletlerin önderden sonra yıkıldığına veya çok zayıfladığını gösteren örneklerle doludur. Sayın İnönü'nün Atatürk'le birlikte kurucusu olduğu devlete en büyük hizmetlerinden biri onu kendi sağlığında bir önder devleti olmaktan bir şeyh devleti olmaktan çıkarmış olmasıdır. Fakat CHP yi ayakta tutmakta devletimizi ayakta tutmaya yakın ölçüde önem yaşar. Onun için sayın İnönü daha kendisi partimizin başında iken örgütün kendi kişiliğini bulmak ve kabul ettirmek yönündeki isteğine arzusunun anlayış göstermelidir, bu bir bakıma partideki yasama güdüsünden ve gücünden doğan bir istektir, her şeyi İnönü bilir Elbette İnönü'nün bir bildiği vardır, zihniyetinden yavaş yavaş çıkmak aslında bir parti için erginleşmektir, kendi kendine düşünebilmek, kendi kendine yürüyebilmektir. Elinde uzun zaman büyüklerinin aile reislerinin baskısı altında yaşayan çocukların gençlerin kendi kendine hayatın sorunlarıyla karşı karşıya kaldıkları vakit yaşama mücadelesinde nekadar zayıf düştükleri bilinir. Sayın İnönü kurucusu olduğu partideki bu yeni gelişmeden mutluluk duymalıdır kıvanç duymalıdır. Ülkemiz hesabına, partimiz hesabına. Bu partide sayın İnönü'ye saygısız olanlar yokmu? Bir ölçüde elbette var. Fakat onlar demokratik haklarında direnen partiler ve organlar değildir. Onlar kendi güçsüzlüklerini ve haksızlıklarını sayın İnönü'ye sığınarak örtmeye kalkışanlardır. ~~...~~

Sayın Arkadaşlarım, bunlar kendi güçsüzlüklerini sadece sayın İnönü'ye sığınarak örtmeye değil, özellikle son bir yıl içinde kendilerini bir partinin değil, bir hizbin hiç değil, bütün milletin ordusu olan Türk ordusunun sanki sözcüleriymiş gibi göstermek suretiyle kendi güçsüzlüklerini örtmeye çalışıyorlar.

Sayın Arkadaşlarım, CHP de sayın İnönü'nün, sayın Satır'ın o kadar yadırgadığı tehlikeli gördüğü yeni akım aslında bir tehlike değildir, tehlikeleri önleyen bir takım kanallardır. Eğer bu kanallar açılmamış olsaydı bir ölçüde hele mesela CHP dün sayın genel başkanımında tanıdığı bahsettiği işçi haklarını 1963 de tanımış olmasaydı 1968-71 arası patlamalar dönemi Türkiye'de ne hale gelirdi kolaylıkla tasavvur edilebilir. Aslında CHP'nin yeni, bir ümitle halkın kafasında ve gönlünde yeşermeye başlayan bir ümitle işçileri için açtığı o ümit kanallarıyla ki Türk toplumunda bir ölçüde sükun sağlanabilmiştir, o patlamalar devrinde CHP'nin kurduğu barajlar sayesinde komünizmin mesela işçi safları arasında yayılması önlenbilmiştir.

%

07 Ocak 2013

KURSU ÇALIŞMADIZ

24/6

Sayın arkadaşlarım, benim ve CHP yönetiminin aleyhindeki Jurnalleri iddiaların, iftiraların son bir yıl içinde ne kadar yoğunlaştığını bilirsiniz. Bunların başında hepinizin malumu olan komünistlik iddiasıdır. Artık CHP dışında bu meseleyi geniş ölçüde hallettik, birkaç müfrit yazar dışında bana ve CHP ye komünist diyen kimse, bizim dışımızda kalmadı. Şimdi kimler yayıyor bu iddiayı? kendi partililerimizden bazıları yayıyor. Benimle ilgili olarak komünistlik iddialarının ileri sürülmeğe başlaması ilk ne zamandır, bunun kaynağı nedir? bunun kaynağını, bunun başlangıç anını en iyi ben bilebilecek durumdayım, bana karşı komünistlik iddiaları benim Çalışma bakanı olarak Anayasadan ve kendi partimin programından ve o zamanki başbakanım sayın İnönü'den aldığım direktifle toplu sözleşme ve ~~grev~~ grev haklarının kanunlaşması için gayret göstermeye çalışmamla birlikte başlar. İşçi hakları için aldığım görevin ve kendi inançlarımla gereği uğraşmamdır ki benim aleyhimde bu iftiraların ortaya atılmasına başlangıç olmuştur, oysa ne gariptir ki bu haklar, hiçbir komünist ülkede olmayan ve hangi memlekette tanınırsa o memlekette komünizmi önlemiş olan haklardır. Ama ne gariptir ki dediğim gibi daha o günlerden başlayarak bu konuyla ilgili olarak bana karşı komünistlik iddiaları kendi partimin içinden ileri sürülmeğe başlamıştır.

Sayın arkadaşlarım benim doğa yasası ile ilgili sözlerim Adalet Partili saflarında unutuldu, dillerden düştü, arsıra şaka esprî yollu söylüyorlar okadar. Ama kamu oyunda bu sözün yanlış tanıtılmaktan, bile bile yanlış tanıtılmaktan doğan izleri tam silinirken şimdi kendi partimiz içinden özellikle sayın Satır tarafından bu konudaki iddialar kamu oyuna yayılmaya başladı.

Sayın arkadaşlarım, ben bu iddiayı, bu doğa yasası sözünü ilk ne zaman söyledim? sayın Kemel Satır, ve sayın Nihat Erim Millet Meclisi grup başkan vekili iken, bana 1968 yılında grubumuz adına bütçe sözcülüğünü verdiler. Konuşmamı hazırladım. Sayın İnönü'nün huzurunda kendilerine de okudum. İlk olarak o konuşmamda geçer bu sözlerim arkadaşlarım. Ve o konuşmamı kontrol ederlerken vade Mecliste dinledikten sonra bana hiçbir eleştiride bulunmadılar bu sözümün dolayısı, ancak 19. kurultay sonrasında özel ortamı içinde sayın Satır ve arkadaşları bunuda bir itham konusu yapmayı uygun buldu. Bugün dahi bu konudaki iddiaların bir ters mantığa tahrip edilmiş bir yoruma dayanarak ileri sürdü. Doğa yasasına değil, normal kanuna dayanan toprak reformu gerekliliği. Ben ne zaman doğa yasasına dayanılarak toprak reformu yapılmasını istedim, benim söylediğim şeydi arkadaşlarım. Eğer siz Anayasanın gerekli kıldığı ve Türk köylüsünün ihtiyaç olarak bilincine vardıysanız toprak reformunu yapmamakta direnirseniz, doğa yasaları işlemeğe başlar,

07 Şubat 1973

ve memleketin başına felaketler gelir. Ben doğa yasasını hiçbir zaman davet edilecek bir nimet olarak ileri sürmedim. Önlenmesi gereken bir tehlike olarak belirttim. Sayın Satır bunu bilir, Elbette bunu bildiği içindir ki benim grup sözcüsü olarak yaptığım konuşmama yetkili yönetici sıfatıyla izin vermiştir, ama bugün bile bile tahrip etmektedir. Sayın İnönü burada Sosyalist çalımlı yapanlara söz etti dün. Tahmin ederimki bu konuda çok insaflıdır- lar, fikir konularında sayın genel başkanım, tahmin ederimki değil inanyorumki beni kastetmemişlerdir belki bazı arkadaşlarımız hemen bunu alıp işte sayın İnönü Ecevit için Sosyalist çalımlı yapıyor di- yebilirler, benim hatırladığım bugüne kadar CHP içinde son beş al- tı yıldır sosyalistlik çalımlı bir ara yapmış olan bir tek kişi var- dı, oda aramızdan ayrıldı. Sayın Prof. Nihat Erim. Elbette o sırada sayın Nihat Erim'in sosyalistliğininide ciddiye almamıştık, bunun bir çalımdan ibaret olduğunu daha sosyalistliğini ilan ettiği gün- lerde hepimiz görmüştük. Sayıxx

Sayın arkadaşlarım, beni partim içinde aşırı solculukla itham edenler ne gariptirki gene benim parti içinde yeteri kadar solcu olmamakla itham eden bir takım arkadaşlarımızda taktik işbir- liği halinde bana karşı kampanya açmış durumdadırlar. Yalnız parti içinde değil, parti dışındada beni yeteri kadar solcu bulmayanlar- la işbirliği yapmışlardır, bana aşırı solduluk iddiasında bulunan- lar. Beni solu yozlaştırmakla itham eden, bazı yazarlarla 12 MART öncesinde kapılığ kapılar arkasında bazılarının yaptıkları sıkı iş- birliğini çok iyi bilirim. İstanbul kongresine 1970 de beni ve ge- nel merkeze yandaş olan insanları yuhalatmak için DEV-GENÇ'i ge- tirtmiş olanlar beni aşırı solculukla itham edenlerdir.

Sayın arkadaşlarım, ben bu iddiamı 20. kurultaydan beri tekrarlarım. Ancak son zamanlarda yayınlanmaya başladılar, eğer bu- rada da yalanlayacak olurlarsa 13-14 Haziran 1970 günleri İstanbul İl kongresini içinde Mahir ÇAYAN'ların idam edilecek olanların veya edilmeleri istenenlerden bazıları arasında bulunduğu 150 kişilik kadar bir dev-Genç grubuna bizleri bastırtmak üzere tehdit yapanların kendi yakınları olduğunu bugünkü iddia sahipleri reddedecek olurlar- sa cebimdeki belgeleri başkanlık divanına vermeye hazırım .

Sayın arkadaşlarım, bu belgelerin birinin altında o zaman ki Türkiye Milli Gençlik teşkilatı genel başkanı Kazım Koluoğlu' nun imzası var. Öbüründe o zamanki genel sekreteri Nusret Selen'in imzası var. Kimlerin İstanbul Kongresinde sayın delegeler kimlerin İstanbul kongresinde beni ve Ali Topuz'u yuhalatmak üzere Dev-Genç'ten öğrenciler gruplar getirt- mek üzere teşebbüse geçtiklerini bu belgelerde isim isim okumak kabildir. İsterlerse bu isimler için bizim arkadaşımız bunlar bi- zim arkadaşımız değil, bunlarla bizim alakamız yoktur desinler,

07 Şubat 1973

14/8/68

okumayacağım, başkanlık divanına taktim edeceğim.

Sayın arkadaşlarım, komünist ülkeleri biliriz. Komünist ülkelerin hiçbirinde demokrasi yoktur. Demokrasiye benim kadar bağlı bir insan en azından bumedenle komünist olamaz. Komünizm, bilimsel sosyalizm tüm üretim araçlarının devletleştirilmesini emreder. Ben ki CHP de bugün bana karşı olan bazı arkadaşlarım tarafından yeteri kadar devletçi olmamakla suçlanırım. Eveş bugün biliyorum ki birçok CHP liden daha az devletçiyim ben. Benim için önemli olan devlet sektörünün büyümesi değil, benim için önemli olan sosyal adalet içinde ve demokrasi içinde Türk Ekonomisinin büyümesi. Bunun şu kadarı, devlet sektörüyle olmuş, bu kadarı özel sektör eliyle olmuş benim umurunda değil arkadaşlarım. Öyleyken devletçiliği katılıktan bu kadar uzak ve demokrasiye bağlılığı büyümesine her adımda ortaya çıkmış bir insanı Komünistlikle, aşırı solculukla itham etmeye kalkışmak ve kendisini yuhalatmak için karşısına Dev-Genç'liler getirilen bir kimseyi, anarşistleri tahrik etmiş olmakla suçlamak sayın Satır'ın bugün burada pek sık kullandığı bir tabirle enazından çirkin bir iftiradır. K

Sayın arkadaşlarım, toprak işleyenindir ilkesi dolayısıyla de bana karşı birçok iftira yöneltildi. Oysa bu söz benim kişisel sözüm değil, seçim bildirgemize girmiş, kurultay bildirgemize girmiş söz ve nihayet Erim Hükümetlerinin programına göre hazırlanan iyi düşünülmüş ve detaylı hazırlanan toprak ve tarım reformu tasarılarının temel ilkeleri arasında yer almış olan söz.

Sayın arkadaşlarım, bu iftiraların bana yöneltmiş olması aslında ortanın solu ölçüsü içinde bile bir devrimciliği bazı partililerimizin kuşkuyla karşılamaları veya önlemeye kalkışmalarından ileri gelmektedir. Tedhişçilikle ilgili iddialar son zamanların havasına uygun olarak sık sık tekrarlandığı için burada bunada kısaca değinmek isterim. Türkiye'de kanun dışına çıkan öğrenci olayları ilk kez 1968 Haziran'ında başladı. İğale öğrenci işgallerine karşı Türkiye'de ilk sesini yükseltmen günler sonra Sayın Nihat Erim grup sözcüsü olarak mecliste kürsüye çıkmış, ve işgal hareketlerine girişen gençleri kınamak değil, tebrik etmek lazım demıştır. Benim 1968 Kasım'ında devam eden tekrarlanan işgalleri kınadığım bir sırada sayın Satır bugün burada bulunan bazı arkadaşları ile birlikte o eylemlere girişen gençlerin affı için kanun teklifi vermiştir, meclise ama aynı Satır'ın eli o ~~kanun~~ gençlerin idamı ile ilgili kanun geldiğinde idam edilsinler diye kalkmıştır.

Sayın arkadaşlarım, hem kendileri CHP Kongresini Dev-Genç'e bastırmaya kalkıştılar, sonra da dev-genç'in en büyük hasım olarak

ASLİ GİBİDİR

07 Şubat 2013

12 Ocak 1968

gördüğü CHP li gençleri ve sosyal demokrat gençleri tedhişçi kanunsuz eylemlerin içinde göstererek, jurnal etmeye kalkıştılar.

Değerli arkadaşlarım, son zamanlarda bazı sayın Satır'la işbirliği yapan bazı parlamenterlerimiz CHP nin bir Marksist ve komünist parti olma yoluna girdiğini hem açık beyanlarında söylüyorlar hemde çok daha ileri ölçüde bir takım resmi makamlara yaptıkları yazılı jurnallerde ifade ediyorlar. Hani Ünye olaylarından CHP sorumlu idi, bugün kendi iddialarına dahi tevیل etmek sorunda kalmıştır sayın Brim. Hani devlet radyosundan sayın Göküş'ün yaydirttığına göre CHP sine harıl harıl Dev-geç'lıler kaydediliyordu, İnsan saygı duyduğu genel başkanını aldatırmı bu konuda. Sayın genel başkanımı bile aldattılar yalanlarıyla iftiralarıyla ve sayın genel başkanımızda maalesef bu sözü kendisine getirilen yalan iddialar ama kelli fellı insanların getirdiği, 8 yüzden inanılır görülen yalanlar yüzünden CHP ye harıl harıl dev-geç kaydedildiğini söyledi, fakat bunların hiçbirinin aslı çıkmadı. Sayın Satır CHP gençlerinin genel merkezi kanun kaçaklarına sığınak haline getirdiğini söyledi. Kendisi Adliye tarafından muhbir sayıldı. Ve Savcılara ifade vermeye çağrıldı, oysa kendisinin kendi partisi hakkında aleyhinde bir muhbir olarak savcılığa ifade vermeye gitmesinden birkaç gün önce demin başkanlık divanından da okuduğu gibi bu iddia ile ilgili olarak yargılanan değerli genç arkadaşlarımızın hepsi berat etmişlerdir. Yalanı siz söylüyorsunuz. İftiranız ortada sayın Sayın Satır, sayın arkadaşlarım lütfen kimsiyi yuhalamayın, sayın Satır'ın neyi reddettiğini bilmiyorum, elbette daha birkaçgün önce gazetelerde okuduğum ve bugüne kadar yayınlandığını görmediğim habere göre sayın Satır'ın bu konudaki ifade ettiği partisi aleyhinde ihbar sayılarak kendisi savcılığa çağırılmıştır.

Sayın arkadaşlarım, bu arkadaşlarımız tedhişçi kanunsuz olaylar konusunda bu kadar hassastılarda 12 Mart öncesinde neredeydiler? Ben meclis içinde meclis kürsüsünde konuşurken 12 Mart'tan daha birbuçuk ay önce 6 sahte devrimcilerin (Fazıl Güleç'in laf atması üzerine) lütfen beni sayın Satır'ın, sayın arkadaşlarım sayın ve sevgili Fazıl Güleç arkadaşımın bu konuda susmasını özellikle tavsiye ederim, yoksa beni sayın Satır'ın kanunsuz ~~bir~~ söylem olarak ilan ettiği topraksız kurultay, topraksızlar kurultayı ile ilgili olarak sayın Fazıl Güleç'in eylemlerini anlatmaya mecbur bırakmalar.

Arkadaşlarım ben hepimizin sevdiği olan Fazıl Güleç'i güç durumunda bırakmamak için söyleyim(Divan başkanının üyeleri muhatap almayı uyarısı üzerine konuşmasına devam etti)

Sayın arkadaşlarım, ben 12Mart'tan birbuçuk ay önce meclis kürsüsünde sahte devrimcilerin kanlı ellerine ellerimizi vermeyece-

Kurucu Genel YILDIZ
ASİGEBİDİR
07 Mar 2013

MAR 07 1993
M. GÜLEÇ

24/50

giz diye konuşurken sayın Satır, Mademki bu konuda bu kadar hassas tır, neden konuşmuyordun? acaba TRT nin kendisini yetkili ilan edeceği günlerimi bekliyordu.

Sayın arkadaşlarım sizden rica ediyorum. Lütfen müdahalelere aldırış etmeksizin konuşmamı bahşediniz. Sayın arkadaşlarım, bu gün bile sayın Satır benim yüzümden ve arkadaşlarımdan yüzünden CHP nin aydın ve ülkücü güçlerle ilişkilerini sadeleşmiş, olduğundan yakınmaktadır. Nedir bundan kastı? 20. kurultaydaki bazı konuşmalardan biliyoruz biz bu partide yıllarca bazı kimseler tarafından bu tedhişçi gençleri kışkırtan bir takım aydın çevreleri ittiğimiz için suçlanmışızdır. Bazı aydınlar o yüzden bizden sırt çevirmişlerdir. Bir başka görünümünün bizden sırt çevirmesine bize küsmesine sebep olan hareketimiz ise eski demokratların siyasi haklarının tanınması yolunda değerli genel başkanımızla birlikte bazı partili yönetici arkadaşlarımıza rağmen yapmış olduğumuz girişimdir.

Sayın arkadaşlarım, neden birdenbire bize yöneltilen bu komünistlik kanunsuzluk tedhişçilik ithamları kendi partimiz içinde ağırlaştı? çünkü sayın İnönü son bir yıl içinde bambaşka nedenlerle kendi parti içi hukuk anlayışına göre bizim kanun dışına çıktığımız arkadaşlarımızı ileri sürdü. Bizim eşkiya olduğumuzu ileri sürdü, ve bazı arkadaşlarımız ancak sayın genel başkanımızdan geldiği vakit tahammülebileceğimiz bu gibi sözleri bambaşka nedenlere dayandırılarak bize karşı tekrarlamak ve partilerine karşı tekrarlamak öretlerini kendilerinde gördüler. Bu iftiraların hepsini geçmişte birçoğu tedhişçilere arka çıkmış olan insanlara iade ediyorum. Bunlar 12 Mart tan sonra devletin yüksek mevkilerindeki kimselere karşıda CHP ni ve onun yöneticilerini jurnal etmeye kalkıştılar.

Sayın arkadaşlarım, biz herşeyin hesabını açık alınla verebilecek durumdayız. Kanunsuz tedhişçi eylemlerle uzaktan yakından ilişkisi olmuş, ilişkisinin olduğu sanılmış kimselerin bile yakalandığı aylarca göz altında tutulduğu, tutuklandığı son bir yıllık devrenin sonunda mahkeme önünde bulunan veya mahkum olmuş bulunan bir tek CHP li veya sosyal demokrat genç yoktur arkadaşlarım. Bereket versin bütün gayretlerime rağmen kendi direkt kontrolleri tarafsız Erim hükümetlerinin özellikleri dolayısıyla kendi direkt kontrolleri altına alabildikleri bazı kurumlar dışında devlet kurumlarını bu jurnalleriyle etkilileyememişlerdir, devletin sorumlu mevkilerinde bulunanları koridorlarda ve otel odalarında su günlerde bile yaydıkları iftiralara rağmen CHP ye karşı kışkırtmaya muvaffak olmamışlardır.

Arkadaşlarım, İzmir'de yapılmasına izin verilmeden İl kongremiz Manisa'da yapılmak istenmiş, kendi İzmirli milletvekillerimizden biri buna bile engel olunması için devlet organlarına baskı yapmaya kalkışmıştır, fakat kanun adamı olan idare amirleri bu baskıya

Kamut Güneşli

ASLI GİBİDİR

07 Ocak 2013

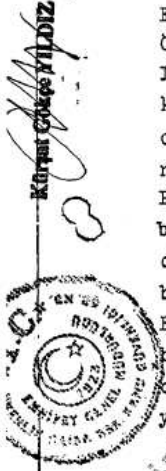
24 FN

ra etkilere kapılmamağ ve kongremizin yapılmasına izin vermişlerdir. Bütün bunlar Türk devleti adına Türk adaleti adına ve Türk Ordusu adına kıvanç verilecek durumlardır. bütün bu suçlamalar tertipler dayanaksız kaldı ispat edilemedi. 12 Marttan sonra çeşitli biçimlerde tehlikeli bir şekilde ters düşmüş olan Bülent Ecevit fikirlerini devletin kurumlarına yatkınlı kişilerine azami saygı içten saygı sınırları içinde kalarak, ama açık açık söylemeye devam etti, fakat Bülent Ecevit'in başına bazıları'nın tenenilerine argümen hiçbirşey gelmedi. Öyle olunca bu iddialar dayanaksız kaldı, son günlerde kulaktan kulağa başka fısıltılar yayılmaya başlandı. Deniyor ki Genel merkez koridorlarında ve ovdalarında bile bazı kişiler tarafından Otel ovdalarında kurultay öncesinde Ecevit hakkında elbette İsmet Paşa'nın bir bildiği olmalı, bunu duyanlarınız yokmu arkadaşlarım. İsmet Paşa burada bir bildiği varmışa elbette benim hakkımda söylerdi, bütün bildiklerini söylemiştir. Ama açıktan yürütecek iftiraları tükenmiş olanlar şimdi kapalı odalarda elbette Ecevit hakkında İnönü'nün bir bildiği var yalanını yaymaktadırlar. Bunun dışında MİT'in elinde Ecevit hakkında çift çift dosyalar varmış, hele kurultay olsun bakın bunlar açıklanacak. Dev-Genç duruşmalarında Büyük şefin Ecevit olacak söylentileri bütün örgütümüze kendi partililerimiz tarafından yayılmaya başlandı.

Sayın arkadaşlarım, aslında bizi ortanın solunu amacından sapdırıp, aşırı sola yaklaştırmış olmak, CHPyi Marksizme Komünizme açmış olmakla itham edenlerin delil diye ele aldıkları sözleri lütfen kağıt üzerine koyun bir yanınıza o sözleri alın, bir yanınızda sizin iki yıl önce oybirliğiyle kabul ettiğiniz 20. kurultay bildirgesini koyun. Hemen hemen kelimesi kelimesine sizlerin oybirliğiyle kabul ettiğiniz sözleri sayın sayın örgüt, sayın Orkunt CHP nin Marksizme götürülmekte olduğuna delil diye gösteriyorlar. Beni değil sizi suçlamış oluyorlar arkadaşlarım. Bütün bu söylentiler niçin yayılıyor? bu partinin yönetimi bugünkü genel merkezçülere kalırsa hele Ecevit ve yakın arkadaşlarına kalırsa maazallah yalnız parti değil, Devlette çöker en azından rejim tehlikeye girer, onun için vatanını milletini seven demokrasiye inanan Ecevit ve arkadaşlarını silip süpürmeli.

Arkadaşlarım, benim eğer bir tek kanunsuz hareketim varsa bir yıldır olağanüstü bir rejim içinde yaşıyoruz, hakkımda türlü ihbarlar yapıldı, koruşturmalar açıldı, bunların hiçbirinden birtek sonuç çıkmadı. Eğer Türk devleti, hukuk devleti olarak kalacaksa ki ben Türk ordusunun Türk devletini bir hukuk devleti olarak yaşatmak istediğinden serre kadar şüphe etmiyorum. Sayın Orkunt'ın diline doladığı Yunan modelini hiçbir vakit ordumuzun kumandanları için değil orduyu etkilemeye çalışan bir takım yan unsurlar için değil söyledim.

%

ASLI GİBİDİR

Türk ordusu kadar hukuk devletine ~~muhtesem~~ nısama ve demokrasiye dayalı bir ordunun onun bunun iftirası ile onun bunun kafalarına kendi kafalarını akıttığı bir takım zehirlerle kanarak aldanarak Cumhuriyeti kurmuş olan parti hakkında kanunsuz tertiplere girişeceklerine inanmıyorum, bunu söylenti olarak yayanlar kendi partileri içindeki rakiplerinden önce Türk ordusuna saygısızlık etmiş oluyorlar.

Sayın arkadaşlarım bu iftiraları için TRT yi amaçlarına alet ettiler, bazı bakanlar hizip çalışmalarımıza kadar girdi, fakat bir ölçünün ötesinde devlet organlarımızı, adaleti alet edemediler ve şimdi sayın cumhurbaşkanımızın görevlendirdiği sayın Ürgülp başkanlığında kurulacak bir hükümetin devlet otoritesini itibarını böyle oyunlara artık hiç alet ettirmeyeceğine kesinlikle güveniyorum onun için önümüzdeki döneme daha müsterih olarak bakabiliyorum.

Sayın arkadaşlarım, 12 Mart'tan sonra bazı politikacıların içine Türkiye'de artık uzun süre seçim yapılmayacağı hatta demokrasiye dönüş yollarının tüm kapanacağı kuşkusu yerleşti. Bu bazılarının içinde korkutucu bir kuşku idi, bazılarının içinde ise bir umut bir temenni idi. Ordu üzerine politika hevesleri bu kuşkular veya umutlar üzerine bazı kimselerde büsbütün kabardı. Ve normal demokratik rejim içinde hiçbir şansları artık kalmamış olan kendi örgütleriyle bağlarını koparmış olan bazı politikacılar bu kuşkuları özellikle koparmağa demokrasiye dönüş yollarını kapatmağa en azından ~~uzatma~~ çarelerini aramaya başladılar. Somut örnekmi istersiniz? Sayın Satır'ın ve ekibinin basın sözcüsüne bakınız yeter. 12 Mart'tan hemen sonra 1978 e kadar seçim yapılmamasını öneren gayretkeş Necip Mirkelamoğlu. Bu kimseler bunlardan hepsi demiyeceğim fakat birçoğu partideki tabanlarını güçlerini yitirmiş, demokratik rejim içinde kendi geleceklerinden umutlarını kesmişlerdir. Birdenbire öyle bir devir açıldık ki önlerinde kurultayında ağır yenilgiye uğradıkları partinin yetkili ve muteber kişileri gibi görmeye başladılar kendilerini. Ve radyo onları öyle tanıtmaya başladı. Demokratik kurallar içinde başaramadıklarını artık başarabilecek durumda görmeye başladılar kendilerini. Hükümet kurarken kurulurken CHP si gerçek yetkilililerine değil, onlara danışılıyordu. Bazı bakanlar sanki onların yardımcılarıydı. TRT onlar için çalışıyordu. Halk önemini gitgide yitiriyordu. Örgüt artık önemli değildi. Tüzük kanun hukuk önemli değildi. Akılları sıra bir yandan ordunun siyaset alanındaki yetkili temsilcileri gibi tanıtılarak, bir yandan da bazı güçlü çevrelerle içli dışlı olarak bütün bunların üstünede olağüstü yetkilerle donatılmış bir hükümeti arkalarına destekçi olarak partiyi ele geçirebileceklerini bir başka deyimle partiyi vurabileceklerini sandılar.

%

ASLOGİBİDİM
12 Mart 1978

24 F13

Ayrıca rejimin artık tam sağa kaydığını, demokratik sola bile yaşama olanağı bırakılmıyacağını düşünüyorlardı, onun için bundan birçoğuşmammundu. Erim hükümetlerinin sağ gösterip sol vuran tutumu da bu ümitleri doğruluyordu, artık CHP de ortanın solunun şu yeni akımın hesabını görmek zamanı gelmiştir diye bazıları düşünmeye başladılar. Böyle düşünenlerin hepsi değil tabii, başata gelenleri yüksek politikaya alışmış kimselerdi. Halkı örgütü hiçbir zaman ciddiye almamışlardı. Oysa ortanın solu hareketi geliştikçe CHP nin genel merkezinde ve çevresinde içlerinden bazılarının dayımıyla bir takım çurçurlar türeyivermişti. Demokrasinin vr halka dayanan bir hareketin adam ettiği bir takım adamlardı bunlar. Halk için çalışıyorlar, tabana kuvvet dolaşıyorlar, kendilerini halkla bir tutuyorlardı. Hatta sayın Satır'ın geçen gün gaha grubumuzda söylediği gibi bu zihniyette oldukları için Ankara Belediye başkanlığına bir sendikacıyı aday göstermeyi bile düşünabiliyorlardı. Sayın Satır'ın halkçı Satır'ın daha geçen gün grubumuzda yaptığı bir eleştiri. Üstelik Diyarbakır'ın hesabını bu açıdan sorarsanız, çok müşkül durumda kalırsınız. Üstelik parti içinde üstelik arkadaşlarım, çok rica ederim benim karar tahammüllü olunuz konuşmayı bitirmeme fırsat veriniz.

Sayın arkadaşlarım üstelik parti yönetimini ele geçiren bu iddiasız kişiler bir takım egemen güçleri çevreleri bir yana bırakıp halkın egemenliği gibi tehlikeli sloganlarda söylemeye başlamışlardı. Bu kelli fellı kişilere yüksek politikaya alışmış olanlara göre. Ve bu duruma gelmiş bir CHPde politika yapmanın artık eski çalımı kalmamıştı., hele birde parti içinde yönetici mevkilerini kaybedince politika büsbütün tatsız tuzsuz bir hale gelmişti. İşte tam bunun bezginliği içindeyken bu kimseler birdenbire Türkiye'de hava değişiverdi kendi sanılarına göre seçimler ufukta görünmediğine göre halkında örgütünde önemi kalmamıştı, sol için yaşama olanağı kalmamıştı, devir gene onların devri olabilirdi artık. Bu durumda genel merkezde de örgütünde temizlik zamanı gelmişti. Şimdi partinin halka değil, Sadece bazı güçlü çevrelere güven vermesi gerekirdi. Bunun içinde partinin başında halk halk deyip duran birtakım kişiler değil, bazı kelli fellı kişiler bulunması güçlü çevrelere itimatbtelkinedecek kimseler bulunması gerekiyordu. Bu kimseler hiçbir insanın içine kuşku salmayacak gereği kadar müphem yeteri kadar kof ~~konuşma~~ fakat kocaman laflar edecek salonlarda kulislerde kol kola girip ~~konuşma~~la bütün sorunlara Atatürkçü çözümler getirecekti. Zaman ~~gelişim~~ onların zamanı oluyordu.

Sayın arkadaşlarım, aylardır yurdun dört bir yanında kongreler oluyor, içinizde bu bahsettiğim zihniyette iddialı kimseler ver. Bunların başta gelenlerini kendi il kongreleri dışında bir tek kongre de gördünüzümü? Kongreye gitmezler, memleketi dolaşmazlar

Kürsü Çakıcı MİLLİYET

SİYASİ BÜYÜK

07 Nisan 2015

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
SİYASİ BÜYÜK

24/11/4

dolaştılarını otel odalarında kulüp salonlarında birkaç ileri gelenle yaptıkları temaslara yetinirler, illerini tanımaslar, örgütlerini tanımaslar ondan sonrada bu partiyi ele geçirmeye kalkışırılar. Anadolu kulübü dururken Anadoluyu delişmanın ne gereği var bu kimselere göre. Evet arkadaşlarım, artık öyle sandılar ki devir değişiyor Türkiye'de, devir değişiyor artık, deli dana gibi doluşan ayak takım ile değil, bir takım durmuş oturmuş kimselerle yönetilmeli parti. CHP nin tarihi misyonunun ancak o kimselerin eline geçmekle yerine getirebileceğini ileri sürmeye ve hukuku tüzüğü bir yana atarak içinde bulunduğumuz devrin bazı özelliklerinden yararlanarak CHP ni ele geçirme çabası içine giriştiler. Fakat hesaplıyamadıkları bazı faktörler vardı. Birincisi Türk halkının bir daha demokrasiden vazgeçmeyeceğini hesaplıyamamışlardı. İkincisi Türk ordusunun zaman zaman yönetime müdahale etse bile el koymayacağını hesaplıyamamışlardı. Dörüncüsü CHP örgütünün kuru sıkı tehditlere hatta ciddi tehditlere boyun eğmeyeceğini çünkü karakterini halkın karakterinden aldığını hesaplıyamamışlardı. Ayrıca bir faktör daha ortaya çıktı, birdenbire güvendikleri dağa kar yağdı, Sayın İnönü'nün dünkü deyişimiyle bir yıl içinde sayın Erim tükeniverdi, Hükümeti kurma görevi ile Demokrasiye inancını ve tarafsızlığını herkesin bildiği bir değerli insan görevlendirildi. Böylelikle ufukta birden bire ışıl ışıl seçim güneşi görüldü ve bulanık hava ortadan kalkmaya başladı.

Arkadaşlarım seçim ufukta görünmezken ortalık bulanıkken o halkı bir yana itmiş, Canlı kanlı kişilere bu parti yönetimini teslim etmenin daha uygun olacağını düşünenler belkide bulunabilir. Fakat birde CHP yi öyle kimselerin yönetiminde seçimlere gidiyor farzedin. Kimlerdir parti yönetimini ele geçirmek için bugün türlü tertiplere başvuranlar. Bunlar aydın dostu geçinirler, Ama CHP de bilim adamları çalışmasın diye anayasayı değiştirir, bilim adamlarını bir yana iterler. Bunlar genel merkezi parti örgütünü tanımazlar. Bunlar gençlerden korkarlar, onların partideki oy haklarını kaldırmaya kalkışırılar. Bunlar kadınlardan korkarlar, oy haklarını kaldırmaya kalkışırılar. Bunlar halktan korkarlar tarihimize ilk defa CHP kurultayını halktan kaçıırılar. Gerçek devrimci demokrasiye inanmış, bilim adamlarını istemezler. Örgütü istemezler, gençleri istemezler, kadınları istemezler, halkı istemezler. Seçim günü gelip dayandığında kime gidip oy isteyecekler. Sandıkta bu kurultayı halka kapatmakla halkın sesi duyulmuyacak burada, fakat bilmedikleri şu ki dışarda bırakmak istedikleri halk bu kurultayın içindedir.

Çünkü CHP artık halk partisi olmanında ötesinde halkın ta kendisidir. Arkadaşlarım son yıllarda Türkiye'de bir takım hızlı gelişmeler oldu her şeye rağmen. Sağcı dediğimiz, tutucu dediğimiz partiler, sağdan ortaya, doğru ortanın soluna kaymaya başladılar.

Kürşat Çankaya YILDIZ

ASLI GÖZİDİR

07 Mart 2011

Şimdi bazılarımızın istediği gibi CHP mümkün olursa 6 yıl önceki haline geri getirilse Adalet Partisi karşısındaki durumu ne olacak belki Adalet Partisi ondan daha solda görünecek. CHP işte asıl o zaman sağ partiler karşısında bile bir alternatif olma niteliğini yitirmiş olacak.

Sayın arkadaşlarım, bazı arkadaşlarım için söylüyorum asla herpsi için değil, bizi eleştirenlerin hepsi için değil, Halk Partisine kendi partilerine karşı o kadar ağır eleştiriler iftiralar yöneltiyorlar ki kendi partisi hakkında bunları söylemeye içi elveren kimseler, o partiyi bırakıp gitmeyi göze almış kimseler olabilir ancak. Hiç kimsenin bu partiden ayrılıp gitmesini içim istemez fakat ortamın solu hareketinin 20. kurultayla vermiş olduğu aşamayı beğenmedikleri için gitmek isteyen varsa güle güle onlara. Giden gider kalanların elinde CHP büsbütün güçlenir. Ben burada açıkça söylüyorum. Bana hiçbir yetki vermeseniz, bana birtek oy vermeseniz ben CHP de kalacağım. Bana ithamları yöneltenlerin hepsi aynı teminatı burada veriyorlarmı bugün. En yakın sözcülerinden biri bir partili arkadaşımız daha iki ay önce bir gazetede yazdığı Kurultayı kaybederlerse gidecekler, ayrılacaklar gerçek halk partisini kuracaklar diye.

Sayın arkadaşlarım, ben birçoğu iyi niyetle kurultay çağrısına imza atmış olan zihinlerine doldurulan kuşkuvarın ister istemez etkisinde kalarak kurultay çağrısına imza atmış olanların büyük bir çoğunluğunun bile bu partiyi kuracak olanların arkasından gitmeyeceklerine inanıyorum. Giden gider kalanlarla bütün kırgınlıkları tartışmaları unutmak ve beraber çalışmak bizlerin boynumuza borç olup.

Sayın arkadaşlarım, konuşmam çok uzadı için vaktinizi almamak üzere bazı kısımlarını atlıyorum. O arada sayın Satır'ın neşrettiği geçen gün yayınladığı kitapta benden almış olduğu bazı sözler var. Sizlerden rica ediyorum. Evinize ilinize döndüğünüzde o seçme sözleri alın beni sizlerin gözünüzde küçük düşürmek üzere kitabına alınmış sözleri alın kurultay bildirgenizle seçim bildirgenizle karşılaştırın. Göreceksinizki hepsi aynı doğrultuda söylenti ve sözlerdir.

Sayın arkadaşlarım, sayın Satır, benim CHP ile ilgili öz eleştirilerimi buluyor. Bu arada benim reklam sanatı ile ilgili olarak vaktiyle sözlerini söylemiş olduğum bazı sözler de bir istisna havası içinde buraya getirmiş oldu. İşte reklam sahnesinde halkın zevkleri kötülenmez, siz şimdiye kadar hata yaptınız bilsem şu marka dışı macunu kullanmakla bu dişlerinizi çürütüyordunuz denmez benim size vermek istediğim mal daha iyidir diye ümit verilerak halk yanınıza çekilmeye çalışılır.

MCA

demıştim bu sözlerimi kınıyor ve aynı sözleri Blazığ'dan Halk partisinin eleştiriler yönetirken de söylememi aynı ölçüyü kullanmamı istiyor.

Sayın arkadaşlarım, aslında benim o reklam sanatı ile ilgili olarak söylemek istediğim şeydi; Halka siz bizim sunduğumuz şeyleri beğenmiyorsunuz almıyorsunuz çünkü siz anlayışsızsınız siz cahilsiniz, siz zevksizsinizdenmez, halka siz bizi beğenmiyorsunuz çünkü sizler okumamış kimselersiniz, sizi önce adam etmek gerekir denmez. Fakat bizi kınayan bazı eski kafalı CHP lilerin halka yaklaşımı işte budur. Gerçeği bu bakımdan hiç abartmış olmuyorum arkadaşlarım. Yakın zamana kadar bazı halk partisi ileri gelenleri her seçim yenilgisinden sonra halkımızın cahil olduğunu gerici olduğunu onun için halk partisine oy vermediğini halkın yüzüne karşı söylemedilermi? Hem halka sen cahilsin gericisindediler hemde gittiler halktan oy istediler. İşte ben bunun karşısına çıkıyorum.

Sayın arkadaşlarım, biz halkta kusur aramadan önce kendimizde kusur aramayı istiyoruz. Ve halkın daima en doğruyu gördüğüne en haklı olduğuna inanıyoruz. Nitekim halkın bakış açısından kendi kusurlarımız üzerine eğildiği vakit eğildiğimiz vakit gerçekten birtakım kusurlarımız olduğunu görüyoruz, ve o kusurları giderme imkanını bulabiliyoruz.

Sayın arkadaşlarım, aslında Atatürk'ün öz eleştiri anlayışında işte budur. Atatürk Türk devletine bir canlılık verebilmek için Türk tarihine en insafsız öz eleştirileri yöneltmemişmidir. Bunu eleştirmek aklınızdan geçermi? Kendi mazisini eleştirmişti ki oradaki kusurları görebilsin ve daha kusursuz bir düzen ve devlet kurabilsin. Kaldığı bizim Atatürk devrine yönelttiğimiz iddia edilen görüşler hiçbir vakit öz eleştiri ölçüsünü dahi bulmuş değildir. Benim Atatürk ile ilgili olarak söylediğim ~~sözler~~ sözler, benim sayın Satır'ın 20. kurultaydan beri dilinedolanmış bazı sözlerim devrimci eylem sözü meselâ halk kendisi devrimci eyleme geçerek toprak reformu yapmayı istediğimi için değil, Türk halkı cahildir kendi yararına devrimleri bilemez diyen bazı aydınların haksızlığını göstermek içindir. Demişimdirki onlara karşı bir IO Kasık Konuşmamda ve kitabımda siz Türk halkını devrimci değil sanıyorsunuz, Türk halkını toprak reformunu desteklemez sanıyorsunuz oysa o politikacılar dan ümit kesmiş yer yer Anayasanın hak olarak tanıdığı toprak reformunu kendi başına yapmaya kalkıyor demıştim. Bu benim ne ihtilalciliğimdendir, nede Atatürk düşmanlığımdandır, tersine Atatürk'ün inandığı kadar Türk halkına inandığımdandır.

Sayın arkadaşlarım, Ortanın solu ilkin 1965 de sayın İnönü'nün bir sözüyle ortaya çıktı.

%

Kürat Güneş Yıldız

ASLİ GİBİDİR
07 Eylül 1973MILLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
12 Ocak 1973

2463

Banlangıçta bu bir sözdü. Kimi inandı kimi inanmadı bu söze. inananların ikrarı 1965 seçimlerine kadar sürdü. 1965 de oylarımız %25 e kadar düştükten sonra bu söz bir tozlu kitap gibi rafa kaldırıldı o günkü yöneticiler tarafından. Şimdi sayın Satır diyebilir ki iftiradır, sen o zaman genel sekreterdin Ortanın solunun ne olduğunu anlayalım diye rapor yazma görevini verdin bazı uzmanlara. Biz kendimiz daha ortanın solunun ne olduğunu anlamamışız halka nasıl anlatabiliriz arkadaşlarım. İşte burada benim inandığım demokratik yöntemi benimseyip benimsesemem noktasına geliyoruz. Bir ortanın solu sözü ortaya atıyoruz halkın haberi yok. Ortanın solu sözünü rafa kaldırıyoruz halkın haberi yok. Biz ne yaptık? Yönetime geldikten sonra sizlerin oylarınızla Ortanın solunu halkla birlikte köyde köylüyle kahvedeki halkla sohbetede ede oluşturmaya başladık. Onun içindir ki bu hareket bugün halkın içinden doğan bir hareket haline geldi. Belki az gelişmiş ülkelerden ilk olarak Türkiye'de halkın kendi hareketiolarak bilinçli bir deirim hareketi bu şekilde ortaya çıkmış oldu.

Sayın arkadaşlarım, sayın genel başkanımızın dün burada belirttikleri gibi gerçekten 18. kurultay öncesinde ve 18. kurultay sonrasında gerek sayın Erim, gerek sayın Satır bana yardımcı olmuşlardır ve bu yardımlarını duyduğum şükranı minneti daima şükranla karşılamışım. Ama sayın İnönü'nünde belirtmiş olduğu gibi bunyardımları 1969aakadar sürdü. Neden? Bunun nedenleri üzerinde düşünmek gerekir. Güven Partililer aramızdan ayrıldı gitti, bizim kadromuz vasıtasıyla bertaraf etmek istedikleri anlaşılmalen bir takım siyasal rakipleri partiden ayrıldı, ondan sonra bizleri temizlemeye sıra geldi. İşin içyüzü bu.

Sayın arkadaşlarım sayın satır'ın devrimcilik anlayışının bizim devrimcilik anlayışımızdan CHP seçim bildirgesini 20. kurultay bildirgesini benimsiyenleri devrimcilik anlayışından ne kadar farklı olduğunu anlamak için, uzun uzadıya düşünmeye gerek yoktur. Sayın Satır'ın devrimcilik anlayışını son bir yıl içiçinde iş başında gördünüz. Erim Hükümetlerinin tutumunuda gördünüz. İşte yakın arkadaşı sayın Erim ne kadar devrimci ise ne biçim devrimci ise Sayın Satır'da hiç şüphesiz ancak o biçim onun kadar devrimcidir.

Sayın arkadaşlarım, Sayın Satır'ın halka iktidar ne kadar uzak oldu ğunu anlamak için bir örnek yeter. Son günlerde diline doladığı hep bir kanunsuz topantıdan bahsediyor. 12 MART olmasaymış 13 Mart günü Adana'da bir topraksızlar kurultayı düzenliyecekmiş CHP li gençler. Bu kanunsuzmuş bu halkı ayaklanmaya teşvikmiş,

Arkadaşlarım, bu toplantının izni Adalet parti iktidarı sırasında devletin yetkili makamlarından alındı.

KURULTAY ÇALIŞMALARINDA

ASLI ÇİBİDİR

07 Mart 1973

2464

Buna benzer bir toplantı daha önce Ege'de yapıldı Adalet Partisi iktidarı bunlara kanunsuz hareket demedi,kendi partimiz sayın Kemal Satır bunlara Kanunsuz hareket diyor.Ve anlaşılın bir kabul gibi kalmış zihninde ikide bir diyor ki 12 Mart olmasaydı Bülent Ecevit o topraklılar kurultayına gidecekti.Anlaşılın 12 Mart en çok bu bakımdan sayın Kemal Satırın yardımına yetişmiş sayın Kemal Satıra göre kendi ifadelerinde anlaşıldığı gibi Türkiye'de tabandan gelen bir devrimci itiş yoktur ve olmamalıdır.Olursa bu devrim değil anarşi doğurur o halde devrim neye göre yapılmalıdır.Devlet devrimciliği olmalıdır,devlet daha doğrusu bazı devletliler ne kadar devrim isterlerse sayın Satır'ın Adanada ki yakın dostları mal mülk sahipli bazı toprak sahipleri ne kadar toprak reformu isterlerse o kadar toprak reformu veya devrim yapılmalıdır.İstek halktan gelimi büyük tehlike vardır bundan anarşi doğar sayın Satır'a göre şimdi sayın Satır aynı kabul duygusu ile tarih akımından da korkar görünüyor,ve 12 Mart Adanada ki topraklılar kurultayını önleyebildiği için tarih akımını orada durduğunu sanıyor oysa aradan bir yıl geçmiş aynı tarih akımı Adana İl kongresinde sandıktan çıkıp Satır'ı temizlemiştir.Sayın arkadaşlarım bu kurultayda verilecek karar aslında da bir güven oyu olmanın çok ötesinde anlamlar taşıyor.Bu kurultayda aslında Ecevit'in kaderi değil bir hareketin ve bir kadronun kaderi tayin edilecek.Bana zaman zaman benimle ilgili olarak Ecevit'ci tabiri kullanılır.Bir kaç ay önce bir gurup toplantımızda söylediğim gibi ben Ecevit'ci değilim ben örgütüyüm örgütümüzde en çok Ecevit'ciyim diyenlerinde aslında Ecevit ci olmadıklarını görmeleri gerektiğini biliyorum çünkü biliyorum ki ben yolumdan bir adım sapsam kendisine en çok Ecevit'ci diyen Halk Partilide beni silkip atar,atmalıdır sayın arkadaşlarım bu kurultayda verilecek karar aslında C.H.P. sini son altı yılda varmış olduğu aşamada tutmanın veya altı yıl geriye götürmenin kararıdır.Sayın Satırın isteğine göre.Bunu ben getiriyorum sayın Satır'ın kurultay toplandıği gün bazı gazetelerde çıkar bir demecini hatırlayınız biz diyor bu kurultayı kazanacağız ve CHP. sini eski yörüngesine oturtacağız.Yani mesela ~~xxxx~~ sayın Kemal Satır açısından CHP.sini altı yıl içinde sizlerin iradenizle oturtulmuş yörüngeden alıp eski yörüngesine oturtmak isteyenler varsa onlar bu günkü yönetime güvensizlik oyu verecek ve başka bir yönetimin iş başına gelmesini sağlayacaktır.Bu yönetim ya tam sayın Satırın istediğine göre CHP.sini eski yörüngesine oturtacaktır bir yönetim olur veya eski yörüngecilerle yeni yörüngeciler arasında denge kurucu bir yönetim olur.Böyle denge arkadaşlarım ölü nokta dengesidir.CHP.sini ölü noktada tutup tüketecek dengedir ben öyle bir dengenin içinde olmayacağım.Ben ancak CHP.sinin yeni yörüngesinde kalmasını isteyenlerle beraber tutarlı bir kadro içinde yönetim sorumluluğu taşıyabilirim.Fikirleri bizimle beraber bize yakın beraber naklı haksız kişisel nedenlerle bize kızıp veya bana kızıp gücenip bizden ayrılmış bazı değerli arkadaşlarımla zaman gelip el ele verebiliriz bir kadroda beraber çalışabiliriz.Ama açıktan bu partiyi eski yörüngesine oturtacağını söyleyen kimselerle esla bir kurulda beni göremeyeceksiniz.....Bu kararı bu kurultayda vereceğimiz kararın anlaşılın ibaret değildir çünkü sözlerimin başında belirttiğim gibi bunların kişilere guruplara göre değişen bir farklı yönleri nitelikleri vardır.bunların hepsinden önce bence vermeme gereken karar şudur. Bu parti demokrasinin ve belli açık kurallarının işlediği bir tüzel kilik mi olacaktır yoksa kenunların işlendiği bir özel mülk mu olacak tır bunun kararını vereceksiniz.Bu konuda kesin karar verme zamanının artık geldiğini anlayabilmek için fazla uzaklara gitmeye karar yok bu kurultayın hazırlık safhasına bakmak bile yeterli kanuna tüzüğe göre belirli yetkilerle donatılmış organların tüğünün yetkisinin kanunlardan olduğu kadar sizlerin iradenizden alan Kurulların kurullardan bir çoğunu yetkileri ellerinden alınıyor tüzük dışı alınıyor hukuk dışı kurullar ortaya konuluyor oılar bile kişilerin inançlarına göre değişik biçimlerde uygulanıyor bir çok telege genel merkez koridorlarında ~~xxxxxx~~ günlerce hiç bir kurultay öncesinde görülmemiş işlem.....duygusu içindeydi.

Kurultayda ALDIZ

07 Mart 2013

Bu kurultayı kimin ne için çağırıldığını bile biri birine karıştı genel başkanımız mı çağırılmış şu kadar yüz imza toplayanlarımızı çağırılmış bu bile biribine karıştı kurultay çağırısı hukuki esaslara uygun mudur, bu kontrol edilemeden bu kurultay toplandı. Kurultaya kimlerin delege olarak üye olarak katılabileceği parti meclisinde tartışma konusu oldu. Bendi parti meclisi bu konuyu tartışamaz kim..... karara bağlar ya mahkemeler yada kurultay mahkeme karar verdi mahkeme kararı kapımızdan geriye çevrildi. Kurultay karar vermek istedi kurultaya izin verilmedi şimdi arkadaşlarımız sayın genel başkanımıza saygıda en uzak bir eksizlik olmaksızın ama kendi kendine mahkeme ve partisine saygılı bir insan olarak söylüyorum vereceğimiz karar şudur bu partide özel buyruklarını işleyecektir hukuk kurallarını işleyecektir partiyi Anayasa Mahkemesine şikayet etmekten ve resmi makamlara şikayet etmekten CHP.sini kapatmaktan, kapattırmaktan söz ediliyor bu kanunsuz hareketler devam edilirse bunlara sebep olunur deniyor fakat halk partisinde kanunsuzluk üstüne kanunsuzluk yapıyor. Sayın arkadaşlarımız sayın Setür burada bir takım önemli ihtilaf konuları olmuştur dedi kendisiyle anlaşırız anlaşamayız başka aramızdaki ihtilaf konuları ciddi ihtilaf konularıdır. Her partide zaman zaman olabilir tartışma kabul etmeyecek eğer bir tartışma varsa derhal en adalatlı biçimde bir sonuca varılması gereken sorunlardır, ihtilaflardır. Sayın arkadaşlarımız CHP.sinin başına niçin felaket gelirmiş? eğer bir genel sekreter genel başkanıyla gelip geçici bir konuda dahi olsa ihtilaf haline düşüp kendi iradesi ile ayrıldığı halde partide tüzüğün kanunun kendisine tanıdığı yetkileri verdiği görevleri yerine getirmeye devam ederse sayın genel başkanımıza göre bu partinin kapatılmasına bile yol açacak bir hüküm dışı davranıştır. Ankara kongremizde daha başka bir tehlikeyi işaret etti sayın başkanımız eğer Rauf Kandemir ve arkadaşları il yönetimine seçilirse Ankara'nın başkent olmaktan çıkabileceği dahi söylediler sayın arkadaşlar demekki yönetim tarzı konusunda ve hukuk anlayışımız konusunda bir takım ciddi ve mutlaka halledilmesi gereken sorunlar var. CHP.sinde yazılı hukuk kurallarını işleyecek yoksa bilmediğimiz hikmetini bilmediğimiz nerede yazdığını bilmediğimiz bir takım hukuk kurallarını işleyecek bunlara karar vereceksiniz. Sayın arkadaşlarımız benden istenen nedir? Ben bir konuda ayrı düşündüğümü söyledim o sırada işletilen mekanizmayı yeteri kadar demokratik bulmadım yararlı bulmadım görevimden ayrıldım. Ben bu hususta kendimi suçlu saymıyorum ve saymayacağım. Ben bu vazifeyi günün birinde bana gene vazife tereddüt eden bir tüzüğe köşesine çekilip duracak insan değilim ben çünkü vazifeyi görevi kendi bilinçimden alıyorum. Sayın arkadaşlarımız aslında sorun CHP.sini eski yörüngesine yeni yörüngesine oturmak sorununun ötesindedir. ~~Aslında sorun CHP.sini eski yörüngesine oturmak sorununun ötesindedir.~~ hatta sorun ya ben ya Bülent sorunun ötesindedir. Asıl öncelikle halledilmesi gereken şudur, tekrar söylüyorum CHP.sinde buyrukları işleyecektir hukuk mu? buna karar vereceksiniz. Sayın arkadaşlarımız eğer Türkiye bir hukuk devleti olarak devam edecekse korkmayın Türk devletinde hiç bir idari ve adli makam CHP.sinde bir kişinin değil bir kişinin iradesi değil kanunlar istiyor veya örgütün iradesi istiyor diye o partiyi kapatmaz kapatamazaksi olursa ve parti Anayasamızda ters olarak etkiler demokratik ilkelerden uzaklaşmış olduğu için kapatılma tehlikesi ile karşı karşıya kalır eğer açık söylüyorum bizler buradan her kanunsuzluğa her keyfi buyruğa boyun eğen kendi iradelerini kanun içinde yürütme hakkında feragat eder partililer olarak ayrılırsak bir daha parti olarak vatandaş huzuruna çıkmayız çıksak bile haktan hukuktan demokrasiden söz edemeyiz bir kez vatandaş huzurunu vatandaş huzuruna çıkmayı evlerimizde döndüğümüzde bizi bekleyenleri bile yüzlerine bakamayız daha açık söylüyorum vereceğimiz karar şudur demokratik bir partinin kanunlara saygılı özgür üyeler olacağız yoksa kapı kullarını olacağız karar sizin hakkınıza saygılar. Diyerek sözlerini bitirmiştir.

07 Şubat 2003

EK- 11 Şeref Bakşık'ın V. Olağanüstü CHP Kurultayı Hakkında Görüşleri

İsmet İnönü, CHP V. Kurultayı'ndan önce, Bülent Ecevit'i CHP Parti Meclisi ve Kurultay'da desteklemiş, kendisine karşı olan Nihat Erim ve Kemal Satır'dan da bunu istemiştir. Ecevit, önce laik ve samimi izlenim veriyordu, dilimizi şair yanıyla iyi kullanırdı.

İnönü de partinin geleceğinde onu halefi gibi görmeye başlamış, bu yolda desteğini de vermişti Ecevit'e.

12 Mart 1971'de ordunun Genel Kurmay Başkanı ve 3 kuvvet komutanınca verilen muhtıra ile Süleyman Demirel istifa ettirilerek başbakanlığa partisiz bir milletvekilinin getirilmesi istenince Cumhurbaşkanı CHP'den istifa eden Nihat Erim'in başbakanlığa atanması üzerine CHP Genel Sekreterliği'nden ayrılmıştı Ecevit.

Dünya ve ülke koşulları hiç zorlamadığı halde, tek parti döneminde cumhurbaşkanı olarak tüm güç elindeyken çok partili yaşamı başlatmış olan İnönü, muhalefet yıllarında oluşan tüm askeri müdahalelere hep karşı çıkmış onurlu geçmişi, kişisel üstün niteliklerini ve ordudaki saygınlığını hep bunalmaları atlatarak normal demokratik yaşama dönüşmesi için cesaretle kullanmıştır

Ecevit 'muhtıra bana karşı verildi' sözüyle parti genel sekreterliğinden istifa edince büyük çoğunluk göreve gelmem üzerinde yoğunlaştı. Buna evet demekte kararsızlığını öğrenen Ecevit 'yalvarırım genel sekreterliği kabul et, yoksa parti bölünecek ' dedi. İbrahim Öktem, Turan Güneş de adaydı. Eğilim yoklayan heyet Genel Başkan İnönü'den Güneş ve Öktem'e kesin karşı olduğunu ve adaylığıma ise evet dediğini belirledi. Parti Meclisi büyük bir çoğunlukla beni genel sekreterliğe seçmişti.

İnönü-Ecevit uyuşmazlığının 2-3 yıldır üstü örtülü sürdüğü anlaşılmıştı. İnönü, CHP'nin Ecevit'ten kurtarılması gerektiği görüşündeydi. Sonraki olaylarda Genel Başkanlığına seçilen Ecevit, CHP'den ayrılarak DSP'yi kurdu bir zamanlar genel başkan olduğu CHP'ye ağır hücumlarda bulundu.

Atatürk ve İnönü, siyasete dinin karıştırılmasına laik bir anlayışla kesinlikle karşıydı. İnönü 'CHP, laikliği savunmaya mahkûmdur' demişti. CHP Genel Sekreteri iken Ecevit'in bir yurt gezisinde 'ortanın solu müslümanlığın yoludur' sözü, İnönü'nün öfkesine neden olmuştu. Sonraki yıllarda da Ecevit DSP Genel Başkanı olarak da dini siyasetinde araç olarak kullanmıştır

V. olağanüstü kurultaydaki hesaplaşmada yukarıdaki görüş ayrılıkları rol oynamıştır.

Saygılarımla. Şeref Bakşık

**EK:12 EK- 12 Necip Mirkelamoğlu'nun İsmet İnönü'nün İstifası Üzerine
Yazdığı Şiiri**

YERİNE

Damarında dolaşan su mudur “KAN” yerine
Göğsünde taşıdığın taş mı “VİCDAN” yerine

Hangi “KİN” den topladın sözlerindeki zehri,
Ki dilini kullandın sanki yılan yerine.

Saldırdın gözü dönmüş bir hırsla, insafsızca
Sanki harp meydanında geçtin “YUNAN” yerine.

“YUNAN”ı yenmişti “O” “YALAN”ı yenemedi,
Çünkü Bürütüs vardı şimdi düşman yerine.

Arsıanı bıçaklayıp arkasından sinsice,
Kötebekler kuruldu geçip arslan yerine.

Kızıl rüyalar girmez bizim gözlerimize,
Bakarız Kemalizmin doğduğu tan yerine.

Hükümran “İNÖNÜ”dür kalbimizin tahtında,
Bir cüce oturamaz bir kahraman yerine.

O savaş ilahı ki, deha yüceliğiyle
Çiğnenmiş bir toprağı koydu “VATAN” yerine.

Ulusal ülkümüzü rahlesinde okuduk,
Halkı sevmek aşkını koyduk iman yerine.

Ey “İNÖNÜ” denilen kutsal, yüce ideal...
Senin aziz ismini saymışız can yerine.

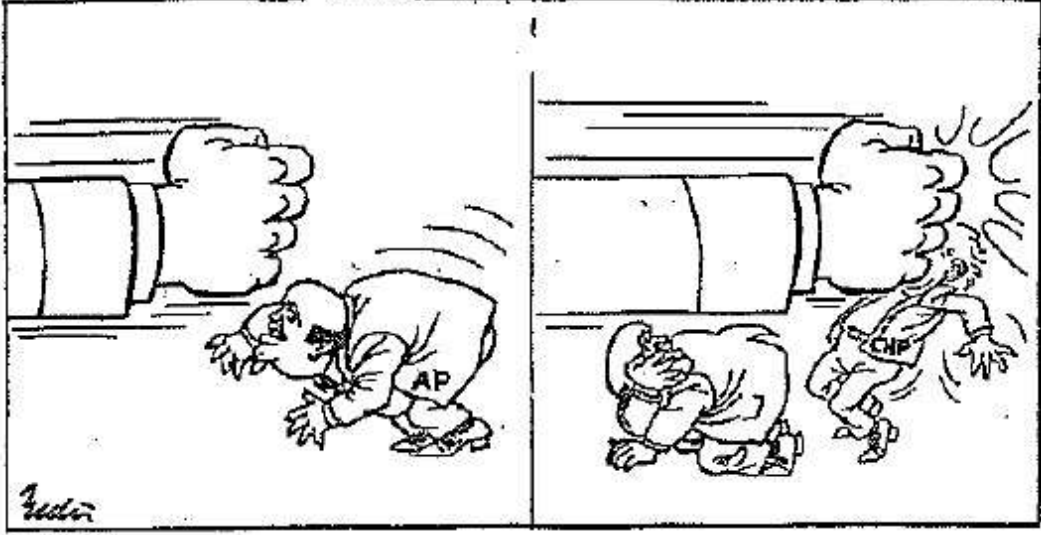
Neslimin hislerini toplayıp dudağımda,
Öperim ellerini sonsuz şükran yerine.

Mirkelamoğlu der ki: Ey nankörler güruhu,
Koyarsam şerefsizim sizi insan yerine.

09.05.1972

Necip MİRKELEMOĞLU

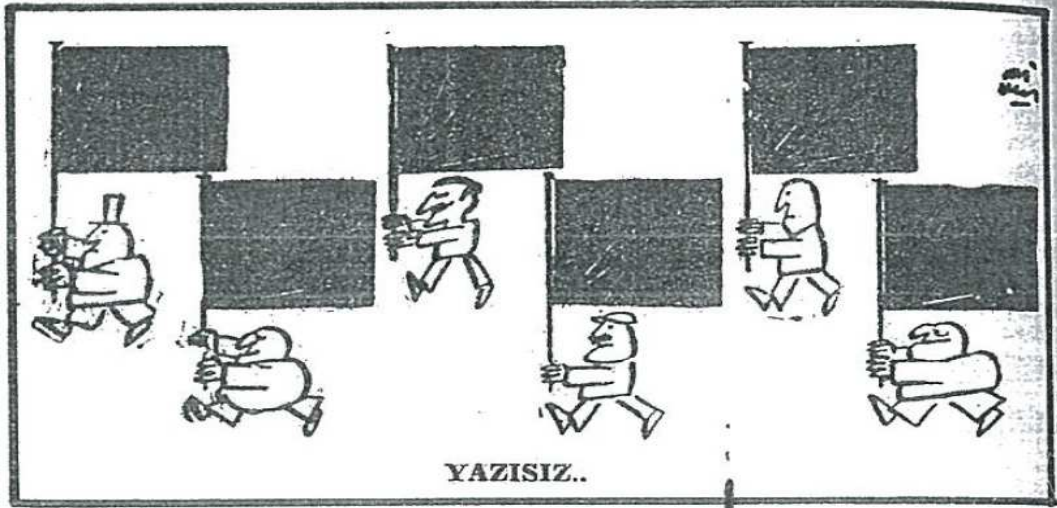
EK:13 KARİKATÜRLER VE FOTOĞRAFLAR

Yankı, Sayı 51, s.6

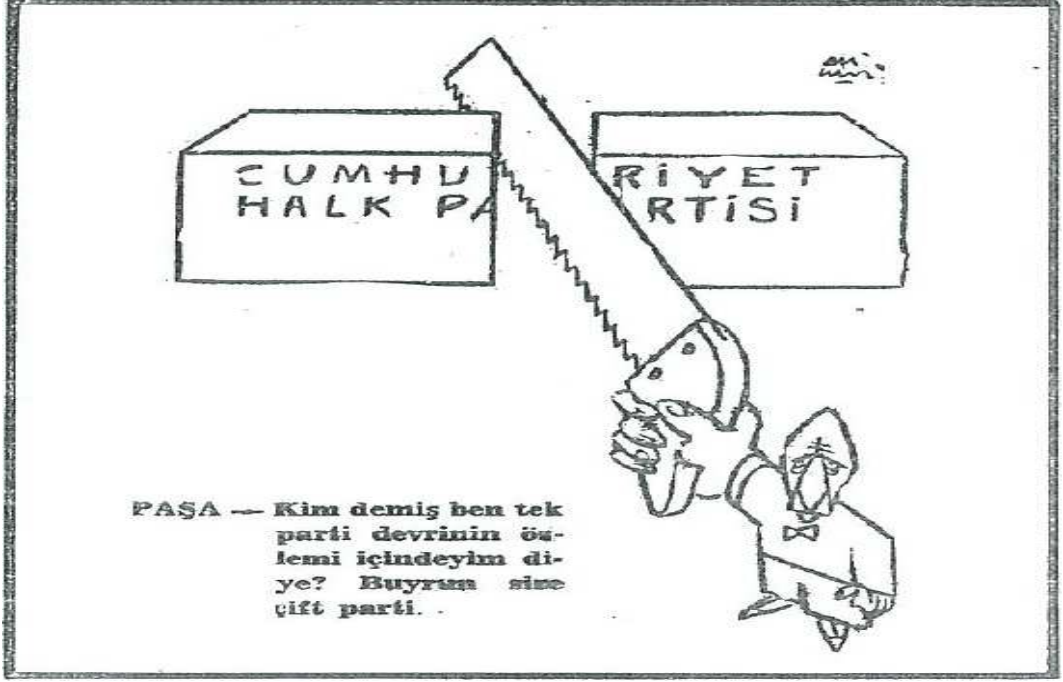
Yankı, Sayı 8, s.9

Yankı, Sayı 61, s.6

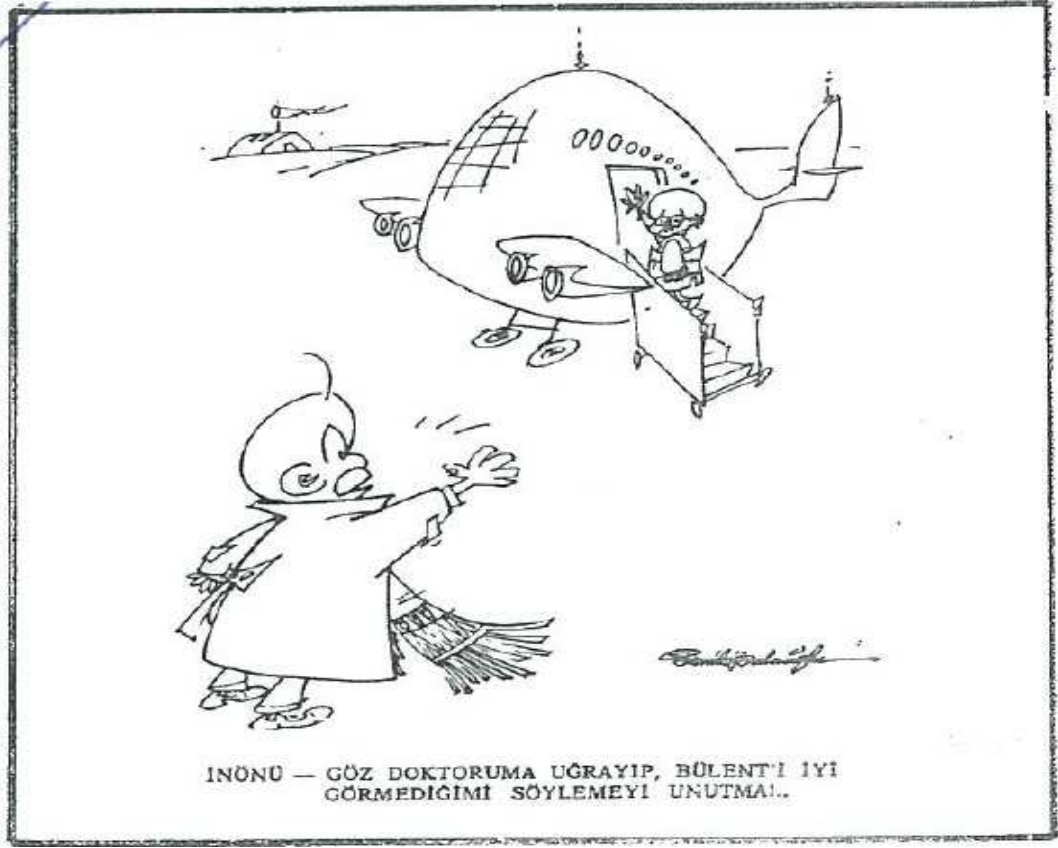
Yankı, Sayı 61, s.7

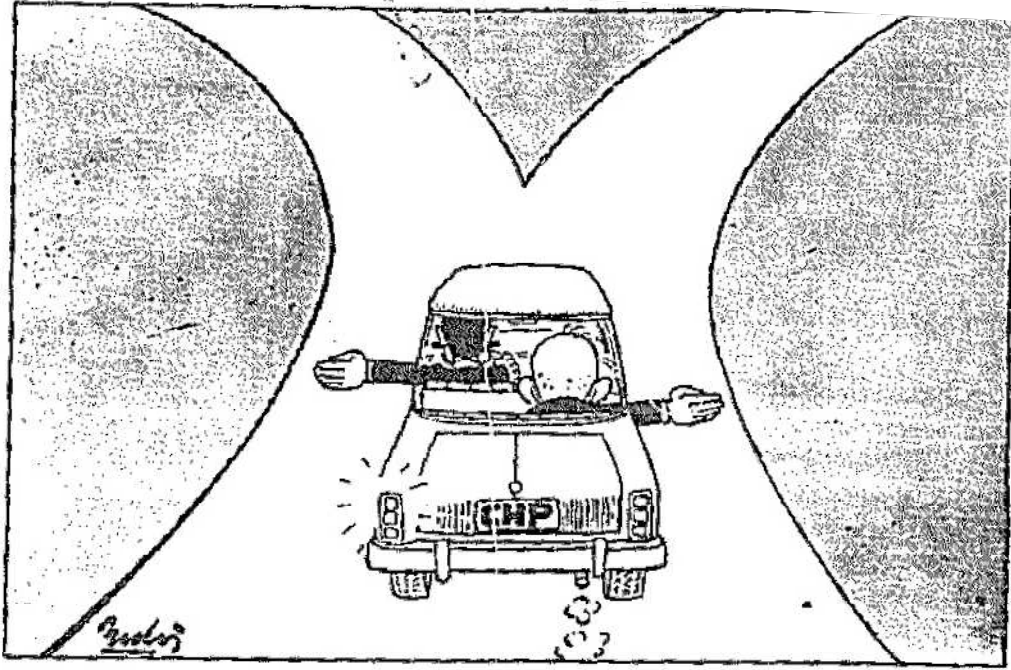
Yankı, Sayı 60, s.6

Yankı, Sayı 59, s.7

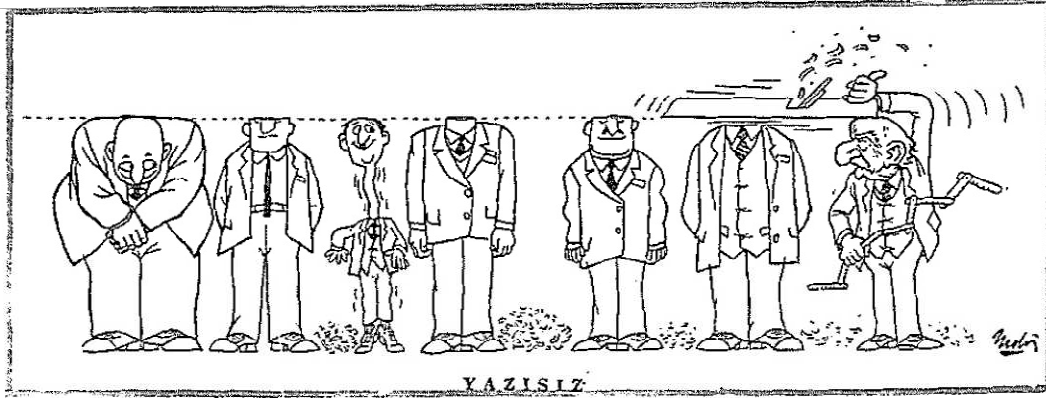

Yankı, Sayı 45, s.6

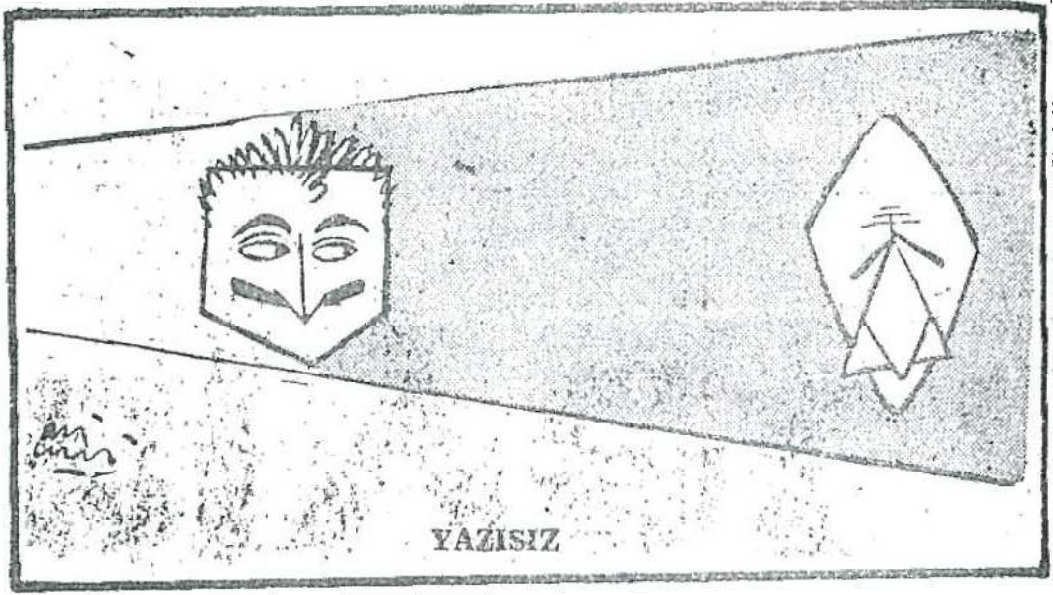
YOL AYRIMI

Yankı, Sayı 48 s.11

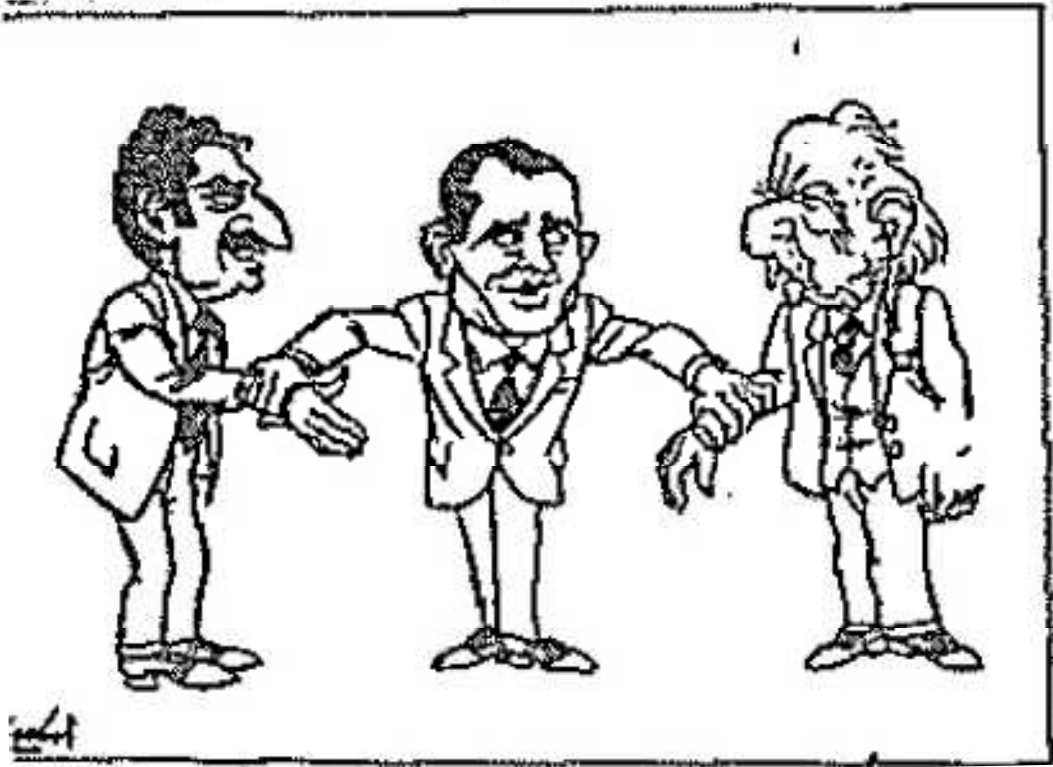

YAZISIZ

Yankı, Sayı 48, s.10

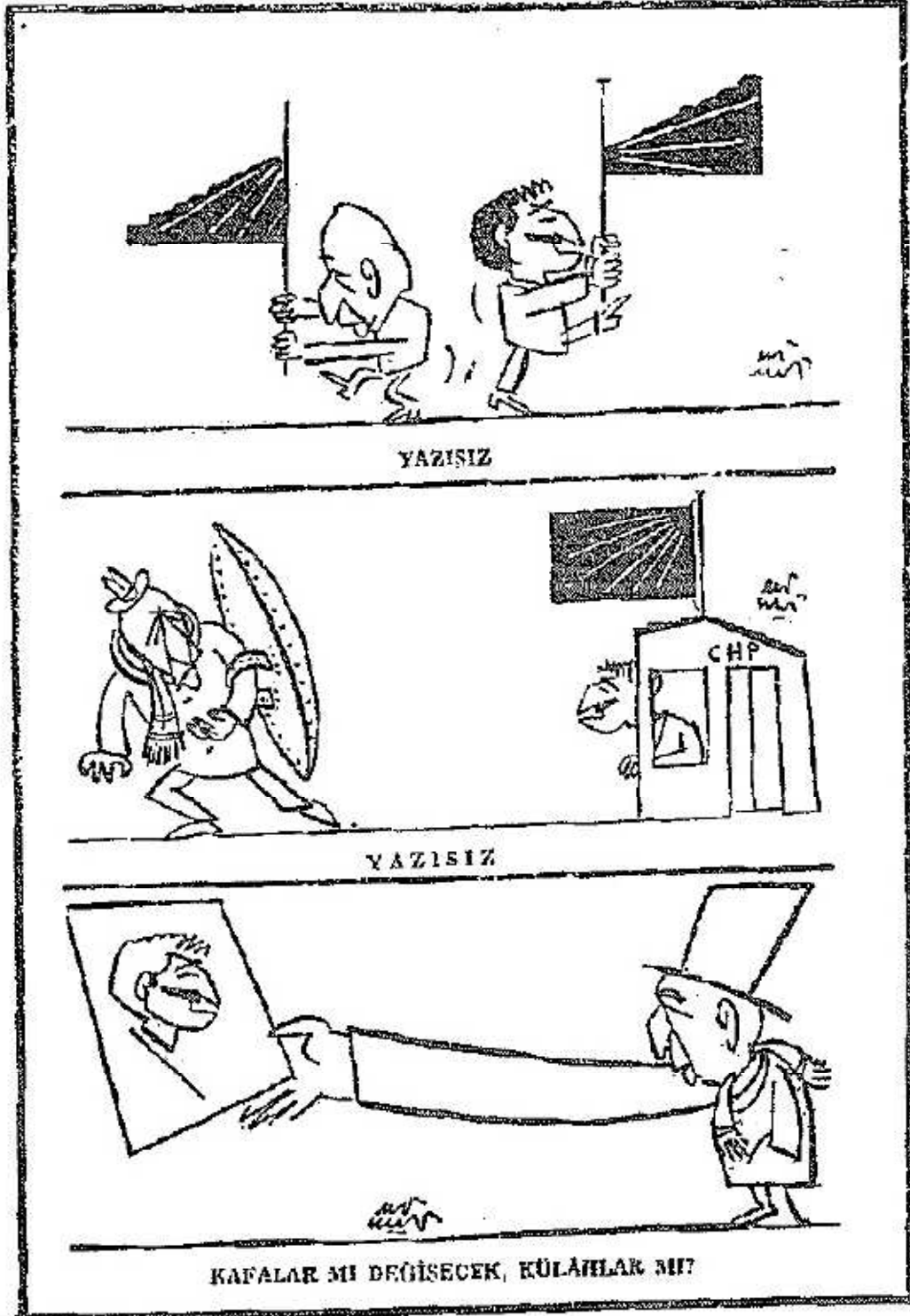
Yankı, Sayı 47, s.6

Yankı, Sayı 50, s.4

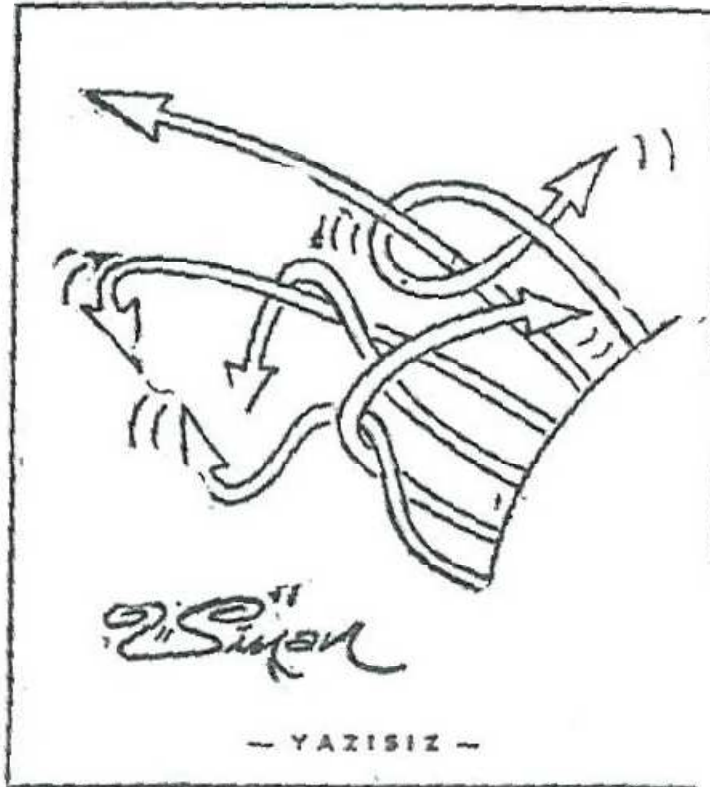
Yankı, Sayı 50, s.4

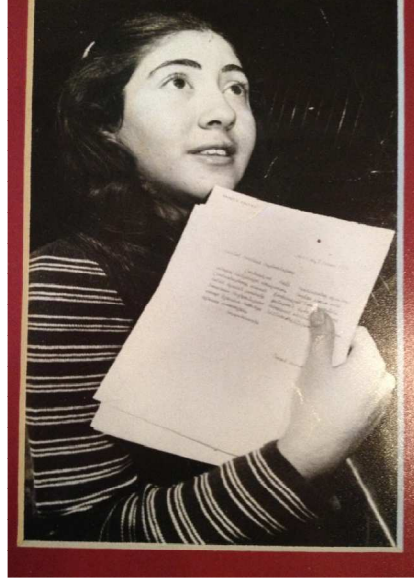
Yankı, Sayı 50, s.5

Yankı, Sayı 56, s.9

Yankı, Sayı 57, s.9

Gülsün Toker, Pembe Köşk, İsmet İnon'nn CHP'den istifasını okurken.

Özden İnon Toker, Pembe Köşk 19.09.2013, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

1980 yılında Antalya'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Antalya'da tamamladı.1997 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde başladığı lisans eğitiminden 2001 yılında mezun oldu. Lisans bitirme tezi Yrd. Doç. Dr. Naim Sönmez danışmanlığında hazırlanan1924 yılı TBMM Zabıt Ceridesi Açık Celse Zabıtları (II. Devre Cilt 7) İndeksidir.

Siirt, Antalya ve Ankara'da özel kurumlarda Tarih Öğretmeni olarak görev aldı. 2008 yılından itibaren Ankara Üniversitesi Geliştirme Vakfı Okulları Özel Lisesinde Tarih Öğretmeni olarak hizmet vermeye devam etmektedir. Şiirlere ilgi duymakta ve eğitimde yaratıcı drama ile ilgilenmektedir.

Evli ve bir çocuk annesidir.